

1228

THE
RURAL
ARCHITECTURE
OF
ENGLAND
AND
WELSH
BY
A. COOPER
OF
THE
SURVEYORS
GENERAL'S
OFFICE
AND
THE
LANDS
COMMISSIONERS
OF
THE
INDIES

9

A BESZTERCEBÁNYAI

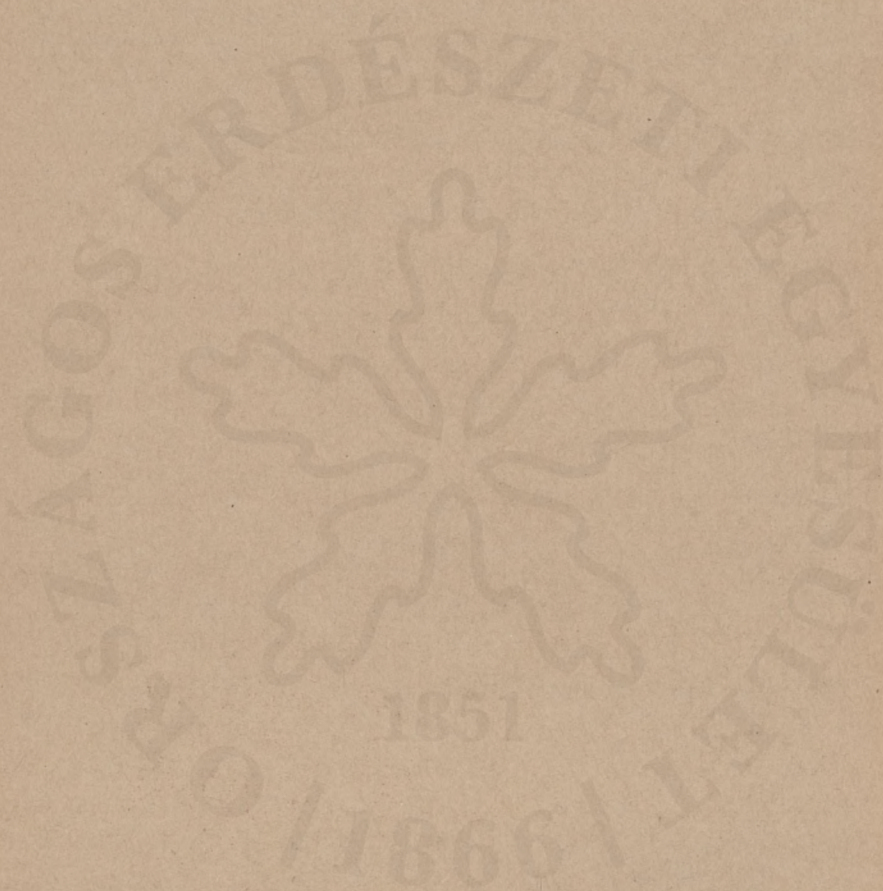
M. K. ERDŐIGAZGATÓSÁG

RÉGI OKIRATAINAK

TARTALOM-

JEGYZÉKE

A BESZTERCEBÁNYAI
M. KIR. ERDŐIGAZGATÓSÁG
RÉGI OKIRATAINAK
TARTALOM-
JEGYZÉKE

ÖSSZEÁLLÍTOTTA ÉS BEVEZETÉSEL ELLÁTTA:

— ZIVUSKA JENŐ. —

A. k. 2508.

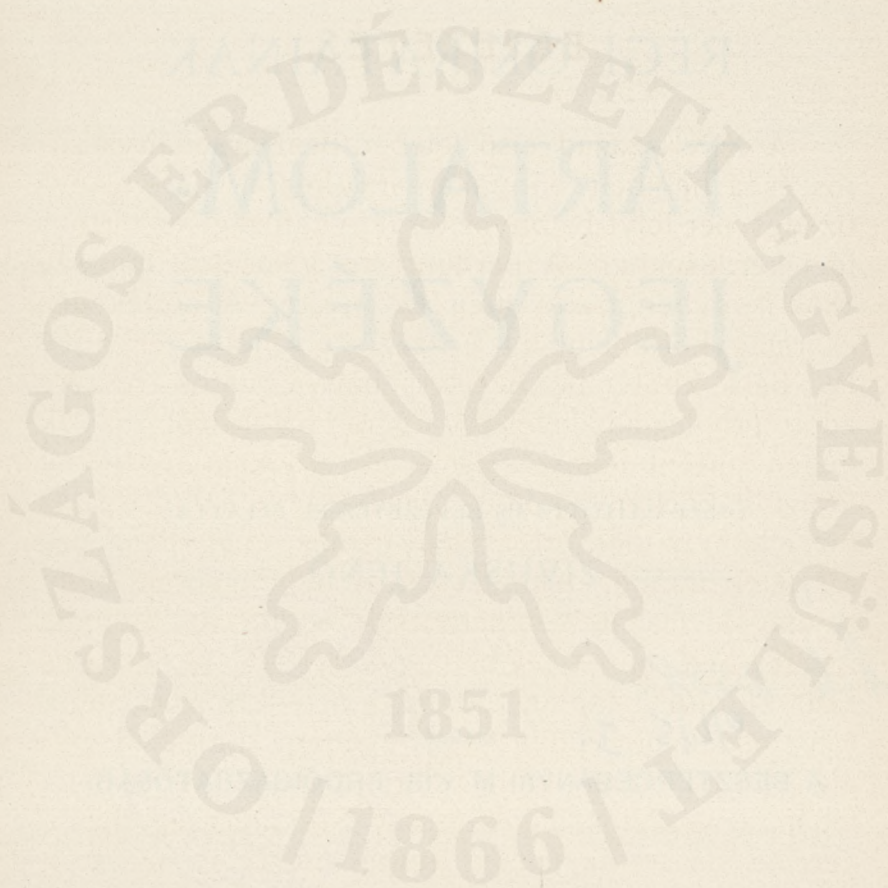
M/LIS J.

KIADJA

A BESZTERCEBÁNYAI M. KIR. ERDŐIGAZGATÓSÁG.

BESZTERCEBÁNYÁN
NYOMATOTT MACHOLD FÜLÖP KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1906.

BEVEZETÉS.

A XIX. század első felében Besztercebánya város és a helybeli bányakamara között három évtizedes per folyt bizonyos törvényhatósági és birtokjogi kérdésekben. A perdöntésre választott bíróság 1862-ik évben hozta meg az ítéletet. A pörlekedés előiratait körülbelül hat évszáz szolgáltatta elkezdve IV. Béla királynak Besztercebánya város részére adott privilegialis levelétől a város határának 1820-ik évben történt felméréséig. Nagy érdekek, dús javak forogtak kockán s voltak függővé téve a bíró szájából elhangzó döntéstől. Nem csoda tehát, ha a peres felek minden lehető eszközt megragadtak, hogy a maguk igazát bebizonyítsák, — ha az előnyös ítéletet régi, minél régibb fegyverekkel, — ócska és avas okiratok alapján akarták maguknak kiküzdeni. A városnak ott volt a saját levéltára, a kincstár pedig a bécsi udvari kamara archivumából, a selmeci főbányagrófságtól, a besztercei bányabíróságtól stb. kereste össze az »acta Neosoliana«-kat: okiratok kötegeit, törvények, számadások, rendeletek fóliánsait. A szaporodó okiratok száma lassanként egész irattárrá növekedett, a nélkül azonban, hogy az szakértelemmel összeállítva és rendezve lett volna.

Az egykori bányakamara örököse a gazdasági ágak elkülönítése után a magyar királyi erdőigaz-

gatóság lett. A fiu nem csak hatalmas ingatlant kapott ösétől, de azokat az írásos bizonyítékokat is, a melyek a vagyonhoz való jogát igazolták, s annak történetéről számot adtak. Így maradt reánk a száz-éves irattár. De mi célra és mi haszonnal? Hiszen sejtelemmel birtunk ugyan a régi okmányok értékéről, de alig tudtuk, hogy miről szólanak, nem tudtuk tárgyi és logikai összefüggésüket. Ha némely régibb tisztviselő alkalom — vagy ötletszerű érdeklődésből kifolyólag emlékezett is egyes adatra, az okiratok szertezilált anyaga csak töredékes ismeretet nyújtott.

Lassanként belátta az igazgatóság, hogy a becses irattárt, ha ugyan az elkallódásnak és pusztulásnak kitenni nem akarja, rendezni, illetőleg azon anyalevéltárakba szétküldeni kell, a melyekből a kamara birtokába jutott. Az volt tehát a teendő, hogy az okmányokat archivumonként bizonyos elvek alapján rendezzük, róluk sorjegyzéket készítsünk és e sorjegyzék kíséretében beszolgáltassuk azokat az anyalevéltárakba. Tomcsányi Gyula min. tanácsosé az elévülhetetlen érdem, aki belátta, hogy ez írott emlékekben politikai és közgazdasági történelmünk, de legkivált a bányászat és az erdőgazdaság történetének primär forrásait kell értékelnünk. A komoly és jelentős ügyet kezébe véve ő bízta meg e sorok íróját, hogy az említett rendezési munkálatoknak neki fogjon. És ez az elhatározás vezetett e kötet összeállítására, melyet kezedbe veszel szíves olvasó. — Mikor néhány száz okirat elenchesát és rövid tartalmi kivonatát összeirtam, jutott eszembe: vajjon nem lenne-e célszerű munkálkodásom ered-

ményét nyilvánosságra hozni? Vajjon csak az én tudatomban éljen-e, hogy a besztercebányai kamara-ház boltívei alatt néhány ezer írott emlék őriztetett, melyek százados intézmények és történelmi folyamatok multjára vetnének érdekes és meglepő világosságot. Vajjon e ráutalások nem szolgálhatnak-e majd más buvárkodónak támpontokul, sőt egy rendszeres történet megalkotására ösztönző gyanánt?

Azt hiszem, hogy a felvetett kérdésekben bennefoglaltatik a felelet is. A legrégebbi kameralis uradalom története megérdemli, hogy a rá vonatkozó emlékeket felkutassuk és rendszerezzük. Megjegyzem, hogy a besztercebányai kamara multja magában foglalja a legidősebb *magyar erdőgazdaság történetét* is, a melynek kimerítő és szakszerű megírása a jövő feladata. Írásos bizonyítékok alapján kimutatható, hogy Zólyommegyében már 720 év óta céltudatos erdőgazdaság folyik, úgy hogy ez öregségre nézve a nagy németországi hasonló üzemeket meghaladja. Mennyire emelné egy történelmi visszapillantás a magyar szakközönség öntudatát és mily temérdek ismeretet nyujtana a konzervatív erdőgazdaságnak ily hosszú idő tapasztalati tanulsága! Ha valahol, úgy az erdészeti ismeret terén jogosult a természettudományos vizsgálódás mellett a történelem adatait is segítségül hívni, mert hiszen egy emberöltő itt soha meg nem éri munkájának gyümölcsét, nem érzi mulasztásának, vagy balfogásainak következményét. Látnia kell, hogy mily sikert ért elődeinek igyekezete, vagy mily szomorú hanyatlást okozott tudatlansága és kapzsisága. Fel kell tárnunk és napfényre hoznunk minden érdemes adatot, hogy a ma

még holt ismeret holnap gondolkodásunknak élő alkatrészévé hasonúljon át.

Meg kell jegyeznem, hogy irattárunk okmányai a tudós világ előtt legalább fele részben nem ismeretlenek. Forrásokul használták, tanulmányozták azokat számosan, hivatkoztak rájuk különféle tárgyakról írott értekezéseikben. Hogy csak az ismertebbeknél maradjak: Katona, Fejér, Theiner, Schönwjsner, Schwandner, Bél Mátyás, Engel, Schmidt, Kachelmann, Péch, Ipolyi, Tomcsányi, Jurkovic, Horváth Mihály, Križkó, Gyurgyik, Wagner, Wenzel, Tagányi műveiből vissza lehetne következtetni számtalan okiratunk tartalmára. De említett jeleseink nem a kamara, s még kevésbé a kamarai erdészet fejlődését akarták tárgyalni. Más cél lebegett az ő szemük előtt; adatainkat más eseményekkel vagy tényekkel hozták vonatkozásba. Mi azonban tőlük eltérő csapáson óhajtunk haladni. Távolabbi célunk a besztercebányai kamarauradalom történelmének megírása, közvetlen feladatunk pedig, amit jelen munkánkban szeretnénk megoldani, ama Történet előtanulmányainak megkönnyítése. Mi a besztercebányai uradalmat állítjuk érdeklődésünk középpontjába. Tudni szeretnők keletkezését, fejlődését, virágzását és azt, hogy milyen szerepet játszott Magyarország közigazdaságának, östermelésének szervezetében. Okirataink kivonatos összeállítása e cél elérésének előfeltételét kívánja szolgálni. Mennyivel megkönnyebbül ugyanis a kutató munkája, ha tudja, hogy mekkora anyag áll rendelkezésére, ha nem kell teljesen ismeretlen papirkötegeknek nekifeküdnie, hogy tartalmukról áttekintést szerezzen, hanem e kata-

logus alapján kiemeli azt az okiratot, a melyekre épen szüksége van. Mi csupán ezt a *segédeszközt* akartuk nyújtani, semmi mást.

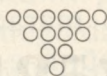
Igy odaállítva e munka, talán keveselhető. A legnyomósabb ellenvetés az lehet, hogy miért nem magát a Történetet irtuk meg? Erre megfelelek. Okirataink rendezésének, a mint említettem, gyakorlati célja van, a melyet meg kell oldani, t. i. az anyalevéltárak szerint való *selectio*. E munkálkodás közben valami hasznavehetőt nyujthattunk, de rendszeres történet megalkotásához hiányzott a fizikai idő. Megvallom, hogy a kellő kitartáshoz is hiányzott a bizodalمام. Egy rendszeres történet megírásához, amely a gyakorlati erdőgazda szakszerű igényeit is kielégítse, azután a komoly történelmi kritika keresztüzét is becsülettel kiállja, — legkevesebb tiz-tizenöt esztendő szükséges. A türelem ily hosszú iskolájához nem éreztem kellő erőt. — De hányszor megesett, hogy a széles alapokra épített tervet nem valósíthatta meg a tervező. A tökéletesnek ígért mű torzó maradt. Azonban a legjobbról lemondva, ne siessünk-e vajjon a *még* jónak megvalósítására? Vajjon az építész, aki nem emelhetett palotát, érdemtelen dolgot csinál-e, ha tervet készít és az épület anyagát összehordja? Véleményem szerint nem. A legkisebb munka sem vész el, s bizonyos cél eléréséhez már egy lépcső fokot képez. Valóban mi csak ráutalásokat nyujtunk, csak törmeléket hordunk össze, melyből egy szerencséskezű építő a tökéletes művet összeállíthatja.

Még egy szót a könyv beosztásáról. Az okiratok időrendi sorban következnek egymás után.

Azonkívül két művecskének fordítását bocsátottam előre: a Thurnschwamb emlékiratát és a Miksa király besztercei erdőrendtartását. Az előbbi a legrégibb összefüggő írott emlék a kamara-uradalom történetéről, a második pedig a rendszerességre törekvő erdőgazdálkodás legkorábbi megnyilatkozása. Az elsövel inkább a historikusnak, utöbbival kivált az erdőgazdának véltem szölgálatot tenni. E könyv öttörö, azért nem is lehet kifogástalan. Kérem a hozzáértöket, hogy igazságos szöggörrel, de jóindulattal tekintsék fogyatközásait. Nekem elég jutalom lesz az az egyetlen kijelentés, amit talán egykor az e tárgygyal foglalközö szakember fog tenni, hogy munkámnak hasznát vette.

Besztercebányán, 1905. augusztus hóban.

Zivuska Jenö.

Thurnschwamb János emlékirata.

Az első összefüggő írott emlék, mely a besztercebányai erdő- és bányabirtokok történetére vonatkozik. E régi, tisztos sorok adják kezünkbe a fonalat, melynek segítségével ötödfélszáz év homályában eligazodhatunk, feleletet kapva a fontos kérdésekre, hogy államunk erdői és bányái, nemzeti virágzásunk és jólétünk veteményes kertjei ugyan kiknek a kezén fordultak meg hajdanán és mi volt a sorsuk? Az emlékirat¹ maga homályos, rapszodikus szaggatott töredék benyomását teszi reánk, melynek szerzője a történeti kritika hiányával, egységes szempont felvétele nélkül rója össze együgyű sorait, de fogyatkozásai mellett is különös érdekekkel bír az, amit mond, mert fontos tárgyokról beszél és pedig jobbra mint szem- és fültanú. Sokat tudunk meg tőle a besztercebányai kamarauradalom *tulajdonjogi történetéről*. Előbb

¹ Először *Engel János Keresztély* (1770–1814) adta ki *Geschichte des Ungrischen Reichs und seiner Nebenländer*. Hala 1797 c. művének I. kötetében. A memoir több későbbi kéziratban maradt fenn, melyek Hans *Riedmüllner* körmöczi kamarai könyvelő másolata után készültek. — Riedmüllner 1580-ban másolta le az emlékiratot fia, Kristóf okulására. Engelnél *Rindmüller* nevet olvashatunk, de ez helytelen. Irattárunkban levő azon szerződésen, melyet 1595. aug. 5.-én Besztercebányán kötött Riedmüllner János Thurzó Bernáttal buggovitzai bányarészének átengedésére nézve, sajátkezű aláírás szerint világosan: Hans Riedmüllner olvasható. A körmöczi kéziratról Demián János, selmeczi evangélikus prédikátor, Kachelmann János történetíró anyai ükapja, 1754. decemberében készített egy újabb másolatot. Demiántól kapott és irt le magának egy példányt Cornides Dániel, Bél Mátyás tanítványa, a pesti egyetem későbbi tanára. Engel kiadásában az olvasás variánsai egy 1781-ből keltezett, gróf Festetisch György féle kéziratból erednek, melyet annak birtokosa, Kéler Gottfried bocsájtott Engel rendelkezésére. Irattárunk példánya a bécsi udvari kamarai levéltárból való, melyet Baumberg Flórián János irattárnok készített 1789-ben egy magyaróvári kincstári ügyész: Farkas József kópiája után. Az eredeti Baumberg megjegyzése szerint 1768-ban a Pray György kezén veszett volna el, aki a bányavárosokról akart történetet írni, s az emlékiratot a levéltárból kivette.

azonban más kérdésre kell megfelelnünk.. Mikor élt, ki és mi volt az író, akinek még a nevét sem állapíthatjuk meg bizonyosan?¹ Egy rövid mondatban adhatunk az érdeklődőnek felvilágosítást: A XVI. században Magyarországon gazdálkodó Fuggerek hűséges szolgája volt. Hans Thurnschwamb, — amint Engel és Pray kiadványaiból, továbbá Wagner Analectái után tudjuk,² a Szepességen született 1494-ben. Azon évben tehát, melytől fogva idősb. Thurzó János krakói consul az augsburgi Fugger Jakabbal és Antallal üzlettársi viszonyba lépett s a saját bányabirtoka mellett a besztercei Corvinus, illetőleg már Ernst-féle bányákat és tartozékukat bérelni kezdte.

A hűsz, huszonegy éves Hans Budára került, s amint maga meséli emlékiratában, a Balbi kisérétében a királyi udvarnál szolgált. Ez a Balbi Jeromos, családi néven Acellini, velencei születésű hírneves humanista volt, akit Ulászló király követi funkciók végzésére alkalmazott. Így 1515-ben Innsbruckba küldték az agg Miksa császárhoz, hogy őt Pozsonyba hívja a magyar királyi házzal rég előkészített szövetség megkötésére. A szemfüles Hans sokat látott, hallott és tapasztalt a világ sorát intézők szerencsés-játékainak szemléletében. Megtanulta, hogy nemcsak a hétköznapi szegény ember, de a császárok és fejedelmek lépteit is az anyagi érdek vezérli. Innen ered krónikájának az a sajátossága, hogy minden tettet és elhatározást anyagias indokra vezet vissza, tegyük hozzá — nem épen jogosulatlanul. Később a Thurzó és Fugger cégnek alkalmazottja lett, de hogy mikor, arról nincsen biztos adat. Emlékiratában egy oda vetett megjegyzés lehetne támpontunk, amikor így szól: »Az urvölgyi akna az én időmben

¹ *Kachelmannál* Geschichten der ungarischen Bergstädte und ihrer Umgebung, Schemnitz 1866. III. k. 93. l. — Hans Dernschwam, majd Dörschwam, zárjelben Thurnschwamb nevet találunk. Az utóbbi az elfogadott, bár nem mondhatni bizonyosan, hogy helyes is. Irratárunkban két eredeti okirat található, melyek szerint a név az elterjedt olvasástól eltérően hangzik. Mindkettő a Fuggerek bányabérletéről való beszámolás; az egyik 1546. dec. 16.-áról, a másik Prágában 1547. febr. 12.-éről keltezett. A másodiknak bevezető bekezdésében Dhurnschwam tulajdonnevet olvashatunk, de a manu propria mindkét leszámolás alatt: Hans Dernschwam.

² Engel i. m. I. k. 190—209 l. Wagner Analecta Scopusii IV. 1 (a) Pray Epistolae. I. 356.

nyílt meg, amikor először Besztercére jöttem, de még nem voltam tisztviselő.« Ha tudnók az akna megnyitásának évszámát, ez Thurnschwamb életének egy adatát nyújtaná. De hát melyik aknát értsük, s mikor építették? Erről nincsen feljegyzésünk.¹

1525-ben már a Fuggerek tisztviselőjeként szerepel, vagy mint ő szereti nevezni magát: »a Fugger urak szolgája« volt. A Fugger-ház akkori budai ügynöke, Alber János mellett segédskedett, mint pénztáros. Ezt a »gyöngye és elhizott« Alber Jánost 1525. június 22.-én a király udvarosai — a hatvani országgyűlés határozata alapján — elfogták, a nála talált ezüst- és rézkészleteket lefoglalták, s addig nem is bocsájtották szabadon, míg a Fuggerek pénzéből a magyar kincstár kárpótlására 150,000 forintot le nem fizetett. Thurnschwambnak jelentős szerep jutott a Fugger-cég nehéz napjaiban. Az udvari emberek foglalása elől »amit lehetett, megmentett és Besztercére küldött.« Még aznap iratott öcscsével Plas Jánosnak, a Thurzók besztercebányai gondnokának, hogy amit lehet, szedjen össze és mentse ki a magyar kalandosok körme közül. Ugy is történt. Plas János két szekéren minden értéktárgyat Krakóba küldött, s ami még nagyobb hasznára vált a Thurzóknak, illetőleg boszszankodására a besztercei bányákat lefoglalni akaró királyi biztosoknak, mintegy 2100 mázsa ólmot Rózsahegyről Lengyelországba vittek az orruk elől Thurzó tisztjei — a Thurnschwamb kezdeményezésére.

A Fuggerek, ugy látszik, honorálták is hű emberük igyekezetét. Mikor a vén Fugger Jakab V. Károly császártól kezdve minden hatalmasságot megmozgatott, hogy neki azok az Alber Jánoson, illetőleg saját magán és üzletén történt erőszakért Lajos királytól elégtételt követeljenek, országok és fejedelmek küldöttei között a jó Hans Thurnschwamb és Ribisch Henrik sindikus szerepelnek, mint a Fugger-ház követei. 1525-től ő lehetett a Fuggerek mindenese, vagy amint címezték: factora. Kezén fontos okiratok fordultak meg, még királyi kiváltságlevelek

¹ Talán az urvölgyi főaknát kell értenünk, melyet Thurzó és Fugger mélyítettek a földszintről, s melynek mélyében az 55. öltől 1527. évben kelet felé egy beható vágatot vezettek. De hogy mikor kezdték az aknát építeni, annak legalább máig nem sikerült a nyomára akadnunk. *Péché Antal*. Alsó Magyarország bányaművelésének története. Budapest 1884. I. k. 198. l.

is, amelyeknek pecsétje, — mondja naiv közvetlenségében, — fehér viaszból való és mind a két felén tallérnyi vastag. Ilyen talléros pecsétek, ritka kiváltságot tartalmazó okiratok nem igen fordulnak meg kis hivatalnok íróasztalán

A mohácsi veszedelem évétől fogva Thurnschwamb életéről közelebbi adataink nincsenek. Valószínű, hogy Besztercebányán, — melynek bányavidékét Fugger Antal 1525-ben Lajos királytól tizenöt esztendőre bérbe vette, — administratív teendőket végzett. Sokáig kellett a komor Besztercebánya falai közt élnie, mert hiszen ismerte annak topografiáját, házainak fekvését, a polgárok között élő mendemondákat, pletykáikat, melyeket néha több nemzedék jóleső kedélyességgel fecseg. Lehet, hogy épen az utcán és a korcsmában hallott, de ellentmondó szóbeszédék vették rá az öreg Thurnschwambot, hogy memoirját megírja, elmondván a dolgokat legjobb tudomása szerint, — a helytelenül értesült ifjúságot bölcsen megkorrigálva. Különben honnan tudná olyan jól, hogy Besztercebányán három kamaraház van? Hogy a Mátyás király kertjében később a Thurzók őzeket és négy rókát tartottak? Hogy a Grenitzer bányamester úr házában Puchner István lakik? Hogy Schweinsgrättel Jungh Miklósról mit mesél a besztercei nép? Honnan tudná mindezt, ha ugyan nem lakott volna maga is Besztercebányán? Talán itt hivatalnokoskodott Márk nevű öcscse is, akiről Kachelmann azt hiszi, hogy nem öcscse, hanem fia volt.¹

A XVI. század negyvenes éveiben még hivatalnokoskodott. 1547. februárjában Sauerzapf Sebestyén tiszttársával Prágában járt, hogy a királyi kamara tanácsosaival a Fuggerek besztercei bányabérletének utolsó öt évről leszámoljon, továbbá, hogy gazdáinak besztercebányai ingatlan fekvőségeiért a királytól a vételár megfizetését sürgesse.² Utolsó szereplése ez, amelyről tudomással birunk. De mégsem. Legutolsó tette — emlékirata. A legutolsó és a legjelentékenyebb, mert ez mentette meg nevét a feledéstől, mely őt, mint a hétköznapi emberét sötét homályával

¹ Mark Dernschwam, vielleicht sein Sohn, kommt als Fuggerscher Factor bei uns noch im Jahre 1541 vor. Kachelmann i. m. III. 93.

² Der Fuggerischen diener bericht und anzaigen, Abraitung der fünf Jerigen Arenda, auch anderer unerledigten Newsoller sachen halben. Actum Prag den 12 February. Anno 1547. Irattárunk eredeti számadása.

borította volna. Visszaemlékezéseit 1563-ban vetette papírra. Már ekkor hetven éves, öreg, törődött ember volt. Ettől fogva hallgat felőle az irás.

Hans Thurnschwamb egyéniségét és szellemét apró művéből ismerjük egyedül. Alázatos és hű szolgája lehetett kenyéradóinak. Vagyontalan ember létére belátta, hogy a szegénynek szívesen kell szolgálni, ha boldogulni akar. Emlékiratában, ahol országos érdekű dolgokról beszél, a királyt és a legfőbb dignitáriusokat minden címzés nélkül említi, de a Thurzókat és a Fuggereket állandóan megurazza.

Hajlama nem tört önállóságra, de intelligenciája sem emelkedett a hétköznapiság fölé. A renaissance humanisztikus műveltségétől távolesett; egyszerű, pallérozatlan eszét hivatalának követelményei és érkei vették igénybe, s az előkelő tudományok tanulására nem szakíthatott időt. Talán kedvet sem érzett azokhoz, vagy ami valószínű, fogalma sem volt róluk. Görög és római szerzőkből vett citatumok nála seholsem fordulnak elő, ilyenekre célzást sem tesz, pedig a humanisták kortársainak édes gyönyörűre szolgált, ha írásaikat ó-klasszikusokból vett sentenciákkal felpiperézhatték. — Alacsony műveltségéből eredt anyagiás, paraszt philosophiája, melyet emlékirata tükröz vissza. Az emberek minden törekvését, a történelem minden mozgalmát úgy fogja fel, mint a konc és a garas után való tulakodást. A históriai anyagelviség csapásán haladt, amelynek a nagyok közt Machiavelli volt öntudatos képviselője. Hogy e szempont jogosult, de kizárólagos elvként fel nem állítható, azt Thurnschwambnál is láthatjuk. Történelmünknek nem egy alakját lealacsonyítja szennyes invektíváival, amelyeket nem azért utasítunk ma vissza, mert szennyesek, hanem azért, mivel a kutatások bizonyossága szerint — nem igazak. — Előadásának második hibája, hogy nála az események távlattani sorrendje hibás, végre hogy a kritikát nélkülözi. A tudomány szempontjából mindent fontosnak kell ugyan tartani, de az megint a történetírás művészetének a feladata, hogy a nagy esemény mellett a kisebbeket, a látszatra jelentéktelen körülményeket úgy csoportosítsa, hogy a kicsinyek és jelentéktelenek a nagyobbakat élénkítsék és hozzánk közelebb hozzák. Thurnschwamb bárdolatlan elméje nem tudott ilyen finom megkülönböztetéseket tenni; az érdekkeltés

eszközeivel nem bibelődött, azokat nem is ismerte. Mesélt úgy, amint a szájára jött, de anyagát nem olvasztotta harmonikus egységbe. Az együgyű kompozícióban egymást tarkítják országos események és szoknyahistóriák, a világtörténelem nagy és sötét jeleneteit névtelen emberek egy-egy közönséges életadata. Werböczy Istvánról megtudjuk, hogy nemcsak a hatvani országgyűlés hőse volt, hanem hogy második feleségét egy mezitlábos barát szerette. Szalkai László primás hatalmas intrikáin kívül arról sem feledkezik meg a szerző, hogy a »varga püspök« a cseh követ mellé irnokokat rendelt. Nem a logikai rendszeresség, hanem a képzettársítás ötletes játéka vezérli. Belefog valaminek az elmondásába, de hirtelen egy más dolog merül fel az eszé- ben, s most ehhez szövi, fűzi gondolatait. Az első tárgyhoz csak akkor tér meg, amikor már elfeledtük. Így kezeli a többi közt a hatvani országgyűlés leírását is. Kitér Werböczi magánéletére, családi viszonyaira, mélakór siettetette halálára; kitér a katolikus egyháznagyok önzésére, fajtalanságára, cselszövényeire; kitér Szalkai László pályafutására, gögös álmodozására, erőszakos pretenzióira. Kitér Szerencsés Imre áldatlan szereplésének, sőt egész életének elmondására, azonfelül megemlíti a Haller János kincstartóságát és megőrülését is, továbbá az ország veszendő állapotát, a cseh helytartó változását, — s mikor mindennek végire ért, vezet bennünket vissza a hatvani gyűlés izgalmas légkörébe.

A nehézüptü gondolkodást a stylus választékossága sem igyekszik feledtetni. Mondatai terjengősek, homályosak, — kapcsolásukban az író tehetetlen. Szegénységének leghitelesebb bizonyítványa az a paraszti egyhanguság, mellyel különféle mondani- valóját azonos szavakkal fejezi ki. A *gewest* és a *gehabt* állít- mányoktól nem tud szabadulni, azok csaknem összes mondataiban visszatérnek.

Mégis fontos reánk nézve ez a fogyatékos, unalmas emlék- irat. A szorgalmas Engel, Pray, Kachelmann, Wenczel Gusztáv mindannyian hivatkoznak rája, kutatásaik közben nem mellöz- hették. Nem csak azért érdekel bennünket, mert egy elvetemedett nemzedék páratlan romlottságáról vonja el a fátyolt, nem csak azért, mivel a világtörténelem legszomorúbb eseményeit tárgyalja, melyekről valaha ember megemlékezett. Nem csupán a különös

idő köti le figyelmünket, — a mohácsi vész előestéje, — a mi-
kor egy gondtalan nép zajosan, vidáman lakomázott a halál ár-
nyékában. Thurnschwamb a beszercebányai kamara uradalom
első krónikása. A bányász és az erdész szakközönségre ez által
nyer jelentőségét. De halljuk magát a krónikást.

* * *

**Kivonat a beszercebányai középső (kamara) ház törtérijából
sok más egyebekkel együtt, a mik a magyar királyságban
történtek. Irta: Thurnschwamb János, a Fugger urak besz-
tercei mindenese, ezerötszázhatvanharmadik esztendőben.¹**

*Thurzó György úr, — a Szepességet és Bajmócot most bir-
tokló Thurzóknak nagyapja, — atyja, Thurzó János halála után
a beszercei rézművet nagy szorgalommal rendezte be. A kertet is
ő alapította, mely csak vadon vala az én koromig, míg Budáró|
Besztercére jöttem Thurzó György úr szolgálatára.² Ez egy Fugger
lányt birt hitestársúl, azért kellett neki Magyarhonból Augsburgba
kivándorolni. Körülbelül 1513-ban ott is lakott és házat épített.
Utána mostoha testvére, Thurzó Elek lett a majoresco, a kire
Sempte szabadváros, Bajmóc, Temetvény, Trencsén zálogképen, —
a szepesi ház³ annak bányáival együtt, no meg aztán egyéb is
örökbe jutott. Ez fimag nélkül halt el, de leányt kettőt hagyott
hátra. Az egyik leányt Báthory András kapta feleségül és vele
hozományként Semptét, a másikat Pernstein; jelenleg ez Ungnád
hitestársa Galgóc örökségével. Thurzó Ferenc, Árva és Lietava
ura, az említett Thurzók unokatestvére. Thurzó Teofiltól száрма-
zott. Thurzó Ferencet az olműci püspök és Thurzó Elek úr Olasz-*

¹ Engel szerint egy másik példány címe ez volna: Ioann Thurnschwambii M. S. ad tempora Wlad. II. Lud. II. Ferd. et Joh. Zapolya pertinens et raras res complectens in libro tali. Hans Riendmüller Kays. Königl. Buchhalter bei der Kammer Kremnitz und Schemnitz seinem Sohn Christoph hinterlassenes pro memoria de Anno 1580.

² A szolgálatba lépésnek 1521. előtt kellett történie, mert az itt említett Thurzó György 1521-ben halt el Augsburgban. Felesége Fugger Anna, Jakab nővére volt, akivel 1497-ben lépett házasságra. A rokoni kötelék még szorosabbra fűzte a Fugger és Thurzó család üzleti összeköttetését.

³ Értsd Szepesvár, Szepeshely városka felett.

országban tanították, hogy majd rászálljon a nyitrai püspökség, de bizony a papsághoz nem volt neki kedve.

Amint az említett Thurzó Ferenc Árva birtokába jutott, sógora Balassi Menyhért, — aki jelenleg a Ferenc hugát bírja feleségül, mert első urát, Révay Gábort Buda alatt agyonlőtték, — állítólag az árvai uradalom megszerzéséért a sógor útján Kosztká Miklóssal egyezkedett. De mivel Kosztká Miklósnak csak egyetlen lánya volt, Thurzó Ferenc elfelejtkezett a sógorról és Kosztkával azon alkudozott, hogy majd annak lányával együtt a két várat: Árvát és Likavát is megkapja. Most Sztrecsnóra is igényt tart, mely szintén a Kosztkáé volt. Balassi Menyhértet rászedték, s így bizony nem nagyon kedvelték egymást. Szóval megegyeztek, és ez a praktika az időtájt történt, a mikor Balassa Erdélyben a fiatal vajdától elpártolt és a Fugger uraktól Vörösköt és Detreheköt követelte. De mivel Detreheköt Salm gróf a császár Ő felségének engedelmével több évre zálogba tette vala a Fugger uraknál, a császári felség más úton elégitette ki a Fuggereket, s így Detreheköt Balassinak jutott.¹ Tárgyamtól a Thurzókra tértem át, mert a középső ház a Thurzó és a Fugger uraktól való. Nem is tudom őket elfelejteni. Szinte csudálatos, hogy az öreg Thurzó János úrnak három püspök fia volt. Kettőt ismertem közülök; mind a ketten Besztercén haltak meg. Zsigmond nagyváradi, János boroszlói, Szaniszló olmüci püspök vala.

Úgy bizony! No aztán meg sok régi, avas dologról esett szó az emberek között Besztercén, — *hogy honnan származik a rézmű meg a kamara, hogy épültek a kertek és házak a kamaraudvar alatt fekvő polgári lakokból?* És még sok egyéb. Böven és hosszasan lehetne írni ezekről, de most e rövid tudósítás is elég legyen. *Először a rézműről beszélek.* — Besztercebányán a lakosok mint várpolgárok (Wallbürger vagy Waldbürger, sylvani?)

¹ Detrekő, — Thurnschwambnál régies német kiejtés szerint: Plasenstein A mai Detrekő-Váralja. Vöröskő, Pibersburg. Mind a kettő pozsonymegyei vár. — Detrekő várát és uradalmát a Fuggerek zálogul bírták, mintegy 27 ezer rajnai forintnyi adósság fejében, melyet Fugger Antal és János a Salmis Eckius grófnak kölcsönöztek. *Wenzel G. Magyarország bányászatainak kritikai története 192. I.* Detreköt I. Ferdinánd váltotta vissza a Fuggerektől Balassa Menyhért számára, aki valódi rablófészékké (Gyötrökő) tette.

kezdték építkezni, akárcsak ma is mindenütt a bányavárosokban.¹ IV. Béla király idejében Beszterce még csak falu volt. Nemes emberek laktak ott parasztjaikkal. Templomba Antalfalvára jártak. A Garam túlsó partján is lakott egy nemes ember, — a mint a házon mai napig látni. Kuriája körül terült el a szántója, gyümölcsöse, legelője és erdeje is. A felszínen itt mindenütt áskáltak és bányát kerestek. A királyok közt Béla kedvezett leginkább a bányászatnak. Sokat és nagyon szenvedett akkor Magyarország. A király a bányászatot erős kiváltságokban és szabadságban részeltette. Külföldi embereket édesgetett be, hogy azok bányaműveket építsenek; a többi közt Meissenből, Szászföldről jöttek sokan és telepedtek le. A besztercei kiváltságlevelében, amely Béla királytól ered, egy cikkely így kezdődik: hospites nostros Saxones, az az: ami vendégeinket, a szászokat stb.² A magyarok országukba azelőtt is befogadtak idegen nemzetbelieket lakosokul. Ilyenek a kumanok, vagy kúnok, akik Eger vidékén laknak, továbbá a rajnamenti németek, akik a Szepességre és Erdélybe költöztek és telepítettek le, hogy az ország benépesedjék. Mert

¹ Érdekes és meggyőző Wenzel Gusztáv hozzávetése a bányavárosok eredetéről, a melyet *Agricola György* (1490—1555), az ásvány és bányatudomány megalapítójának Bazelben megjelent híres művéből (*De re metallica*) és *Kachelmann János* idézett munkájából kiindulva tett, mely szerint: »az itteni bányászat már az Árpádkirályok korában is azon idő viszonyaihoz képest előkelő virágzásban volt. Mindamellett tévedés volna azt állítani, hogy itt tulajdonkép városok már akkor álltak volna. A bányamívelésnek módja — mint látszik — inkább az volt, hogy a bányászkodás középpontját a király kamarája képezte, melynek székhelye csakhamar a körmöci vár lett (*Camera Cremniciensis*). E körül több mértföldnyi távolságig nagyszámú bánya telepítvények létesültek, melyek «villák»-nak nevezettek. Az itt lakó bányászok szabad emberek voltak, s a királyok különös pártfogása alatt állván, más honlakosok irányában nevezetes előjogokkal bírtak. Időfolytán ezek szabad községekké alakultak. Ilyen előkelőbb községekből eredtek — hihetőleg, csak a tatárjárás után — a valóságos bányavárosok, melyeknek felvirágzására azután különösen az Anjou-királyok és Zsigmond királynak uralkodása hatott kedvezőleg.« *Wenzel G. Az alsómagyarországi bányavárosok küzdelmei a nagylucsei Dóczyakkal*. Budapest 1876. — 22-23. lap.

² IV. Béla királynak 1255. évben adott kiváltság levelében csakugyan többször előfordúl a »hospitibus nostris« és a »hospitum nostrorum de ipsa Bistricia« kifejezés. A privilegiális levelet V. István (1271.) Róbert Károly (1310.), Nagy Lajos (1363.), Hunyadi Mátyás (1465.) és II. Ulászló (1496.) királyok is megerősítették.

az országot a bellvillongások és a tatárok egészen elpusztították. Tehát a beszterceiek és a bányavárosok lakói Szászföldről erednek.

Az öregek az ezüst és az aranybányákat lassanként kiépítették, a mint azt Besztercétől egészen a breznói mosómüig, sőt Liptómege határáig láthatni. A mint eleinte az ezüstmányászat vala Besztercén túlnyomó, később a réz kerekedett felül, ami annak idején nem sokat ért, sőt nem vették semmibe. De később erre az ércre is akadtak kereskedők, — (mert a réz ezüstöt dúsan tartalmazott,) — akik aztán a rezet Krakóba, Boroszlóba küldték, sőt onnan messzibb is olyan helyekre, a hol a rezet kimosták. Ez I. Mátyás király idejéig járta így, — ő előtte László alatt, aki Prágában halt meg és Zsigmond császár idejében.¹

A besztercebányai várpolgárok között vala egy, akit *Schweinsgrettel Miklósnak* hívtak.² Ez a bányászatba a koldusságig elépítkezte magát, úgy hogy adósságai miatt szülővárosából külföldre vándorolni kényszerült. Künn egy bányaműnél munkásnak szegődött, s mint hevér dolgozott. Fia, aki Besztercén szintén mint hevér és munkás éldégélt, az ő bányarészjogát épségben fenntartotta. A rézbányászat egyszerre csak ez időtájt fellendült, s állítólag most a fiu az apját több külföldi bányaműnél kezdte keresni. Meissenben találta meg. Az apa megijedt a fiu láttára, mert azt hitte, hogy annak is adósság miatt kellett Besztercéről megszökni, s kinyilatkoztatta előtte, hogy ő nem hisz addig neki, amíg töviről hegyire elő nem adja, hogy állanak a bányáik odahaza? Azután fiastúl hazajött, s bányajövedelme minden adósságából kisegítette.

Sok minden változás történhetett azután, a mint bányazemeknél elő is szokott fordulni. Most azonban Beszterce városa kezdte, — a mint mondják, — az öreg Schweinsgrettelt szoron-

¹ Lásd Wenzel G. kritikai történetének 155—159. és következő lapjait, melyek felvilágosítanak arra nézve, hogy a magyar bányatermények a XIV. és XV. században mily szerepet játszottak a világkereskedelemben.

² Az itt elmesélt monda először és egyedül Thurnschwambnál fordul elő, de egykoru okmányok alapján annak való megtörténte beigazolható. — Schweingrättele Miklós, tulajdonképeni neve Jung István, 1465-ben selmeci polgár és városbíró volt. Fiát Jung Miklósnak hívták. A Jung család története azért fontos ránk nézve, mert az ő vagyonuk lett később a Fuggerek és Thurzók besztercebányai híres bányavállalatainak alapja. — Wenzel i. m. 55—61., továbbá 163. lapjain.

gatni gazdag bányája végett. A beszerceiek még a mi időnkben is úgy beszélgettek egymás közt: hiszen az egész rézhámor összes bányáival és erdőivel az ő határukban fekszik. A beszerceiek az öreg Schweinsgrettelt az egyház útján is befolyásolták, hogy csak az ő akaratuk szerint cselekedjék. Erre már az öreg Budára utazott *Mátyás királyhoz*. A mint az ügyet az udvarnál megtudták, bizony a király is ki akarta venni a maga részét a zsákmányból. *Schweinsgrettelt egy summa pénzzel kielégítette, a rézbányákat birtokba vette és a kincstartó mesternek adta át, a mint rendén hallani fogjuk.*¹

Tudni kell ám a magyarok szokását, amint én azt Mátyástól kezdve Ulászló és Lajos király idejében részint láttam, részint hallomásból tapasztaltam. A magyaroknak bizony sohasem volt kamarájuk, csak egy »schatzmeister«-ük, akit a maguk nyelvén »kincstartó«-nak neveztek. Ez kezelte az összes bevételeket és kiadásokat; rendesen papi ember vala és az ilyen ügyekben járatos.

Az említettem Mátyás király korában az ő kincstartója egy kikeresztelkedett zsidó volt, *Ernst János* nevű. Utána ennek fia, *Zsigmond* — pécsi püspök — lett az apja helyén kincstartó.

¹ Kellő értesülés hiányában nem átalotta Thurnschwamb a nagy király emlékét bemocskolni. Ugyan a priori is visszautasíthatnók a Mátyásnak tulajdonított cselekedet történetét, mert ellenkezik az e királynak jogot, törvényt tisztelő jellemével, melyről száz adat tesz kitünő bizonyosságot. Hunyadi Mátyásnak kellett a pénz, — a hatalomért, de rablásra soha nem vetemedett. Szerencsére épen a Thurnschwamb által említett Jung-féle birtokváltásra vonatkozólag van egy írásbeli adat kezeink között, mely az alacsony ráfogást semmivé teszi. Ez egy adás-vételi szerződés 1466-ból, mely az esztergomi káptalan előtt kötöttet, s Mátyás király által megerősítettet. Jungk István beszercebányai nemes (nobilis Stephanus Jungk de Nova Zolis) Laki Thúz Jánosnak és Ernst Jánosnak 6200 arany forintért örökvallás formájában eladja beszercebányai, Károliról elnevezett házát, amely Lapidica János és Cornifex László házai közt fekszik; padlavici és reckai birtokát, Ulma és Mayerdorf községeket, Szt.-Jakobot, Heyntzmannsdorfot *mindenféle tartozékaikkal együtt*; a Károli házhoz tartozó *erdőt*; egy fürdőt, a szent Erzsébet beszercei kórház kegyúri jogát, Newstollen és Eribstollen (sic) nevű bányákat. Négy évre rá Laki Thúz királyi udvarmester, Szlavonia bánja a maga részét 2000 arany forintért Ernst Jánosnak eladta, Mátyás király az Ernst és Thúz közötti szerződést 1470-ben helybenhagyta. Látjuk hát, hogy a király nem »akarta kivenni a maga részét a zsákmányból.« — Irrattárunk egykorú másodlata.

Mivel Magyarországon minden a kincstartó kezén volt, *a nevezett Ernst Zsigmond püspök a beszercebányai rézművet is kezelte, és birtokolta, sőt Mátyás király haláláig örök tulajdonának tartotta.*¹ Hasonlóképpen sáfárkodott István gróf is, János vajda apja, a Jánosé, aki később magyar király lett. Az összes várakat, melyeket Mátyás birtokba vett és Istvánnak hű kezelésre átadott, ez utóljára magának tartotta meg. Nem alaptalan a gyanú, — írás beszél róla, — hogy István gróf maga tette volna el láb alól Bécsben Mátyás királyt. Sok jel arra mutat. Úgy adta, mintha a várakért, melyeket Mátyás királytól kapott volt, hálás szívvel van a királylyal szemben, hanem azért a király összes ezüst edényeit, aranynyal áttört szőnyegeit és sok más egyébét elemelte. Ezeket a tárgyakat az ő János fiánál, aki Lajos után királynak toladott fel, egész világ látta a hollós cimere jelével.

Mielőtt tárgyamra térek, meg kell emlékezniem egy testvérpárról: Deák (Diagkh) Imréről és Istvánról. Deák Imre Mátyás idejében Szakmár-Bányán (Nagybánya) kamaragróf volt, amint az ottani templomban egy emléktábla jelzi. Ő kegyelmét a szepességi Kirchbergen (Kirchdorf) temették el. Ez a Deák Imre öccsét, Istvánt, Mátyás királynál udvaros emberré tette, mert annak előtte csak ajtónálló volt, s az esztergomi várban dara-

¹ Thurnschwamb hallomás szerint értesülését megint meg kell korrigálnunk. Az előbbieket szerint Ernst János, alias Hampo a beszercebányai birtokot pénzért vette. Ehez járult még, hogy a királynak 6000 forintot kölcsönöztén a végvárak megerősítésére, Mátyás öt különféle tisztségekkel és javadalmakkal ajándékozta meg. Eltekintve a Zala- és Turócmegyei uradalmak, továbbá a turócmegyei főispánság adományozásától, amelyről szintén vannak kezeink közt okiratok, csak a zólyomi birtokok és kiváltságok donatiójáról szólunk. Eszerint a király elengedte Ernst Jánosnak a zólyommegyei bányabirtok adóját — (urbura — 1469), a bányailéteket, — szabadságot ad neki a bányák művelésére és arra nézve, hogy az ország határain belül ezüstöt és rezes szabadon árulhasson (1470), végre a Hampónál elzálogosított zólyomlipcsei várat és az ahoz tartozó községeket: Banyk, Lehotka, Scank, Zelec, Prihoda, Potkonyec, Hedellehota, Luchethyn, Mezybrod, Brwna, Zentandrás, Razthoka, Németfalw, Zahrovca, Dzbwa, Zamozthe, Jezyna, Predayna, Alsólehota, Felsewlehota, Lopeya, Sebnic, Hronic, Zwbor praediumot, továbbá a libetbányai adószedést, a breznóbányai malmot tartozékaikkal együtt tartozás fejében neki adományozta (1470). Irattárunk egykoru másodlata. Igaz, Ernst Zsigmond hűtlenül sáfárkodott később. — Szilágyi Magyar Nemzet Története. IV. k. 362 lap.

bont kapitány. A testvérek vend származásuak, Zapolly községből valók, ami annyit jelent, hogy »a mező megetti«, vagy pedig »a mezőben lévő«. István később nádorispán lett, s egy tescheni asszonyt vett feleségül. Ismertem e nőt, — Trencsénben láttam. Leányát Katalinnak¹ hívták, s Zsigmond lengyel király, a mostani lengyel király apja birta volt hitestársul. Miksa császárnak nem igen tetszett a dolog. A nádorné később udvart tartott Budán. Különös idők jártak ekkor Magyarországon. A tisztességet nem veszik semmibe, aki birja marja. Lajos király idejében például Bornemissza János gyámoskodott Budán, egy apró szürke ember, akinek a Lajos apja, Ulászló meghagyta, hogy majd mindenben a király kezére járjon, s a korona meg a kamara jövedelmeit szedje be. De az említettem János vajda mindenütt kerékkötő vala az ő pártjával, amelynek tagjai később mind gyalázatosan pusztultak el. A két Ártándit Gritti fejezte le. Werbőczy István, aki Budát György baráttal egyetértve Roggendornak felajánlotta, de a törököt bocsátotta be, bujában halt meg, s a budai zsidó temetőben van eltemetve. E gaz kópék közül már egy sem él. Ha pártjukból egy kettő akad is még, de ezek akkoriban még nem szerepeltek.²

Nagy dolog ám, hogy a vajda, bár királylyá lett, egyetlenegy baráttal sem birt. Fráter György, földije, — egy bölcs és tanult szerzetes, — volt legjobb szolgálja és egyszersemind kincstárnoka is. A rokon Petrovits szintén földije vala, — vend nemzetiségű rosz ember, — aki sokat szeretett volna Erdélyben próbálni, de hiányzott hozzá a pénz, meg a vágott dohány.

Mátyás király halála után fia, vagy jobban mondva fattya, János herceg birta a besztercebányai rézmivet. A magyar urak ugyancsak utána vetették magukat a hámornak; egyik a másikat üzte ki Besztercéről.

¹ Szapolyai Istvánnak Katalin nevű leánya nem is volt. Első feleségétől, Homonnai Simon leányától Margit és Veronika születtek, — második nejétől, tescheni Hedvigtől Magdolna és Borbála leányai származtak. Utóbit I. Zsigmond vette feleségül.

² E sorok igazolják a nemzeti és a német párt gyűlölködését egymással szemben és Thurnschwamb igazságtalanságát, akinek a Szapolyai pártot már hivatalból gyűlölni, minden lépését gyanus szemmel néznie kellett.

Az említettem János hercegnek az öreg Thurzó János* ural is akadt ügyes-bajos dolga a régi bérszerződés és azon egyezség miatt, amely 1494. évben Ernst Zsigmond püspök és Thurzó János ur között kötött. Többek közt mondják, hogy a püspök a rézművet János herceg urtól ismét megkapta, s ez Thurzó János úrnak meghatározott évi pénzösszegért árendába adta.¹ Így birták és kezelték azt a Thurzó és Fugger urak békességben egész 1525-ig.

Kezdetben, Mátyás és Ulászló királyok idején még sem tisztító, sem ércválasztó huta, sem hámor Besztercebányán nem volt, s a rezet másutt tisztították, dolgozták, kovácsolták meg. Így Lengyelországban, Krakó mellett birtak a Thurzó és Fugger urak egy kohót, Mögelnek, vagy Mancelnek hívták, — továbbá Thüringiában Erfurt mellett ércválasztó hutát, hasonlóképp Hochkirchenen, végre Friaul közelében, Olaszországban bizonyos Fuggerau nevűt

* A legendás Thurzó, aki az aranykiválasztás és a rézérc feldolgozásának titkát Velencében, mint munkás elleste volna. Kachelmann e mondat régebbi források alapján kiszinezi. Thurzó szerinte koldusként, s magát bolondnak tételve jutott be a velencei műhelyekbe. Gesch. der ung. Bergstädte III. 122 l. *Stauber* német professor tévesen Thurzó Györgyre fogja e mesét. *Das Haus Fugger, Augsburg 1900. 23 l.* Bennünket közelebbről a kamarauradalom tulajdonjogi története érdekelvén, lássuk kik voltak annak, illetőleg a kamarauradalom magvát képező bányabirtokoknak gazdái? A birtokosok egyike az Ernst család volt, a másik Thurzó János, aki már 1496-ban Besztercebányán virágzó bányaüzemmel rendelkezhetett. Glocknitzer Benedek és Königsperger Mihály t. i. a Thurzónak elzálogosított sandbergi bányát (Kolmanns — Handl) kohóival és *erdőivel* együtt annak örök tulajdonul átadják. Besztercebánya 1493. Zsófia napján, máj. 15. — 1494 évben, Nagy Boldog Asszony előestéjén kelt okirat szerint Tilman Miklós és neje szintén Thurzó Jánosnak adták el sandbergi bányarészüket, valamint Lang János is a Töpper tárnát *erdőivel* és más tartozékaival együtt. Végre Szathmáry György a Sywbstain és Krottenpull hegyeken levő ezüst és sandbergi rézbányáit a hozzájuk tartozó kohók, *erdők*, rétek és haltenyésztő vizekkel együtt adja el. 1495. okt. 23. Szathmáry György prépost és királyi titkár eladja még Thurzónak a Jung Jakabtól örökölt bányarészt is. Buda, 1496. aug. 9. — Irattárunk okmányai alapján.

¹ Mátyás király az Ernst család besztercebányai birtokát ugyanis fia, Corvinus János számára csere útján megszerezte, melyet később Ernst Zsigmond pécsi püspök hosszas protestációk után visszakapott. E bánya és erdőbirtokot Thurzó János 1494 évben 22 évre, 1515 évtől már a Fuggerek szövetségében 5, majd megint 18 évre haszonbérbe vette. — Wenzel i. m. 164, 167 l.

Ez utóbbi várszerű építmény,¹ s itt választották és tisztították ki a Fugger urak a fekete magyar rezet, amelyet Taliánországban és Velencében árusítottak el. Mivel azonban Miksa császárnak magának is volt Schwatzon, Tirolban rézbánya, ahol a rezet az ezüsből kiválasztották, — az öreg császár nem akarta megengedni, hogy idegen vagy magyar rezet szállítsanak az ő országán keresztül a Fuggerau-ba kiválasztás végett. Miksa császár idejétől fogva tehát a Fugger urak magyar vagy beszercebányai rezet nem dolgoztak fel a Fuggerauban, s az ottani hutákat csak a schwatzi fekete rézzel táplálták. Hiszen ők is társbirtokosok valának a császárral. E vidéken levő gyáraikban a a vörös ércből sárgarezet állítottak elő, s azt Taljánországban, no meg másfelé is szállították. *Amikor Ulászló király idejében a Fugger és Thurzó urak Ernst Zsigmond pécsi püspöktől évi bérért árendába bírták a beszercei rézművet, tisztító és ércválasztó hutákat és hámort kezdtek építeni épen azon a helyeken, ahol Besztercén még manapság is állanak.*²

Különösen a mosnici ércválasztó hutára adott Ulászló király a Thurzó uraknak erős privilegiumot az ország nagy kettős pecsétje alatt. Ez fehér viaszból való, s mind a két oldalán tallérnyi vastag, egyik oldalon a felség, a másikon az ország címerével. Az én kezem közt is megfordult, a mikor a Fugger urak 1526-ban Lajos királynak, 1546-ban Ferdinánd jelenlegi császárnak az üzemet visszaengedve, átadták azt sok más okirattal egyetemben. Zsigmond püspök elhunytával a beszercei rézmű testvérére Ernst Jánosra szállott, akit Hampónak hívtak, ami annyit tesz, hogy Jancsi.³ Jámbor, együgyű ember vala ez a János, s ezért ragadt rá a

¹ Noch ragen zwischen Arnoldstein und Bleiberg bei Villach die Trümmer des von Jakob Fugger erbauten Schlosses Fuggerau empor. A. Stauber. Das Haus Fugger. Augsburg, 1900. 23 l.

² II. Ulászló adott ilyenek építésére privilegialis levelet Thurzó Jánosnak és fiának, Györgynek. — L. irattárunk idevonatkozó aktáit és Schmidt Ferenc Antal gyűjteményét. Chronologisch — systematische Sammlung der Berggesetze der Königreiche: Ungarn etc. Wien. 1834. 65 l.

³ Thurnschwamb megint téved. Az idősebbik Ernst Jánost nevezték Hampónak, akit 1467-ben Mátyás »aulae nostrae miles et officialis« címmel illetett. Sváборszági zsidó volt. Hogy mennyi birtokot adományozott neki a király, már előbb láttuk. Kachelmann i. m. III. K. 95. — Nem ritka dolog,

Hampó név. Horvátországban lakott ő kegyelme és birtokai a Dráva mentén Csáktornya körül feküdtek. *Ez a Thurzó és a Fugger uraknak ujjalag bérbe adta a rézművet, melynek árendája három éven át havi 21 forintjával 756 aranyforintot tett ki.*

A mint a mostani török császár Magyarország ellen erősen fegyverkezett, Lajos királynak egy fillére sem volt és sem a papok, sem a világi urak nem ajánlották fel a maguk pénzét, habár régen intézkedtek e tekintetben. A magyarok Rákoson sok országgyűlést és összejövételt tartottak, ki is vetették az adót, de pénz bizony édes kevés folyt be. A magyar urak, akiknek a végeken katonaságot kellett volna tartaniok, ezen a csekélységen is megosztottak, s annyi népet tartottak csak, a mennyi nekik tetszett. János vajda is, a későbbi magyar király, a Lajos király szerencsésjét, — a mint legalább én láttam, — ifjuságától fogva akadályozta, — Ulászlónak és Lajosnak az életére tört és maga akart király lenni. A mint egyszer vagy ezer lovassal Budára érkezett, s kíséretével a királyi udvarba lovagolt, nem akarták őket beereszteni, a mire aztán a királyra feltörték az ajtót. Most hát az öreg Ulászló királyt kioktatták e szorult helyzetben, hogy jó arcot mutasson a vajdának, s a többi közt, — amint mondják, — azt is említse meg, hogy bizony már legénysorban járván, meg-nősülhetne.¹ Akkoriban ugyanis a vajda a Lajos nővére, Ulászló király leánya után törte magát, s szerette volna a szerződést megakadályozni, a melyet a vén Miksa császár, Ulászló, Zsigmond és Lajos 1515-ben (?), Bécsben egymás között kötöttek. E tájt én is az udvarnál és pedig a Balbi kíséretében szolgáltam, akit Cuspinianóval együtt házassági ügyletekben használtak, s követségbe majd Miksa császárhoz, majd vissza Budára Ulászlóhoz

hogy a nép köztudatában hasonló nevű személyek, a hozzájuk fűződő mondák összeolvadnak, vagy pedig az egyik által véghezvitt tettek a másik hasonló nevű egyénnek tulajdoníthatnak. — A volkloristikában leghíresebb példája ennek az antióchiai Ciprián esete, aki ördögös varázsló hírében állott. Később a karthagói Ciprianus püspökkel cserélték össze. — Vagy ott van Sabellicus Faust György szemfényvesztő és ezermester, akinek kétes érdemeit és mystikus hírnevét a becsületes Fauszt János könyvnyomdászra ruházták. S ime ez utóbbinak neve az előbbinek tettei fűződtek össze a Faust mondában.

¹ Ellenkezőleg. Szapolyai Jánostól 1505-ben megtagadta Ulászló leánya kezét. Szilágyi. A magyar nemzet története IV. k. 376. l.

küldözgettek. Az említettem János vajda, — mikor már a három király Pozsonyban volt és a császárra várt, s az én gazdámat, Balbit a császárhoz Innsbruckba küldték, — sokat lábatlankodott Ulászlónál. Azért hát megint hadba indította a király a török ellen a délvidékre. Ott Jarnót, a török erősséget ostrom alá fogta, de megverték és megfutamodott. Ha győzött volna, akkor a magyarok Pozsonyból visszakövetelték és a vajdához adták volna feleségül Anna királynét. Bizony nem lett volna a szerződésből semmi, amit az összes magyar urak saját pecsétjükkel megerősítve adtak át Bécsben Miksa császárnak, s amit a vajda öccse, a trencsényi György maga is megpecsételt. Olyan gonosz praktikákat üzött a vajda egész életében, hogy a magyar urak, akik a Lajos király javát akarták, oda törekedtek, miszerint a vajda, aki az országban legtöbb várral birt és Erdélyben a főhatalomra jutott, ne kapjon már kézhez több vagyont, s ne legyen hatalmasabb. Történt, hogy Lőrinc herceg¹ örökös nélkül halt el. A vajda apja, István gróf és Lőrinc herceg egymás közt kötést csináltak, amely szerint egyik a másik javát fogja örökölni. Persze most a vajda a Lőrinc herceg birtokaira igényt tartott, ami sok bajt okozott az országgyűléseken. Maga a király sem élt biztonságban, többször tervezték meggyilkolását. Erős pártja volt a vajdának, mindenféle nagyszájú emberek, nemesi köve-tek, — s az országgyűlések mind az ő javára hozták határozataikat és végzéseiket.

A többi közt, hogy a jogi állapot maradjon addig a régi- ben, amíg a per közte és a Lőrinc herceg birtokai közt bíróság útján el nem dől. Lőrinc herceg fiatal asszonyt hagyott özvegyül, Lajos királynak meg volt egy kedves udvaros szolgája: Móré László, asztalnok és pohárnok. Ennek szánta a király a menyecs- két is, a Lőrinc herceg vagyonát is. Amely határozatot azonban a vajda el nem ismerte, már az okból sem, hogy az ügyletről szóló szerződést nem Magyarországon és nem magyar pecsét alatt kötötték, hanem Prágában, titkon, a cseh pecséttel. Most a vajda és az ő pártja kieszközölték, hogy Lajos király az ország tanácsába bizonyos assessorokat, az az ülnököket vegyen fel, a akik a vajda hívei valának. No aztán a Rákoson nádorrá kiál- tott Báthory István ellenében, akit lemondásra kényszerítettek,

¹ Ujlaki Lőrinc. Meghalt 1524-ben.

Werböczi Istvánt tették nádorrá, a protonotáriust, azaz az ország főjegyzőjét. Országos hirű szónok és véres szájú ember vala ő kegyelme, aki oda hajlította az együgyű embereket, a hová akarta, — amint jó magam is hallottam, mikor egyszer a néptömegben köztük ácsorogtam. Amint az új nádor észbe vette, hogy a praktika jól elsült, s a köznemesség az ő pártján van, csendet kért, egy padra állott, s kérdezte, hogy mindnyájan egy és ugyanazon véleményen vannak-e? Ha igen, úgy először a királynak és a tanácsbeli főuraknak kell azt tudomásukra hozni. Ha ez mindannyiuk véleménye és akarata, úgy hát nyujtsák fel kezüket és mondjanak igent. Nosza el kezdtek össze vissza kiabálni, mint a parasztok a korcsmában. Ez 1525-ben történt, s Magyarországnak évről-évre való romlása megkezdődött. Az említettem Lőrinc herceg királyi nemzetségű, Boszniából való volt, a honnan a törökök elűzték, de majd Magyarország befogadta. Így vesztette el boszniai jószágait és a boszna-király címet.

Az említett 1525-ik évben kellett volna Lajos királlyal végezni. A pártos magyarok Hatvanban, hat mértföldre Budától országgyűlést tartottak. Ide jöttek a király és tanácsosai is. Több gyűlést hirdettek egymás után. A nemeseknek »more exercitanti-um« kellett megjelenni, már t. i. úgy, amint az ember hadba indul. Ebből láthatni, hogy amit terveltek, az mind a vajda sugalmazására történt, meg az új nádor, Werböczi Istvánéra, aki a vajdának titkos ügyvéde, később kancellárja lett. Csúfosan és nyomorúltan halt meg ez Budán bánatában, mint már említettem, s a zsidó temetőben nyugszik eltemetve. Hogy további körülményeit is leírjam, hát az említettem Werböczi István Lebi Mihálynak a leányát birta feleségül, aki kurta nemes és országgyűlési követ volt. Ettől egy fia született, aki később, a mai császár: Ferdinánd idején jó vitéz vala. A fiu Budáról el akarta vinni az apját, — készen is állt már a kocsi, — de az öreg gyengélkedett, s ott halt meg Budán.

Apjának és első feleségének halála után a vén Werböczi István Szeretsin János özvegyét vette el, s Budán a vajda apjának a házában lakott a Szent-János — azaz a meztilábos barátok kolostora mellett. A vajda házából az utcán át egy fából épült folyosó vezetett a meztilábos barátokhoz, s mivel Werböczi

István nagy pápista, vagyis képmutató vala, a mezitlábosoknak naponként misét kellett mondani a házában.

Hogy, hogy nem, — akadt a misemondók közt egy fiatal izmos szerzetes is, aki nagyon megtetszett a menyecskének. A mikor János király a pápához követséget küldött, a többi közt kieszközölte, hogy a mezitlábos barát és misemondó a csuhahordástól felmentessék, s úgy járjon, mint a világi papok. A vén Werbőczy halála után az özvegy birta annak jószágait, s a misemondót magánál tartogatta. A fiatal Werbőczy azonban fogságba ejtette a a mostohát, a papot levágta, aki aztán meg is halt.

Bizony így okozták a papok, a püspökök és az egyháznagyok Magyarország végromlását. Mert a szent papok az összes udvari hivatalokba betolakodtak, — a legelőkelőbb tanácsosok, kancelláriusok, kincstartók és kapitányok akartak lenni Magyarország összes királyságaiban, amint ez az én időmben is történt. Beriszló Péter, veszprémi püspök Dalmát, — Krovát, — Tótországokban és Boszniában viselt báni méltóságot, azaz a mondott országoknak kapitánya vala és amellet kincstartója is. Amint mondják mirigyei három helyen megdagadtak; nyomorultan pusztult el kurválkodásban és Veszprémben temették el.¹ A mostani egri püspök, Verancsics Antal, dalmata származású sebeniki ember, az előbbinek barátja, — hasonlóképen Statilius János is, aki János király idejében károlyfehérvári püspök lett Erdélyhonban. Előbb a Lajos király titkára és a vajda kéme volt a belső tanácsban. Ő figyelmeztetgette a vajdát és Werbőczy Istvánt. Bizony másképp pórul járt volna Werbőczy uram, ha meg nem ugrik Budáról, mikor Báthory Istvánnal szemben erőszakkal nádorrá választották.

Ez idétt úgy a papi, mint a világi főemberek majdnem mind kihaltak Magyarországon. A papok közt Tamás püspök, majd Szathmáry György után Szalkai László lett az esztergomi püspök. Ezt »varga püspöknek« hívták a magyarok. Igénytelen kis fekete ember volt ökelme, de nagy természetű. Azelőtt Vácott főpásztorkodott. Az esztergomi püspök egyszersmind főkancellár is Magyarországon, magát primásnak nevezi, sőt a mostani püs-

¹ Roszhiszeműség, vagy legalább is téves értesülés. Beriszló Péter veszprémi püspök, vránai perjel és horvát bán tudunkkal 1521-ben Boszniában esett el a török ellen vezetett portyázó hadjáratban.

pök: Oláh Miklós esztergomi főispánnak is. Ősi szokás ellenére az említettem Szalkai László jogtalanul követelte magának a címeiket, s Magyarországon elkövetni mindent merészelt, amikor Kolos György után alkancellár lett, s még Szathmári György esztergomi püspök élt. Az utóbbi hugának leányát Thurzó Elek úr birta hitestársul, akiről tudjuk, hogy Sempte szabadváros, Bajmóc és a szepesi ház gazdája vala. Sőt még Cseh, Morvaországra és Sziléziára is ki akarta terjeszteni Szalkai az ő hatalmát. Csehországnak vissza kellett hivni ugyanis Budáról az ő négy kancelláriusát, a többi közt Vencel doktort, Ruprechtet, — és Szalkai László kancelláriusként Latschau Györgyöt, Trepka udvaros emberét alkalmazta az udvarnál, akit cseh és sléziai követnek használtak. A püspök még írkokokat is fogadott melléje.

E közben az említettem Szalkai László a kincstartói hivatalt is magához ragadta és egy Szerencsés Imre nevű kikeresztelkedett zsidóval, egy ravasz gonosz vén emberrel akarta a hivatalt igazgattatni. Az említettem Imre zsidót azelőtt Salamonnak hívták; feleségét és gyermekeit Budán, a zsidó-utcában (ghetto) magukra hagyta. Mivel Perényi Imre, a Báthory előtt való nádor, megkereszteltette, elnevezte Imrének, s a Szerencsés előnevet adta neki.

Ez a megkeresztelt zsidó nemsokára megházasodott. Feleségét az egész királyi udvar jól ismerte, kolozsvári születés volt. Szerencsés az asszonnyal egyetlen fiút nemzett, kit később Boroszlóban egy aranyműves szurt le. A zsidó halála után másodszor akart az asszony férjhez menni Klee Mihály pozsonyi polgár testvéréhez. Amint bécsi szokás szerint a menyasszonyt ki akarták adni, a násznép és a vendégek már összegyülekeztek, s az asztalhoz voltak leülendők, — a városbíró a völegényt elfogatta. Így hát füstbe ment a házasság. Ezt a Kleet később Puchheim Farkas Pozsonyban agyonütötte, mert gyalázó szavakkal illette őt, aki pedig követ volt. Az asszony mint valami királyné nagy móddal élt Budán és ott is halt meg, nyomorúttul vizi-betegségben.

Az említettem Szerencsés Imre, a felesége barátjának, a brassói Csukásnak a leányát Haller János polgárhoz adta nőül Budán. Nagy pompával ülték meg a lakodalmat, Brandenburg

György ögróf és sok udvari nép volt jelen a lakzin. Hallert az udvarhoz is Szerencsés Imre segítette be és alkincstartóvá tette. Bár Haller János ékesbeszédű ember vala, a számadáshoz is jól értett, végre is megörült hivatalában. Az udvari cselédek közelebe férközvéen, selyem ruhákat osztogatott ki köztük.

Mindenki látta, hogy a Szalkai püspök és a zsidó uralma nem soká végét járja. Pénz sem volt, gondoskodás sem történt, hogy miképen lehetne hát a töröknek ellenállani. A püspök az egész Magyarországot, Bohémiát, s hozzá még Lajos királyt is hatalmában tartani akarta. A király szükségből engedett neki, s magát egészen rábizta.

És ez időben minden veszni indult Magyarországon. 1525-ben Csehországban Beben úr helyén Münsterberg Károly herceg lett a helytartó. Sziléziai származású, értelmes, ékesszavú ember volt, Podiebrad György ivadéka. Szegény ördög létére sok minden praktikát vitt véghez Csehországban, amikor fiát prágai püspökké akarta tenni. A cseheket már rábeszélte, hogy néhány követet küldjenek Budára Lajos királyhoz. A közvetítő Szalkai László kancellárius-kincstartó fac totum volt. Mikor a csehek a praktikákat átlátták, a rendek visszahívták követeiket, a püspökség pedig nem engedélyeztetett.

E közben tartották Hatvanban 1525-ben az emlitem országgyűlést. Lajos király pártja nagy veszedelemben forgott, mert a tanácsosoknak és a főuraknak onnan elmenni, jobban mondva elmenekülni kellett.

Hogy Imre zsidó mézes madzagot húzzon át a köznemesség száján, nyilvános ülésben kezdett a bányavárosok mesés gazdagságáról beszélni és *követelte, hogy a Fuggerektől el kell azokat venni*. Kevés napra rá Imre zsidót elfogták, a csonka toronyba zárták. Zsigmond császár építtette azt nagy négyszöges kövekből; — négyemeletes, nincs egészen kiépítve, fedetlen is, azért az eső beesik és azért nevezik csonka, az az kiépítetlen torony. Amint Imre zsidót két heti fogság után kieresztették, a börtönből a lakóházig, mely a szent György téren feküdt, az udvari nép képezte a kíséretet; többek között Mária királyné udvarmestere: Pockh sléziai ember, Böheim Bernát cseh kamaragróf és mások is kísérték. Egyéb haszontalan csöcselék is ögyelgett Budán az országgyűlés után, — az országgyűlésről maradván, —

amely igen kikapós vala és az Imre zsidó háza előtt egy nyári délután öt óra tájt összeverődött. Vérszemet kapva az ajtókat kocsikkal betörték, Imre zsidót vendégeivel együtt vacsoránál találták. Ezek hátul a városfalon át menekültek; sebtében kötelelen ereszkedtek alá, hogy még a tenyerük is megégett. Egész éjjel fosztogatták az Imre zsidó házat, sok pénzt találtak benn, de mivel a magyaroknak rövid és szűk kabátjuk van, nem sokat tudtak beletömni. Ha az utcán erősebb csapattal találkozott a tömeg, ez a zsákmányt elragadta tőle. Csupa udvari népség volt ez. A Fugger urak háza előtt, a Szentháromság utcában kellett elvonulniok, s nekünk e dolgot végig néznünk. Aztán a bort hordozták ki dézsákban egész hajnalig. Lajos király a palotában tartózkodott, s az udvarbeli kíséret nem merte kitenni a lábát. Másnap délelőtt huszárok és hajdukból álló haszontalan csöcselék gyülekezett az Imre zsidó háza előtt, s az ablakokról a vasrácsot kezdte lefeszégetni. Bodó Ferenc kapitány, a vajda és György testvéérének szolgálja, akit később egy csete-pátéban elfogtak és Újhelyen börtönben halt meg, — a haszontalan és megvadult csöcseléket visszatartotta mondván, hogy tollasabb prédára vezeti őket. Ekkor valaki elkiáltotta magát a tömegben, hogy az esztergomi érseknél ég. Már t. i. az említettem Szalkainál. A tömegben én is ott voltam és egy zsák puskaport cipeltem. A püspök háza harmadik a Fuggerekétől. A mikor a nép az utcán felfelé futott, a püspök rezidenciájában már emberek és ágyúk helyeztettek el; Weinmann doctornál két ágyú állott készenlétben György brandenburgi örgróf szolgálival. Az egész utcát meg tudták volna védelmezni. Hardeck János gróf és a Fuggerek tisztjei is utasítást kaptak és elég legénységgel bírtak arra, hogy ne támadják meg őket aznap.

Harmadnap korán reggel kirabolták a zsidókat, s nagy kárt okoztak. Először ugyan György, a vajda testvére huszáraival körüllovagolt a városon, a haszontalan csöcseléket kiutasítva. Egy darabig hát csend lett. A király azonban minél kevesebb pénzzel és hadi néppel rendelkezett, mellyel a töröknek ellenálljon. A magyar urak nem tudták, honnan lehetne hadi népet toborzani és pénzt csinálni. Most hát más praktikákhoz fogtak, a melyeket az idegenektől tanultak el.

Hogy miért irtam én e körülményeket le olyan hosszadalmasan, a kezdettől fogva három íven, arra a következőkben kapok feleletet, *mert az említett rézmű sok viszontagságon ment keresztül.*

Mátyás király halála után Korvin János hercegre szállott a rézhámor, ettől Ernst Zsigmond pécsi püspökre. Ennek örököse Hampo Ernst János vala, míg végtére a Hampo fia, Ferenc, udvari ember örökölte.¹ A Thurzó és a Fugger urak már előbb visszabocsátották a Mária királyné birtokába a körmöci kamarát, amelyet kezdetben, Ulászló idején ők árendáltak vala.² No most a királyné a besztercei rézművet is kézhez akarta keríteni. E célból Böheim Bernát, — aki a királyné kamaragrófjának nevezte magát, egyébként egy halli pénzverő volt, — sok titkos praktikát üzött Imre zsidóval, Szalkai püspökkel és néhány magyar úrral. Mivel Hampo főnemes vala, s a Thurzó és a Fugger urak kezdettől fogva tőle vették bérbe a rézművet, a magyar urak Hampót nem támadhatták meg, és épen ezért ebben tudtommal a Thurzó és Fugger urakat sem.³

Amint a magyar urak pártjukkal együtt elérkezettnek látták az időt, a Fugger urakat először Budán a saját házukban megtámadták, megrohanták, váratlanul kifosztották, s ami kezük ügyébe esett, elvitték. Ez időtájt a müncheni Alber János szolgált mindeneként Budán a Fugger uraknál. Elhízott, gyöngé ember volt. Mint pénztáros szolgáltam mellette. Ő kelmét felrendelték az udvarba, a hol aztán elfogták, s lezárták, amit én tüstént megtudtam. Én nem védekezhettem úgy, mint más szomszédok, a hol a zsidókat, a zsidók utcáit és Böheim Bernátot fosztogatták. Mi csak a közönséges csöcselék támadása ellen óvtuk magunkat; amit lehetett, megmentettünk és *Besztercére küldtünk.* Az udvartól küldöttség jött azzal, hogy mindent számadásba

¹ Az Ernst család tulajdonjogának elismerése a király részéről 1526. márc. 12. — L. Péch i. m. I. K. 119. l.

² L. Wenzel i. m. 167., 185. és 186. lapjait.

³ Thurzó János 1494-ben vette bérbe Ernst Zsigmond bányáit *azok minden tartozékaival.* 1515. és 1522-ben megújított a haszonbéri szerződés Ernst János és a Thurzó-Fugger ház között. Lásd Wenzel i. m. 189. l., valamint irattárunk idevonatkozó szerződését, mely 1522. úrnapján a budai káptalan előtt kötött.

vegyenek. Én is irtam, ők is. Névszerint Ráskai Gáspár, Fülel ura, a nápolyi Báró, pápai nuncius¹, Nádasdi Tamás ez időtájt Szalkai püspök titkára, később nádorispán. Baro a pápai pénz után kérdezősködött, amit én neki megmutattam. Mintegy 33,000 rhenus forint volt meg váltópénzben, s körülbelül 5000 arany. Mert a pápa Cajetanus prédikáló barát által, aki aztán kardinális lett, 60,000 aranyat küldött Lajos királynak, a melyet megbízás alapján kellett átvennünk, váltópénzre felváltanunk és Baro nyugtájára meghagyás szerint kifizetnünk.²

Épen ekkor egy lovas hirnök és szolga, Reitschuh András nevű jött Besztercéről Budára, aki látta, hogy mi történik és feleletre várt. Mivel magamnak nem volt érkezése az iráshoz, öcsém³, aki a házon kívül tartózkodott, *irt Plas János, besztercei gondnoknak*. Én este jutottam csak ki a házból az említett fosztogatókkal, s aztán irtam csak Besztercére Plas Jánosnak, ráparancsolva a hirnökre, hogy siessen. Mert már akkor Böheim Bernát, Dóczi Ferencz és más udvaros emberek útban voltak, amit követem megtudva Korponán és Zólyomon keresztül, torony irányában egy nappal hamarabb érkezett meg Besztercére. Plas János két szekéren mindent Krakóba küldött, a miért Böheim ami hirnökünket elfogta, — *de a bányamunkások összesereglettek, s az udvarbelieket bizony majd agyonverték, úgy hogy Plas Jánosnak elég dolgot adott megvédelmezésük*. Frank János azonnal hazafelé, Frankfurtnak lovagolt. *Az ércválasztó kohó munkásai, a választók és egyéb kellékes szolgák elbocsáttattak, s beszüntetem minden rézküldeményt az országba, mert azt mindenütt elvették, a fuvarosokat lezárták volna. Az ércválasztó kohó ólom nélkül szűkölködött, hozzá még se tisztogató, se választó munkás nem volt kéznél. Mindenütt kárral dolgoztak, s Plas János Augsburgba vándorolt. A Hampó házat, — amint a kamaraudvart nevezték — Hampó visszavette a falvakkal és a majorsággal együtt*⁴ A középső

¹ A Thurnschwamb által említett báró Burgio Antal János pápai követ, akit VII. Kelemen küldött Magyarországra 1524-ben.

² Szilágyi S. 25,000 arany forintról tesz említést i. m. IV. K. 494. l.

³ Valószínűleg Márk, akit Kachelmann, — i. m. III. k. 93. l., — a Dernschwamm öcscsének gondol.

⁴ A mint előbb láttuk Lajos király az Ernst család birtokjogát 1526 márc. 12-én ünnepélyes okmányban elismerte.

házba nem mehetett senki, ez okból nem foglalhatta el Böheim sem. A felső házba költözött tehát, s a királyi udvarból egy parasztnyúzó magyart, olyan végrehajtófélét vett társul. Lengyel Jánosnak hívták. Ezek segítették egymást, jobban mondva egymás kezére játszottak, úgy hogy az udvartól egy más embert küldtek Lengyel helyibe Böheimhoz, bizonyos Bornemissza Péter nevűt. Ökörhajcsár volt ő kelme s jobban értett az ökörral bánni és üzérkedni, mint a bányászathoz

Ám az üzemmel fennakadtak, mert nem rendelkeztek se pénzzel, se ólommal. Nekünk volt még több mint 2100 mázsa ólomkészletünk Rózsahegyen. Ezt szerették volna ingyen kézhez keríteni. Az udvarnál hát megint új cselszövényt forraltak. Úgy tettek, mintha a Fugger uraknak vissza akarnák adni a Besztercebányán lefoglalt dolgokat. Én Frank János után Krakóba irtam és Besztercére rendeltem. Lajos király Dóczi Ferencet Zólyomba küldötte, s jó magam is felutaztam Budáról Besztercére. Itt láttam, hogy egészen más valami forog szóban, mint a Fuggerek kárpótlása. A rózsahgyi ólom volt az ügylet célja, s e dologban tárgyaltak velünk Dóczi Ferenc és Böheim Bernát. Ők kötelezvényt akartak kiállítani és a készpénz fizetést Budán ígérték és biztosították, de mi az összes ólomot Lengyelországba küldtük vissza. Amint ezt megtudták, visszamentek Budára. Ott nekem is aggodalmat kelle kiállnom.

A magyarok, különösen a Szalkai püspök pártja még Lengyelországban, Krakóban is merészkedtek erőszakoskodni, de biz az nekik nem sikerült. De Boroszlóban sem, más helyeken sem, akárcsak Rózsahegyen. Liptó, Árva tudniillik a vajdát uralta egészen Teschenig, s nem engedte, hogy a Fuggereken erőszakot vegyenek. Kázmér tescheni herceg, a vajda nagybátyja sem egyezett bele semmi erőszakba.

Ezután, még 1525-ben az öreg Fugger Jakab úr követséget küldött Magyarországra Lajos királyhoz. A követség tagjai voltak a lengyel király részéről Nipschitz Miklós úr, egy értelmes világfi, — Károly császár levelet küldött Spanyolországból, — a birodalom részéről Lamparter doctor és Eberstein gróf, a sváb szövetség részéről N. János, — osztrák Ferdinánd részéről Eberstein Zsigmond úr és Pemphlinger István, Anna királyné istálló mestere, továbbá doctor Peck Márkus. Maguk a Fugger urak részé-

ről doctor Ribisch Henrik sindikus. Budán egyedül én, Hans Thurnschwamb voltam, s láttam el a felsorolt követeket. Alber Jánost a követség megszabadította, s börtönébe Frangepán Kristófot zárták, mert ez Szalkai püspököt felpozozta. Később kiszabadult és János királyhoz ment, mielőtt azonban még ez királlyá választatott volna. Miksa császárt is szolgálta Olaszországban és a velenceiek fogságába jutott. Sok év multán szabadult meg.

Az ügylet Lajos király, a Thurzó és a Fugger urak közt megkötetett,¹ — mivel az öreg Fugger Jakab úr meghalt, s Fugger Antal úr jött a helyére, — aki bár nem akart többé Magyarországon bányát építeni, — mégis rábeszélétek, mert Böhém Bernát nem tudott már tovább gazdálkodni. Ha nincs oly nagy készlet birtokában, egy hónapon túl sem gazdálkodhatott volna.

Antal ur 1526-ban Augsburgból Bécsbe jött, s ott követek közbenjárásával a besztercebányai rézművet Lajos királytól 15 évi árendába kivette. Évenként 20,000 magyar forint bért fizetett, s e mellett 50,000 magyar forintot kellett kölcsönözni a királynak, mely summa a bérből tizenöt év alatt volt levonandó. Tudniillik minden évben 3333¹/₃ forint Azonkívül minden kárt meg kellett téríteni. Ez a szerződés 1526 április 16-ikán kötött meg.

Ily kevés pénzzel kellett Lajos királynak szembeállni a török hatalommal.

Egyik szerencsétlenség a másikat érte. 1526-ban, körülbelül a nagybőjt idején a cseh kancellár, Nauenhauz Ádám ur Budán tartózkodott, s nem igen járt a magyar kancellár, Szalkai László udvarlására, hanem az országos ügyekben a királlyal tárgyalt, — a magyar kancellár pedig kénytelen volt a dolgokat tudomásul venni. Amint a cseh kancellárius az elutazásra felkészülődött, Budán közhírré tették, hogy a négy latos rézpénzt nem szabad az országból kivinni. Bárha a kereskedők ilyen magyar pénzt szívesen küldtek volna ki az országból. Amint Neuenhaus 22 kocsival Budáról Bécsnek indulni akart, Szalkai püspök szolgája, Deák Zsigmond a kapu alatt áthúzta a láncot. Neuenhaus leszáll-

¹ Thurzó Elek nem akarván a bányavállalattal többé bajlódni, megtette a királynak azt a szívességet, hogy kibékítette a Fuggerekkel és 1526. ápril 15-én Esztergomban szerződést kötött II. Lajos király Fugger Antallal, mely szerint neki adta bérbé 15 évre a Besztercebánya mellett levő rézbányákat, évenként 20,000 forintnyi haszonbérért. Péch i. m. 118 l.

lott és szolgálival a palotába ment. A királyt még ebédnél találta. Lajos az étekgót, Laciákot kiküldte, hogy nézze meg a dolgot. E közben csödület támadt; én is látni akartam, hogy mi történik. Az egész Szent-György teret haszontalan csöcselék lepte el. Mikor Freyburger Farkas városbíró poroszlóival megérkezett, s megparancsolta, hogy a kocsikat sértetlenül a palotába hajtsák, már a fosztogatás megkezdődött. A két első kocsi a palotába menekült, de a többieket mind kirabolták. Amint a zenebona az udvarig, sőt a királyhoz elhallatszott és az étekgó is jelentést hozott, — Neuenhausnak egyik szolgáját, mivel a Neuenhaus szekerét fosztogatni segített, eléhurcolták, — a király színe előtt arany láncokat és más egyebet huztak ki köntöséből, s ezért a Csonka toronyba zárták. A cobolyprémes köpönyegek és sok más részben megint visszakerültek a Neuenhaus birtokába. Mennyi minden nem történt e napokban! Neuenhausnak el kellett tűrni a kárt és a gúnyt.

Már tudták, hogy a török előnyomul, s Csehországnak meg az erdélyi vajdának is segítségül kellett volna jönni. Lajos király azonban csak udvaros népével indult neki Budáról; György brandenburgi örgróf csak most utazott el Frankföldre, ahol hadsereget akart szervezni. Azonkívül sok udvari ember ment Sziléziába és a csehekhez, hogy népet toborzanak. — Hogy Bécsből mennyi segítség jött, biz azt én már elfelejtettem. A pápa 1000 lengyel gyalogost küldött, akiket az említettem Báró fizetett. Hannibal volt a kapitányuk, aki visszatért a hadból, de népe mind odaveszett. A királynak nem volt több embere huszonnégy ezernél, s a vajda csak úgy jöhetett volna a népével a király segítségére, ha a Dunán átkel. Ez időtájt én a linci vásárról Prágába lovagoltam, ahol a legnagyobb csend uralkodott. Csak Brünben láttam néhány parasztot átvonulni, akik már nem érkeztek a sereghez. Amint a rémhir elterjedt, hogy Lajos királyt megverték, a nép Csehországban annyira megijedt, hogy még Prágából is menekülni kezdtek. A helytartónak, Münsterberg Károly hercegnek kellett közbelépni.

Ez idétt, hogy a király vereséget szenvedett, Imre zsidó is meghalt Budán.¹ Mária királyné Budáról Pozsonyba menekült

¹ Kevéssel a mohácsi vész előtt.

Thurzó Elek és Pál püspök¹ kíséretében. Hajóját Esztergomban kifosztották, s még Lajos király ruháit is elrabolták. A merénylőt János király ott várgróffá tette, s tőle mindent átvett.

És e csatában az összes urak, akik a királlyal levonultak, elestek. Így ámitotta el az említettem Szalkai püspök a királyt. A csata után, amely 1526. augusztus 29-én történt, a vajda Budára, majd Székesfehérvárra sietett és ott megkoronáztatá magát. Ez időben Ferdinánd főherceg is leküldötte Peck Márkus urat, hogy a magyarokat a szerződésre figyelmeztesse. De amint ez észrevette, hogy koronázásra készülődnek, visszautazott.

A történetek ilyen folyásában Fugger Antal úr igen aggódott a besztercei üzemért. Engedelmeivel a szerződést János királlyal megerősítettem s neki a fél árendát átengedtem,² 1527-ben Ferdinánd király élvezte az üzem bérösszegét, 1529-ben megint János király, s végre újra Ferdinánd, a mostani császár 1546 évig, amikor a Fugger urak a rézüzemet Besztercén abbahagyták. Lajos király tizenöt évi árendája után, amely 1526. április 16-ikán kezdődött, a Fugger urak még öt évre bérelték az üzemet,³ s annak átadása után egy évig megvásárolták a rézkészletet. A rézeladás fejében 40,000 magyar forintot ígértek ez időtájt a királyi felségnek, minden három havi fizetésidőre 10,000 forintot. Mennyi gondal, fáradsággal és veszedelemmel vezették az üzletet a Fugger urak Besztercebányán, elképzelhetitek.

A Hampó nemzetség ma már utolsóig kihalt.⁴ 1525-ben Hampó Ferenc tisztjei az ő besztercei házát, — ma kamaraudvarnak hívják, — addig birtokolták, amíg abban az enni és inni való tartott, s mindent el nem pusztítottak. Csak aztán adták át Böhheim Bernátnak és Bornemissza Péternek. A körülfekvő falvak

¹ Szalaházy, veszprémi püspök.

² L. Péch i. m. I. k. 133 l.

³ I. Ferdinánd 1541. február 15-én Bécsujvárott további öt évre bérbé adta Fugger Antalnak és unokatestvéreinek az úrvölgyi, óhegyi és dauchuswaldi bányákat, a hozzájuk tartozó erdőket, hutákat, a besztercebányai kamaraházat stb. Wenzel i. m. 440—446 l. Okmányi függelék. Továbbá irattárunk idevonatkozó számadásai.

⁴ Az itt említett Ernst Ferencz Mohácsnál esett el 1526-ban. Fiaival János és Gáspárral kihalt az Ernst család. Gáspár volt az utolsó sarj; 1540-ben húnyt el.

és majorságok szintén a Hampóé voltak; valakinek oda adományozza azokat a király. Ki tudja, ki lesz a szerencsés, ha csak már eddig is el nem adományozták valakinek.

A kamaraudvarra nyerges tetőt építettek, s arra a magyar címert állították. Hogy a kamaraudvar mellett fekvő házak kertjei hogyan csatoltattak a kamaraház kertjéhez, következőkép történt, — ha ugyan már másként el nem mondtam.

Amint az üzem és bánya Mátyás királyra szállott, annak a gondnoka előadta (Zsigmond pécsi püspök, mint kincstartó szolgájának kellett lennie), hogy amikor Mátyás király Besztercére jön,¹ illik, hogy külön kertje legyen. A polgárokat erre rábeszélte. Ha a király eltávozik, akkor a kertek a polgárokra fognának viszszaállani, de biz egészen a mi időnkig a kamaraházhoz tartoztak. A mi időnkben réznek használták, a magyarok lovat legeltettek benne; Thurzó János idejében — az, aki a szepesi házban halt meg² — zabot vettetett beléje, özeket és négy rókát tartott benne, azért aztán »özkert«-nek nevezték. Néhány év multán mi fákat ültettünk bele. Ha a polgárok visszakérik, könnyen megkaphatják a kerteket, mert a császár csak költekezik rájuk, de hasznot nem hajtanak neki.

Thurzó János idejében, aki a rézművet Besztercén felállította, még nem vezetett onnan kocsit Krakó és Teschen felé. Csak amolyan ösvény, úgy hogy a rezet csupán az igavonók hátán szállították ki, s így hozták be az ólmot. Azért költöttünk a rózsahegy-i rakodón és Krakóban lóistállókra. A fuvarosok lóháton, szekereken, vagy szánon szállítottak. A hidakat mind a két útvonalon a Thurzók építették, s azok fenntartása sokba került. Tajováról Hermanecre kocsit nem vezetett, azért kellett a Fugger és Thurzó uraknak az út bérletéért Hay György, Stubnyán lakó nemesnek, — ahol a meleg fürdő van, — a Dóczi barátjának évenként néhány forintot fizetni. Nem akarták, hogy ez a dülöüt kimenjen a forgalomból, s amint a birtokot a körmöciek vették át, nem hagyván az útbért elévülni — az urak, (legalább amint én emlékszem) — évenként egyezség szerint tíz forintot fizettek nekik.³

¹ 1465. évben, márczius végén. L. Kachelmann i. m. IV. K. 118. l.

² 1508-ik évben.

³ Wenzel *Krisko Pál* értekezése alapján, — a körmöczi régi kamara és grófjai, Budapest 1880. 41 l. — másképp beszéli el a dolgot. A körmö-

Az úrvölgyi akna csak az én időmben nyílt meg, amikor először Besztercére jöttem, de még nem voltam tisztviselő. A Thurzó és a Fugger urak kezdték meg; Grenitzer Mátyás bányamester úr — akinek a házában Puchner István lakik, — Hans Meister művezetővel (Pécb i. m. l. 102.) együtt mérte ki azt.

Amint Lajos király Budán a Fugger urakon rajta ütött, a *Thurzó és Fugger urak egymástól elváltak és megosztottak. Fugger úrék Úrvölgyön egy altárnát akartak építeni, amely az összes bányáknak használt volna.* Ez ügyben Grenitzer Mátyás úr, Plas János, Länginger, s az összes öreg bányász urak meg sáfárok tanácskoztak egymás közt, — még a mostani császári felség idejében is. De a Fugger uraknak nem jártak a kezére, s ők bizony néhány évre, olyan nehéz árenda mellett, oly veszélyes időkben nem akartak sokat beépíteni. A többi közt ebben és más egyéb dolgokban is Kedenhöffer (Kofenhüller, Khevenhiller) Bernát volt a kerékkötő.

Az említettem Grenitzer Mátyás öreg, értelmes bányász volt, akit a Thurzó urak nagyon szerettek; évenként négyszáz magyar forintot fizettek neki és még két lóra takarmány is kijárt, ha ugyan kérte. Nem tudott sem írni, sem olvasni, akitől én mégis sok régi históriát hallottam a bányák felől. — Irtam Hans Thurnschwamb s. k.¹

cziek attól tartva, hogy ezen út használata Turóczot elvonja tőlük, s az ottani kereskedést Besztercebánya felé vezetendné, az alig nyitott utat levágott fákkal és szikladarabokkal zárták el, s később csak 50 aranyforint évi díj mellett engedték meg a közlekedést. I. m. 157. l.

¹ A besztercebányai kamarauradalom tulajdonjogi változásairól Thurnschwambon és az ő emlékiratának magyarázatánál említett forrásokon kívül irattárunk következő okmányai szolgálhatnak felvilágosítással: *Dávid*, zólyomi főispán privilegiális levele a póniki királyi jobbágyoknak Ebben szó van már Colonus regalisról, királyi tisztről. Zólyom 1400 év. — *II. Lajos* király 1522. évben kiadott adománylevelének másolatához, — melyben Mária királynénak adja az alsó-magyarországi bányavárosokat, s melyet 1522-ben a pozsonyi káptalan hitelesített, hozzá van fűzve egy későbbi okirat, mely a kamara történetében 1522—1719. évek közt beállt fontosabb változásokról ad számot. — *Csáktornyai* Ernst Gáspár és neje özv. Keglevich Anna végrendeletei 1540., illetőleg 1542. évben. — *Zott János* jelentése I. Ferdinánd királyhoz, melyben elmondja a besztercebányai bányaműnek kibérelését a Fuggerek által. Augsburg 1541. dec. 7. — *I. Ferdinánd* rendelete a besztercebányai kórház tulajdonjogáról és patronatusa felől. Prága 1546. augusztus 11.

— *Mária* királyné megbizottjának előterjesztése I. Ferdinánd királyhoz a magyarországi uradalmak átengedése ügyében 1547. ápril. 23. — *Correspondencia* a besztercebányai gereb építéséhez szükséges földterületek tárgyában a király és Besztercebánya közt 1548–1568. — *Kuenritz* Kristóf tárgyalása Besztercebánya várossal a gerebépítés céljára szükséges földterület átengedéseért. Az alsó-ausztriai kamara 1548. máj. 11-iki jelentéséből. — *I. Ferdinánd* királyi biztosainak jelentései a bányavárosoknak Mária királynétól való átvétele ügyében 1548. június 11. — *Szerződés* Besztercebánya és a kamara közt a kamarai gereb építéséhez szükséges földterület átadására. Besztercebánya 1568. augusztus 14. — *Miksa* király tudomásul veszi Besztercebánya város és a kamara közti földcserét. Bécs 1568. október 15. — *Miksa* király rendelete a besztercebányai felső kamaramajor eladásáról. Linz 1568. december 10. — *Besztercebánya* város folyamodása kamarai havasok használatáért 1579. június 16. — *Scheuchenstuel* Péter és kamarai tisztársainak birtokbecslési jegyzőkönyve a besztercebányai felső kamaramajorságról 1589. május 6. — *A kamarai felső major* eladására vonatkozó iratok 1589–1592. évben. — *II. Mátyás* parancsa Breznóbánya városához, melyben az 1612. évi határbejárást és a lipcei uradalomból a város részére történt foglalást megsemmisíti 1613. ápril. 11. — *Névtelen* elaboratuma az alsó-ausztriai kamarához intézve. Hogy és mikép jutott a Habsburg ház a magyar bányavárosok és egyéb magyarországi uradalmak birtokába 1633. március 31. — *Az udvari* kamara rendelete Ochs Farkas besztercebányai prefektushoz Maurer Mihály hagyatéka ügyében. Bécs 1644. novemb. 14. — *Ochs* Farkas prefektus jelentése az udvari kamarához a jezsuitáknak átadott felső kamaraudvarról. Besztercebánya 1655. szeptember 3. — *Adásvévesi szerződés* Nussdorfer (Diósy) Mária és a besztercebányai kamara közt az előbbi házáról 1661. november 17. — *I. Lipót* rendelete, hogy a likavai és lietavai uradalmak Jánoky Gáspár és Bartakovits János birtokai-val együtt a besztercebányai kamara által igazgattassanak. Bécs 1673. július 29. — *Zólyomvármegye* bizonyáglevela Jánoky Gáspár birtokának a kamarauradalomba való inkorporációjáról. Farkasfalva 1674. január 10. — *A magyar udvari kamara* véleménye a hűtlenségi perben elítélt Radvánszky György javainak visszaadásáról. Pozsony 1687. augusztus 9. — *A bécsi udvari kamarának* Thawonath báróhoz intézett rendelete özv. Radvánszky Györgyné zólyomi birtokainak visszaadásáról. Bécs 1696. szeptember 15. — *Özv. Radvánszky Györgyné* és a kamara szerződése a floss-steini téglavető és a tajói kohó átengedéséről. Besztercebánya 1696. december 31. — *Az udvari kamara* értesíti a magyar udvari kancelláriát, hogy Radvánszky Jánosnak az elkobzott zólyomi birtokok visszaadatnak. Bécs 1697. február 20. — *Mária Teréziának* 1753. március 25-én kiadott rendelete, melynek értelmében a hradek-likavai uradalmak a selmeci főbányagrófság által kezelendők. — *Szerződés* a hradek-likavai uradalom és a besztercebányai kamara közt a németlipcei erdők kihalásására vonatkozólag 1753. október 9. — *Az udvari kancellária* végzése a kamara által 1591. év óta bérelt várrét birtoklása ügyében. 1788. január 16. — *Vocna* és néhány más erdő tér-

képe, a melyek Besztercebánya város részére reserváltattak 1808. év. — *Duschek* Ferencz budai kir. erdőfelügyelő jelentése a besztercebányai erdőgazdaságról 1812. március 1. — *A besztercebányai kamara* előterjesztése a kir. bizottságnak a Besztercebánya város által támasztott birtokjogi követelésekre 1820. augusztus 27. — *Besztercebánya* város a laszkoméri völgyben több kincstári parcellát beerdősített 1820. december 28. — *Metales című* könyv. Zólyomvármegye megerősíti a határmérési jegyzőkönyvet és térképeket, a melyeket Mihalkó György Zólyomvármegye hites mérnöke 1820-ban készített Besztercebányának a Radvánszky család uradalmával, a likavai uradalommal, a lipcsei kamarai uradalommal, továbbá Micsinye és Illésfalva községgel, végre az Urpin praediummal szomszédos határaitól. A könyvbe öt térkép van belekötve. A hitelesítés kelt Besztercebányán, 1823. október 1-én. — *Tárgyalás*. Besztercebánya város és a kamara közt a zabavai (Óhegy) korcsma megvételéről, 1823. október 30. — *Besztercebánya* város a Maurely-féle kertet megveszi, 1824. máj. 5. — *Szokmáry András* bányatanácsos és gazdasági felügyelő harminc ívre terjedő jelentése a beszercei kamara birtokjogi történetéről a selmeci bányagrófi hivatalhoz. Hetven melléklettel. Selmec 1825. március 9. — *Wissnyei János* kamarai ügyész deduciója a zólyomi kamarai erdők birtokjogáról. Besztercebánya 1825. augusztus 19. — *Tanukihallgatási* jegyzőkönyv a Stara-Kopa kamarai használatáról, Besztercebánya 1828. március 15. — *Besztercebánya* város tulajdonjogi igényt támaszt az úrpinhegyi erdőre, 1828. július 10. — *A besztercebányai kamara felterjesztése* a kir. udvari kamarának 1830. augusztus 11-én kiadott rendeletére, melyben az ihrácsi kohó tulajdonjogának megállapítására vonatkozó iratok felterjeszthetését szorgalmazza. — *A besztercebányai kamara* és Besztercebánya város birtokperének előaktái egy kötetbe foglalva, melynek tartalomjegyzéke a következő: 1. Besztercebánya város határai. 2. A város privilegiális jogai. 3. A Thurzó és Ernst-féle birtokok, melyek a kamarára szálltak. 4. Besztercebánya által nemesi jogon birt javak. 5. A kamarai bányászat, továbbá Besztercebánya város használatára reservált erdők. — *A Besztercebányán* 1839. évben kelt könyv mintegy 765 lapot tartalmaz. — *A választott bíróság ítéllete* Besztercebánya város és a kir. bányakincstár birtokperében. Pest 1862. máj. 14.

Constitutio Maximiliana seu norma silvas camerales propagandi et colendi.

II. Miksa római császár, Magyar- és Csehország királyának rendtartása a magyar bányavárosok és kamarai hatóságok erdőinek jövőben való használatára, ápolására és tenyésztésére nézve. Kiadatott 1565. évben.¹

Mi II. Miksa isten kegyelméből választott római császár, minden időben a birodalom gyarapítója, Németország, Magyar és Csehország királya, Ausztria főhercege, Burgundia hercege, Tirol grófja stb. adjuk tudtára mindeneknek. — A múlt 1563. évben Magyarországon, a hét szabad bányavárosunk kerületében fekvő besztercei rézbányáink fellendítésére, — hogy a bányákat ezután gyümölcsözőbb üzemben műveljük, az eddigi rendszertelen és hátrányos kezelést pedig úgy a rézércbányászatnál, mint az erdő és kohóüzemben megszüntessük, — ami szeretett és hű grünenpuhli nemes Gienger Jakabunkat, továbbá Praunfalckh Ádám

¹ Miksa király besztercebányai erdőrendtartása, — Constitutio Maximiliana, — az arra kiküldött bizottság által 1564. évben készített az 1561-iki hallstadti rendtartás mintájára. Legutóbb Tagányi Károly közölte — Magyar Erdészeti Oklevéltár I. k. 96—168. l. — a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminiszteriumi levéltár (az egykori Hof-Kammer-Archiv) Patente et Circularien gyűjteményéből. Megtaláljuk F. A. Schmidt művében is: Chronologisch-systematische Sammlung der Berggesetze der Königreiche Ungarn etc. II. k. 87—134. l. — A besztercebányai erdőigazgatóság levéltárában két hiteles másolatban van meg a latin, Zimmermann Mihály bécsi nyomdász 1564. évi kiadásában, egy példányban a német szöveg. — Kétharmad részében a besztercebányai kamarauradalom erdőbejárási jegyzőkönyvét tartalmazza, melyet 1563-ban az arra kiküldött kir. bizottság vett fel. A rendtartás maga csak egyharmad részre szorítkozik. Annyival toldottam meg az eredeti szöveget, hogy a két főrész elé a »bejárási jegyzőkönyv«, illetőleg »rendtartás« címet bocsátottam. — A fordítást illetőleg csak azt jegyezhetem meg, hogy nem a szófukar és homályos német eredeti után, hanem a Rubigallus (Rothan)-féle 1565-iki latin szöveg alapján végeztem.

Jánost, az alsó-ausztriai kamara tanácsosait, geroltzhauseni Resch Gáspárt, Rubigallus Pál selmeci polgárt, riedi Khüepacher Kristófot és veldrerthurni Igl Vilmost biztosokul kiküldöttük, s többek közt nekik úgy az érett, mint a fiatal erdők és ligetek felülvizsgálását is megparancsoltuk. Megbízottaink nekik szóló rendeletünket illő tisztelettel fogadván, miután néhány szakértő kamarai tisztviselőt és néhány erdészt maguk mellé vettek, mindazon erdőket bejárták, melyekből eddigelé szénítésre és rézolvasztás céljaira szükségelt fát használtak és jövőben is használni szándékoznak. A vizsgálatot minden tekintetben legnagyobb pontossággal ejtve meg, rövidesen, és amint következik: cikkelyenként előadták, hogy a szóban forgó erdők jövőben hogyan gondozandók, a rézolvasztáshoz szükségelt fa miként használandó ki, s végre, hogy a fogyasztás helyeire miként szállítandó.

Erdőbejárás i jegyzőkönyv.

I. A Garam folyó mentén elterülő erdők, melyekből a besztercebányai külvárosban fekvő rézkohóhoz közvetlenül a folyón lehet fát úsztatni és szállítani.

Helpa közelében, valamicskével a község felett, — hol manapság is döntenek fát a már jelzett fogyasztás céljaira, — olyan kiemelkedő és olyan magas hegy van, hogy róla a vidék majd minden erdejét belátni. Itt kezdve meg tehát a szemlét, biztosaink Murány és Tyrgarten irányában, a Garam mindkét partján mintegy három mérföld hosszú igen sűrű erdőt vettek észre, melyet jobbról-balról völgyek és a Garam folyóba lesiető patakok szeltek. Habár biztosaink abban a véleményben vannak, hogy ha ez erdőségekben csak a megengedett mértékig foganatosították használat és ha a kisarjadó gyökök, — hogy teljesen ki ne vesszenek, — szakértelemmel gondoztatnak, — akkor a besztercebányai kohó kellő táplálására innen elegendő tűzifát lehet termelni, a Helpa fölött elterülő erdőből pedig egyáltalán nem szükséges, — mindazonáltal arra a megállapodásra jutottak, hogy e vidéken a jövőben netalán megnyíló bányaművelés érdekében a Helpa felett elnyúló erdőket, valamint a Helpán innen és annak mentén fekvőket a kecskelegeltetéstől és a valachusoknak nevezett pásztorok pusztításától meg kell védeni és őrzeni. Helpától lefelé, Polonka község irányában a Garam mindkét partján na-

gyon szép, építkezésre alkalmas, mindenféle fanemekből kevert erdők díszlenek. Ezeket kényelmesen lehet a Garam folyóhoz közelíteni és ott a folyón, egyhuzamban az említett új kohóhoz leúsztatni és szállítani.

II. A Garam folyó jobb partján alább elterülő erdők.

Immár ezeket számba véve és kellő módon letárgyalva biztosaink Polonka felett, nem messze az ott álló elhagyott háztól, a Grossenpach erdőbe jutottak, melyet a rajta átcsörgedező pataktól hívnak így. Ebben az erdőben három völgy van, melyek mindenike a Garam felé lejt és patakja abba torkollik. Bizonyos pásztor két juh-szállással bir ezen az erdőn. Egyikét csaknem az erdő közepén, a másikat a »Holá«-nak nevezett havasok tövében építette fel, s bennük kecskenyájaival és birkáival tanyázik. Utóbbi hely tájékaról a másik hegy csúcsára törekedtek, mely a nevezett havasok szomszédságában emelkedik, — a csúcsról pedig a Rokhitantskhi völgybe, vagy patakhoz, melynek kettős medre lejt a Garam felé. Az egész határt sokféle erdő és fanem borítja, ugmint bükk, jegenye és erdei fenyő. Itt Polonka község lakosai a Murányvár fenhatósága alá tartozó juhászokkal együtt, akik kecske- és juhnyájaikkal éldegélnek a vidéken, az erdőkben nagy kárt okoznak. Sok helyt ugyanis, különösen pedig egy dülön vagy negyed mérföldnyi távolságban úgy a vágásra érett, mint a sarjadzó fákat kipusztították. Azonkívül ugyanitt van még egy erdő, — a polonkai traktus, — melyben hasonló fanemek, de különösen a bükk díszlenek. Lenn és feljebb a polonkaiak több helyt kivágták és elpusztították, csakhogy kecskéiknek legelőt nyerjenek. Sőt Polonka község mindkét végén a falubeliek azzal a szándékkal, hogy maguknak szántóföld és rétnek való helyet szerezzenek, az erdő nem csekély részét gyökere-restül kiégették.

Polonkától a Garam jobb partján, Breznó felé szállottak le biztosaink a Bazuch nevű régi vashámorhoz. Ezt hajdanában Schaffer György beszercebányai polgár építette. Schaffer halála után pedig, mikor a 17 éven keresztül elhanyagolt vasmű teljesen összeomlott, Gaissmayer Ágoston, a beszercei rézbányák akkori főfelügyelője és kohómester tisztársaival együtt újból helyre akarta állítani, de figyelmeztetve lévén, hogy a kísérlettől

álljon el, a munka félbeszakításával az épületet befejezetlenül ott hagyta.

Bazuchot elhagyva biztosaink Makovica-telephez, innen pedig a lefinii taghoz, illetőleg ama patakhöz érkeztek, mely a Benitzkha hegy lábánál fekvő ércüzömühöz folyik; majd a kis és nagy Schweingrundt, Lisskhoba, az alsó és felső Benus patak vidékén át haladtak. A Polonkától felső Benus patakjáig terjedő vidék körülbelül 3 és fél mérföld hosszú. Ezen a környéken, — a Garam folyótól egészen a havasok aljáig, — szintén elegendes jegenye, erdei fenyő és mindennemű lombfából álló érett erdők díszlenek, melyekben a Murányvárhoz tartozó juhászok helytel közszel épen úgy, mint a fennebb említett erdőkben juhaklok építése, a fáknak a juhászat céljaira való kivágása által igen nagy károkat okoztak. E helyt biztosaink jelenlétében Murány várunk kapitánya és a breznói polgárok közt a határok és mesgyék dolgában vita keletkezett, amennyiben a Benus patakot mind a két fél a maga tulajdonának tartotta. A murányi kapitány ugyanis azt állította, hogy a nevezett vár határa a Benus patakig terjed, azt idáig a saját használatára és kedvére birtokolta és erősítette, hogy mindig ott legeltette nyáját és szarvasmarháit. (A határ megmutatása kedvéért utazott biztosainkkal a helyszínére, honnét azután Murány várába lovagolt vissza.) A breznói polgárok ellenben azt hajtogatták, hogy Murányvár határa csak Bazuch községig, de tovább egyáltalán nem terjed.

Benus alatt különben, a Garam folyón innen és túl, Breznó felé nagyon sok elhagyott pörkölő tér és farakóhely van, honnan 12 év leforgása alatt a besztecebányai kamara által az új rézkohó ércének kipörkölésére, mindkét királyi kamaraház és a kettős sörfőző szükségletére 12,000 nagy rakás fa szolgáltatott ki. Jobb kéz felől pedig a sarjerdőt a breznóbányaiak mind kiégették, kiirtották és répamagot vetettek bele azzal a célzattal, hogy szántóföldeket nyerjenek. Mivel pedig az ilyen gazdálkodás az erdőkre nézve vészhozó, nem csupán itt, de az összes többi vágásokon is keményen megtiltjuk, annál is inkább, hogy a meglévő fák annál vigabban sarjadzanak.

A már említett üres farakóhelyeket elhagyva ugyancsak Breznó felé a Stiborna hegyről lejtő u. n. Hideg, Sziksós, lubéri és gescheni, továbbá Wágnár völgyeken át biztosaink magas-

növésű, szép és különféle fanemekkel tarkázott erdőket pillantottak meg. Ezekből a breznóbányaiak a legvaskosabb, padlásgerendázatra, zsendélyre és építkezésre legalkalmasabb fákat nagy kárral vágják, mert sok fát döntenek s a közül válogatva csak keveset fuvaroznak el. Innen van aztán, hogy a döntött fák jó része ott hagyatván nem csak haszontalanul elrohad, hanem a felfelé törekvő sarjakat is akadályozza súlyával és teriméjével. Hogy többet ne történhessék, ezt nekik egyáltalán megtiltjuk.

Breznótól tovább haladva a Stiborna felé emelkedő, negyed mérföld hosszú völgy látható, melyet Dreschergrundnak neveznek. Ennek jobb oldalában a breznói kovácsok szenet égetnek, a baloldalon pedig ugyancsak a breznóbányaiak egy nem éppen kicsinylendő erdőpásztát kihalítottak és új szántóföldnek szántak.

E völgyet elhagyva biztosaink a Falbenstainer Kristóf Schemnitzka patakmenti farakóhelyéhez érkeztek. Itt bár nemcsak két év előtt dolgozott, hanem az erdő jó részét a jelen év folyamán is vágta Falbenstainer a már gyakran említett új rézkohó használatára, mégis annyi fa maradt vissza a völgy mindkét oldalán, hogy a kitermelésre körülbelül két éven át elég bőven fog anyagot szolgáltatni. Mivel pedig az erdők Schemnitzkától kissé távol esnek, Falbenstainer kénytelen a favágóknak nagy rakásonként, — amint a szénégetők felhalmozni szokták, — a szállításért és a Schemnitzka patakhoz való közelítésért 3 forint 35 dénárt fizetni. És mivel tudjuk, hogy nemcsak Kristóf, hanem a többi famesterek is annyira kipusztítják az erdőt, hogy még a magfákat sem kimélik, amelyekről fiatalos újulhatna fel, — hogy mind a zsenge, mind az öreg fákat válogatás nélkül kivágják, a favágók által véletlenül ott hagyott egyes példányt pedig a szántóföldre és rétekre éhes breznóbányaiak később kiirtják, minek következtében az erdők a rézolvastás helyrehozhatatlan kárára és veszedelmére teljességgel megsemmisíttetnek, — jövőben az ily gazdálkodást elkerülendő, komolyan akarjuk és parancsoljuk azt meggátolni.

Falbenstainer fatermelő helyéről leereszkedve annak fő közelítési teréhez érkeztek, ahol az összehordott és kellő mértékre vágott fák lejtős facsatornába dobva, a legmagasabb hegyekről lebocsájtottan, egyrészt gyorsaságuk, másrészt súlyuk tehetlensége által sebesen hajtva a legalsó szintre, vagy pedig

nagyobb folyókba siető patakok medrébe csúsztattnak. Innen a famester házához, a Schemnitzka patakhoz mentek, melynek partja mentén jobbra, a hegy magaslatán át, a breznói úttól a régi vaskohóig lefelé vegyítetlen jegenyefenyvesek és bükkerdők virúlnak. A távolabb fekvő erdőket biztosaink a hirtelen támadt sűrű köd miatt nem láthatták. Azonban a famesterek azt jelentették a biztosoknak, hogy Polonka felett nem csekély vágásra érett és fiatal erdő van, melyekből a termelt fát hasonló módon Schemnitzkára és onnan a Garam folyóhoz lehet leszállítani.

A Schemnitzka baloldalán pedig a Bistra irányában az Oszla nevű völgy húzódik. Bár ott ugyancsak Falbenstainer nem régen sok fát vágatott, mégis jó sok maradt fenn, amelyet ép úgy le lehet a Garam folyóhoz szállítani, mint a többi. Azonkívül ebben az erdőrészben van még a másik, Vollgruebnek nevezett völgy, mely bár nem olyan hosszú mint az imént említett, mégis, — amint hozzávetőleg ítélni, — 300 nagy farakást, vagy 10—10 ölet tartalmazó bogsát lehetett abból eddigelé nyerni.

Innen a Bisztrához leszállva Falbenstainernek másik termelő helyéhez érkeztek biztosaink, melyből Prissl Kristóf al-famester kilenc év lefolyása alatt 989 hasonló teriméjű farakást hozott ki. A hegy tetején hagyott néhány cserjén kívül a favágók itt is minden kezük ügyébe eső egészséges fát kivágtak. Falbenstainer úgy itt, mint a fennebb fekvő helyeken minden nagyobb farakás után nemcsak Prissl Kristófnak, hanem Reichenpacher Péter és Otter Péter alvállalkozóinak is 3 frt 35 dénárt kénytelen fizetni a fák vágatása, felhasogatása és a folyóhoz való közelítése fejében.

E levágott erdőkől kijutva, a Bistra folyó jobb partja mentében gyönyörű bükkal vegyes jegenyefenyő erdőre bukkantak. A schemnitzkai juh- és kecskepásztorok ebben nem csekély kárt okoznak, tehát feltétlenül azon kell lenni, hogy innen őket nyájástól kiutasítsák.

Ha e vidéken idő multával, amint remélhetni, bányák nyílnának, a bányapolgárok használatára és szükségletére távolabb eső helyeken kell a fát kijelölni és pedig olyanokat, amelyeket Schemnitzkára szállítani egyébként sem lehet. Legalább addig, amíg ez oly szép erdő vágásra érik.

Szemközt balkézre bükkal sűrűn elegyes szép fenyőerdő terül el. Mivel eddigelé ezt is pusztították a kecskenyáj őrzői és

pásztorai, meghagyjuk és parancsoljuk, hogy innen kitiltassanak és hogy az erdő különösen rézkohóink céljaira gondosabban ápoltságok.

Bistrát elhagyván, biztosságunk vissza Schemnitzkára, innen Polonkára és végre Schemnitzka patak mentén lóháton, majd gyalogszerrel a Garam folyóhoz igyekeztek. Falbenstainer Kristóf Polonkától kezdve a Schemnitzka patak irányában 1548. évtől mai napig a Garam mindkét partján álló erdőket több mint egy teljes mérföldnyi területről kihasználta és a bennük vágott fát az új rézkohó részére a Garamon leúsztatta. Habár ezen a tájékon az erdőnek bizonyos kis részét nem érintette és néhány fát a magaslatokon meghagyott, mivel e fák nem termőképesek, sém pedig az érintetlen erdőrészecske, mint a többi erdő, a mondott célra nem alkalmas, — hogy valami hasznot hajtson, neki az ilyen gazdálkodást megtiltjuk és meghagyjuk, hogy az erdő felújulása érdekében szélről védett helyeken ezután magfákat hagyjon. Ugyanitt tapasztalták ugyanis, hogy a kivágott erdő egyik részén sem maradt semmi, ami legalább a felújulás némi reményét nyujtaná. Sőt azt is felfedezték, hogy a lehotai jobbágyok a külön szenítő helyeket és az erdőben jobb oldalt fekvő vágásokat szántóföldek és rétek nyerése céljából a maguk hasznára fordították. Ezt nem csak nekik, de minden hasonló szándékkal törekvőknek az erdők szükségszerű gyarapodása érdekében szigorúan megtiltjuk.

A juhászok helységétől a Richtarhegy felé és végre annak csúcsán át a Wassga nevű, Alsó-Lehotán átfolyó pataknak tartva, jobbra gyönyörű erdei és jegenyefenyvest vettek észre, mely hosszúságban félmérföldnyire, szélességben pedig negyed mérföldnyire terjed. Tovább haladva a vidéken, — egész a Praschossga nevű dombocskáig, — ugyanily fanemekből álló érett erdőt találtak. Itt három juhász kecskenyájával nagyon nagy kárt okozott; kettejük, névszerint András és Gáspár Felső-Lehotán, a harmadik pedig, Scultetus Márton Alsó-Lehotán élnek.

A másik oldalon pedig, azaz balra, a Varrova patak mentén szép, különféle fanemű erdő díszesleg, amelynek hossza fél, szélessége pedig negyed mérföldnyi. A szomszédos földek parasztgazdái ezen erdő miatt, mert mindenik a magáénak tartja, szakadatlan perben állnak. De a Bistra felé még más nagyon gyö-

nyörű erdőket is lehet látni, hanem ezek a rézolvasztásra nézve teljességgel haszontalanok, mivel sem patakjaik, sem olyan magas hegyek, ahonnan a már előadott módon, lejtős csatornákon a fát a Garamba leúsztatni lehetne, nincsenek.

A Lamnista patak völgyében, egészen a havasok lábáig mindkét oldalon körülbelül egy mérföld hosszúságú erdő terül el. Ebből az összes levágott fát, magasabb helyekről facsatornákon át a legalsó szintre bocsátva, a Lamnista patakhoz közelíteni, a patakba dobva a Garam folyóba leúsztatni és végre a Garamon szükség szerint elszállítani lehet. Mivel azonban említett pataknak egyenes folyását némelyhol túskebokrok, innen onnan leszakadt kövek és keresztül-kasul esett fák akadályozzák, szükséges lesz, amikor az erdők a rézolvasztás céljaira feltárás alá kerülnek, szükséges lesz azokat előbb mind a véletlenül, mind a helynek természeténél fogva előállott akadályoktól megtisztítani.

Ugyancsak itt bizonyos Zimmerpeil aranybányászattal foglalkozik, melynek szükségletére a környékbeli erdőből valamelyes pászta kihasítandó és a mai besztercei bányakamaránk főnökének tudtával az erdőmesterek által kijelölendő. A lopéri és lehotai parasztok, mivel kecskéikkel három helyen is nagy károkat okoznak, az erdőből kitiltandók.

Jessena nevű falutól, a Jessena patak mentén, a széles völgyön végig a már említett havas hegy aljáig haladva, baloldalt némi cseprentés látható, — Sucha nevű, — amelyben csak tuskés bozót és cserjék nőnek. A jessenai parasztok szüntelen koppasztják. Ugyanez oldalon van még a másik, Sowa nevű völgy is, mely néhány évvel ezelőtt letaroltatván, a sarjerdő benne megint szépen neki eredt. Innen a Jessena mentén tovább igyekezve, két olvasztó- és érczúzómű ötlük szembe; egyike a Dániel Boldizsáré és Jánosé. Innen a másik kohóig mindkét hegyoldalon gyönyörű jegenyefenyővel elegyes erdei fenyves emelkedik. A felső kohón túl a Jessena patak mentén, egészen a havas hegy lábáig jó mérföldnyi terjedelemben érett és elegyes erdők díszlenek. Közepükbe balról, hegyektől körülvelt völgy torkollik, a Sucha Bukowitza. Ebbe három külön völgy nyílik, úgymint a Tschremossna, Vlaschna és Potzlymuplatzy, melyekbe a menedékes hegyoldalokról hét patakággal biró völgy siet a Jessena

felé. Mind itt, mind a felsőbb területeken, a jobbra eső Struchárt is ide számítva, különböző fanemek nőnek. Itt is van két műhely, amelyekben az ércet zuzzák és porrá őrlik; egyik a Gluschhoffski Kristófé, a másik pedig a Falschoffski Györgyé. A Jessena patak mentén felsorolt összes erdőkben egészen a havasokig, valamint a szomszédos völgyekben a juhászok a kecskelegeltetéssel, a parasztok a favágással igen nagy kárt okoznak noha az említett erdőket a fővölgyön és aztán a Garam folyón át kiszállíthatják. Mivel a vidékbeli bányapolgárok kényük kedvük szerint vágják a fát a kohók és egyéb üzemek céljaira, e visszaélést jövőben meg kell tiltani és mindeniknek szükség szerint bizonyos részt kijelölni, keményen meghagyva, hogy csak a meghatározott erdőrészt használják, a fapocséklást pedig kerüljék.

III. A mosnici választókohó üzemére fordítható erdők leírása.

Teutschendorf községtől Restockha község felé közbül semmi erdőt sem található, csak bozótot. Nevezett Restockha falutól a Wuggawitz dombnak jobb kézre bizonyos Welkha-Restockha nevű erdő emelkedik. Ezt az erdőt sem a már leirt csatornákon, sem egyébként nem lehet alkalmasan a rézkohókhoz leszállítani, mert nincs patakviz. Innen a Wanschi hegyre, majd a hasonló nevet viselő völgybe térve, mind a két oldalon különböző fanemekből elegyített erdő látható, melynek egy részét a szelek kidöntötték. A Wanschi völgyből a Wuggawitz-völgybe mentek Stéger Rafael, a besztercebányai szegényház-templom plébánosának kohójához. Az említett kohótól felfelé, a patak mentén valami negyed mérföld hosszú jól nekiserdült erdő huzódik, bükk és erdei fenyő vegyesen; bele kilenc, lejtős völgy vezet. Az összes fatermést Stéger Rafael említett kohójához lehet leszállítani, ott szeníteni, a szenet pedig a moschnitzi választó kohóhoz tengelyen lefuvarozni. Azért az erdőt neki is épűgy kell kijelölni, mint az előbbi szakaszban említett bányapolgároknak.

A Garam folyótól balra a Sopotnitzkha nevű völgybe fél mértföldnyi hosszúságban elegendő, jól nekiserdült erdő huzódik, melyben a szent-andrási és mezibródi jobbágyok a fákat lekérgezik, úgy hogy azok az erdőn haszontalanul elrothadnak. Azon-

kívül egyes jobbágyoknak e helyt szénítő tereik is vannak, honnan a szenet a moschnitzi kohóba fuvarozzák, azonban csak a legszebb és csak a hegy legalján növő fákat használják ki, a magasabban tenyészőket ott hagyják, úgy hogy ilyenformán az erdőknek mintegy lábát vágják el. E fapazarlás és jogosulatlan kaszabolás, mivel a hegy magaslatán termő fák nehezebben hozhatók ki, jövőben a szénégetőknek teljesen megtiltandó és meghagyandó, hogy minden pusztítástól óvakodjanak, a fát pedig a távolabbi és közelebbi részekről rendszeresen vágják. Hiszen ebben az erdőben azonfelül sok széldöntött és szénítésre alkalmas fa is van. Meg kell parancsolni tehát a szénégetőknek, hogy azokból szenet készítsenek, nehogy a kiforgatott fák haszontalanul, rothadás által pusztúljanak el.

Azonkívül a nagy Sopotnitzkhától jobbkézt egy fiatalos, kevés lombfával tarkított erdei fenyves és bükkös is terül el negyed mérföldnyi hosszúságban, amelyet kis Sopotnitzkának hívnak. Mindkét sopotnitzkhai erdőből lehet a fát fuvarozni Moschnitzra, ha a helyszínén szénre égetik.

Lutschidein községtől, a Garam mellől a moschnitzi kohó felé jobbkézt némely bükkal vegyes tölgy erdő van, balra pedig a gyakran említett kohóig kis elegyes tölgyes erdő.

A szóban forgó moschnitzi kohótól Vchlarskhoz felé, németül Kholgrundnak nevezik, majd a Jawern alatt, — német neve Ahorn, — a Hädler-völgybe leszállván, mindkét oldalon, valamint a völgyek közepén sok fiatalos nyír, bükk és jegenyefenyő erdőt találtak. Egy foltot benne a vihar lekaszált; a fákat állítólag a Hädler községbeli jobbágyok tüzelték el. Azonkívül a fiatal erdőnek nagy pusztulását vették észre. Mert a juhászok és szolgák, — különösen a teutschendorfiak és hädleriek, valamint a Lipcsevárhoz tartozók, — mintegy huszonnégy juhszállást építettek az idén és régebben. Ebben az évben nyolcat. Sok fát kiöntenek a kecske számára, amelyek aztán haszontalanul rothadnak el.

Ugyancsak a hädleri völgyben találtak odébb tíz szénégető helyet és azokon mintegy hatvanöt fabogsát. Bizonyos Matzek, lipcsei jobbágy két szénítő hellyel bir, a moschnitzi kohó öreg éjjeli öre ugyanott hárommal, melyeket a gondnokok korukra és hosszas szolgálatukra való tekintettel engedélyeztek nekik.

Észrevették továbbá azt is, hogy nem csupán, — amint mondtuk, — azáltal vittek véghez nagy pusztítást a juhászok és az alsó Jawern, Vchlarskho, Hädlervölgy telepesei, hogy az erdőt foltonként kiirtották, — hanem még szántóföldeket és réteket is csináltak maguknak. A szénégető mesterek is kényük kedvük szerint a hegy alján, közepén és tetején, összevissza vagdossák ki a legválogatottabb fákat, — a többit pedig ott hagyják, s ily módon sok erdőt pocsékolnak el. A gyakran emlegetett moschnitzi kohó tájékán bizony a fennjelzett tölgyesen kívül vágásra érett fák éppen nincsenek, a melyeket a kohóhoz tartozó szerelvények megújítására, vagy egyéb szükségletre lehetne fordítani, különösen akkor, ha tűzvész következtében valami kár esik. Azért hát a jelzett tölgyest és a sopotnitzkhai erdőrészekét, amíg a kiújult sarjerdők megnövekszenek, a legnagyobb gonddal kell fenntartani.

A moschnitzi kohó mindenféle szerszám készítésére és felmerülő szükségleteire tekintettel az előbb felsorolt vchlarskhói, alsó-jawerni és hädleri erdők nagy gonddal őrzendők. A szénégetők, a juhászok és minden egyéb jobbágyok kecske és juhnyájakkal, juhszállásaikkal együtt kitiltandók; nem szabad fát engedélyezni nekik sem szénégetésre, se más szükségletre. Mert a moschnitzi kohó ilyen fában, amint mondtuk, nagy szüköt lát.

A szóbanforgó moschnitzi kohón túl a Fekete kohóról nevezett völgyben jobbról, balról és szemben fiatalos bükk és nyírerdő díszlik. Itt a lipcsei várnagy és bizonyos Mózes, teutschendorfi juhász kecske- és juhnyáját tartanak; hat juhszállásuk van, mi által az erdőben nagy károkat okoznak.

Azután látható még ott némelyes bükk és nyirfából álló erdő, Spangwald nevű, hol Missibrodt teutschendorfi juhász kecske- és juhnyáját legelteti az erdő nagy kárára. A lipcsei várnagy Mózessel együtt tiltsa el az erdőpusztítástól.

A gyakran emlegetett moschnitzi kohótól a Lipscher-saiffen irányában fekszik egy elég szép, jegenyefenyővel kevert nyírfaerdő. Potgonitznak hívják, negyed mérföld hosszú. Potgonitz község jobbágyai már kikezdték, belőle szántókat csinálnak. Nekik ezt megtiltjuk.

IV. A lipschersaiffeni kohókhoz, a rézbányákhoz és hámorokhoz, — továbbá az óhegyi kohókhoz tartozó erdők.

A kis és nagy lipchersaiffeni pataktól fölfelé az alsó és felső kohóig mindkét oldalon tölgy, bükk és nyirfából álló lomberdő virul. Mindjárt az erdő elején, a hegyoldalakon két prichodai jobbágy mintegy négy-öt ölfát termelt, s pedig nemcsak az érett egyedeket, hanem a suhángokat is levágta, hogy azokat leszenítse. Ezen az erdőn a szénégetés feltétlenül tilos legyen.

A lipschersaiffeni két kohónál bizonyos Hiert Lörinc beszercebányai polgár és Demian Mátyás a régi és már azelőtt figyelmesen átkutatott ércsalakot újra kiolvasztják, s az így nyert tiszta rezet a moschnitzi kohónak szolgáltatják be.

A felső kohótól balra nagy Lüpschitz felé, Sturtza alatt mindkét oldalon gyönyörű, középkorú bükk és jegenyefenyő, de más lombfakkal is tarkított erdő van. A Sturtza tetején, ahol egykor a magaslaton ércet fejtettek, jókora darab fenyves áll. Eddigélé az úrvölgyi kohók számára szénégetés céljából fenntartották, egy részét azonban már szénné égették. Hanem a hegy magasabb részétől a selitzei völgy felé majd az egész erdőt szénné tették az úrvölgyi kohók számára, de olymódon, hogy csak a kiválóbb fákat döntötték ki. Tehát rosszul és rendetlenül gazdálkodtak.

A felső lipchersaiffeni kohótól jobbra van egy völgy, melyen Wucowitz alá felhágva mindkét oldalon ritkás, jegenyefenyővel elegy liget látható.

Szent-Jakabfalvától fogva Úrvölgy-felé a Herrnhübl nevű dombig mindkét oldalon erdőség van, melyből a szent-jakabi, costfiererdorfi és ulmannsdorfi lakosok vesznek fát a saját szükségletükre.

Az említett dombtól kezdődnek azok az erdők, melyeket az úrvölgyi bányák céljaira fordítanak. Majdnem Úrvölgyig érintetlenek az erdők. Úrvölgytől a Tauckischwald nevű erdőnek, jobb-kézt tartva jókora darab, más fanemekkel kevert jegenyefenyves láthatni, melyet régebben a bányák szükségletére kivágtak. Mellette fekszik a másik erdő, melyből a fát arra használják, hogy vele az úrvölgyi munkásgyűlhely közös kemencéjét fűtsék. Van itt még azonkívül bizonyos Nembschina-Dolina nevű völgy, vagy erdő, de nagy részét levágták a bányászat céljaira. Nemb-

schina-Dolinától Nabansskhón, alsó Stainon és Kholupán át a wukhawitzi rétig nyulik a csaknem vágásra érett bükk és más lombfából álló erdőség. A wukhawitzi réttől Scheremoschnának és onnan egész a tóig mindkét oldalon igen szép liget díszlik, a tó felé kevés jegenyefenyővel keverten. Visszatérve jobbkézt a hegycsúcson már meglehetősen vágásra érett jegenyefenyvest láthatni. Mindjárt az elején, ahol Scheremoschna felé lejuthatni, bizonyos Weissner Jánosnak szénítő helye van. Weissner a völgyben nőtt fákat levágja, a magasabb részeken termőket ott hagyja. A szénét bizonyos Langauernek adja, aki azt az óhegyi kohóba szállítva nekünk szekerenként, a fuvardíj betudásával 1 forint 40 dénárért adja el. Nevezett Weissner jelenti, hogy ő a bérídő alatt Langauernek 30, sőt 45 szekér szénét is szokott átadni.

A jelzett tó mellől Gielentz felé, ahol hajdan az olvasztóház állt és onnan balra a gielentzi, vagy Szarvasvölgy mindkét oldalán fiatalos, jegenyefenyővel kevert erdő pompázik körülbelül egy mérföldnyi hosszúságban. E Szarvasvölgynek a közepe táján a még fejszére nem érett erdőben bizonyos Rusznakh Fábián, felfogadott famester szénégetéssel foglalkozik és a szén szekerét száz dénárjával adja el az óhegyi kohónak.

Az említett gielentzi völgytől, hol azelőtt az olvasztóház állott, a felső Gutzman völgy balra, negyed mérföldnyire terjed; benne lombfás liget és valamicske jegenyefenyves is van, ahol a fentnevezett Langauer famester szénítéssel foglalkozik. Mivel ez az erdő régebben épületi fának és az óhegyi műhelyek egyéb szükségleteire tartatott fenn, azt a jövőben is ápolni kell, — Langauer onnan kiutasítandó, a fa pedig a rézpörkölés céljaira termelendő.

Lefelé továbbá balkéznek az úgynevezett alsó Gutzman völgy, — mintegy negyed mérföld hosszú, — lomb és fenyves erdőben díszlik. Itt-ott van még valamicske öreg erdő is, ahol bizonyos Oszlickh György foglalatoskodik, akit az óhegyi kohótiszt Tauchner parancsára rendelt oda. A szén szekerét 110 dénárjával adja el az olvasztó kohónak. De a felső Gutzmannal szemben, a másik oldalon is láthatni valamelyes fiatal lombligetet.

Az óhegyi kohóval szemben nyílik a fél mérföld hosszú, lomberdővel borított kis Khalchgrundt. Ugyancsak balra fek-

szik a negyed mérföld hosszú, mindkét oldalán lomberdős Flassgrundt. Lejebb, Óhegy felé jobbra van a fél mérföld hosszú nagy Khalchgrundt, — mindkét oldalán érett bükkös, — melyet az óhegyi rézpörkölésre kell vágni és tenyészteni. Óhegytől lennebb jobbkézt torkollik be a csaknem egy mérföld hosszú Thuretzkha völgy. Moszlechner András és István, meg bizonyos Rochasch tarolták le, de a völgy végiben még áll az öreg erdő némely része.

Az óhegyi kohóval szemben fekvő oldalon balkézt van a Hererdt völgy, a Stain és Hierschengrund völgyek közt. Fél mérföld hosszú, mindkét oldalában jegenyefenyővel elegyes lomb-erdő díszlik, a végiben pedig tiszta jegenyefenyves. Ebből az erdőből Ausmehrer Pál szentömester az óhegyi kohónak szemet adogat el, hanem innen mielőbb ki kell őt tiltani, az erdőt pedig egyrészt az olvasztókohók, másrészt a New-Erb és Pfeiffer-Stolln tárnák szükségleteire fenntartani. Ide ezentul szénégető soha be ne tegye a lábát.

Úrvölgyről a hegyre hágva, a községtől balkézt látható a Spitzenperg völgy, -- Ulnusdorf községgel szemben pedig jócska fenyőerdő, melynek egy részét azonban tövig levágták, s a fát Úrvölgyre hordták.

A közelben fészik továbbá az Arany völgy és erdő. Gyönyörű fiatalos az; fáját kényelmesen le lehet Úrvölgyre szállítani.

A Goldengrundt felett nyílik az erdős Sandperg, gyönyörű ligettel környékezve, melynek közepén a zöld víz folyik. Az egész fatermést le lehet szállítani a rézbányákhoz.

Távolabb fekszik a Fotzengrundt igen jó erdővel. Úrvölgy ezt is kényelmesen használhatja.

A hegy tetején, Úrvölgygel szemben is fekszik erdő, — lefelé pedig a templom irányában a szent Katalindülő, melynek fáját szintén Úrvölgyre lehet fuvarozni.

Aztán az emelőgép felett, melynek segítségével az ott levő aknából az ásvány-ércet kihozzák, huzódik egy erdős völgy, le az alsó Sturtzának pedig némi jegenyefenyves. Részben ezt is leszállíthatni Úrvölgyre.

A Sturtza alatt terül el az erdős mélyedés, melyet a Kőalatti völgynek neveznek. Ebben jegenyefenyővel és bükkal elegy fiatalos van; mostanában az úrvölgyi kovácműhelyek számára visznek onnét szemet.

Jobbkézt, Óhegy felé három, völgygel átszelt, Richtergrundt nevű erdő fekszik hosszú lejtőn. A messze elnyúló tag megközelíthető, úgy hogy a faállomány felét Úrvölgyre lehet szállítani. Épületi fában bővelkedő, jegenyével és bükkal elegyes gyönyörű erdő is van itt, melyből a bányászat céljaira használható gerendákat és léceket termelhetni, s azért már el is rendeltük, hogy a helyszínén fűrészmalmost építsenek. Lefelé szintén lejt egy völgy és azon a részén erdő van, a honnan az új tárnához és az ott levő rézbányákhoz épületfát lehet szállítani.

Az óhegyi kohótól ismét fölfelé haladva Szarvasvölgynek, ahol egykor az olvasztókohó állt, a Gielentz völgy és csermelytől balkézt a Fischergrundt nevű völgy nyílik. Ennek torkolatától körülbelül negyed mérföldnyi területen Langauer János az erdőt egészen levágta és felszenítette. Mivel pedig a talaj sziklás, a fák még nem újultak fel. E helytől a havasokig a régi erdőből csak itt-ott maradt; Gebhart Mihály és Mayr Lénárt kivágták és szénné égették; hogy a fa újból kiverné magát, sehose látni. A havas felé, a benső részen mégis áll körülbelül 60 nagy farakást kiadó erdő. Nevezett völgyben van még az erdei és vörösfenyőből kevert Taschner-liget. Ebben Schinderling Bálint foglalkozik szénégetéssel; a szénét Seidl Benedeknek adja, melyet utóbbi az óhegyi kohónak szolgáltat be 120 dénárjával. Schinderling jelentése szerint évenként 250 társzekérnél többet ad át neki. Régebben e völgyet Keszler Lénárt, az óhegyi kohó sáfárja a kohóüzem használatára szánta. Akarjuk, hogy ezentul is így legyen, — hogy nevezett Bálint kitiltassék és a völgy a jövőendő szükségleteire tekintettel gondoztassék.

Innen tovább haladva jobbra a Skhalkha közelében, egész Proschnitzkáig Wachlatsch Bálint és az említett Schinderling a völgyet mindkét oldalon letarolták és felszenítették, miután csak itt-ott hagytak egyes fát a hegyek kiállóbb gerincein.

Proschnitzkától Sucha-Rebutz irányában és innen a rebutzi olvasztó kohó felé fiatalosok vannak, melyeket néhány szénégető mester, akiket Seidl Benedek a mostani kamarafőnök és tisztviselők tudtával oda rendelt, nagy részben levágtak és szénné égették.

Azután az óhegyi kohótól jobbra fekszik a Kaintz erdő, mely felső részében letaroltatván ritka alnövetet hagyott, azonban a hegy tövéénél felújult.

Ugyanazon a részen a Holitza alatt fiatalos van, melyben Rotenegger Farkas két szénégetőt tart.

Fennebb, a Hola alatt szintén díszlik fiatal erdő, a Koritnitza, amelyben a nevezett Rotenegger ugyancsak két szénégetőt foglalkoztat. Ezek aztán az óhegyi kohónál adják el a szenet és pedig szekérjét 1 forint 25 dénárjával magyar értékben.

Jobbkézt tovább bizonyos Scherenitza völgy és erdő fekszik; ebben a fennnevezett Rotenegger Farkas üzi a szenítést és adja el a szén szekérjét 1 forint 50 dénárért az óhegyi kohónak.

Rotenegger szenítőhelyétől feljebb balra ugyancsak Scherenitzának nevezett erdő van, melyben a juhászok nagy kárt okoztak.

A másik oldalon, a Rotenegger szénégető helye mögött terül el a Koritnitza fiatalos erdeje. Itt a rózsahegyi juhászok hat szállást bírván nagy kárt okoznak.

Tovább, nem messze Rebutzától bükk és jegenyefenyőből elegyes erdő emelkedik; ebben is sokat ártanak a fának a rózsahegyi és weissenpachi juhászok.

Ezen erdő mögött díszlik az a bükkös és jegenyefenyves, amelyet Seditzának hívnak és öt völgye van. De a likavai juhászok ezt sem kimélik, hanem sok kárt tesznek. A rebutzi olvasztó huta és gereb felé tovább haladva, erdőt látni, amelynek egyik völgyében serdülő fák vannak, a magaslaton pedig öregebbek. A fiatal erdőben négyen foglalkoznak szénégetéssel, tudniillik Labath Tamás, Bachatz Benedek, Bendula Mihály és Bula Mihály. A szenet Seidl Benedeknek adják el.

A rebutzai olvasztóhuta és gerebtől a Clausspacb Seillein Plessa mentén Seidl Benedek szenítőtéréig, — ki az arra fel fogadott embereknek a fa patakhoz való közelítéséért és a szenítő helyhez való szállításáért 1000 hasábonként 3 forint 25 dénárt fizet, — és innen tovább az újonnan épített gátig az erdők mind a két oldalon tövik levágattak. Azonban maradtak még egyes helyek, melyeken lomberdők nőnek és a gát előtt három helyen körülbelül 53,000 fatörzsből álló erdő van. Ezek közül a belépőnek szemközt és balra eső két tagot a nevezett gát fenn tartására és kijavítására rendeljük.

Ugyancsak itt két juhszállás is létezik, melyek hir szerint a likavai várnagyéi. Az említett gátat a napfény ellen deszkákkal

is be kell fedni, nehogy az esővíz a hasadékokban meggyülekezővén a gerendák gyorsabban rohadjanak.

A felső gáttól felfelé Lapuschnának és innen Posta Luffkának igen szép erdő virult, de a juhászok csaknem a havas aljáig elpusztították és levágták. A Posta Luffkától Lapuschna irányában, a Stain-völgy mentében létezik még egy vágásra jól érett, bükkal kevert jegenyefenyves. Lapuschnától balra leereszkedve és onnan Kischkha felé indulva szintén lehetett látni öreg erdőt, melyet azonban a juhászok csaknem mindkét oldalon lefejszéztek.

Kischkhától kezdve a hosszú völgyben, közel a régi gáthoz Strimitzer Farkas famester a fákat szénéégetés céljából levágta, s még eddig ott ujonnan felvergődő sarjakat nem találhatni.

A hosszú völgyből balra térve, a kis Seillein-Plessa felé erdei fenyő és bükkerdő látható. A juhászok ezt is levágták és a vágott fából nagy rakásokat hordtak össze. Seidl Benedeknek azonban legyen gondja rá, hogy a juhászok által vágott fát felhasználják és megfelelő célra fordítsák.

A rebutzi olvasztó kohótól le balra, a Rebutz patak mellett, Pulna-felé egy völgyben, ahol az említett Seidl bizonyos Makatnickot, bérért felfogadott szénéégetőjét tartja, a favágások és a szomszédos helyek megvizsgálása, továbbá a hegy csúcsán túl fekvő erdő bejárása közben a juhászok által okozott nagy és mértékfeletti pusztítást láttak, a melyről azt mondják, hogy a Likavavárhoz tartozó jobbágyoktól ered.

Az említett kohótól, illetőleg Rebutz községtől jobbra, a magaslaton, a lejtő szegélyén a kis Sudutza erdő van.

A völgytől az említett erdőcske legmagasabb pontjáig csaknem negyed mérföld hosszú, nagy erdő látható: a Ritzaha, a melyben ritkás jegenyefenyővel kevert bükk fordul elő. A rózsahegy juhászok itt nagy károkat okoznak.

Innen lennebb a nagy Ritzahának nevezett elegyes erdő fekszik; ezt a rózsahegy és a weissenpachi juhászok kecskenyájai számára majdnem egészen kivágták. Hét juhszállásuk és hat kunyhójuk van az erdő mellett.

Lennebb a Ritzaha patak mentén bükk és jegenyefenyőből kevert, csaknem fél mérföld hosszú erdő húzódik; a völgynek mindkét menedékes oldalán öreg erdő látható.

Balra leereszkedve a Ritzaha felé, keskeny völgy nyílik: a kis Ritzaha. Ebben elegey fiatal erdő van, ahol a juhászok sok kárt okoznak.

A Ritzaha patak mentén a fűrészmalom felé haladva fél mérföld hosszú erdeifenyővel, jegenye és bükkal kevert erdő díszlik: a Redica. A juhászok ebben is nagy kárt tesznek a fák lekérgezése által.

Távolabb szintén elegey erdő következik, a körülbelül negyed mérföld hosszú kis Redica, melynek szintén a juhászok ártottak sokat.

A patakon túl, a rosz fűrészmalommal szemközt fenn is látható elegey bük és jegenyefenyő erdő, a csaknem negyed mérföld hosszú Galna. A juhászok ezt is pusztítgatják.

Az óhegyi olvasztókohótól Besztercebánya felé az út mentén csak fiatalosok vannak, melyekben Hamischka János és Glass György óhegy alatti olvasztó kohóikhoz ércpörkölésre alkalmas fát vágnak. Mindkét oldalon mellékvölgyek is nyílnak, az első mindjárt a Hamischka János olvasztó hutája alatt. Jobbkézt a körülbelül fél mérföld hosszú Krischna Tollina nyílik; erdejét a Fuggerek idejében Gelschaba Márton levágta és szénné égette. Hanem a fiatal lombfák és a jegenyefenyők mindkét oldalon ismét nekierednek. Innen az óhegyi kohóhoz ércpörkölésre alkalmas fát szükséghez képest lehet szállítani.

Tovább balra a körülbelül nyolcad mérföld hosszú Pocca Nova Tollina völgy nyílik, melyet Furta Márton letarolt és felszenített. Ma már ismét bevetényült lombfa és jegenyefenyő csemetével.

A Pocca Nova Tollina alatt mindjárt a Sladi Podock nevű, hozzávetőleg negyed mérföld hosszú völgy következik, hol vágásra érett jegenyefenyves és bükkös van. Ezek eddig az úrvölgyi bányákhoz és azok különböző céljaira használtattak. Azt akarjuk, hogy a jövőben is kizárólag így történjék. Ide torkollik két másik mellékvölgy is eléggé érett fiatal lomberdővel. Ezt régebben szintén Furta Márton vágta le és égette szénné.

A fővölgyből kifelé menet mindjárt balra, lennebb pedig jobbkézt egy-egy völgy nyílik, — mindkettő Vocina Tollina nevű, melynek egyike fél, a másika körülbelül negyed mértföldet tesz ki. Mindkettőt Priwitzer Sebestyén vágta le és szení-

tette fel kis hermaneci olvasztó hutájának használatára. Hanem az erdő ismét felújult.

V. Következnek azok az erdők, amelyek a Garam folyó balpartján Besztercebányáig terjednek és amelyek szemben, Besztercétől jobbra részint a síkságon, részint a Fehér és Fekete-patak völgyében Körmöc város és Turócmegye felé fekszenek, — továbbá azok, amelyeket a mi prössnitzkhai vasbányáinkhoz használni és szállítani lehet.

Polungáról először a Petringga és Maschaw közelében fekvő Szállás nevű, azaz marhatenyésztésre fordított erdőbe értek, melyet a Murányvárunkhoz tartozó juhászok a szakadatlan favágással, — amennyiben lombbal táplálják juh- és kecskenyájakat, — több mint teljes mérföldnyi területen annyira elpusztítottak és összeromboltak, hogy még ott járni sem lehet.

Azután a breznói bíró fűrészmalmtól a Conrad nevű gyönyörű bükkösön keresztül haladtak. Itt is hasonló pusztítására bukkantak a juhászoknak. A domb tetejétől Prorosnába, majd ismét a csúcsra jutva mintegy két mérföld hosszú, Murány felé elnyúló erdő látható. Visszajövet Breznó felé, a Garam mentén körülbelül egy mérföldnyi területen a murányi juhászok irtása ötlik szembe.

Aztán bizonyos Gockhaba nevű erdőre bukkantak, hol a juhászok nem kevesebb kárt csináltak. Első tekintetre megbecsülni sem lehet.

Majd a nagy Stain-Ronitz erdőbe mentek. Itt a vágott fakasait és régi munka nyomait találták, amelyek állítólag Lueger Bertalantól, régebbi időből erednek. De még új fácskák nem nőttek. E munkahelyen a favágók legelső házánál körülbelül 200 építésre alkalmas szálfat találtak, melyek az erdő nyilvánvaló kárára, amennyiben hasznosíthatók lettek volna, a munkások gondatlansága következtében elrothadtak.

Azután a Hayging-völgybe tértek, hogy Sueper Róbert famester a vágásokat Lang Pálnak adta ki, 18,000 döntött törzset találtak ott, melynek ezrét Pál 11 forint 75 dénárért — magyar értékben — szállítja a patakba és usztatja le.

Azután az erdőnek említett Sueper keze alá tartozó részét kutatták át, akinek vagy 51 rakás vágott fája hever a patak

mentén. Majd a Wobwatsch András mester döntött fáit tekintették meg és körülbelül 16 ezret számláltak meg. A patakhoz való közelítésért és felvágásért ezenként 11 forint 75 dénárt fizetnek neki.

A fűrészmalomnál a patak mentében vagy két mérföldnyire mindkét oldalon gyönyörű erdő van, mely a leirt csatornák vagy más vízfogók segédelme nélkül is leszállítható volna a Garam folyóhoz.

A Rottenstein hegy csúcsa felől és a folyó mentén szintén nagy üres teret és pusztitást vettek észre. Majd a Zürnenpach völgybe mentek. Itt az említett Sueper famester vagy 160 vágott farakással bir. 60 rakásra való még nincs összehordva, de ezek a haszonélvező Sueperéi.

A felvágott és hasogatott fát szintén lehet 100 öltre becsülni. Suepernek bizonyos díjért felfogadott munkása Tascha Bálint, akinek mintegy 75 öl felhasogatott és felrakásolt fája van ott.

A Roinitz folyócska felett mindkét oldalon gyönyörű erdei fenyves díszlik. A gyakran emlegetett csatornákon könnyen és bőven lehetne az anyagot a Roinitz folyóhoz eregetni.

Azonkívül más erdők is fordulnak itt elő csaknem 5 mérföldnyi területen, melyeket a Roinitz folyócskán át a Garamba lehetne bocsátani. A juhászok a jobb oldalon, fél mérföldnyi távolságban itt is csunyán gazdálkodtak.

A Roinitzba torkoló Piberpach mentén a jókora, dús ligetben nem kevesebb kárt találtak.

Azután a Schmaregabbya völgyben a Falbenstainer Kristóf két munkahelyéhez értek, hol mintegy 25 rakás felhasogatott és fel nem vágott fát találtak. Nyilvánvaló, hogy a mélybe hajló lejtőn az egész erdőt ki lehetett volna az említett csatornák segítségével szállítani, hanem ezt elhanyagolták. Falbenstainernek hagyják meg jövőben az erdőmesterek, hogy a szóban forgó erdőt és a magaslaton álló fákat vágja le, továbbá, hogy a szükséges használatra való fordításról gondoskodjék.

Úgy látszik, hogy a másik völgyben, tudniillik a kis Tschelében a hegyek tetejéig növe erdőt 2 mérföldnyi vonalon roszszul kezelik. Igen nagy károkat tettek benne.

A Tschelne völgyben a Sernapach felé erdei fenyvest is találtak, de igen elhanyagolt és hanyatló állapotban. Az egészet a Garamba lehet leüsztatni gátviz segítségével.

Az említett Tschelne patak völgyén, a Wallachischdorf község alatti erdőkben a lappei bányászok, vaskohó munkások a kohó körül elég rendetlenül és válogatás nélkül gazdálkodtak és azokat erőszakosan elrútitották. Jövendőben az ilyen eljárás tiltva legyen, s minden, besztercei rézbányáink hasznára a Garam folyón leszállítható erdőt gondosan fenntartani és őrizni kell. A vasbányászoknak olyan erdőrészt jelöljenek ki kamaránk főnökeinek tudtával az erdömesterek, melyeket a Garamon besztercei rézbányáink céljaira le nem hozhatni.

Azután a Schwartzthalba és a mi holai bányáinkhoz és kohóinkhoz érkeztek, melyeket a libetbányai polgárok tőlünk 8 évre kibéreltek. Sok pompás kévert bükk és erdeifenyő erdőt találtak itt, de nagy pusztulást is.

Az olvasztó kohótól a jobboldali lejtőn a Kholben fensikra érkeztek, hol feltűnt a juhászok által a nyíresben okozott kár. Mégis balra elég fa maradt épen a fensikon. A hátsó Kholbenen is áll még némi erdő, de azt nemcsak a juhászok kezelték csunyán, hanem nagy részében a tűz is elhamvasztotta.

A régi szénégető helyek körül fiatalosokat és bükk sarjakat is találhatni. Némelyek ezeket kiirtani merészkedtek, csak-hogy maguknak szántót és kaszálót csináljanak. A libetbányaiak, — mivel állítólag az ő határukban történt, — a bitorlást megakadályozták, a szénát pedig az erdőben megégették. Azután egy magaslaton, nem messze a libetbányai Wipergtől helyet állapítottak meg, hogy onnan a többi erdőt és hegyeket megtekinthessék, de a ködös időjárás miatt az nem sikerült. Amint azonban megállapodás szerint Libet felé leszállottak, sok bükköst és a juhászok által okozott kárt láttak.

Mindezeket elvégezve néhai Kauffmann Gáspárnak Poinig mellett fekvő succubai timsóbányáját tekintették meg. A szomszédos erdőket is megvizsgálták és jó állapotban találták. Innen a Jessenebra hegyre mentek, azután a lejtőn az új útig, majd a Jaberpergre, hol a hegyoldalakon és a szomszéd völgyekben pompás erdők diszlenek, de a juhászok kártevésai is mutatkoznak. Az erdők ugyanis Gosznimig és Gosznimtól Grockhig egy

mérföldet tartanak, de szemmérték szerint nagy és meggondolatlanul kiírtott foltok találtattak benne, noha az egészet alkalmas csatornákon a munkahelyre leereszteni, szénné égetni és tengelyen a moschnitzi olvasztó-hutába szállítani lehetne.

A Driegkhina hegyen is van erdő; felszenítve a moschnitzi választó hutába, vagy a besztercei új kohóba lehetne fuvarozni, de a hely közelsége, a fának kiválósága és fiatalsága miatt maradjon érintetlen.

A Jessenepachtól jobbkézt, a Solna hosszú völgyében gyönyörű erdő látszik, de ebben is vannak pusztá foltok és fák dőltek le a szélvihar következtében.

E tagból felfelé, majd a másik, Felsőnek nevezett völgyben haladva, továbbá a Schwartzenspachnál, a Hornaschirni patak mellett kiváló szép erdők láthatók, melyek fáját a juhászok fél-mérföldnyire kivágták és elpusztították. Mindezek és a belölők termelt szén a moschnitzi olvasztó kohóhoz fuvarozhatók. Szám szerint öt, szép fákban bővelkedő völgy torkollik ide.

Azután a Garam mentén lefelé, a wadini erdőbe visszatérve Euxlsperger Lénárt favágóihoz érkeztek és ott körülbelül 150 csomó felvágott és felrakásolt hasábfát találtak. Az utat tovább folytatva az emelkedő hegyoldalon pompás erdő látszott, de ez is némi kárt szenvedett a juhászok miatt.

A wadini erdőség magaslatairól, mást mint lombos ligetet nem is láthatni egész Wadinig. Ám a hegy gerincétől Körmöc felé bizonyos Lipchey nevű nemesek erdei, — akik Saxenstain várat tőlünk zálog gyanánt birják, — fél mérföldnyi hosszúságban szomszédosok a mieinkkel.

Innen Mutabának, Körmöc felé nagy erdőség terül el. A másfél mérföld hosszú patakon Zólyom irányában le lehet azt úsztatni, megfelelő helyeken szénné égetni, s úgy a besztercebányai új kohóba szállítani. Besztercebányáról kiindulva a teyai tisztító hutához érkeztek, ahol pompás, a magasban mindenfelé elnyuló erdő kezdődik. Nagy részét már szénné égetve kihasználták Corsickh András és felfogadott munkásai.

A legmagasabb ponttól Szent-Kereszt és Stubna felé még sok bükkös zöldel, melyek hosszában, széltében csaknem három mérföldre nyúlnak. De az olvasztó kohókhoz és bányákhoz sem csatornán, sem más segédeszközzel, például vízfogók közvetítésé-

vel le nem szállíthatók, csak tengelyen. Ötödfél rakás felhasogatott fája van ott az említett Corsickh Andrásnak.

Mindezek megvizsgálása után a hévizektől jobbra, Schwartzenpachra, a Mosslechner munkahelyeihez közeledtek. Nagy, érnytelen, egy mérföld hosszú, s a hörmantzi olvasztóházhoz lefuvarozható erdeje van itt Körmöc városnak.

Tovább balkézre, a weissenpachi völgyben is mintegy fél mérföldnyire terjedő tekintélyes erdő van. A már említett Mosslechner vágja.

A Schiernabitz patak mentén is zöldel erdő. A következő évben favágókat küldenek beléje szenet termelni, melyet lóháton szállíthatnak le a hörmantzi olvasztó hutához.

A Weissenpach és Schwartzpach mentén és Schiernabitztól Lopotáig összesen 46 felvágott és összehordott farakás számláltatott meg.

A Pritzner hágtól a Zernovitzi erdő felé, a Weissenpach jobb partján, mely a Révay bárók és Körmöc város közt per tárgyát képezi, a szállítás nehézsége miatt szekérutat kell építeni a magaslaton át. Az építés költségeit könnyen fedezni fogja az itteni fa kiválósága, mely mind, vagy nagy részben a hörmantzi kohóhoz lóháton leszállítható.

Végre azokat a lomb- és fenyőerdőket járták be és nézték meg, amelyek ami pressnitzgai vasbányáinknál, Zólyomtól egy mérföldre fekszenek. Három meglehetősen hosszú völgyben ugyan a legszebb erdők vannak elrejtve, de a juhászok által elkövetett terjedelmes és káros pusztításokra is akadni. A Lipcheyek hegláncának gerincétől Saxenstain vára felé azon erdők határosak, melyek a Körmöcig lejtő hegyoldalakon terülnek el. Erdőink szolgáltatók a hegyek magaslatáról a vasbányákhoz, zúzóművekhez és kohókhoz lefolyó vizet. Hogy tehát a minél jobb, a munkára minél alkalmasabb vasnak termelését fokozzuk, jövőben aként kell a fával gazdálkodni, hogy ne csak a juhászok, de a mi Pressnitzgán lakó jobbágyaink se tegyenek kárt ama helyeken, vagy pedig kecske- és juhnyájakat oda hajtani semmiképp ne merészkedjenek.

A rendtartás.

Mivel az erdők bejárása alapján nyilvánvaló és szemmel látható lett, hogy a felsorolt erdőségekből a környékbeli juhá-

szok, jobbágyok és más telepések nagy és helyrehozhatatlan károkat kárra halmoznak, a mennyiben kecskenyájaik legeltetésére a fákat semmirekellő módon kivagdossák, melyek aztán az erdőn mind a réz, — mind az egyéb bányák hátrányára elpusztulnak és haszontalanul elrothadnak:

1. Azért a környékbeli várnagyoknak, zálogos hitelezőknek és nemeseknek, nemkülönbén az összes pásztoroknak és jobbágyoknak keményen és minélelőbb meghagyjuk, — emezeknek közhírretett nyílt parancsban, a várnagyoknak és várainkat zálogul kezükön tartó tiszteknek pedig saját pecsétünkkel megerősített, zárt rendeletben, — hogy kecskenyájukat az erdőbe és ligetekbe ezentúl egyáltalán ne hajtsanak. Ezáltal az erdőknek és csalitoknak ama nyomorúságos pusztítása remélhetőleg megakadályoztatik és teljesen megszűnik.

2. Mivel besztercebányai rézüzemünkhöz és egyéb arany, ezüst, ólom, vasbányáinkban, — ahol azokat épen, jó és illendő karban fenntartani szándékoznánk, — továbbá az ércolvasztás, tisztítás, kiválasztás céljaira, valamint az ásványok pörköléséhez és tisztításához, végül sörfőző házainkhoz, kamarai tisztviselőink és jobbágyaink házi szükségleteire, utakra, ösvényekre és más építkezéshez évenként nagy tömeg fát igényelünk és fogyasztunk, hogy idő multán ilyen faválasztékokban szűköt ne lássunk, ezentúl minden erővel oda kell törekedni, hogy a szükség szerint kihasználás alá kerülő erdőket helyesebb és észszerűbb rendben vágják, hogy a vágásra kijelölt helyeken érintetlen magfákat hagyjanak, hogy így az erdők bevetényüljenek és széltében felújuljanak. A famesterek és azok napszámosai, akiket misztrikeknek hívnak, ne kapjanak bele kényük kedvük szerint, találomra az erdőbe, s ne vágják el annak, amint mondani szokás, — a lábát.

3. Tehát a felsorolt erdők, — s ha netalán egyesek a leírásból kimaradtak, azonban a mi uradalmunkhoz tartozók, — mind fenntartandók és megvédendők. Igért nyílt parancsunkban ezek rendjén elé fognak számláltatni és visszatartatnak az olvasztó-házak, a mi uradalmunk és jobbágyaink használatára. Hogy a fennebb elsorolt és leírt erdők nagyobb gondal őriztessenek, irtásuk és pusztításuk pedig teljesen megszűnjék és elháríttassék, — hogy a kellő rendben vágás alá kerülő fatermést szénné

éessék, az alnövetet a tenyésztés érdekében gyöngéden megkíméljék, — két, e célra alkalmazott erdőmester és erdőőr tartoznak előírt módon az erdőrongálókra a legnagyobb gonddal ügyelni, a károsítást erejükhez képest megakadályozni és minden igyekezettel oda hatni, hogy a szakmányba adott szénégető munka, a favágás és szállítás minél kevesebb költséggel és pénzkiadással járjanak, hogy minden illő rendjén menjen. Tartoznak továbbá kellőleg gondoskodni, miszerint úgy a magas, mint a legalacsonyabb helyen fekvő, a távoli és közellévő fatermés a csúsztató és vizes csatornáknak a terep mivolta és alkalmassága szerint a szénitőműhelyekhez vezetessék, a gerebekhez usztatassék, szabályszerű kezelésben részesüljön és őriztessék.

4. Ha netalán a bányapolgároknak a fentemlitett erdőkben bányáik és kohóik szükségletére valamelyes faanyag engedélyezettett, mely a mi rézbányáink és kohóink tözsomszédságában lévén, azokra hátrányos volna, vagy ha a bányapolgárok némely erdönket önkényűleg pusztították és kikezdettek, — az esetek kikutatásában az erdőmesterek és erdészek szorgoskodjanak és ha ilyen fahasználatokat fedeznének fel, azaz, amelyek a mi rézbányáinkhoz való közelség és más hasonló okok miatt kárral engedélyezettettek vagy önkényűleg bitoroltattak, az erdőmesterek kötelesek azt kamaránk főnökeinek*) bejelenteni, a főnökök pedig megvizsgálni, vagy a vizsgálat megejtésével másokat megbízni. Ha valami kihágást csakugyan vettek észre, az erdő régi rendeltetésének, a rézbányászat céljaira adassék vissza, — a bányapolgároknak pedig bányáik és kohóik szükségletére, — kinek-kinek az üzem nagyságához képest, — más szokott és előírt helyeken jelöljenek fát. Ha pedig a környéken más érc: ezüst, arany, ólom vagy rézbányák nyílnának és e bányák művelőinek ott fát kellene engedélyezni, prefektusaink az erdőmesterekkel együtt vizsgálják meg előbb a helyet. Ha netalán egyik, vagy egy főnök sem lehetne jelen a szemlénél, a bányamestert, vagy az olvasztó-huta felügyelőjét rendeljék ki maguk helyett. Gondos, kimerítő szemle és megbeszélés alapján jelöljenek ki erdőt

*) A beszercebányai kamarauradalom a XVI. század folyamán a főtisztviselők *kollégiuma* által kormányoztatott, s nem dikasztériálisan, mint jelenleg. A főnökök alatt az első gondnok (Verwalter), a könyvelő (Puechhalter), a pénztáros (Einnehmer) és az ellenőr (Gegenhandler) értendők.

a bányák művelőinek, — mindeniknek helyes arány és szükség szerint, — olyan részeken, ahonnan könnyű a szállítás, s a hely közelsége, vagy más okok miatt rézbányáinkra legkevesbbé hátrányos. Nagy gondot fordítsanak arra, hogy zszindelyfedés, vagy más építkezésre alkalmas fákat, hasítható választékokat vaktában és ész nélkül ne vagdossanak és pusztítsanak. A bányaművelők pedig a nekik szánt és kijelölt helyeken, vagy erdőkben kimélettel és mérsékelve gazdálkodjanak, — erdőmestereik, vagy azok felfogadott munkásai kellő rend megtartásával, az alább leirt módon használják ki a fákat és ne engedjék, hogy a legcsekélyebbet is taláalomra haszontalanul pusztítsák. Azután a bányasalak olvasztóinak e munkához, ha ugyan olvasztásra adódik ilyen alkalom, egy vagy más helyet jelöljenek ki, nehogy eddigi szokás szerint az éppen közel fekvő erdők pusztíttassanak el hiábavalóan és válogatás nélkül. Továbbá a besztercei bányamesternek és a woitzai bányabírónak keményen meghagyandó, hogy erdőket senkinek osztogatni ne merészkedjenek. Ha pedig a bányaművelők őket ez ügyben megkeresnék, utasítsák azokat prefektusainkhoz, akik tárgyalat módon, a szükséghez képest ki fogják nekik jelölni a fát.

5. Az erdőmesterek vagy erdészek hűségesen gondoskodjanak, hogy a mi jobbágyaink, vagy bárki más alattvalói, — legyenek polgárok, városlakók, telepések, vagy más egyének, válogatás nélkül, — a fákat ne vagdossák, le ne kérgezzék, haszontalanul ne fogyaszszák és pusztítsák, hogy a fiatal erdőt ne égessék, irtsák, kisebbsítsék. Ne engedjenek az erdőben építeni, fákat dönteni, gypével körülvenni, hogy azok annál jobban nőjjenek és minden akadály nélkül fejlődjenek. Azonban nem ellenezzük, hogy a saját erdővel nem bíró jobbágyoknak alkalmas és a leszállításra könnyebb helyeken házi és egyéb szükségletre az erdőmesterek ingyen szolgáltatassanak ki fát. Ha némelyek e dologban engedetleneknek bizonyulnának, azokat az erdőmesterek, vagy erdőörök besztercebányai kamaránk főnökeinél jelentsék fel, akik őket megfelelő pénzbírsággal vagy más módon fogják a mi nevünkben megbüntetni.

6. Ha pedig egyes jobbágyok saját erdővel bírnának, a melyek tulajdonjogát oklevelekkel, vagy más elfogadható címen igazolnák, saját szükségleteikre szabad nekik azt mérsékelten

használni. Azért főnökeink és az erdőgondnokok épúgy örködjenek, hogy a fának haszontalan és mértéken túl való kihágása által visszaélés ne történjék. Mert ha saját erdőiket szántófölddé és kaszállóvá alakítani, aztán pedig a miénken élösködni akarnának, ez nekik semmikép meg nem engedhető, sőt ez okon az erdőinkből való faizás megtiltandó és a kihágás vagy vétség minősége és körülményei szerint a tettesek meg is büntetendők.

7. Ha pedig valamelyik jobbágy néha zsindeley és más épületfában szüköt látna, ilyen faválasztéka a saját, vagy az erdőmesterek által neki kijelölt és átadott erdejében nem volna, hogy szorultságában ne legyen kénytelen a magáét teljesen elpusztítani és kimeríteni, az erdőmesterek az ügy tudtúlvétele és megvizsgálása után a mi erdőnkől említett célra, azaz zsindeley és épületfára való anyagot elégséges mértékben engedélyezzenek nekik. Olyan helyeken azonban, ahol legkevesebb kár eshetik, de ahonnan alkalomadtán könnyebb szerrel fuvarozhatnak.

8. Ha pedig a jobbágyok az építkezésre, vagy mindennapi használatra engedélyezett fát hanyagul dolgozzák fel s nagy részét a vágásban rothadni hagyják, az erdőmesterek járjanak utána és a rajtakapottakra szabjanak kellő büntetést.

9. Senki ne merészkedjék a fa közepén túl, vagy magasabban, mint amennyire a földről kézi fejszével elérni, kérget hántani vagy ágat nyesni. Ha pedig takarmányozás, vagy a jószág legeltetése miatt olykor szükséges volna a fahéjat magasabbról lehúzni, az ezt tenni szándékozók jelentkezzenek az erdőmestereknél és gondnokoknál, hogy azok tanácsa és engedélye alapján történjék a hántás és nyesés. A tilalmat áthágókat prefektusaink büntessék meg.

10. Ha netalán a rézmű háztelekkel nem biró munkásainak kellene ház- és veteményes kertnek való helyet engedélyezni, az erdőmesterek nézzék ki azt. Ezek engedélye nélkül ne merészkedjenek építkezni, különösen olyan területen, ahol kárt okoznának.

11. Mivel a juhászok és más jobbágyok a kecskelegeltetéssel, — mint említve volt, — nagy és pótolhatatlan kárt okoznak az erdőben, a mennyiben tél idején mértéken túl döntik a fát a jószágnak és az ott haszontalanul elrothad, — úgy tetszett, hogy a környékbeli főnököknek, várnagyoknak és a várakat zálog

cimén kezükön tartó tiszteknek keményen meghagyjuk, miszerint jövőben semmi kecskenyáját az erdőkön ne tartsanak, a jószágoknak etetésére fát dönteni ne bátorkodjanak. Azért a gyakran említett erdőmesterek és erdőgondnokok serényen és hűen lássanak utána, hogy e parancsunk megtartassék, hogy egy fát se vágjanak ki haszontalanul. Ha pedig a kecskefajzat rendkívüli kárt tenne, vagy pedig az erdőmesterek egyéb pusztítást és fapazarlást vennének észre, azt minél előbb megakadályozni és prefektusainknak bejelenteni tartoznak, hogy ők császári parancsunk értelmében a bűnösöket megfenyítsék.

12. A közrétek és legelők úgy a szarvasmarhának, mint a juhnak nyitva legyenek, de a cserjéket kimélik, hogy a barom le ne héjazza és le ne rágja. Egyes helyet sövényvel bekeríteni, vagy végre kecskenyájukat a ligetekbe és cserjésekbe hajtani nem szabad.

13. Hogy pedig az erdőkön, a vágásokban és szénítő helyeken ezentúl célszerűbben gazdálkodjanak, mindent nagyobb hasznukra tegyenek és végezzenek, úgy követeli a szükség, hogy az említett két erdőmester, vagy gondnok mindjárt hivatalba lépésük kezdetén a bányamester, a kohófelügyelő és két szakértő fámester kíséretében a fent elsorolt erdőket összesen és egyenként, vagy ha másokat is fedeznének fel, melyek ezen leírásunkban nem foglaltatnának, azokat is járják be, szemlélik meg, gondoskodva, hogy azok besztercei rézbányáinkhoz vagy más szomszéd helyre szállíthatók legyenek és hasznosíttassanak. Végre tartoznak nevezett tisztviselők minden szakmányt, szénégető munkát és döntést megtekinteni és felülvizsgálni, hogy esetleg csak nem rég szakmányba adott szénítő vagy favágó üzemeinkben valami zavart vagy rendetlenséget találván, azt prefektusainknak bejelenthessék. A hibákat más erdészeti szakértők bevonásával is érett megfontolás után javítsák ki, s tereljék helyes útra.

14. Gyakran említett erdőmesterek és gondnokok egész hivatali ténykedésük alatt, valahányszor az időjárás engedi és amennyiszer a szükség követeli, vagy ajánlatos, — kötelesek az erdőket, a szénítő helyeket, a vágásokat meglátogatni és átvizsgálni. Egyáltalában felelősek, hogy az erdőn semmi rendetlenséget el ne kövessenek, meg ne kísértsenek, hanem hogy az minél

jobb karban tartassék és gyöngéden kiméltessék a növekedés és tenyészet korszakában.

15. Nevezett erdőmesterek és gondnokok arra is gondosan ügyelni tartoznak, hogy a famesterek, a szakmányosok, favágók és szénégetők egyezség és szokás szerint mindent rendjén csináljanak és teljesítsenek, a feltételeknek eleget tegyenek; hogy tudniillik a fát magasan ne vágják, a legalyazott rözsét, hogy hiában el ne rothadjon, egy csomóba hányják, — az árkokban, vagy útszorosokban elmaradt törzseket ott ne hagyják, — széltől jobban védett helyeken, hol a tenyészet vígabb, magfákat hagyjanak, hogy az erdő ismét bevetényüljön, gyarapodjék és gyümölcözőségeig érjen. Hogy jóminőségű szenet égessenek és szállítsanak az olvasztókohókba, kötelesek a csúsztatókat, úsztató csatornákat, gerebeket és más berendezéseket, melyek segítségével a fa víziútra tereltetik és szállítatik, gondosan bejárogatni és megnézni: vajjon jó karban tartatnak-e? Ha pedig rajtuk valami elhanyagolást, kárt vagy fenyegető veszélyt vesznek észre, minél előbb jelentsék be prefektusainknak és vegyék fontolóra, hogy mi úton-módon lehetne a hibát kijavítani, a kárt elkerülni. A prefektusok, az erdőmesterek és más szakavatott, értelmes férfiak tanácskozzanak a mód felett, mellyel a bajt elhárítani, a mi előnyünkre kiküszöbölni tudnák. Akarjuk, hogy prefektusaink az erdőmestereket és gondnokokat alkalomadtán gyámolítsák.

16. Hogy pedig az erdőmesterek és gondnokok az erdészeti ügyvitelben és hivatal körül minél nagyobb és tökéletesebb jártassággal birjanak, úgy a jelenlegi, mint a később alkalmazott erdőmesterek kötelesek a szénégetők és favágók minden szerződtésénél, tanácskozásoknál és erdei ügyek tárgyalásánál jelen lenni. Mindenben prefektusaink támogatásával intézkedjenek, s az ügyeket a mi javunkra végezzék.

17. A gyakran említett erdőmesterek és gondnokok a rézbányáknál és olvasztó kohóknál kimerítően tudakozódjanak, hogy milyen választékok kellene a különféle épület- és műszerfára, bányatámfára, a fűrészüzemhez és a rézbányák különböző szükségletére. Fontolják meg, hogy az egyes választékokat mely hónapban lehet alkalmasan termelni, s tegyenek jelentést a prefektusoknak, hogy a jelzett fák döntését azok jelenlétében rendeljék el és foganatosítsák.

18. Ugyancsak az erdőmesterek vagy gondnokok örködjének, hogy a bányák, amennyiben üzemük évenként nagy fatömeget igényel, ellátassanak; — akár derült, akár nedves időben vágnak pedig, holdtöltére rendszeren elkészüljenek. Az olvasztóházak és bányák közelében növő fatermést csúsztatókon és egyéb berendezések segélyével pontosan, idején és kellő mennyiségben szolgáltatassák át, szükség nélkül pedig ne vagdossák és szenítsék. A Garam folyó mentén fekvő erdőket, vagy azokat, melyek a Garamba más patakokon leúsztathatók, könnyelműen ne kezeljék, a juhászok vagy mások ne irtsák és pusztítsák, hanem gerendák, oszlopok bárdolására, épület és zsindefyára, fűrészfára, hidak tatarozására vagy egyéb szükségletre tartogassák.

19. Ha új erdő tárandó fel, azt az erdőmesterek és gondnokok legmagasabb pontjától a legaljáig, végétől az elejéig járják be, — állapítsák meg, s egyszersmind a prefektusoknak jelentsék be, hogy az első fejszecsapást hol kell megtenni. A prefektusok pedig kötelesek két erdőmesterrel vagy más két szakértővel szemlét tartani, hogy vajjon az erdő vágásra érett-e, hogy fáját a legmagasabb és legalacsonyabb pontról csúsztató, vagy vízes csatornákon miként és mekkora költséggel lehetne lehozni és szénre égetni? Kötelesek továbbá gondoskodni, hogy az erdők illő rendben és idején tárassanak fel, hogy a haszontalan kiadások és károk kerüljessenek, — végre pedig engedélyt adni a munka megkezdéséhez.

20. Ha az erdőbe döntésre és feldolgozásra, — amennyiben engedélyeztetik, — a famesterek és vállalkozók költségükön favágókat küldenek, ez mindig a mi erdőmesterünk tudtával és jelenlétében történjék. Egyidejűleg csúsztató és nedves csatornák, vízfogók és gerebek építendőek. Ésszel, kézzel rajta legyenek, hogy mindezen segédmunkálatok biztosan, jól, alkalmas helyeken, kevés költséggel, javunkra sikerüljenek. De csak prefektusaink tudtával induljanak és fogjanak munkába.

21. A nevezett erdőmesterek és kezelők gondoskodjanak, hogy a famesterek, vállalkozók és favágók éppen tavasz idején, s ne később döntsének, amint ez eddig nem csekély kárral gyakoroltatott. A törzseket ne vágják magasan, hanem lehetőség szerint a gyökfőnél. A munkát derekasan vezessék és benne

kitartsanak, — többet vagy kevesebbet annál, amit a prefektusok évenként kijelölnek, ne vágjanak. A fadóntést minden évben keresztelő János, vagy legfeljebb szent Jakab napjáig fejezzék be, hogy az erdön maradt törzsek a nyár heve következtében szárazabbak legyenek, könnyebbé váljanak. A hasábok nagysága és hosszúsága szabályszerű legyen; ősszel válogattassanak szét és rakásoltassanak, hogy a kiküldött mesterek és gondnokok számba vegyék és valamiképp ellenőrizhessék. Tudniillik hány ezer szabványos farakás van, hány ezer, vagy száz kas szén kerülhet ki belőlük, hogy így könnyebben és biztosabban lehessen a famestereknek, favágóknak és szakmányosoknak a végzett munka előtt előleget adni. Nehogy, mint eddig történt, vaktában csináljanak adósságokat, s hogy egyesek számbavétele és jutalmazása a munka arányában könnyebben teljesíthessék.

22. Mert eddig tényleg tapasztaltatott, hogy a famesterek kényük-kedvük szerint kaptak az erdőbe, — senki őket nem tanította, hogy a fát mi módon kell dönteni, — senki szemmel nem tartotta, hogy mennyi fakészletük van a bérfizetésre kiutalt előleg ellenében, hogy ki tudják e favágóikat fizetni és hogy a kapott pénzt hova fordítják? Mert azt nagyrészt rendkívüli fényűzésre pazarolták, vagy saját bányáikra költötték, minek következtében soha nem tisztázható adósságokba süllyedtek. De mindez elkerülhető, ha szigorúbb felügyelet gyakoroltatik, egyrészt az ő működésükre, másrészt pedig arra, hogy vajjon a fizetésre kiutalt pénzt csakugyan a munkások kezéhez juttatják-e?

23. Az erdőmesterek és gondnokok szorítsák a famestereket, vállalkozókat, favágókat, hogy a levágott és felhasogatott fát kellő és szabályszerű időben a termelési hejyről csúsztatón át a vizekhez: patakokhoz, folyókhoz és a szenítő műhelyekhez szállítsák. Hogy a vágásokat szorgosan tisztogassák, s ne hagyjanak hátra az árkokban, útszorosokban nagy csomó forgácsot vagy más hulladékot, nehogy az a meglévő fákat elnyomja. A bányamester és az olvasztó-házak felügyelője is szorgosan örködjenek, hogy e rendelet foganatosítva legyen.

24. Az erdőmesterek és gondnokok alaposan fontolják meg, hogy a vállalkozónak jövő évre mekkora területet engedélyezhetnek és jelölhetnek ki. Körültekintéssel mérlegeljék a csúsztatón való közelfűtést és hogy hol lehetne azt foganatosítani.

Puhatolják ki, hogy egy szekér szenet mennyiért adhat el nekünk a famester? Minderről tegyenek jelentést prefektusainknak, hogy azok, vagy legalább egyikük a bányá- és erdőmesterekkel együtt nyár vagy őszi idején a termelési helyre kiszállhassanak, s töviről hegyire megvizsgálhassák, hogy a famesterek miként és milyen szorgalommal vágják, vagy szállítják a fát. Hogy továbbá, — ha a következő évben történik a kihasználás, — megbecsülhessék és közösen megállapíthassák, miszerint mely úton lesz legrövidebb a fa kihozása, mennyibe kerül nekünk egy szekér szén, hogy így a famesterekkel könnyebben meg-egyezzenek, s ha amire szükségük volna, szolgálatukra bocsás-sák. Ha pedig egyik-másik famesternél vágásaikban, vagy mun-kahelyeiken valami kárt, vagy rendetlenséget találnának, azt a prefektusok a kihágás mértékéhez képest büntessék meg, s ne nézzenek el semmit, ami az erdőre veszedelmet hozna.

25. Ha pedig valamely erdő vagy vágás teljesen kihasználtatott, az erdőmesterek és kezelők lelkiismeretesen gondoskod-janak és a prefektusokkal együtt azon legyenek, hogy amikor már az összes törzseket és hulladékokat kitermelték, a csúszta-tókat is gondosan dolgozzák fel és fordítsák valami célra, nehogy egészben a helyszínén hagyatva, — amint az erdők ezen bejá-rásánál is gyakran tapasztaltatott, — haszontalanul elrothadjanak.

26. Ha a fát úsztató csatornákon vagy azok közbesítésével lehet közelíteni és az illető gerebre patakvízen kell szállítani, az erdőmesterek és kezelők szorgosan ügyeljenek, s a vízműveknél maguk is jelen legyenek, hogy a fát tavasszal, mikor közepes és úsztatásra alkalmas vízállás van, a torlódás elkerülése végett egyenként és nem rakás számra — különben baj lehet — rak-ják a csatornába és bocsássák le a patakba. Vigyázzanak, hogy a fa úsztatása által a vizes csatornák meg ne sérüljenek, hogy a terhétől megszabadult mederből a hasábok véletlenül szét ne ömöljenek, s hogy a mostani, vagy a jövőben alkalmazott fame-terek a fennakadt és süllyedt fát a patakából kivontatva, a Garamon nyugodtan, alkalmasan úsztassák le. Az iszapba vagy homokba fúródott fa ne heverjen ott soká, mert idő mul-tán egészen odavész.

27. A famesterek, valamint szakmányos munkásaik és a szénégetők kötelesek használható, jó szenet égetni, helyes mér-

téket alkalmazni, hogy az olvasztó kohóba szokásos és szabályszerű mértékkel kimért mennyiséget szállítsanak. E célból kötelesek az erdőmesterek, a kohók felügyelője és irnoka odahatni, hogy e tekintetben jó rend uralkodjék, s minden harmadik hónapban a szenes kosarakat a kohóknál megvizsgálva megmérni.

28. Amennyiben időnként a famesterek a vágást vállalkozóknak, favágóknak, munkásoknak a termelt fa mennyisége, száma vagy rakásai szerint bizonyos pénzösszeg fejében bérbé adják, e kötéseknel tartoznak az erdőmesterek jelen lenni, s gondosan ellenőrizni, hogy nyilván senkinek megrövidülése ne legyen, se a bérek magasra ne veressenek. Ha ezt nem bírnák megakadályozni, tegyenek jelentést prefektusainknak. A munkások bérfizetésénél mindig jelenjenek meg, a munkások számát pontosan tudják ki, s hassanak oda, hogy a famesterek azt a pénzt, amely nekik a favágás, vagy szenítés béreinek kifizetésére adatik, másra ne fordítsák, vagy költsék, hanem a szénégetőknek és azok legényeinek osszák ki. Különösen arra törekedjenek, hogy a favágók kiérdemelt napibérüket megkapják.

29. Mivel néhány famester bányát kezdett művelni, de az üzemet a saját költségén és emberségéből folytatni nem képes, józanul következtetve hát, — ha ugyan a megkezdett vállalat tovább is engedélyeztetik, — maguk tisztükben és szolgálatukban kevesebb odaadást fognak tanusítani, — azért is a jövőben alkalmazott famesterek mind eltiltandók a bányaműveléstől. E tilalmat az erdőmesterekre és gondnokokra is kiterjesztjük.

30. Ha netalán az erdőmestereknek vagy gondnokoknak hivatásuk teljesítéséből kifolyólag valami bajuk vagy nehézségük támadna, tegyenek arról mindig jelentést besztercebányai prefektusainknál. Ezek indítsanak törvényszerinti vizsgálatot, intézkedjenek és a fennforgó esetekben döntsenek. Kötelességük ugyanis a tisztviselőket minden igaz ügyükben oltalmazni és védeni, másrészt azonban el ne nézzék és meg ne tűrjék, hogy azok bárkit is rendkívüli kiadásokkal, vagy akármilyen úton-módon megrövidítsenek és terheljenek, avagy személyválogatással egyiket a másik fél kárára előnyben részesítsék. Besztercebányai prefektusaink a szolgálat serényebbé tétele érdekében a mesterek életkörülményei és működése iránt is érdeklődjenek. Ha engedelmeskedni vonakodnának és hivatali kötelemeiket lanyhán tel-

jesítenék, prefektusaink, a többi tisztviselőkkel tanácsot tartva, komolyan büntessék meg őket, — ha pedig hibáikban megátalkodnának, akaratunkból kifolyólag joga és kötelessége a főnököknek azokat elmozdítani, s helyettük más alkalmas és értelmes erdőmestereket és kerülőket alkalmazni.

Záró határozat.

Mivel fentemlített biztosaink munkálata és intézkedései felségünk kiváló helyesléssel találkoznak, s mivel azok nem csupán a kincstár és a mi kamaránk hasznát és gyaropodását, de az egész ország közjává célozzák, — ennél fogva akarjuk, komolyan meghagyjuk és parancsoljuk, hogy ezen rendtartásunknak mindenki egészben és legkisebb részében is engedelmesskedjék, amint majd ez ügyben szükség szerint az általunk kirendelt, vagy nekünk alárendelt, a magyar bányavárosok kerületében lévő tisztviselőinkhez nyílt parancsokat és rendeleteket intézendünk. Azonban kikötjük és fenntartjuk úgy a magunk, mint örököseink és utódaink részére, hogy mi és utódaink e rendtartást a kor változásához képest, vagy a rézbányászatra nézve hasznosabb ügyvitel alkothatása céljából legjobb belátásunk és véleményünk szerint megváltoztathassuk, összevonhassuk vagy kibővíthessük. Akarjuk, hogy kemény és szilárd parancsunknak fogantja legyen. — Kelt Bécs városunkban 1565. május 15-ikén, — római királyságunk harmadik, magyar királyságunk második, cseh királyságunk tizenhetedik évében.

A selmeci m. kir. bányaigazgatóság levéltárából származó okiratok tartalomjegyzéke.*)

1.

a) IV. Béla király Korpona városnak törvényhatósági jogokat és kiváltságokat ad. Korpona, 1244. január hó. Másolat, két ív.

b) IV. Béla a tatárok által elpusztított Zólyom városnak törvényhatósági jogokat ad, a többi közt, hogy a város polgársága válassza meg lelkészét és bíróját. 1244. január hó. Másolat, egy ív.

2.

Róbert Károly király Kakass mesternek, Selmecbánya bírójának megengedi, hogy birtokait Ricolphus és János nevű testvéreire hagyhassa. 1327. év. Másolat, egy ív.

3.

Danch mester, zólyomi gróf, a Blatnicza patak mentén elterülő rétet Folkus és Ipolithus mesterekre hagyja örökül. 1331. év. Másolat, fél ív.

4.

A váci egyházmegye káptalana IV. Béla király egy adomány levelét hitelesíti. IV. Béla 1250. év aug. havában Radunnak s Radun fiainak, Modács (Madách) Tamásnak és Tóbiásnak Zólyom megyében, a Garam folyó mentén, földbirtokot adományoz. 1353. év. október 28. Másolat, egy ív.

5.

I. Lajos király kiváltságlevele Breznóbánya városnak és polgárainak. Nevezett város szabadon választhatja bíróját, plébánusát, s mindazon előjogokkal ruháztatik fel, mint Selmec. (Civitas Sybnicia.) A király meghatározza azonkívül a város határának kiterjedését. Zólyom-Lipcse. 1380. aug. 14. Másolat, fél ív.

*) Ezen okiratokat a beszercebányai erdőigazgatóság az 1905. év folyamán a selmeci m. kir. bányaigazgatóságnak küldte vissza.

6.

Zsigmond király Gara Miklós nádornak a korona iránt tanusított szolgálatai fejében több birtokot adományoz. Pozsony. 1429. Szent András napja előtt való vasárnapon. Másolat, két ív.

7.

Borbála királyné adománylevele. De Septemtilys (Héthársi) János és Mimich Henrik budai polgároknak és körmöci kamaragrófoknak adományozza a királyné a Túróc folyó mentén álló Kormül nevű malmot minden tartozékaival együtt. Diósgyőr. 1431. április 25. Másolat, egy ív.

8.

Brandeissi Giskra felső-magyarországi kapitány V. László király nevében a hét bányaváros úrbérjogát Pfuhl Péter körmöci bírónak és Jung Péter körmöci kamaragrófnak egy évre 3450 vörös forintért eladja. Körmöc, 1451. Szentháromság vasárnap előtt való pénteken. — Beatrix királynő nyugtája Scheyder Péter körmöci kamaragróf részére. A királynő nevezettől 900 forintot kapott Ambrosius íródeák közvetítésével. Buda, 1489. november 4. — Beatrix királyné levele Scheyder Péter körmöci kamaragrófhhoz. Felhatalmazást ad neki, hogy Besztercebánya város polgárainak jó belátása szerint engedje el egy időre az úrbért. Buda, 1490. április 29. — Beatrix királyné rendelete Zólyom városhoz, melyben felszólítja, hogy a neki fizetendő adókat pontosan és kötekedés nélkül szolgáltatassák be Scheyder Péter körmöci kamaragrófjának kezéhez. Esztergom, 1493. Jézus körülmételésének napján. — Anna királyné Thurzó János és György kamarásoknak zálogba adja Zólyom várát, Körmöc, Besztercebánya, Selmec bányavárosokat, amelyek addig fognak a Thurzók kezén maradni, amíg a király a tőlük felvett kölcsönt le nem törleszti: Buda, 1505. — Bethlenfalvai Thurzó Elek a király nevében Fugger Antalnak 15 évre a besztercebányai bányákat az erdőkkel és minden más tartozékaikkal bérbe adja. Dátum nélkül. (1526.) — II. Lajos megerősíti a szerződést, amelyet bethlenfalvai Thurzó Elek királyi kincstárnokmester Fugger Jakab és társainak megbizottaival: Mair Konráddal, Alber Jánossal, Hendl Jakabbal kötött. A besztercei bányákat a Fuggerek bérbe

veszik, szabadságot kapnak az ezüstnek az országból való kivitelére, pénzverésre. Buda, 1526. — II. Lajos király visszaveszi az Ernsth János féle bányaműveket Fugger Jakab, Antal, Rajmund és Jeromostól, kötelezi azonban magát, hogy nevezett bányák évi termeléséből, 12 évig, 20—24,000 mázsa rezet a Fuggereknek ad el.

9.

I. Mátyás király a korponai polgároknak és jobbágyoknak, ha a városban új házat építenek, e ház után tiz esztendei állami adót enged el. Buda, 1470. Virágvasárnapja előtt ötödik nap. Másolat, egy ív.

10.

Besztercebánya város bírāja és esküdtei által kiállított bizonyoságlevél. A város saját jegyzőkönyvébe (Statpuech) felvenni és beiratni engedi ama örökhagyó levelet, mely szerint Glocknitzer Benedek városbíró és Kunigsperger Mihály városi polgár sandpergi (Homokhegy) Colmans-Handl nevű bányájukat Thurzó János krakói polgárra testálják. Besztercebánya, 1494. Szent Péter és Pál apostol napjának előestéjén, junius 28. Régi másolat, egy ív.

11.

Kivonat Besztercebánya város régi jegyzőkönyvéből Glocknitzer Benedek városbíró, Königsperger Mihály, Sartoris Sztaniszló és Engel István esküdtek Thurzó János házaról, bánya és kohóműveiről leltárt vesznek fel. Besztercebánya, 1494. Boldog Demeter, okt. 25. Másolat.

12.

II. Ulászló király megerősítő levele. Bethlenfalvai Thurzó János, krakói bíró és György fia a király elé járultak, hogy a Corvin János által részükre kiállított adománylevelet megerősíttessék. Corvin János szlavoniai herceg 1494. évben, Vajda Hunyadon kelt donationalis levele értelmében besztercebányai házat, minden zolyommegyei bányáját és kohóját összes tartozékaikkal, felszerelésükkel és jogosultságaikkal együtt Thurzó Jánosnak és György fiának adja. Az uradalom áráként Thurzó János és György, illetőleg majd azok örökösei minden évben 1400 arany forintot tartoznak Corvin Jánosnak, illetőleg törvényes örököseinek fizetni,

mely összeget készpénzben kötelesek az 1495 esztendőtol kezdve minden Szent-Márton napján a budai bíró és esküdtek kezéhez juttatni. Ha azonban a bányák jövedelmezősége emelkednék az évi 1400 arany forint járadékot arany forinttal kell a Thurzóknak emelni. Ha Thurzó János vagy örökösei a szóban-forgó járadékot nem fizetnék, vagy fizetni elmúlatnák, akkor Corvin János, vagy örökösei az uradalmat magukhoz visszavevőszik. Hasonlóképen, ha a bányák jövedelmezősége annyira hanyatlanék, hogy a Thurzók fizetéseképtelenek volnának. Ulászló megerősítő levele kelt Temesváron, 1494. évben. Másolat, két ív.

13.

Lang János rozsnói bíró nyugtát ad Thurzó Jánosnak egy ezer forintról, melyért két besztercebányai piaci házát minden tartozékaival együtt annak eladta. 1495. Másolat, egy ív.

14.

II. Ulászló király engedélye Thurzó János krakói bíró és fia György részére. Nevezettek Zólyom megyében, besztercebányai bányáikból termelt ezüstérc kiválasztására a Saigerhutten nevű kohót felépíthetik. Buda, 1496. máj. 17. Másolat, két ív.

15.

II. Ulászló király Besztercebánya város küldötteinek kérelmére megerősíti a nevezett város régi kiváltságlevelét, amelyet IV. Béla király 1255-ben kiadott, s amelyet Róbert Károly, Nagy Lajos és I. Mátyás királyok megerősítettek. Buda, 1496. júni. 15. Másolat, három ív.

16.

II. Ulászló király adománylevele Selmecebánya bányavárosnak, melynélfogva a bányaművelés céljaira szükséges fát és szemet a környékbeli erdőkben termelhet. Buda. 1496. június 17. Másolat, fél ív.

17.

II. Ulászló király engedélye Thurzó János krakói bíró és fia György részére. Nevezettek Zólyom vármegyében, ottani bányáikból termelt ezüstérc kiolvasztására kohókat állíthatnak fel. Buda, 1497. szeptember 25. Másolat, két ív.

18.

II. Ulászló király a bányavárosok küldötteinek kételmére, — amely küldöttségnek tagjai Pevros (?) István besztercei bíró, Kytznegel István, Kreussel János körmöci jegyző, Steckhl Boldizsár selmeci jegyző, Gattrer György bakabányai esküdt, György libetbányai esküdt, Hykkel János ujbányai esküdt, Woytko Kristóf bélabányai esküdt voltak, — a bányavárosok régi kiváltságait megerősíti, amelyek értelmében a bányavárosok mindenféle behozott élelmi cikkek stb. után vámot nem fizetnek, s hogy a király és királynő erdeiben bányaművelési és építkezési célokra fát szabadon vághatnak, szemet égethetnek. Buda, 1504. febr. 28. Másolat, egy ív.

19.

Hohenwarter Farkas, a besztercebányai kamara prefektusa vas-hámornak való helyet eszközöl ki a Radvánszky családtól; a tulajdonjog elismerése fejében hat magyar forint fizetésére kötelezi a kamarát. Besztercebánya, 1505. (?) november 11-én. Eredeti kézirat, egy ív.

20.

II. Ulászló király a felsőmagyarországi bányavárosok kiváltságait, melyeket már 1504 évi február 28-án kelt rendeletében megerősített, ismételten megerősíti. Buda, 1507. március 20. Másolat, három ív.

21.

A pozsonyi káptalan hitelesíti II. Lajos király adománylevelének kivonatát, melyet Kék Simon selmeci plébános mutatott be. — II. Lajos 1522-ben az alsó-magyarországi bányavárosokat Mária királynőnek, feleségének adományozza. Pozsony, 1522. Mária tisztulásának napján. — A hét magyar bányaváros bírái és tanácsosai Mária királyné megbízottainak híradását tudtul veszik, hogy a királyné I. Ferdinándnak bérbe adta a bányavárosokat. Zólyomvár, 1548. aug. 23. — Rövid pontokban le vannak írva a besztercebányai kamara történetében beállott fontos változások az 1522, 1542, 1600, 1614, 1617, 1660, 1702, 1719 esztendőekben. — Kivonata a bányavárosok törvényhatósági jogainak, s a kamara jogainak azokkal szemben. Az említett okiratok egy hét ívnyi füzetben vannak lemásolva.

22.

II. Lajos Besztercebánya városnak régi kiváltságait megerősíti; jelesen meghagyja adó és vámszedési, bűnügyekben való ítélkezési jogát, a piac körül lakó polgároknak a sörfőzést, bormérést, stb, s azt a kiváltságot, hogy a város területén csakis német nemzetiségű, német szülőktől származó egyén vehet háztelket s birtokolhatja azt. Buda. 1524. Az Úr színváltozása után való vasárnapon. Másolat, két ív.

23.

Breznóbánya város szabadalmainak és kiváltságainak rövid összefoglalása, melyeket az I. Lajos, Zsigmond, Albert, Mátyás, II. Ulászló királyoktól kapott. Esztergom, 1528. január 6-án. Másolat, egy ív.

24.

I. Ferdinánd megerősíti a besztercebányai Erzsébet kórház kiváltságlevelét, amelyet az II. Lajos királytól kapott. Pozsony, 1528. Szt.-Katalin előünnepén. Másolat, két ív.

25.

Besztercebánya város bírójának és tanácsának nyilatkozata. Hanns Peren árváinak Merz György, a királyi bányáknak a Fuggerek részéről alkalmazott igazgatója megengedi, hogy nevezettek a kamara udvarral szomszédos házuk falát magasabbra építsék. Egykorú másolat, a város pecsétjével. Egy ív. (Bescheiden am 14 tag Augusti nach Christi unseres Herrn geburth 1532. Jahrs.)

26.

I. Ferdinánd király adósságlevele. A király 76076 forintnyi tartozása fejében Fugger Antalnak, Rajmundnak és Jeromosnak, továbbá Paumgarten Jánosnak a felső és alsó Lausitz, a morva rendek által megajánlott összeget, a milanoi, piemonti, mantuai kruciatgeldet, a magyarországi óvári harmincadot, az engelhartzelli Aufschlagot, az eisenertzi bányajövedelmet leköti. Prága, 1534. április 30. Másolat, öt ív.

27.

Zott János jelentése I. Ferdinánd királyhoz. Értesíti hogy Fugger Antal a Mária királyné és Fugger Jakab közt a beszterce-

bányai bányaművekre nézve kötött szerződést magára nézve kötelezőnek nem tartja. E nyilatkozatát Mayr Konrád által írásban is átadta, amit Zott a királynak megküld. Augsburg, 1541. dec. 7. Eredeti okírat, 1 ív.

28.

Bethlenfalvai Thurzó Elek nyugtája Fugger Antal részére, amelyben elismeri, hogy attól Ferdinánd király tartozásának javára írandó 12,000 magyar forintot kapott. Thurzó ugyanis 80,000 magyar forintot kölcsönzött Ferdinándnak, amely tartozást a besztecebányai bányák bérletéből ígért letörleszteni a király. Bécs, 1542. június 28-án.

29.

Leszámolás a Fuggerekkel a besztecebányai bányaművek bérletéről a bányamesteri könyvek és a Fuggerek könyvvitele alapján. 1541—1545. Hely, idő közelebbi megjelölése nélkül. Eredeti fogalmazvány, 2 ív.

30.

I. Ferdinánd a felsőmagyarországi bányavárosok kiváltságait megerősíti. Worms, 1545. ápr. 28. Másolat, fél ív.

31.

Fugger Antal számlája 6758 forintról, melyet I. Ferdinánd királynak a török ellen való védekezés céljaira kölcsönzött. Bécs, 1545. dec. 26. Eredeti másodlat, 2 ív.

32.

Kuenritz Kristóf, mint királyi megbízott a Fuggerektől 59 forint értékű kohászati felszerelést vesz át, melyek egyrészt a besztecebányai rézmű, másrészt a tajói kohó technikai berendezéséhez tartoztak. Besztecebánya, 1546. máj. 29. Egykorú másolat, egy ív.

33.

Thurnschwamb János, a Fuggerek faktora által sajátkezűleg leírt leszámolás, mely a besztecebányai bányaművek 1541. ápr. 16. — 1546. ápr. 16-i bérletére nézve a király és Fugger Antal között történt. 1546. dec. 16. A kelet helyének megnevezése nélkül. Három ív.

34.

Khienritz (Kuenritz) Kristóf besztercebányai bányaprefektus jelentése a királyhoz a kamarai rézművekre vonatkozólag. Hohenwarter Farkas stájeri erdőmester a garam-menti erdőt megvizsgálja, s a Garamon fagereb építését tervezi. — Kétség támad az iránt, hogy a Fuggerek súlymértéke, amellyel a rezet átvették, helyes-e? A Fuggerek a tescheni hercegnek rakodó helyért évenként száz arany forintot fizetnek, az átszállított rézmennyiségért vámpénzt. — A Fuggerek Szilézia és Lengyelország felé igyekvő rézszállítmányait a várurak megvámolják. Dátum nélkül, de bizonyára 1547. év előtti irat. Eredeti fogalmazvány, másfél ív.

35.

Thurnschwamb (Thurnschwamm) János és Sauerzapf Sebestyén, a Fuggerek megbízottjai által teljesített leszámolás a besztercebányai bányaművek öt évi bérletéről (1541. ápr. 16, 1546. Ápr. 16.) és jelentés a királyhoz némely peres dologban, melyekre nézve a nevezett bányákat átvevő királyi megbízottakkal megegyezni nem tudtak. Prága, 1547. febr. 12. Eredeti kézirat, 3 ív.

36.

Hohenwarter Farkas stájeri erdőmester véleményezése, hogy mennyibe kerülne egy Zólyom-Lipcsén, vagy Besztercebányán felépítendő fafogó gereblye. 1547. márc. 4. A kelet helyének megjelölése nélkül. Eredeti fogalmazvány, 2 ív.

37.

I. Ferdinánd rendelete az udvari kamara tanácsosaihoz. A császár megkapta a Fugger hivatalnokaival a besztercebányai rézvétel ügyében letárgyalt megállapodást és azt az utasítást is, melyet a kamara a rézeladásra nézve a besztercebányai császári hivatalnokoknak leküldött. A Fuggerekkel legalább négy évre akart a császár a rézeladást illetőleg szerződni, s a hat hónapos határidőt keveseli. Úgy látszik, hogy a Fuggerek csak a császárral szemben fennálló követelésüket akarják minél előbb érvényesíteni. Ha azonban a szerződés haszonnal járna, az ügylet megkötését a császár az udvari kamarára bizza. E célból küld nekik egy megállapodást, melyet a Fuggerek hasonló ügyiratával

cseréljenek ki. Igyekezzenek a feltételeket rá nézve előnyösebbé tenni. Ami a többi ügyeket, mint a régebbi besztercebányai Fugger bérletről való leszámolást illeti, azt bízzák az alsó-ausztriai kamarára, aki majd a császárnak jelentést tesz, stb. 1547. márc. 5. Eredeti fogalmazvány, 1 ív.

38.

Hohenwarter Farkas stájeri erdőmester jelentése a királyhoz, vagy talán az alsó-ausztriai kamarához. A garam-menti erdőket Walachisch-dorfig (Olaszka) megszemlélte és arra a következtetésre jutott, hogy Raniz (Rónitz, Kis-Garam) környékén gátat, Lipsén egyszerűbb, Besztercebányán pedig állandó szerkezetű gerebet volna célszerű építeni. Besztercebánya, (?) 1547. márc. 21. Eredeti kézirat, 2 ív.

39.

Az udvari kamara felterjeszti I. Ferdinándnak az alsó-ausztriai kamara jelentését a Fugger Antal öt évig tartó, utolsó besztercei bányabérletéről, felsorolva a Fugger tisztviselői által uruk nevében tett kifogásokat és feltételeket. Prága, 1547. szeptember 28. Duplum, eredeti fogalmazványok, négy-négy íven.

40.

I. Ferdinánd a közte és Pekry Lajos között a besztercebányai és lykavai bányasalak miatt támadt perben a maga részéről bírókat küld ki. Augsburg, 1547. nov. 23. Eredeti okirat, egy ív.

41.

I. Ferdinánd felelete Pekry Lajos liptó-megyei főispánnak és királyi asztalnok mesternek. A besztercebányai bányakerületben a közte és Pekry közt felmerült pörös kérdések elintézésére nézve királyi biztosokat küld, a Dévény várához tartozó birtokok dolgában bírói útra utasítja, stb. Bécs. 1548. aug. 21. Másolat, 1 ív.

42.

I. Ferdinánd király 14 pontban összefoglalt ítéletet hoz Besztercebánya ama panaszaira, hogy a besztercebányai kamara a város törvényhatósági, bormérési, stb. jogát megtámadja. Bécs, 1548. okt. 14. Másolat, 3 ív.

43.

Besztercebánya város bírása és tanácsa Ferdinánd király tanácsosaihoz és megbízottaihoz (?). Panaszt emelnek, hogy a város közelében fekvő Sachsendorfflein (Szászfalva) telepet, noha azt a város készpénzen vette és jogos örökségképpen bírja, Rakovszky György elfoglalta. Az öreg Kuncevitzné Anna leánya, besztercebányai polgáraszony malakovai és szenitzei jobbágyait Rakovszky a maga céljaira használja fel. Kéri a király segítségét, jogorvoslását. Besztercebánya, 1549. okt. 1. Egy ív, eredeti kézirat.

44.

I. Ferdinándnak a felső-magyarországi bányavárosokba kiküldött tanácsosai és megbízottai közlik a hét bányavárossal és mindenkivel, akiket illet, a királynak 1550. máj. 28. napján Bécsben kelt nyílt parancsát. Életvesztés és vagyon elkobzás büntetése alatt megtiltja a nyers arany, ezüstércnek az országból való kivitelét, s elrendeli, hogy azt a bányakamaráknál kell beváltani. Besztercebánya, 1550. aug. 8. Eredeti kézirat, egy ív.

45.

Nádasdi Tamás nádor bizonyítja I. Ferdinánd király ítéletének hitelességét, amelyet Pozsonyban 1555. évben hozott Oláh Miklós esztergomi érsek és nagy-louchei (lucsei) lipcsei Dóczy Orbán és János határpörében. Az a földterület, mely a Garam folyónak Saskő felé eső részétől a Rudnó (Veresvíz) patak torkolatához húzott egyenes vonaltól Szent-Kereszt irányában esik, az esztergomi érseké lesz, míg a Rudnó patak két partján Ó-körmöcske és Pytefalva határában a Dóczyak birtokához közelebb eső földterületek a Dóczyak uradalmához csatolandók. Ha a zólyomi úttól északra még maradvány földek volnának, azok két egyenlő részre osztva, a peres felek birtokaihoz csatoltassanak. A hozott ítélet alapján Kamarjai Tamás alnádor, Demjén királyi jegyző egyrészt Dóczy Orbán és János, másrészt B Ambrus érseki küldött és számos bizalmi férfiú jelenlétében a peres birtokhatárokat megállapították, illetőleg a peres területeket megosztották. Pozsony, 1556. április 24. Másolat, két ív.

46.

Eiwinger Bernát, Hackenschmidt Benedek, Fleischer Benedek, Schlosser Pál szegény besztercebányai polgárok kérvénye az alsó-ausztriai kamarához. Thrainninger András breznicskai (Vas-Berzence) bányaugyelő a breznicskai vashányát Zólyom mellett a besztercebányai kamarától kibérelte, de a haszonbért fizetni nem bírta. Erre nevezettek keresztényi felebarátságból Hohenwarter kamaraprefektus ösztönzésére Thrainningerért kezességet vállaltak, s kénytelenek voltak a maguk károsodásával a vashányát tovább művelni. Kérik a kamarát, hogy a Thrainninger által csinált adósság kifizetését nekik engedjék el. Besztercebánya (?) 1562. dec. 15. Eredeti kézirat, másfél ív.

47.

Az alsó-ausztriai kamara besztercebányai megbízottai: grienpuchlli Gienger Jakab, Dreyling Ulrich kamarai viceprefektus és Schueman Miklós könyvvezető rézelandásra 3 évi szerződést kötnek Feuressy (Fűrész?) Mátyással és társaival: Gadaschys (Kádasi?) Mihály és János, továbbá Zabo (Szabó) Mátyás debreceni polgárokkal. Besztercebánya, 1565. január 19. Eredeti kézirat, 2 ív.

48.

Miksa királynak a felső-magyarországi bányavárosok erdeire vonatkozó erdőrendtartása. (Constitutio Maximiliani II. Romanorum Imperatoris etc. iuxta quam Sylvae Nemora et Saltus Civitatum Regni Hungariae Montanarum ac Ditionis Jurisdictionisque adnexae Porro caedi, foueri, propagarique debeant. Anno MDLXV.) Bécs, 1565. máj. 15. Másolat, 19 ív.

49.

Miksa király által kiadott erdőrendtartás a besztercebányai kamara erdeire vonatkozólag és a kamara erdeinek leírása. Bécs, 1565. máj. 15. Zimmerman Mihály kiadásában. Nyomtatvány 28 lap.

50.

Besztercebánya város bírása és tanácsa által felvett kihallgatási jegyzőkönyv a kamarai rézérc ellopásáról és titkos szállításáról. Besztercebánya, 1565. november 9. Eredeti kézirat, egy ív.

51.

Üzemi intézkedések jegyzéke, melyeket a királyi biztosok meghagyásából Dreyling Ulrik besztercebányai kamarafőnök a vezetése alatt álló bánya és erdőüzemben foganatosítani tartozik. Így pl. rendelje el a főnök, hogy a besztercebányai kovácsok és lakatosok fa-szén szükségletének fedezésére az erdőmester alkalmas helyet jelöljön ki kasszenítőknek. A kelet helyének megjelölése nélkül. 1568. júni. 29. Eredeti kézirat, 3 ív.

52.

Szerződés a besztercebányai kamara és Besztercebánya város közt. A fagerek építésére a város a kamarának megfelelő területi kárpótlás fejében bizonyos földeket ad át, melyeket zsinór és delejtüvel pontosan megmérték. Besztercebánya, 1568. aug. 14. Másolat, 1 ív. Duplum.

53.

Azon területek leírása, amelyeket Besztercebánya város a kamarának gerebépítés céljából átadott, másrészt azoké, amelyeket a kamara az ő majorságából Besztercebánya városnak átengedett. Besztercebánya 1568. aug. 14. Eredeti fogalmazvány, 2 ív.

54.

Dreyling Ulrik besztercebányai kamarafőnök jelentése az alsó-ausztriai kamarához a schalkendorfi (Sálfalva) jobbágyok és a Besztercebánya város közt egy rét tulajdonjoga felett keletkezett peres ügyről. Besztercebánya, 1568. szept. 17. Eredeti kézirat egy ív.

55.

Címjegyzéke és rövid tartalmi kivonata azon iratoknak, amelyek a besztercebányai gereb építéséhez szükséges föld területnek megszerzése dolgában Miksa király és a kamara, illetve a kamara és Besztercebánya város között váltattak. 1548—1568. év. Közelebbi megjelölése nélkül az irat keltének. Másolat, fél ív.

56.

Az alsó-ausztriai kamara Dreyling Ulrik kamara főnökhöz. Wurmb Boldizsár bányabíró elhalálása folytán megürült bánya-

bírói tisztségre Kuppetz Mártont nevezte ki a felség elődjének fizetése és javadalmazása mellett. Bécs, 1570. január 27. Másolat, fél ív.

57.

A besztercebányai kamara nevében Igl Vilmos kamarafőnök, Gienger György fuvaros kapitány, Fischer Boldizsár kohószámadó, Khärner János kohótiszt, Krueger Bálint és Gottschler Krisztof irnokok szerződést kötnek Schwinár Mátéval, miszerint Schwinár a pallagi (?) kohó hányóit feldolgozhatja, ismételten kiolvaszthatja, de az illetén formán nyert rezet a besztercebányai kamarának tartozik eladni. Besztercebánya, 1573. máj. 28. Eredeti kézirat, egy ív.

58.

Zay László véglesi kapitány Igl Vilmos kamarai főnöktől zszindelyt és szeget kér a véglesi vár javításához. Tegye meg a prefektus, amit kér, nehogy a császári felséget kelljen e dologban megháborgatni. Végles, 1578. október 20. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

59.

Igl Vilmos besztercebányai kamarafőnök felterjesztése a mosnici (Mosód) felépítendő tiszti lak és egyéb üzemi intézkedések ügyében. Besztercebánya, 1579. máj. 15. Két ív, másolat.

60.

Az alsó-ausztriai kamara leírata Igl Vilmos besztercebányai kamarafőnökhöz. Megtiltja, hogy az úrvölgyi tisztek és altisztek Besztercebánya kiváltságainak ellenére bort és sört mérjenek, vagy hogy a kamarai alkalmazottak a Garamon bármely csempészetet gyakoroljanak. Bécs, 1579. máj. 30. Eredeti kézirat, egy ív.

61.

Az alsó-ausztriai kamara rendelete Igl Vilmos besztercebányai bányaprefektushoz. Besztercebánya város bírása és tanácsa Ernő osztrák főherceghez folyamodott, hogy egyes kamarai havas legelőt bérbe vehessen. A prefektust véleményadásra hívják fel. Bécs, 1579. júni. 16. Eredeti kézirat, egy ív.

62.

Ernö főherceg leirata Igl Vilmos besztercei kamarafőnökhöz. A végvárok katonáinak előlegére és ellátására bizonyos Zelking és Stitzel József az 1579. évi máj. 1-től október végéig eső összeget felvették. Tegyen a prefektus jelentést, hogy a leküldött kimutatásban foglalt összeg a valódival megegyezik-e? A végvárok költségeit ugyanis a besztercebányai kamarajövedelemből fedették. (Die bishero von den Cammergefellen Neusoll aus bezalt worden.) Bécs, 1580. július 10. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

63.

Besztercebánya város bírása és tanácsa kérelemmel járul Ernő főherceg elé. Kobenz Boldizsár és Vencel a kamarai majorban sört főznek, ez által a város polgárainak régi kiváltságait sértik. Kérik a főherceget, hogy ősi szabadságaikban, amelyekben őket Miksa császár és király legutóbb is megerősítette, tartsa meg. Hely és kelet megnevezése nélkül. — Az ausztriai kamara tanácsa véleményt mond e kérdésben. Bécs, 1581. nov. 10. Csatlolva még az alsó-ausztriai kamara véleménye a Kobenz testvérek ügyében, akik a főhercegtől sörfőzési jogot kértek. Bécs, 1581. márc. 15. Másolat hat és fél ív.

64.

Besztercebánya város tanácsa és bírása folyamodik Ernő főherceghez. A besztercebányai kamara olyan feltétellel hajlandó a felső kamaraház felett álló majorságot a városnak átadni, hogy 300 magyar forint vételért fizessen, s Stampiop Kalixt azelőtti bérlő örökösének a major jókarban tartásáért 250 magyar forintot, ezenkívül 1 frt 50 krt, mint évi telekörökbért. A város hivatozván szegénységére és arra a körülményre, hogy a majorság helyére építendő garammenti házak telkeit a kamarának engedni át, kéri a major ingyenes átadását. Besztercebánya, 1582. dec. Közelebbi dátum nélkül. Eredeti kézirat, 1 ív.

65.

A besztercebányai mészáros céh kérvénye az alsó-ausztriai kamarához. A Besztercebányán újabban dívni kezdő szabad vásárokat szüntessék be. (Im Fahl aber uns In diesen und andern

nicht geholffen wirdt, muessen wir ausz armut unser Weib und Khinder verlassen und von dannen lauffen, wie dann alberaith von etlichen beschehen.) Besztercebánya, 1583. aug. 29. Eredeti kézirat, egy ív.

66.

A felső magyarországi bányavárosokba kiküldött királyi biztosok rendelete a besztercebányai kamarához. Leo Kristóf jeleneci (Szarvasvölgy) bányasalak-bérlő 1515 forinttal adós a kamarának. Kinyomozandó, hogy mi okból csinált ilyen nagy adósságot, másrészt vagyonát fel kell becsülni. Besztercebánya, 1583. szept. 16. Eredeti kézirat, 1 ív.

67.

A besztercebányai bányakamara felterjesztése a magyarországi felső bányavárosokba kiküldött királyi biztosokhoz. A kis hermaneci bányasalakot feldolgozás végett Hudec Kristóf ottani wallbúrger akarja kibérelni. Hagyassék meg annak feldolgozása Haidacher jelenlegi bérlőnél, aki szegény családos ember, legalább addig, míg a kamarával szemben fennálló tartozását kifizeti. Besztercebánya, 1583. szept. 26. Eredeti kézirat, 1 ív.

68.

Scheicher Tamás úrvölgyi lakos levele Sembler János besztercebányai városbíróhoz. Tudatja Semblerrel, hogy sem az ő, sem más polgárok bormérése ellen nem esett Úrvölgyön semmi panasz. Úrvölgy, 1584. nov. 10. Eredeti levél, egy ív.

69.

Igl Vilmos besztercebányai kamarafőnök felterjesztése Ernő főherceghez. A besztercebányai borkimérésre jogosult ringbúrgerrek nagyon drágán adják a bányamunkásoknak a bort, így az óbor meszelyét 5—6 fillérért, sőt megeskik, hogy bort egyáltalán nem is kaphatnak. A bor árát szabályozni kéri. Besztercebánya, 1584. novemb. 16. Eredeti kézirat, egy ív.

70.

Besztercebánya város bírása és tanácsa az alsó-ausztriai kamara tanácsosaihoz. A város védekezik Igl Vilmos kamarafőnöknek Ernő főherceg elé terjesztett ama vádja ellen, mintha a

városi bormérők drágán adnák el az italt a bányamunkásoknak és rendetlenül szolgáltatnák azt ki. Nem a városi hatóság mér bort és szabja meg annak az árát; az italmérés a német származású polgárok privilégiális joga, akik a Ringen (piacon) házzal bírnak. A bor drága, mert messzi földről, a török által megszállott területről hozzák a fuvarosok, stb. A kamarafőnök jelentése nem felel meg az igazságnak, s kérik a város régi kiváltságainak respektálását, megerősítését. Besztercebánya, 1584. dec. 15. Eredeti kézirat, 2 ív.

71.

Az alsó-ausztriai kamara a besztercebányai kamarafőnökhöz, Igl Vilmoshoz. Felszólítja, hogy Besztercebánya városnak Ernő osztrák főherceghez beadott kérvényére, melyben az italmérés körül felmerült sérelmek megszüntetését kéri, a maga részéről a kamara tegye meg a maga jelentését. Bécs, 1585. január 11. Eredeti kézirat, egy ív.

72.

Besztercebánya bírāja és tanácsa a kamarafőnökhöz. Majorfalván mindenféle cikkeket árulnak és tartanak raktáron, ami a város előjogaiba ütközik. — Ulmankán idegen sört mérnek a kamarai alattvalók, sőt vasat is árulnak. Mindez beleütközik a város régi kiváltságaiba. Beszűntetni kérik. — Podlavitzon (Pallós) a kamarai munkások kecskét tartanak; a kecskelegeltetés a városi szántóföldeknek sok kárt okoz. A kecsketartást a császári bányarendtartás is tiltja; szüntesse meg tehát a kamara. — Végre a kamarai fuvaros gazda (Wagenschaffer) példás megbüntetését kéri a város, aki a múlt napok egyikén, alkonytájban az új kohó előtt két Radványnak igyekvő cseh cipészt megtámadott, s az egyiket holtra verte. Besztercebánya, 1585. február 24. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

73.

Az alsó-ausztriai kamara Scheuchenstuel Péter besztercebányai könyvvezetőköz és Khrueger Bálint kohószámadóhoz. Sixti Lőrinc besztercebányai polgár folyamodik a lipcsei bányasalak feldolgozásáért; jelentsék, hogy nem vonja-e maga után a bányasalak olvasztása a közelben lévő erdők pusztítását, s ez által nem hat-e hátrányosan a bányauzemre. Bécs, 1585. júli. 17. Eredeti kézirat, egy ív.

74.

Igl Vilmos kamaragazgató jelentése az alsó-ausztriai kamarához. A hermaneci legelők Besztercebánya városnak kiadhatók volnának. Besztercebánya, 1586. júli. 31. Eredeti kézirat fél ív. Ugyanabban az ügyben jelentés 1586. aug. 8. Eredeti kézirat, fél ív.

75.

Az úrvölgyi bányamunkások folyamodványa Gienger Márkus besztercebányai kamarafőnökhöz. Az üzemi mészárosok drágán és rendetlenül adnak nekik húst; húspénzt kérnek. Úrvölgy, 1587. ápr. 8. Eredeti kézirat, egy ív.

76.

Az alsó-ausztriai kamara rendelete Gienger Márkus besztercebányai bányaprefektushoz. Az úrvölgyi húskimérés a besztercebányai mészáros céhnek adatik át. Bécs, 1587. ápril. 30. Eredeti kézirat, egy ív.

77.

Besztercebánya város bírása és tanácsa Klockher Ábrahám kamarai bányabíróhoz. Tábori Mátyás és Pruckchner (Pruggner) János a városi bíróság előtt becsületsértés miatt vádolják Thamb Pál város esküdtet és tanácsnokot. A vádlott tagadásban lévén, panaszosok tanukra hívatkoznak. Mivel a tanuk kamarai alkalmazottak, kéri a városi hatóság, bogy a bányatörvényszék halgassa ki őket és a tanúvallomást írásban küldje át neki. Besztercebánya, 1589. június 7. Eredeti kézirat, egy ív.

78.

A besztercebányai bányabíró által felvett tanúkihallgatási jegyzőkönyv. Kihallgatja Farbovszky Márton úrvölgyi bányász-céhmestert és Welki Veit úrvölgyi sörmérőt, akik állítólag Thamb Pál városi esküdtet és tanácsstagot családotúl gyalázó szavakkal illették volna. Besztercebánya, 1589. június 15. Másolat, egy ív.

79.

Ernö főherceg felterjesztése Rudolf császár és királyhoz a besztercebányai kamarai felső majorság eladása ügyében. Bécs, 1591. június 14. Eredeti fogalmazvány, 5 ív.

Besztercebánya város bírása és tanácsa az udvari kamarához. Klockcher kamarai prefektus a várostól azt követeli, hogy a kamarai majorért a kialakított vételár mellett még egyéb költségeket is fizessen. Nevezetesen térítse meg a Kobenz testvéreknek a 150 forintot, melyet azok a majorság épületeire tatarozás céljából költöttek; fizessen kárpótlást a majorföld őszi vetéseiért a Kobenzeknek; végre egy darab rétet engedjen át a majorból a kamarának. Mivel a császári végzésbe ilyen kikötésekről szó sem volt, kéri az udvari kamarát, hogy az eredetileg kialakított 2000 forintnyi vételár ellenében adják át a városnak a szóban forgó fekvőséget. Besztercebánya 1592. február 28. Eredeti fogalmazvány, másfél ív.

81.

Klockcher Ábrahám és Krueger Bálint kamarafőnökök jelentése az alsó-ausztriai kamarához. Ernő főhercegnek Besztercebánya város bírása és tanácsához intézett parancsát a városnak átadták. A város a major vételárát azon ürügy alatt nem fizeti le, mert még nincs adás-vevési szerződés. Nem is akarják ők azt soha egyszerre lefizetni, hanem csak részletenként. A Kobenz testvéreknek kijáró 150 magyar forintot, melyet építkezési célokra a majorházba fektettek, a város azoknak megfizetni nem hajlandó, A majorral együtt követeli továbbá az a mellett elterülő kis rétet, mely a majorhoz soha nem tartozott, csak pietásból adta azt haszonélvezetbe néhai jó Sembler Jánosnak, a Kobenzek előtti bérlőnek Dreyling Ulrik, mert jó Sembler János a kamarának kiérdemült, hűséges szolgája vala. A város azonban követelődzik, ügyet se vetve arra, hogy a kamara a majorság becsárából önkényt ezer forintot leengedett. A Kobenz testvérek sem akarnak a majorból kiköltözni, amíg ki nem elégítetnek. Így a major átadása késedelmei szenved. Besztercebánya 1592. február 28. Eredeti fogalmazvány, 2 ív.

82.

Az alsó-ausztriai kamara Krueger Bálint besztercebányai kamarafőnökhöz és az ottani tisztviselőkhöz. Az úrvölgyi bányamunkások kérelmére vonatkozólag rendeli, hogy húspénzt nem

kaphatnak, a húsmérést tovább is mészárosoknak fogják bérbeadni azon kikötéssel azonban, hogy a hús árát emelni nem szabad. Bécs 1594. aug. 22. — Eredeti kézirat, egy ív — Mellékelve a besztercebányai mészáros céh több pontban összefoglalt szabályrendelete, illetőleg kötelezvénye az úrvölgyi és újhutai húskimérésre vonatkozólag 1594.

83.

Riedmüllner János, a római császári felség szolgájának (?) szerződése bethlenfalvi Thúrzó Bernáttal a buggovitzí (Bukóc?) bányarészre vonatkozólag. Besztercebánya 1595. augusztus 5. Eredeti kézirat, egy ív.

84.

Kovács Mihály predaini (péterii) lakos a besztercebányai bányabirótól a lipcsei uradalomhoz tartozó, jeszenyei havason kovandbánya kutatására jogot kér. Besztercebánya, 1595, nov. 29. Eredeti kézirat 1 ív.

85.

Rudolf király utasítása Haag Dávid selmeci főbányagróf hivatalbeli ügyrendjére nézve. Bécs 1598. febr. 28. Ez az utasítás adatott ki 1600. febr. 28-án Rappach Kristóf főbányagrófnak is. Másolat, hat ív.

86.

Rappach Kristóf főbányagróf rendelete Krottendorfer Lőrinc besztercebányai kamarafőnökhöz. A kamarai famesterek lelkiismeretlen, tolvaj gazdálkodásáról pontos jelentést, számadást követelnek. Az erdőben kitermelt fából mennyi úszott el? Hanyag-ságból-e, vagy természeti túlerő folytán (aus Gottes Gewalt)? Mennyi előleggel tartoznak a famesterek ő felségének? — A néhai prefektus: Igl Vilmos által épített vízfogó kinek a mulasztásából rothadt el? stb. — A kamara tisztjei nem járnak el a rendtartás és a királyi biztosok utasításai értelmében, a melyeket szigorúan meg kell tartaniok, Besztercebánya 1603. március 17. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

87.

Krottendorfer Lőrinc rendelete Seydl Benedek, Moszlechner Jakab és András famesterekhez. Felszólítja őket és keményen

meghagyja, hogy Rappach Kristóf kérdőpontjaira, melyeket az előző napon neki feltett, feleljenek. A többi közt arra, hogy 1600-ban 25655 forint 64 fillér előleget vettek fel a kamarától, a miből számadás szerint csak 16884 forint 10 fillért költöttek el, — hová és mire fordították a 8771 forint 54 fillér maradványt? stb. Besztercebánya 1603. március 18. Másolat, másfél ív.

88.

Mareusch Mátyás, a besztercebányai kamara pénztárnokának jelentése Rappach Kristófhoz a márc. 17-én kiadott rendeletre vonatkozólag. A famesterek gazdálkodását illető kérdésekre felel. Hogy a fakezelés körül rendetlenségek merültek fel, annak az az oka, hogy arról részlet-számadást eddig nem vezettek. Besztercebánya 1603. április 5. Eredeti kézirat, 7 ív.

89.

Forschter János besztercebányai kamarai számadó jelentést tesz Rappach Kristóf főbányagrófnak a fa és széngazdaság számadásairól, különösen pedig a famesterek nagy adósságáról, melylyel a kamarának tartoztak. Besztercebánya 1603. júli 7. — Eredeti kézirat, 4 ív.

90.

Stein János királyi biztos harminc kérdő pontban kér Kru-eger besztercebányai kamara főnöktől felvilágosítást a kamarai erdőgazdaság körül tapasztalható visszaélések és rendetlenségek felől. Besztercebánya 1603. szept. 13. — Eredeti kézirat, 2 ív.

91.

Lichtenperger Gáspár jelentése a királyi biztoshoz a besztercebányai famesterek hűtlen gazdálkodása és adósságai felől. Besztercebánya 1603. dec. 24. Eredeti fogalmazvány, 4 ív.

92.

Az alsó-ausztriai kamara Fleisch György alkamaragrófhöz és Lienpacher János körmöci könyvvezetőhöz. A kamara tisztviselői, bárha városi polgárok lennének is és a városokban házzal birnának is — mint pl. Selmeceň és Körmöcön — a városoknál állást, tisztséget el nem fogadhatnak. Ha valaki kettős hiva-

talt visel, az egyikről le kell köszönnie. Bécs 1607. augusztus 19. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

93.

Bányabejárási jegyzőkönyv az úrvölgyi kincstári bányákról. Felvették Waldner Jób bányamester és hat bányaafelőr 1607. márc. 20—24. Eredeti fogalmazvány, duplum, egyik $7\frac{1}{2}$, a másik 6 ív.

94.

Halászati szerződés, mely a besztercebányai kamara és négy besztercebányai halász, úgymint a két Rybar, Gergely és György, Bartig Márton, továbbá Ungar János közt kötöttetett. A halászok kibérlik a besztercebányai gereb és a sönicei (szénásfalvi) patak közötti szakaszát a Garam folyónak. Besztercebánya 1612. márc. 14. Eredeti fogalmazvány, 1 ív.

95.

II. Mátyás parancsa Breznóbánya előljáráshoz és polgáraihoz. Tribell Gáspár zólyomlipcsei várnagy jelentése szerint a breznóbányaiak a múlt évben a fiscus hire tudta nélkül határbejárást tartottak és határjelek állításával a lipcsei uradalomból nagy területeket a város birtokához csatoltak. A felség a határjárást megsemmisíti, a városnak keményen megtiltja, hogy a lipcsei uradalmat határvillongással nyugtalanítsák; — ha a fiscuson követelésük van, úgy az ügyet tereljék rendes birói útra. Pozsony 1613. április 11. Másolat, egy ív.

96.

Maurer Mihály, Rittaler Farkas, Haag Rudolf, Zalwein János, Prandauer Pál, Radl Gáspár kamarai főtisztviselők megújítják a Radvánszkyakkal a tajói erdők bérletére vonatkozó szerződést, a melyet 1571. február 28-án Gienger Jakab, Haag Dávid és Dreyling Ulrik Radvánszky Györgygyel és Ferencsel kötöttek. A szerződés 1570-től számítandó 15 évre szól; a tajói erdőért és a folyóvizek használati jogaiért a kamara évenként 80 forint árendát fizetett. A kamarának joga volt a bérelt területen található patakokat, vízfolyásokat a tajói és a besztercebányai kohók üzemi céljaira felhasználni, kivéven a földesúr halászati berendezésére feltartottakat. A bérelt területről a kohók céljaira szükséges ho-

mok, agyag stb. szabadon szállítható. A tajói erdőkben a Radvánszkyaknak a rendszeres fahasználat tiltva van, a szénégetés is, — de saját, valamint jobbágyaiknak házi szükségletére való fát vághatnak a kamara tisztviselőinek előleges kijelölése után. A távolabb fekvő erdőrészekben, a melyekből a tajói kohóhoz fát leszállítani nem lehet, a Radvánszkyak szenet égettethetnek és évenként 600—800 szekérre való szenet a besztercei új kohó részére szállíthatnak, melyet a kamara illő áron megvesz. Megengedtetik, hogy Radvánszky jobbágyai a Lopuschina nevű kamarai erdőben szenítsenek. — A tajói erdőkben tilos kamarai alattvalóknak madarászni, vadászni, vagy halászni, de ha vadra, halra a kamarának épen szüksége volna, akkor a Radvánszkyak annak megszerzéséről saját embereik által gondoskodjanak. Besztercebánya 1619. január 1. Másolat, két ív.

97.

Besztercebánya város bírása és tanácsa a bányavárosok királyi biztosaihoz. A kamara tisztviselői a gerebírnok által halhatlan áron árúsítják el a városi iparosoknak a műszerfát; kérik, hogy idegen árusoktól egész tutajokban épület és műszerfát vásárolhassanak, a kovácsok és lakatosok szenet is. A kamaratisztek a város régi kiváltságai ellenére élelmi cikkeket árulnak. Be kell szüntetni. — A magyar kamara a város múlt évi állami adójából két ezer forintnyi összeget, mert rézpénz volt, visszautasított. Az udvari kamara, sőt a király rendelete értelmében a réz hatos és három krajcáros az adófizetés idején még széltiben járta. Kérik, hogy a visszaküldött adórészt a körmöci kamara váltópénzre váltsa át, annál is inkább, mert ellenkező esetben a király fog megkárosulni. A város e háborús, nehéz időkben nem volna képes az adót más pénznemben újlag összeteremteni. A folyó évben megint erős adóval vannak megterhelve. Besztercebánya 1624. július 26. — Eredeti fogalmazvány, egy ív.

98.

A körmöci kamara főtisztviselőinek jelentése a bányavárosokba küldött csász. és királyi biztosokhoz és pedig 1. a zuzóművekről és azok esetleges javítása és tatarozásáról; 2. a kamarai adósságokról, azok behajthatásáról, az előlegekről; 3. a magyar

ércpénz javításáról, az arany és ezüst pénz beváltásáról; 4. az aranybányák és kohók állapotáról, esetleges tatarozásáról; 5. a fa és szénüzemről. A kelet helyének megnevezése nélkül. Praesentálva 1624. július 31. Eredeti fogalmazvány, két ív.

99.

Szerződés a besztercebányai kamara és a besztercebányai német mészáros céh közt. A kamara megengedi a céhnek, hogy az új kohó területén húst mérjen ki. Besztercebánya 1626. márc. 20. Eredeti okirat, 1 ív.

100.

Az alsó-ausztriai kamara rendelete Rossegg István besztercebányai kamarafőnökhöz. A famesterek hűtlenül és önző kapzsisággal gazdálkodnak, — az úrvölgyi bányatisztek a rendtartás ellenére bort és más italt mérnek a munkás népnek, még pedig nagyon drágán. A prefektus vizsgálja meg a jelzett dolgokat, tegyen jelentést, a visszaéléseket azonnal szüntesse be. Bécs 1630. december 4. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

101.

II. Ferdinánd rendelete Besztercebánya városhoz. A kamarai tisztviselők tarthatnak a maguk számára bort, amelyet a város meg sem adóztathat. Bécs, 1631. március 29. Eredeti fogalmazvány, egy ív, felzettel.

102.

A körmöci kamara, vagy a főbányagróf Jakóffy (Jakabfy?) Ferenchez, gróf Szécsiné prefektusához. A murányi német katonák másfél havi zsoldjáról küldjön a vezénylő hadnagy rendes kimutatást. — A grófné kecskéi a besztercebányai kamaraerdőkben nagy kárt okoznak. Vessék végét a féktelen legeltetésnek, nehogy a kamara öfelségénél legyen kénytelen panaszt emelni. Körmöc (?) 1631. május 10. Másolat, fél ív,

103.

A besztercebányai kamaraigazgató rendelete a kamarai famesterekhez, szakmányos és közönséges munkásokhoz. A kamarai erdőkben az ökrök legeltetése egyáltalában tilos és a ren-

delet vételétől számítandó egy hónap alatt be kell szüntetni, de a legelő tehenek számát is korlátozni kell. A szakmányosok családonként 6 darab, a közönséges munkások pedig 3, 4 tehenet tarthatnak. Besztercebánya, 1635. november 8. Eredeti kézirat, egy ív.

104.

A besztercebányai kamara főnöke Szécsiné, Homonnai Máriához. A póniki jobbágyok a Welokom erdőben nagy kárt okoztak kecskelegeltetésükkel és fűrészmalmot kezdenek építeni. A nagyszony tiltsa el e visszaéléseket. Besztercebánya, 1635. november 12. Másolat, fél ív.

105.

Az óhegyi szénégető munkások bemondása, hogy mennyi szarvasmarhájuk van és mennyi szénát gyűjtenek a kamarai erdőkben. Az írat keltezési helye nincs megjelölve. 1635. november 29. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

106.

Az udvari kamara Sock János főbányagrófi administratorhoz. A császári udvarban tartandó örömnünpre és lakomára vad szárnyasokat küldjön Bécsbe január 25-ig. Bécs, 1636. január 5. Eredeti fogalmazvány, 1 ív.

107.

Hadadi Wesselényi Ferenc levele sonnai Ochs Farkas besztercebányai kamaraprefektushoz. A három Zeiger, füleki várkatónak hadi fogságba esvén a törököknél hosszú ideig raboskodtak. Most értesítik Wesselényit, hogy kellő váltságdíj ellenében megszabadulhatnak, s mivel nekik Breznóbánya vidékén megvett némi zszindely, deszka és tutajkészletük van és evvel a váltságdíjat könnyebben leróvhatják, Wesselényi kéri tehát Ochsot, hogy a Zeigerek tutajait a gerebeken akadály nélkül engedje által. Fülek, 1636. március 17. Eredeti kézirat, egy ív.

108.

Rudnay László levele sonnai Ochs Farkas kamarafőnökhöz. A kamara és Szécsiné Homonnai Mária közös megállapodása szerint erdőbejárás lett volna tartandó, amelyre Szécsiné megbízott gyanánt Rudnay Lászlót küldte ki. Rudnay útközben köszvényt kapott, megbízatásáról lemondott, s mivel lovon utazni

nem birt, magát még Polonkán tutajra tétette. Kéri a prefektust, hogy a tutajt, amelyen három legényével utazik, a besztercei gerebeken akadályozás nélkül engedje át. Lipcse, 1636. április 27. Eredeti kézirat, fél ív.

109.

Jákóffy (?) Ferenc levele sonnaui Ochs Farkashoz. Özv. Szécsiné Bakó Istvánnak zólyomi háza építéséhez épületfát ajánlódkozott. Kéri a prefektust, hogy a fát a »gáthon« (gereben) bocsássa át. Murány, 1636. május 16. Eredeti, magyar szövegű levél, fél ív.

110.

Bakó István levele sonnaui Ochs Farkas kamaraprefektushoz, melyben kéri, hogy három tutaját — egy deszkával, a másik kettő pedig zszindellyel van terhelve — a besztercei gerebeken akadálytalanul bocsássa át. A faneműeket özv. Szécsinétől kapta zólyomi házának felépítéséhez. Zólyom, 1636. május 30. Eredeti levél, fél ív.

111.

Elmosódott, teljesen kifakult ügyirat, olvashatatlan. Valószínűleg a besztercebányai kamara, illetőleg sonnaui Ochs Farkas prefektus parancsára a bányabíróság által felvett tanúvallomási jegyzőkönyv. Besztercebánya, 1636. június 2. Eredeti fogalmazvány, két ív.

112.

Besztercebánya város bírása és tanácsa Sock János, a főbányagrófi hivatal adminisztrátorához. Két évvel előbb, 1634-ben a város egy réztolvajt, akit a bányabíróság halálra ítélt, felakasztatott. A tolvaj Radvánszky-jobbágy volt, akinek kivégzése miatt a földesúr a várost Zólyom vármegyénél bepanaszolta. Mivel a város ez ügyben csak mint végrehajtó szerepelt, kéri az adminisztrátort a Radvánszkyak és a viceispánnál való közbelépésre. Besztercebánya, 1636. június 3. Eredeti fogalmazvány, egy ív

113.

Radvánszky Ferenc levele Sock János adminisztrátorhoz. Besztercebánya város panasza, amely miatt neki az adminisztrátor írt, nem jogosult. Az elfogott, elítélt és felakasztott jobbágy

nem kapatott rajta rézlopáson, de a piacon ütöttek rajta. A valódi tettest a fogságból kibocsátották. A bányabíróság által elítélt jobbágy már két éve nem is volt a kamara munkása, így hát annak törvényhatósága alá nem is tartozott. A pert Besztercebánya ellen folyamatban hagyja; a törvényszék július 3. vagy 4. napján ül össze. Az administrator előző napon, — szándékozván Besztercebányára, — őt is meglátogathatná. Radvány, 1636. június 19. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

114.

Roth Herman körmöci kamarai tiszt (?) egy zúzómű építéséhez szükséges tutajnyi deszkát és annak szabad leúsztatását kéri Ochs Farkas kamarai prefektustól. Körmöc, 1636. november 2. Eredeti levél, egy ív.

115.

Besztercebánya város bírása és tanácsa Ochs Farkas kamaraprefektushoz. A kamarai tisztviselőket, a kik városi kerteket árendálnak, felszólítják a haszonbér fizetésére. Besztercebánya, 1637. január 15. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

116.

Sonnaui Ochs Farkas prefektus levele özv. Szécsiné Homonnai Máriához. A polonkai jobbágyok kecskéinek kiadását kérő levelet megkapta. A grófnét már évekkel ezelőtt figyelmeztette a prefektus a legeltetés okozta károkra. Most is hírére vette az erdő rongálásnak, s személyesen indult Polonkára az eset megszemlélésére. A nagy hó miatt nem tudta a jelzett erdőrészeket bejárni, de a Makowa és a Zelena erdőkön hihetetlen károkat látott, a kecskéket szabadon legelve találta, amelyeket azonnal konfiskált is. A jószág behajtása nem erőszakos, de a királyi kihirdetett szabályrendeletből kifolyó eljárás volt. Besztercebánya, 1637. március 8. Eredeti kézirat, egy ív, egykorú magyar fordítással.

117.

A besztercebányai kamara főtisztviselői által felvett jegyzőkönyv, amelyet Mostenicon (Mosód) vettek fel a Szécsiné jobbágyai által gyujtogatás és kecskelegeltetés okozta erdőkárokról. Mostenic, 1637. május 4. Másolat, egy ív.

118.

Homonnai Mária, özv. rimaszécsi Szécsi Györgyné levele sonnaui Ochs Farkas besztercebányai kamaraprefektushoz. Tudomásul veszi leveléből és Márkus által való üzenetéből, hogy a póniki erdőn a lipcsei jobbágyok »izgágát« tettek, s igyekezni fog a »fáknak megoltalmazására« a maga részéről is felügyelni. (Isten sok jókkal és jó egészséggel álgya megh kglmedet. Az kglmd levelét és Marcus Uram által szóval való izenetit is nagy böcsülettel vevén megh értettük . . . stb.) Zólyom-Lipcse, 1637. június 29. Eredeti, magyar szövegű levél, egy ív.

119.

Jákóffy (?) Ferenc Szécsiné Homonnai Mária tisztjének levele sonnaui Ochs Farkashoz, a besztercebányai kamara főnökéhez. Özv. Szécsiné keményen meghagyta lipcsei jobbágyainak, hogy a »kecske barmot«, mely az erdőben kárt tehet, adják el, — de ahol viszont nem okoznak kárt, ne zaklassa a prefektus a jobbágyokat, »hadd tengődjenek a nyavalyások«. Murány, 1638. január 19. Eredeti magyar szövegű levél, egy ív.

120.

Sock János főbányagróf levele Ochs Farkas prefektushoz, hogy a Pozsonyban megtartandó koronázásra, illetőleg a koronázás után tartandó lakomára szárnyas vadat küldjön. Pozsony, 1638. február 5. Eredeti kézirat, egy ív.

121.

Sock János levele Ochs Farkas prefektushoz. A szárnyas vad kellő időben megjött, azonban kevés. Küldjön még, a mennyit csak küldhet. Pozsony, 1638. február 9. Eredeti kézirat, egy ív.

122.

Jákóffy (?) Ferenc özv. Szécsiné Homonnai Mária tisztjének levele sonnaui Ochs Farkashoz. A polonkai jobbágyok kárban talált kecskéit azért requirálja a kamarától, mert az előző évi »végzés« nem azt célozta, hogy a jobbágyok barmaiktól megfosztassanak, hanem, hogy »az tilalmas erdőbe való kártételtől inkább megszünjenek.« Tiltakozik egy tiszolci jobbágy kecskéinek

behajtása ellen, mivelhogy ott a kamarának iurisdictionja nincsen. Murány, 1638. márc. 31. Eredeti magyar levél, egy ív.

123.

Liptai György két levele. Az első Sock János körmöci kamaragrófhoz, hogy Breznóbányán vett épületi fájának a beszercei gereben való átusztatását engedje meg, s ezt az ottani kamarafőnököknek parancsolja meg. Léva, 1638, ápr. 5. — A második ugyanezen ügyben a beszercebányai prefektushoz. Léva, 1638. ápr. 5. — A két levél terjedelme 2 ív. Eredeti magyar szövegűek.

124.

Fanczi Gáspár levele Ochs Farkas prefektushoz. Jobbágyát, aki Breznóbányáról fát szállít, a beszercebányai gereben akadálytalanul bocsássa át. Bozók, 1638. máj. 24. Eredeti kézirat, fél ív.

125.

Ochs Farkas levele Szécsiné Homonnai Máriához. A polonkai jobbágyok kecskéit kárban találták, azért hajtottak be. A gazdák büntetendők. Beszercebánya, 1638. május 24. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

126.

Illésházy levele Ochs Farkashoz. Bizonyos Kolár Boldizsár nevű munkás a Likava vár felé néző hegyoldalon a gróf uradalomához tartozó területen múlt évben a fűvet lekaszálta és az Óhegy szomszédságában fekvő falvakban eladta. Tűzzön ki a kamaraprefektus a kihágás tárgyalására helyet és napot, hogy ez alkalomra a gróf magát képviseltetni tudja. Bizonyos Csiernick György óhegyi munkás a likavai uradalom területéről egy lovat behajtott. Illésházy a ló kiadatását követeli. Castellum S. Sophiae. Rosenberga. (Rózsahegy) 1638. július 27. Eredeti levél, egy ív.

127.

Ebeczky János levele Ochs Farkas bányafőnökhöz. Kéri a prefektust, hogy a Dobrovina várának épületére a Zólyomi úr birtokáról küldött négy deszkával terhelt szekeret a kamara birtokain akadály nélkül bocsátassa át. Zólyomi úr Önagysága számára két ónos rézkannát rendelt meg Besztercén és már huszon-

ötször küldött érette, de nincs készen. Legyen szíves a prefektus megparancsolni, hogy készítsék meg. (Megbocsásson, ha írársomban valami fogyatkozást talál, mert magyar nem igen tanul levélíráshoz.) Zólyomvár, 1638. aug. 13. — Eredeti, magyar szövegű levél, fél ív,

128.

Gróf Illésházy Ochs Farkas prefektushoz. Kitűzött időben és helyen a határrendezés ügyében meg nem jelenhetett, de a következő nap delén ott lesz. Castellum S. Sophiae. (Rózsahegy), 1638. augusztus 26. Eredeti levél, egy ív.

129.

I. Rákóczi György bizonyoságlevele. A fejedelem Görgény várát Lórántffi Katának inscribálja. Beszterce, 1638. október 25. Magyar szövegű egykorú másolat, egy ív.

130.

Breznóbánya város tiltakozása Zólyom vármegye birói széke előtt Szécsiné Homonnai Mária polonkai juhászainak túlkapásai ellen, akik a breznóbányai erdőkben legeltetnek és az erdőt jogtalanul használják. Bakó István, Szécsiné procuratora ellentiltakozással él. Zólyom, 1639. január 31. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

131.

Illésházy levele Ochs Farkashoz. A kamara szénégetői a gróf uradalmának területére merészkedtek és ott szenet égettek. Akár a maguk feje után indultak ezek az emberek, akár mások tanácsára, — azonnal hívja vissza őket a prefektus és büntesse is meg. Castellum S. Sophiae. (Rózsahegy) 1639. június 14. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

132.

Jegyzőkönyv a kamara főtisztviselői által a mostenici erdőben felvett erdőkárokról. Mostenic (Mosód) 1639. július 12. Duplum. Eredeti fogalmazvány, kétszer 2 $\frac{1}{2}$ ív. — Kivonat a besztercebányai felső kerület és a breznói erdőkárokról. Dátum nélkül. Egy ív.

133.

Kornheimb Gergely, Esel János, Lannger János Kristóf kamarai tisztek jelentése a Bécsben időző sonnai és sebenhoffi

Ochs Farkas kamarai prefektushoz. A császári parancsot, melylyel a Dóczy család és a kamara közti határvillongás elintézésére Roth titkár és a Bezzegh prokurátora: Pestalutz társaságában kiküldettek, kézhez vették. Mivel azonban a császári parancs a magyar udvari kancellária rendeletére hivatkozik, mely a Dóczyaknak is megküldetett, kéri a tisztviselők, hogy Ferenczffy udvari secretárius másolatában ök is kapják meg a kancellária rendeletét. Besztercebánya, 1639. október 4. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

134.

Fanczy Gáspár levele sonnai Ochs Farkas besztercebányai kamaraprefektushoz. Kéri, hogy korponai és bozói építkezéseihez szükséges fát díjmentesen és akadálytalanul engedje át a kamara birtokán. Bozók, 1640. máj. 24. Eredeti kézirat, fél ív.

135.

Eszterházy Miklós gróf levele Ochs Farkashoz. Soós István a gróf megbízásából Vácra néhány tutajt akar leusztatni. Engedje át azokat a prefektus akadálytalanul. Stubnyai hévvíz 1640. jun. 6. Eredeti kézirat, egy ív.

136.

Polthári Soós István levele Ochs Farkashoz. Kéri, hogy az Eszterházy nádor tutajait a gerebeken akadály nélkül engedje át. Garamszeg, 1640. jun. 27. Eredeti kézirat, magyar szöveg, egy ív.

137.

Eszterházy Miklós gróf nádor levele sonnai Ochs Farkas kamarai prefektushoz. Úgy a kamara, mint Besztercebánya város leveleit útközben megkapta. A Dóczy-Breznicskai határpörben már intézkedett Zólyomvármegye révén. Pereszlen, 1640. június 27. Eredeti levél, egy ív.

138.

Homonnai Mária, özv. Szécsiné levele Ochs Farkas besztercebányai kamarafőnökhöz. Lipcsei gondviselőitől megtudta a nagyasszony, hogy Szent-Andráson a szopotnicai völgyben munkástelepet létesített a kamara. A kamarai telep munkásai a lipcsei jobbágyok legelőjét használják, s ezáltal nekik nagy kárt

okoznak. Szécsiné Lipcsére menvén ez ügyben »bővebben akar a prefektussal beszélni«, s kéri őt, hogy az »handelbeli munkások addig békeességben legyenek és szegény emberei rétjein ne kapdossanak«. Murány, 1640. jul. 14. Eredeti kézirat egy ív, magyar szövegű.

139.

Kivonat a besztercebányai kamara jegyzőkönyvéből. A kamara Payer Boldizsár besztercebányai mészárosnak megengedte, hogy a kamaraudvar és az ő udvara között választó falat emeljen. 1640. juli. 20.

140.

Szmrecsányi Péter levele sonnai Ochs Farkashoz. Meghívja a kamarafőnököt a Bossani (Bossányi) László és a Szent-Iványi kisasszony eljegyzése után eső napra, aug. 27-re, hogy a határvillongások elintézésére irányuló tárgyaláson jelenjen meg. Castellum Sophiae. (Rózsashegy) 1638. aug. 25. Eredeti kézirat egy ív. Mellékelve Szmrecsányi Péter magyar szövegű levele, melyben a határper elintézésére irányuló kiszállást a következő hét pénteki napjára halasztja. Cast. S. Soph. 1638. aug. 25. Eredeti kézirat, egy ív.

141.

A kamarai tisztviselők jelentése a besztercebányai prefektushoz. Szeptember 13. napján bejárták a libetbányai erdőket, hogy a dr. Reyl jobbágyai által elkövetett erdőkárokat felbecsüljék. Besztercebánya, 1640. szeptember 14. Három példány 2 $\frac{1}{2}$ iven, egy eredeti.

142.

A besztercebányai kamara főnökének rendelete a kamara pénztárnokához és ellenőréhez. A breznóbányaiaknak a fűrészárúért (Kastenbrett) darabonként 2 fillérrel többet kell fizetni, mert az eddigi áron azt eladni nem akarják, a kamarának megokvetlenül szüksége van rá. Besztercebánya, 1640. november 27. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

143.

A besztercebányai kamara-igazgató rendelete alantas tisztviselőihez, amelyben az usztatott fa és a szén eladására nézve utasítást ad. Besztercebánya, 1640. Közelebbi kelet nélkül. Igen elmosódott, alig olvasható eredeti fogalmazvány, egy ív.

144.

Gallus György jelentése a besztercebányai kamara főnökéhez. A mosódi bányamunkások az ottani bányatiszt felhívására kimentek az erdőre, s egy özet fogtak s azt megölték. A zsákmányt azonban póniki és szobotnicai jobbágyok elvették a mostenicaiktól. Mikor a zsákmány elrablóiit kérdőre vonta, azok azt felelték, hogy a lipcsei várkapitány parancsára cselekedtek. Mostenic. (Mosód) 1641. január 4. Eredeti levél, egy ív.

145.

Schröter János besztercebányai polgár kérvénye a királyi biztosokhoz. Adják ki neki készpénz fizetés ellenében az úrvölgyi sör és bormérést árendába, amelyet jelenleg a bányarendtartás tilalma dacára az ottani bányamester és kohótisztek bírnak. Egész vagyont a felső Píber-tárna művelésére fordította, s ezáltal Ő felségének még a jövőben is nagy hasznot hajtana. Besztercebánya (?) 1641. március 5. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

146.

A besztercebányai kovács és lakatos céh kérvénye a kamara-prefektushoz. Egy kas szenet még egy évvel előbb 1 forint 50 fillérért kaptak, ma már 2 forintért. Régebben a szénbárcát a főnöktől kapták, most a tisztviselőktől, akik az árú kiadására 2—3 napig várakoztatnák. Borraalót kell adni a szénmesternek, a fuvarosoknak stb. A vasat drágán veszik, a segédek nehezen bírják eltartani, a munkát nem fizetik jobban. Kérik hát, hogy a prefektus a régi 1 frt 50 filléres egységárat állítsa vissza. Besztercebánya, 1641. máj. 17. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

147.

Özv. Szécsiné Homonnai Mária levele Ochs Farkashoz. Értesíti, hogy a maga részéről a szopotnyicai pörös munkástelep dolganak bizottsági elintézésére Horváth György, »lipcsei gondviselő szolgálát« küldi ki. Horváth mellé még Asguthy Istvánt, Zólyom megye viceispánját is adiungálja. Murány, 1641. jún. 4. Eredeti magyar szövegű levél, egy ív.

148.

A besztercebányai kamara prefektusa és főtisztjei a főbányagrófhhoz (?). Nem ajánlják, hogy a famestereknek a fa-

üzemet szakmányba adják ki. Besztercebánya, 1641. június 12. Eredeti fogalmazvány, 2 ív.

149.

Eszterházi Pál levele Ochs Farkashoz. Zólyomi várának kijavításához két száz szál deszkát óhajt venni a kamarától. Zólyomvár 1641. július 5. Eredeti magyar szövegű levél, egy ív.

150.

A besztercebányai famesterek a kamara főnökéhez és főtisztviselőihez. A kamara felszólította a famestereket, hogy a besztercebányai alsó és felső gereb üzemét vegyék át, a szemet fuvarozzák le, ami azonban aggályokkal tölti el őket, mert a vágások mindig távolabb esnek, a fa patakvizek lefolyása után az erdön marad, a szakmányosok a szenítő helyekre való közelítésért folyton magasabb bért követelnek. A régi famesterek a szén mérőjéért (Fuder Khol) kilencven krajcárt kaptak, s bár a vágások közelebb feküdtek, mégis nagy adósságokba verték magukat. A viszonyok változásához képest a szenített fa mérőjéért 1 frt 65 krajcárt kérnek. Adjon a kamara azonkívül bizonyos előleget, hogy a munkásokat a famesterek élelemmel tudják ellátni. Besztercebánya, 1641. július 31. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

151.

Idösb Sock János levele sonnaui Ochs Farkas prefektushoz. A vasberzencei határpör tárgyalására a kamara fő tisztviselőket küldjön ki 1641. szeptember 6. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

152.

Wesselényi Ferenc bizonyáglevele Ochs Farkas kamaraprefektus részére, hogy ez a Rössl György hajdútizedes megölésével vádolt Neuffl Albrechtet neki átadta. Zselezna-Breznicska (Vasberzence.) 1641. október 29. — Eredeti levél, fél ív.

153.

Szerződés a besztercebányai kamara és egyes városi polgárok közt — dr. Reichl János, Möhrwaldt Magdolna, Hainc Jakab, Dipauly Jakab, Muranszky János — mely szerint utóbbiak kö-

telezik magukat 1642. év január 1-től ezen polgári év végeig az úrvölgyi élelmi raktár részére sört szállítani. Besztercebánya, 1642. január 1. Másolat, két ív.

154.

Brezsnóbánya város bírja és tanácsa sonnai Ochs Farkas kamarafőnökhöz. Homonnai Drugeth Mária, özv. Szécsi Györgyné juhászai kárt tettek a város erdejében. A kamarafőnöktől tanácsot és támogatást kérnek ebben az ügyben. A város tudomására jutott továbbá, hogy Galik András polonkai, gömörmegeyi lakos műszerfát akar a kamara részére termelni a környékbeli hegyeken, — mivel elég munkással és mesteremberrel rendelkezik a város is, kéri a kamarát, hogy a Galik vállalkozását ne támogassa. Breznóbánya, 1642. január 13. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

155.

III. Ferdinánd rendelete Sock János körmöci bányagrófhhoz. A tisztviselők fizetésének, illetményeinek, nyugdíjainak egy negyed része a június hóval végződő évnegyedben a császári udvartartás költségeinek fedezésére visszatartandó és az udvari pénztárhoz beszállítandó. Bécs, 1642. aug. 16. Eredeti kézirat, egy ív.

156.

A besztercebányai kamarafőnök Besztercebánya város bírójához és tanácsához. A kamara néhai Moszlehner István városi polgár ingatlanaira a kamarával szemben fennálló adósságok fejében elsőbbségi jogot jelent be a foglalásnál. Besztercebánya, 1643. február 5. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

157.

A famesterek panaszirata sonnai Ochs Farkas kamarafőnökhöz. A részükre vett ökr- és sóvásárlásnál rövidséget szenvednek, sőt adósságba jutnak. A kamara adjon nekik jelzett vásárlási célokra kész pénzt, vagy pedig engedje meg, hogy amikor részükre ökröket, vagy sőt vásárolnak, akkor egy megbízottuk jelen legyen. Besztercebánya, 1643. március 10. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

158.

Von Korheimb kamarai tisztviselő jelentése Ochs Farkas prefektushoz. Fischer és Hoffer kamarai tisztok a mostenici erdő-

ket a lipcsei várkapitánnyal együtt bejárván, jelentik, hogy ilyen nagyterjedelmű károk még soha elő nem fordultak. A prefektus lépjen közbe a grófnénál, (Homonnai Drugeth Mária, özv. Szécsiné) hogy az erdőpusztításnak vessen véget. — A mostenici bányagondnok lakását a nyáron fel kellene építeni; mivel a kamarai köművesek a kamara falának építésével vannak elfoglalva, más műveseket kellene felfogadni. — Flachpretnek kiadott a rézműből kilenc zúzóvasat, melyek mázsájáért egy aranyat és két fillér aprópénzt kért. Besztercebánya, 1643. június 15. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

159.

III. Ferdinánd rendelete Sock János felsőmagyarországi kamaragrófhhoz. Az erdőkárok a hely színen bizottságilag tárgyalandók, de oly egyéneket kell a bizottságba felvenni, akik a kár helyéhez közel laknak, nehogy sok útiköltséget és egyéb díjakat számítsanak fel a kamara terhére. Bécs, 1643. június 20. Eredeti kézirat, egy ív.

160.

Hofer Dániel kohószámtiszt, Knozinger Mátyás és Hilmayer András erdészek jelentése Ochs Farkas prefektushoz. A breznóbányai lakosok által elkövetett erdőpusztítást július hó 7-ik napján megvizsgálván, csakugyan azt találták, hogy a Bisztra telep és az Uchliár nevű erdőrészt közt több ezer törzset levágtak, kiirtottak. Breznóbánya, 1643. július 7. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

161.

Luciusz Mátyás breznóbányai városbíró Ochs Farkas prefektushoz. A kamara erdejében kárt tevő polgárokat már megbüntették. Ne tiltsa el a prefektus az erdőn a műszerfa termelését, hanem jelöltesse ki egy területet, amelyen kívül vágni nem szabad. A kijelölésnél a bíró is ott lesz az egész tanácssal. — A vadászkutyát, amelyért a prefektus több ízben írt, nem tudja a városi jegyző fiától, aki ellopta, visszavenni. Azt beszéli a fiu meg az apa is, hogy ők nemes emberek, s így a bíró nem parancsol nekik. Nincs hatalmában elbánni velük, citálja meg őket a prefektus. Breznóbánya, 1643. augusztus 14. Eredeti kézirat, egy ív.

162.

Az udvari kamara tanácsosai sonnai Ochs Farkas besztercebányai kamaraprefektushoz. Maurer Mihálynak részben Beszterce-

bányán, részben a megyében ingatlan birtokai maradtak, amelyek a kamarára szállandók. Szerezze meg a prefektus a városi hatóságtól a hagyatéki leltárt, s a megölt Maurer adósságairól is szerezzen be biztos adatokat. Bécs, 1644. (?) november 14. Eredeti kézirat, egy ív.

163.

Ochs Farkas jelentése az udvari kamarához. Maurer Mihálynak összes hagyatéka egy besztercebányai ház és Schalkendorfon (Sálfalva) egy közönséges parasztház, azonban ezeknek csak egy harmad része volt az övé, mert a nevezett ingatlanokat két leánytestvérével együtt bírta. Besztercebánya, 1644. (?) december 17. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

164.

A besztercei kamara erdőüzemének, — fakijelölés, vágás, szenítés, — és az üzemi munkák költségeinek rövid leírása. Besztercebánya (?), 1645. január 30. Eredeti fogalmazvány, két ív.

165.

Moszlehner János Mihály kérvénye az udvari kamarához. Atyja, Moszlehner István mint pénztárnok adós maradt 2595 forinttal a besztercebányai kamarának. Tekintettel atyja hosszú és hű szolgálataira, valamint arra, hogy ő a legnagyobb szegénységben halt meg, engedjék el neki az adósságot. Atyjától mit sem örökölt, kevés vagyonát maga kereste és házasság útján szerezte. Besztercebánya (?), 1645. május 28. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — Mellékelve az alsó-ausztriai kamara könyvelőjének és tanácsosainak véleménye. A Moszlehner kérvényét a helyben időző besztercebányai prefektussal kell közölni véleményadás végett. Bécs, 1645. június 30. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

166.

Rákóczi György rendelete Sock János kamarai adminisztrátorhoz. Maurer Mihály udvari emberét mint fejedelmi megbízottat a bányakamarát illető ügyekben való intézkedés céljából a felsőmagyarországi bányavárosokba kiküldi. Felszólítja Sockot, hogy Maurer rendelkezéseit úgy ö, mint a többi kamarai tisztek engedelmesen teljesítsék. Kovácsi tábor, 1645. július 1. Eredeti kézirat, egy ív.

167.

Rákóczi György rendelete Sock Jánoshoz. Követeli, hogy Maurer Mihály fejedelmi követ gyilkosai kikutassanak és megbüntessenek. Nagykosztolányi tábor, 1645. július 15. Eredeti kézirat, egy ív.

168.

III. Ferdinánd rendelete Sock János főbányagrófi administratorhoz. Schlegel Mátyás esperes előbbi papi állásába visszahelyezendő. Minden ellenséges támadás ellen köteles a kamara őt megvédeni. 1300 forintnyi fizetéshátrálékát fele részben a körmői pénzverő, másik részben a besztercei rézmű fizesse ki. Linc. 1645. október 20. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

169.

Az udvari kamara tanácsosai Sock Jánoshoz. Marty Keresztély besztercebányai kamarai titkár évi lakpénz utalványozásáért folyamodik az udvari kamarához, mert már elődje Ráth György titkár kiszorult a kamaraházból egy ott épített házi kápolna által. Kérdik, hogy mikor és kinek a parancsára épült ez a kápolna, s van-e ez ügyben valami kamarai végzés? Bécs, 1647. márc. 21. Eredeti kézirat, egy ív.

170.

III. Ferdinánd leirata Sock Jánoshoz. Értésére adja, hogy Lobkovitz Poppel Ádám Ulrik bárót a felsőmagyarországi bányavárosokba legfőbb cs. és királyi megbízottként kiküldte. Pozsony, 1647. jún. 12. Eredeti kézirat, két ív.

171.

A besztercebányai kamara az úrvölgyi zug-korcsmárosokhoz, a kiknek az italmérést szigorúan megtiltja. Besztercebánya, 1647. július 30. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

172.

A felsőmagyarországi bányavárosokba kiküldött biztosok rendelete Ochs Farkas prefektushoz és a kamara főtisztviselőihez. Nyolc napon belül jelenteni tartoznak, hogy a besztercebányai polgároknak bánya és kohóépítési célokra ingyen adnak-e a környékbeli erdőkből fát, s van-e erre a kedvezményre nézve

valami rendelet, vagy valami utasítás a helybeli bánya és erdőrendtartásban. Besztercebánya, 1647. november 8. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

173.

Báró Poppel Lobkovitz Ádám királyi biztos rendelete a besztercebányai kamara főtisztjeihez. A hóvíz hirtelen olvadása következtében a faüsztatást hamar el kell kezdeni, nehogy a víz lefolyjék. Egy órát se mulasszanak el. Ez ügyben jelentést vár. Selmec, 1648. március 8. Eredeti kézirat, egy ív.

174.

A kamara főtisztviselőinek jelentése Lobkovitz Ádám királyi biztoshoz. A szükséges faanyag leüsztatásáról a beállott hideg dacára is gondoskodnak. Pénzszükiben vannak; ha előleget nem kapnak, vagy rezet eladni nem szabad, akkor a kamarai rézmű és erdőüzem szünetelni lesz kénytelen. Besztercebánya, 1648. március. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

175.

Báró Poppel Lobkovitz Ádám rendelete a kamara főtisztviselőihez. A kamara április 8-iki jelentését megkapta a számadással együtt, melyet a főüzemre előlegezett 500 tallérról tettek. Mivel nemcsak a főüzemre költötték el a pénzt, amire kérve volt, hanem egyéb célokra is pazarolták, nem fogja a biztos elmulasztani, hogy személyes megjelenése alkalmával a pénzről tüzetes számadást ne tartson. Selmec, 1648. április 9. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — Mellékelve a besztercebányai kamarafőnök szigorú rendelete az üzemvezetőkhez és irnokokhoz, hogy minden héten vasárnap, vagy legkésőbb hétfőn reggel rendszeres kimutatást nyújtsanak be a végzett üzemi munkáról, munkásokról, stb. Dátum nélkül. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

176.

A besztercebányai kamarafőnök és a főtisztviselők a bánya- városok királyi biztosaihoz. Dubecy György, a breznóbányai városi jegyző fia, Listiusné asszony szolgája, a kamara egyik erdejéből, melyet csak műszerfára használnak, 22 szál vágásra érett fát döntetett, ebből 16 darabot elvitetett, a többi hatot a

kamarai erdészek és hajdúk elszedték, s a kamarai felső házba szállították. — Ugyanez a Dubecy legényeivel együtt pünkösd hétfőjén a malomréten mulatott, s két hazatérő kamarai alattvalót (Spischäg Baltazárt és Mischót) tetteleg bántalmazott. — A mult szerdán Clementis Dániel besztercei polgárnál és szatócsnál vígadott, (mit Spilleuthen Tag und Nacht dominiret) ahol két jelenlevő kamarai tisztet (Lorschon Ferencet és Merz Ambrust) szidalmazott és őket lelövésével fenyegette (mit aufgezogenen Rohren zu Truz herumb vagiret). — A biztosok lépjenek fel e garázda ember ellen. Besztercebánya, 1648. június 7. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

177.

A cs. és kir. udvari kamara elnöke és tanácsosai rottenfelsi Roth Herman főbányagrófi administratorhoz. Schlegel Mátyás atya, a magyar bányavárosok esperese azzal a kéréssel fordult az udvari kamarához, hogy neki 2496 forint és 38 fillér hátrálékát, mellyel javadalmai fejében a kamara neki tartozik, egyszerre és minél előbb fizessék meg. Csudálatos ez a nagy hátrálék! Roth keresen utána, hogy mennyi a pater fizetése, milyen kötelezettségei vannak, hány káplánt tartott s hányat kellett volna tartania? Ha épen igazolható is az esperes követelése, mégsem lehet neki az egész összeget egyszeriben lefizetni. Először csak 500 forintot, a hiányzó pénzt meg részletenként. Bécs, 1649. október 16. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

178.

III. Ferdinánd nyílt rendelete Zólyom vármegye közönségéhez. Selmeceen a kamarai bányákban dús ércet találtak, melynek feldolgozását és kiolvasztását egyedül a szén hiány akadályozta meg. E körülménytől indítatva rendeli a király, hogy a bányászat céljaira fenntartott erdőkből minden bánya és kohóbirtokos méltányos árért szemet kapjon. Bécs, 1649. okt. 16. Eredeti kézirat, egy ív.

179.

Pálffy Pál levele sonnaui Ochs Farkashoz. Értesíti, hogy a császár és király Lukese (Lukesz?) Philibert mérnököt kiküldte, hogy az a bányavárosokat, bányaműveket és azok vidékét bejárja, felmérje és térképezze. A kamaraprefektus támogassa a mérnököt. Bajmóc, (Woynič) 1649. okt. 31. Eredeti kézirat, egy ív.

180.

A besztercebányai kamara főnöke és főtisztviselői Pálffy Pál nádorhoz. Listiusné asszony nagy károkat tesz a kamarai erdőkben, — nem régiben is közvetlenül a város felett fekvő tölgyesből 63 tölgy, 113 fenyőszálfát vágatott. A nádor ez ügyben kiadott rendeletét mibe sem veszi. Fel kell Listiusnét szólítani, hogy hagyjon fel e. károsításokkal, vagy pedig meg kell őt büntetni. Besztercebánya, 1650. március 4. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

181.

Breznóbánya város bírása és tanácsa a besztercebányai kamarához. A török támadások ellen a város falait ki akarják építeni, mely célra a kamarától segítséget kérnek. Breznóbánya, 1650. május 16. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

182.

Ochs Farkas a besztercei bányabíróhoz. Két orv-halászt ad fel, akiket Óhegyen és Hermanecen Fischer Mihály tetten ért. A vádat Fischer terjeszti majd elő. Besztercebánya, 1651. július 9. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

183.

A császári udvari kamara elnöke és tanácsosai rottenfelsi Roth Herman körmöci kamaragrófhhoz. Breznóbánya várostól az általa kért szabadalmak fejében 1000 darab birodalmi tallért vegegyen be nyugta ellenében. Bécs 1651. szept. 30. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — Mellékelve az udvari kamara leirata Breznóbányához, Bécs 1651. szept. 30. és Roth Herman levele Breznóbányához, Körmöc, 1651. okt. 15. ugyanez ügyben.

184.

Rottenfelsi Roth Herman jelentése az udvari kamarához. A kamara rendeletét a breznóbányaiak tartozására vonatkozólag okt. 13-ik napján megkapta, s annak értelmében intézkedett. Körmöc, 1651. október 24. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — Roth Herman jelentése ugyanoda. A breznóbányaiak azt felelték, hogy a fizetési határidő a polgári év vége. Körmöc, 1651. november 8. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

185.

A császári udvari kamara rottenfelsi Roth Hermanhoz. A Breznóbánya város által teljesítendő fizetés határideje közel van. A város nemcsak ezer tallért ígért ö felségének, hanem három házhelyet is a besztercebányai kamaratisztek részére, amint azt a leküldött eredeti reversális mutatja. A besztercebányai kamarafőnök intézkedik a házhelyek kijelölése és birtokba vétele iránt. Ha ez megtörtént, ha az ezer tallért is behajtotta, a reversális a városnak kiadható, a pénzt a bányagróf további rendelkezésig őrizze meg. Bécs, 1651. december 15. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

186.

A besztercebányai kamara tisztviselői az udvari kamara tanácsosaihoz. A körmöci administrator szept. 22-én maga elé idéztette a kamara nyolc tisztviselőjét, s szemükre lobbantva, hogy a kamarai erdőkben 300 darab kecskét legeltetnek a hivatalnokok, valamint azt is, hogy a vágásokban a cserkéreg felgyujtogatásával nagy károk keletkeznek, — e mulasztásokért és szabálytalanságokért kérdőre vonta őket. Ha a marhatartást be nem szüntetik, úgy a jószágot elveszik tőlük, sőt a szolgálatból való elbocsájtással is fenyegetett az administrator. — A tisztviselők tagadják, hogy a kamarai rezervált erdőkben csak egyetlen kecskét is tartanának. Nem tették ezt soha, de nem is akarják a jövőben sem, nehogy ezzel a szomszéd községek lakóinak rossz példát adjanak. — A favágások őrzésére három-négy erdész van szolgálatban, de a kerület oly nagy, hogy őrizni egyszerre az egészet nem lehet, s éjjel a falusi juhászok tüzet rakva, könnyen felgyujtják a cserkérget is. — Az öt favágó-telepen mintegy 400 darab marhát tartanak a munkások. A legeltetést, mely egyedüli létfenntartási eszközüktől: jószágaiktól fosztaná meg őket, betiltani nem lehet. Ha ezt tennék a tiszttek, úgy az egyértelmű lenne az erdőüzem csödjével. — Mivel a tisztviselők sem a kecske, sem a marhalegeltetésben érdekelve nincsenek, kéri az udvari kamarát, hogy a méltatlan gyanú terhét vegye le róluk. Mindig az utasítások szellemében járnak el. Besztercebánya, 1652. szeptember 26. Eredeti kézirat, három példányban, öt ív.

187.

III. Ferdinánd király Breznóbánya város küldötteinek, úgymint Feyérpataki János jegyzőnek és Prollyak András esküdtnek kérésére a város régi kiváltságait, melyeket királyi elődei már Zsigmondtól fogva megerősítettek, megerősíti. A város adót szedhet, címeres pecséttel élhet, szabad királyi nevet viselhet stb. Bécs (?), 1652. Másolat, egy ív.

188.

III. Ferdinánd rendelete rottenfelsi Roth Herman főbánya-grófi administratorhoz. Tudomására jutott, hogy a besztercebányai kamarafőnök és társai az úrvölgyi sörpincének kibéreltetése helyett, amely évenként 400—500 forintot hozna a kamarának, zúgsörmérést gyakorolnak és ebből évente 600 forintot keresnek. A főnök azonkívül a kamarai alkalmazottak (die cammerhöfischen Underthanen) által fizetett lakbért — évi 347 frt $2\frac{1}{2}$ fillér — továbbá a rét és a malombért — évi 39 frt — szintén a maga javára fordítja. Régebben a kamarai pénztáros a jelzett tételeket mint uradalmi jövedelmeket könyvelte, most azonban azokat egyszerűen elhagyja. A király a zúgsörmérést feltétlenül betiltja, míg a főnök és társai által jogtalanul élvezett béreknek a kamara javára való elkönyvelését elrendeli. Regensburg, 1653. szeptember 10. Eredeti ügyirat, egy ív.

189.

Az udvari kamara rendelete Steiffenegger Márton Vencelhez, kamaragrófi administratorhoz, pénzverő hivatali főnökhöz. Wesselényi nádor kérvényt intézett az uralkodóhoz, miszerint az egyik besztercebányai kamaraházat rezidenciájának óhajtaná átalakítani. Tegyen a besztercebányai prefektus kimerítő jelentést, hogy lehetséges-e az egyik kamaraudvart átengedni, mennyibe kerülne a tatarozás, stb. Pozsony, 1655. máj. 8. Eredeti kézirat, egy ív. Mellékelve Wesselényi kérvénye. 1655. máj. 5.

190.

Sonnaui Ochs Farkas besztercebányai kamaraprefektus felterjesztése a császári udvari kamarához. Mivel a felső kamaraudvart a király a jezsuita-rendnek engedte át, a kamarai tisztviselők lakóhelyének a Pálffy nádor házát kellene megvenni, ami-

ért annak özvegye 4900 forintot kér. Besztercebánya, 1655. szept. 3. Eredeti kézirat, egy ív.

191.

Hat évre kötött szerződés báró Sonнау György királyi biztos és Hoffer Dániel besztercebányai kohófőnök között, melynek értelmében Hoffer 1656. évi ápr. 1-től számítva a besztercebányai alsó és felső gereb szenítő helyére évenként 1400 bogsára való hasábfát tartozik szállítani. Besztercebánya, 1655. október 4. Duplum. Eredeti kézirat, egy-egy ív.

192.

III. Ferdinánd leírata Steiffenegger Mártonhoz. A Sonнау-Hoffer féle szerződést a király jóváhagyja. Bécs, 1656. máj. 20. Eredeti kézirat, egy ív.

193.

Az udvari kamara a besztercebányai kamara tisztviselőinek. Breznóbánya panaszt emelt, hogy a régi időktől fogva bérelt gabonated tőle Bartók István által elvonatott és a beszercei kamara akarja azt bérelni. Tegyenek ez ügyben jelentést. Frankfurt, 1658. május 28. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

194.

Az udvari kamara rendelete Schrötter Demjén körmöci kamara-pénztárnokhoz és Hellenpach Jeremiás könyvvezetőhöz. Tegyenek jelentést, hogy honnan ered a besztercebányai rézműveknek 52,824 forint 19 fillérre rugó adóssága? — Miért van a pénzverő sajtója rosszul berendezve. A Nürnbergből rendelt lakatosokkal meg kell azt javíttatni s nem csak garas, hanem birodalmi tallér nyomására is alkalmassá tenni. Bécs, 1658. június 13. Eredeti fogalmazvány, két ív.

195.

A besztercebányai kamarahivatal számadó könyve 1659. évből.

196.

I. Lipót leírata Richthausen János Konrád főkamaragrófhoz. A császár és király tudomásul veszi és jóváhagyja a szerződést,

melyet a besztercebányai kamara 1659. évtől számítva hat év tartamára Taxner Dániel, Taxner Jeremiás, Bosch Márton famesterekkel bogsafára vonatkozólag kötött. Megengedi továbbá Sturian Mihály erdészeti irnoknak (Holzschreiber) heti két magyar forint fizetés és harminc forint évi lakpénz mellett való alkalmazását. Bécs, 1660. júni. 14. Eredeti kézirat, egy ív.

197.

Az úrvölgyi bányakovácsok munkaszerződése a besztercebányai kamarával. Besztercebánya, 1661. febr. 10. Másolat, 2 ív.

198.

I. Lipót rendelete báró Richthausen János Konrád felsőmagyarországi főbányagrófhhoz. Geroldt Boldizsár besztercebányai bányabíró megromgált egészségi állapota miatt a szolgálatból kegyelemből elbocsátja, helyébe Jung János György mostenici kohófőnököt nevezi ki, az utóbbinak a helyébe pedig Sigl Mártont kohófőnöknek. Bécs, 1660. december 20. — Richtausen rendelete ugyanez ügyben Schultz János Györgyhöz, a besztercei kamarafőnökhöz. Selmec, 1661. január 29, — és Schultz rendelete Junghoz a kineveztetésről. Besztercebánya, 1661. február 28. — A három okirat másolata két íven, a besztercebányai kamara 1648—1662 évi jegyzőkönyvéből.

199.

A besztercebányai kamara főtisztviselőinek alapító okírata az úrvölgyi mészárszék fenntartására alakult részvénytársaság ügyében. Möllner Ádám bérlő aug. 18-án lemondott az úrvölgyi mészárszék árendájáról. Helyébe más vállalkozót, dacára hogy a főbányagróf szeptember 16-áról kelt leíratában a régi vállalkozási feltételeket hagyta meg, eddig nem lehetett kapni. A kamara főtisztviselői tehát a mészárszék üzemben tartására nézve részvénytársaságot alapítottak, amelynek esetleges nyereségéből a betett összeg arányában lesznek részesítendőek. Schultz János György 300 rhenus tallérral járult a részvénytökhöz, Haas Jakab Fülöp könyvvivő kétszázzal, Mertz Ambrus ellenőr szintén, Prun Lénárt Fülöp kohószámartó szintén, Glatz Gáspár bányamesteri segéd egyszázzal. Jelszavaik: alles getreulich und

ohne gefährde. Besztercebánya, 1661. október 1. Eredeti ügyirat, egy ív.

200

Adásvevési szerződés, kiállítva és megerősítve Besztercebánya bírása és tanácsa által. A kamara megveszi Nussdorfer (Dióssy) Mária, Hainc Jakab özvegyének, utóbb Szalatnyai György nádori titkár feleségének besztercebányai házáat, amely a piacon Winth Mária háza és a fürdő-utca között feküdt. Besztercebánya, 1661. nov. 17. Eredeti okirat.

201.

I. Lipót által a besztercebányai kamara összes tisztviselői részére kiadott szolgálati utasítás. Bécs, 1662. febr. 10. Eredeti fogalmazvány, 38 $\frac{1}{2}$ ív.

202.

I. Lipót császár és király által kiadott új szabályzat a besztercebányai kamarai pénztár ügyvitelére vonatkozólag. Bécs, 1662. febr. 10. Másolat, 4 ív.

203.

I. Lipót által kiadott szolgálati utasítás a besztercebányai kamarai pénztárnok részére. Bécs, 1662. febr. 10. Másolat, 5 ív.

204.

I. Lipót által kiadott szolgálati utasítás a besztercebányai kamarai bányaszertárnok és udvarbíró (Hofrichter) részére. Bécs, 1662. febr. 10. Másolat, 3 $\frac{1}{2}$ ív.

205.

I. Lipót szolgálati utasítást ad a besztercebányai kamara erdőmesterének. Bécs, 1662. febr. 10. Másolat, 3 ív.

206.

Az udvari kamara leirata Schultz János György besztercebányai kamarafőnökhöz. Leküldik a királyilag jóváhagyott szerződést, melyet telluanai báró Joanelli János András kamaragróf Taxner Dániel, Taxner Jeremiás és Posch (Bosch) Mátyás famesterekkel 1665. év ápr. hó 1-től 3 évig, évenként szállítandó 14,000 öl (Stabl) bogsafára vonatkozólag kötött. Bécs, 1665. febr.

26. Eredeti kézirat, egy ív. Mellékelve a szerződés. Besztercebánya, 1664. okt. 19. Eredeti kézirat, 2 ív.

207.

Fischer Mihály kamarai erdőmester előterjesztése Schultz János György besztercebányai kamaraprefektushoz. A felső kerületi (Breznó vidéki) szakmányosok és erdőmunkások kérelme tárgyában tesz javaslatot. A munkásoknak a rétek és a kertek mezőgazdasági művelését meg kellene továbbra is engedni, természetesen csak azokon a területeken, amelyeket már emberemlékezet óta művelnek és nagyrészt a breznóbányaiaktól vettek meg. Természetesen az erdő irtása meg nem engedhető, s aki e tilalmat átlépi, attól a kaszálás és termelés jogát meg kell vonni. Eddig is úgy történt. Ha a mezőgazdasági területeket a breznóbányai, olaszki, polonkai lakosoknak adják bérbe, azok az erdőt is fogják irtani, nem úgy, mint a kamarai jobbágyok. — A marhatartást sem kellene megszorítani, mert a tej képezi a munkások fő táplálékát. Ha a munkás megöregszik, vagy megsérül, egyedül a jószágtartásból tengődik, mert a kamara nem támogatja. A vállalkozók sem adhatnak a munkásoknak hetenként annyi húst, mint ennek előtte, mert a hús drágul, — nekik az eladósodástól tartózkodniuk kell, mert a famesterek nem engedik el a tartozást, mint régebben. — A rossz megélhetési viszonyok arra kényszeríthetik a munkásokat, hogy más vidéken és vállalatokban keressenek boldogulást. A munkás kézre az erdőüzemnek pedig szüksége van. A breznói lakosok, akik hajdanában a munkaerő kontingensét kitették, ma már inkább mezőgazdasággal foglalkoznak, — de a lipcsei jobbágyokat sem lehet ma már munkára rendelni, mint a mikor a lipcsei uradalom, ha elzalogosítva is, de kamarai tulajdon volt. Besztercebánya, 1665. október 10. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve a nevezett szakmányosok és erdőmunkások kérvénye ez ügyben. 1665. október 7. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

208.

A besztercebányai kamara főnöke Fischer Mihály erdőmesterhez. Az erdőmester nincs tudatában annak, hogy az erdőmunkások a marhalegeltetéssel mennyi kárt okoznak, valamint talán annak sem, hogy a magyar országgyűlésen külön porták

alá való számításukat is követelték. Ezekre nem lehet szemet hűnyni. Különben a kamara következő feltételek mellett szerződött a munkásokkal: — 1. A mezőgazdasági üzemtől a termék elvesztése és büntetés terhe mellett tartózkodjanak. 2. Idegen marhát átteleltetni ne bátorkodjanak. 3. A famester legfeljebb hat darab tejelő tehenet, hat ökröt, három borjut, két lovat tartat, — a szakmányos vállalkozó négy tehenet, két fiatal marhát, egy lovat, — az előmunkás két tehenet, egy borjut, egy lovat. Több jószág tartása annak elvesztését vonja maga után. — A szerződés az erdőmesternek hivatalból kiadatik avval a megjegyzéssel, hogy az abban foglaltakhoz szigorúan tartsa magát és az érdekelt feleket is ahhoz tartassa. A fölös marhákat 1665. év december végeig adják el a munkások, vagy pedig vágassák le. Besztercebánya, 1665. november 19. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

209.

Dudás János és a besztercebányai kamara közt kötött bér-szerződés. Dudás molnár az ullmansdorfi (Olmányfalva) malmot három évre kibérel a kamarától. Besztercebánya, 1666. okt. 24. Másolat, egy ív.

210.

Berna György a besztercebányai kamarától az ullmansdorfi (Olmányfalva) malmot három évre kibérel. Besztercebánya, 1667. novemb. 1. Eredeti példány és másolat egy, egy ív.

211.

Telluanai Joanelli János báró főkamagróf mint a bányakamara képviselője szerződést köt Taxner Dániel, Taxner Jeremiás és Posch Mátyás famesterekkel, melynél fogva azok 1668. ápr. 1-től fogva három évig, évenként 1400 bogsa fát termelni, leusztatni és a besztercebányai gerebeken átadni tartoznak. Besztercebánya, 1668. jan. 11. Eredeti kézirat, két ív.

212.

A besztercebányai kamara igazgatósága és Radvánszky György között megújított bérszerződés. A kamara továbbra is bérbe veszi a tajói kohó faszükségletének fedezésére már 1651-

ben árendált Radvánszky-féle erdőt. Besztercebánya, 1668. jun. 1. Eredeti kézirat, 4 ív.

213.

A besztercebányai kamara jelentése a császári udvari kamarához. A kamara 1660-ik évben, 1662-ben pedig ismételten erdőbejárást tartott Zólyom vármegye egy szolgabírójának, egy esküdtjének, a lipcsei uradalom két tisztjének és Breznóbánya város küldötteinek közreműködésével. A bejárást Zólyom legfelső vidékén Vacoknál és Benesházán kezdték, Tiszolc felé (Rohosna) folytatták, s az alsó vidéken Lipcse és Óhegy környékén fejezték be. Mindenütt nagy károkat konstataáltak, amelyek elkövetésében a murányi és lipcsei uradalmak jobbágysai és a breznóbányai lakosok bűnösök. Különösen nagy a kár Óhegyen és a mostenici (mosódi) tölgyesekben, ahol már alig találni ép tölgyfát a lipcsei jobbágyok kecske legeltetése miatt. A lipcsei jobbágyok az erdőt őrző kerülőket megöléssel fenyegették, az úrvölgyi erdőört nyomorékká verték, Rónicon (Kis-Garam) a kerülő szolgástól együtt, amint a kártevőket rajta csípték, úgy megütlegelték, hogy a kalandot csaknem bőrükkel fizették meg. A lipcsei várnagy a jecenyei patakon a bányarendtartás és az uradalommal kötött szerződés ellenére fűrészmalmost építtetett, ugyancsak Csató Mihály várnagy a mosódi kohófőnöknek a serfözést, illetőleg a kohómunkások részére való kiárulást tiltotta. A kamara e bajok orvoslását kéri. Besztercebánya, 1669. november 13. Eredeti fogalmazvány, hat ív.

214.

A császári kamara Schultz János György prefektushoz. A vidéken erős összejövetelek tartatnak, amelyek az év tavaszán megkezdendő mozgalommal fenyegetnek. Így január 28 és 29-ik napján is volt egy konventikum a kis Breznóbánya városkában s tudomás szerint február 28-ikán megint lesz, amelyen a dunántúli és a dunáninnyi megyék küldöttei fognak tanácskozni. Az ily magánösszejöveteleken való részvétel a kamarai tisztek részéről ö felségének nem tetszenék. Amit azonban a prefektus az összejövetelekről tud, arról tegyen jelentést. Bécs, 1670. február 17. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

215.

Telluanai Joanelli János báró főkamaragróf, mint a bányakamara képviselője szerződést köt Schmauchler Márton és Schmauchler György szénítő mesterekkel, mely szerint azok 1670. év okt. 1-től fogva három éven keresztül a besztercebányai gerebekre leúsztatott hasábfát szénné égetni kötelesek. Besztercebánya, 1670. szept. 26. Eredeti kézirat, két ív.

216.

A likavai uradalom havas legelői, rétei, szénatermése után járó bérjövedelem kimutatásának kivonata. Az ügyirat keltezési helyének megnevezése nélkül. 1671. év. Másolat, két ív.

217.

Az udvari kamara telluanai báró Joannelli János András főbányagrófhoz. Breznóbánya és Rozsnyó városoktól a tizedbérletet megfelelő egyezséggel vegye el, maga vegye bérbe a kamara nevében, és a bérletjövedelem hadi célokra — így Murány várának ellátására is — fordítandó. Bécs, 1672. május 12. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

218.

Szerződés a cs. és kir. udvari kamara és báró Joannelli között, aki a besztercebányai rézművek kezelését bérbe veszi. Bécs, 1672. szept. 10. Másolat, 4 ív.

219.

Breznóbánya bírójának és esküdtjeinek felségfolyamodványa. Segítse őket a király a bányakamara által a Garam mentén építendő városfalak költségének viselésében. A forradalmi idők szorgalmazzák a védelmi művek építését. Breznóbánya, 1672. december 7. Eredeti fogalmazvány, másfél ív.

220.

Schultz János György besztercebányai kamarafőnök Joanelli főbányagróf távollétében szerződést köt Schmauchler Márton és Schmauchler György szénítő mesterekkel, mely szerint azok 1673. évtől fogva három éven keresztül a besztercebányai gerebekre

leúsztatott hasábfát szénné égetni kötelesek. Besztercebánya, 1673. jan. 2. Eredeti kézirat, két ív.

221.

A császári kamara telluanai báró Joannelli János András főbányagrófhoz. Breznóbánya kérvényt nyújtott be az udvari kamarához, hogy a terménytized albérletét ne vonják meg tőle. A besztercebányai kamara utasítandó, hogy a szokásos bérletösszeg beszolgáltatása ellenében az idén hagyják meg a városnál a tizedszedést. Bécs, 1673. június 12. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

222.

I. Lipót rendelete a magyar udvari kamarához. A likavai és letavai uradalmak, valamint Jánoky Gáspár és Bartakovitz János jószágai a besztercebányai kamara igazgatása alá osztatnak be, míg az árvai uradalmakat közvetlenül az udvari kamara kormányozza. Bécs, 1673. július 29. Eredeti fogalmazvány, két ív. — Mellékelve ugyanezen ügyirat másolatban és Mária Teréziának 1753. március 25-én Bécsben kiadott rendelete, melynek értelmében a hradek-likavai uradalomnak Óhegy felé fekvő része a besztercebányai bánya és erdőüzem céljaira a selmeci főbányagrófság igazgatása alá és kerületébe osztandó be. A két okmány másolata fél íven.

223.

Pécsy Zsigmond szolgabíró és Eczet Ferenc esküdt, mint Zólyom vármegyét képviselő hatósági kiküldöttek bizonyosság levelet adnak arról, hogy Jánoki Gáspár nagyréti és ocsovai birtokai a besztercebányai kamarára szállottak át. Farkasfalva, 1674. jan. 10. Eredeti kézirat, egy ív.

224.

A besztercebányai kamara és Breznóbánya város közt kötött egyezség. Több breznói polgár annak idején nagy károkat tett a kamara részére rezervált breznói erdőkben. A kamara és a város 1661 november havában békés egyezséget akart kötni, melynek értelmében a város magát 600 birodalmi tallér kártérítésre kötelezte volna, de az ügy tárgyalása némely polgár akadékoskodása folytán megakadt. Ő felsége kártérítésül a breznói tized szedését a kamarára ruházta, azonkívül 600 tallért három

évi részletben, évenként szent Mihály napján, teljes kártérítés címén köteles a város fizetni. — Hogy jövőben a károsításnak elejét vegyék, egyezséget kötöttek, hogy a kártevőket a breznói városbíró pénzbüntetéssel sujtja. Ha a bíró a kamara megkeresésére igazságot nem szolgáltatna, vagy azt szemlátomást halogatná, sőt a megyei alispán intésére kiszabott határidőn belül sem volna hajlandó szolgáltatni, úgy 100 magyar forintot fizet a kamarának. — Breznóbánya város, illetőleg annak polgárai a környékbeli erdőkben a használati helynek előre való kijelölése mellett fát vághatnak, hogy azt a saját céljaikra felhasználják. A folyók és patakok mentén, melyeken a kamara akar úsztatni, az erdők használata tilos és egyedül a kamarának van fenntartva. E tilalom ellen vétők büntetendők. — Óvakodjanak a breznóbányaiak marhaszállást építeni tilalmas helyek közelében, vagy fiatalosban, ültetvényesekben legeltetni. E tekintetben az erdőörökkel lépjenek érintkezésbe. — Erdőkárok megelőzése céljából a város saját költségén két erdőort köteles tartani. — Breznóbánya városnak nem szabad különleges és írásbeli megegyezés nélkül kamarai famestert, vagy erdőmunkást polgárai sorába felvenni. — A kamara visszaadja a városnak a tizedszedés jogát jövedelmül, különösen pedig a katolikus lelkész ellátására. Breznóbánya, 1674. március 7. Négy példány, másolat, harmadfél ív.

225.

A császári és királyi udvari kamara szepességi adminisztratora a besztercebányai kamara tisztviselőihez. A polonkai határban az elmúlt évben leégett egy fűrészmalom, amelyet a kamarának valamelyik jobbágya bírt és használt. Amennyiben a malom helye a murányi uradalom tulajdona, a kamara ne hagyjon ott ujolog malmot építtetni. Kassa, 1674. június 1. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

226.

A besztercebányai kamara az udvari kamarához. Felterjeszti Breznóbánya kérelmét a város határának bejárására, revíziójára és megállapítására vonatkozólag, amelyet Wesselényi Ferenc volt nádor határsértéssel illetett. A mennyiben a breznói erdők a várossal kötött egyezség értelmében inkább a kamarának, mintsem a városnak válnak hasznára, Ő felségénél ki kellene esz-

közölni a kért revesiót. Besztercebánya, 1675. június 27. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

227.

Breznóbánya város bírása és tanácsa a besztercebányai kamarához. A város az 1674-ik évi szerződés értelmében az erdőmunkásokat a mezőgazdasági munkától visszatartja, a benusi (benesházai) munkások e szerződés ellenére mezőgazdasági munkát üznek, s a kamarai erdőmunkát elhanyagolják. — Jelöljenek ki a kamarai erdészek helyeket, ahol nyári és téli marhaszállást építhessen a város. — Mivel a város az utolsó két évben mintegy 16,000 forintnyi porcióval terheltetett meg, s pénzsükében van, kéri a kamarát, hogy a benesházai erdőmunkások és a rónici (kis-garami) kohómunkások földjeitől, amelyek a városi területen fekszenek, a rendes tized mellett adót szedhessen. — Panaszodik, hogy a kamarai favágók a megengedett marhaszámon felül legeltetnek, földet művelnek, erdőt irtanak, a polgárok földjein legeltetnek stb. Kéri a város, hogy a kamarára nézve hátrányos, reá nézve káros visszaéléseket szüntessék meg. — Az egykori Ruop nevezetű kohó helyét, amely törvényszerint a városé, bocsássák vissza a város tulajdonába. Breznóbánya, 1674. augusztus 24. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

228.

A besztercebányai kamara az udvari kamarához. Taxner Jeremiás halála miatt új szerződést kellett kötni három más famesterrel. Az öreg Taxner Dánielnek, aki 65 évig hűséggel szolgálta a kamarát és jelenleg 95 éves, a rendes heti fizetés meghagyását ajánlja a kamara. Taxner tapasztalataival és tanácsával jövőben is jó szolgálatot tehet a közügynek. Besztercebánya, 1674. november 20. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

229.

Schultz János György besztercebányai kamarai prefektus ifj. Fischer Mihályt a Zólyom-Lipcse és Lucatin (Lucatö) községek között felmerült határpörben a határ kiigazítással bízta meg. Besztercebánya, 1676. ápril. 8. — Fischer Mihály a határkiigazításban hozott ítéletet az érdekeltek előtt felolvassa. Lucatin, 1676. ápr. 24. — Schultz János az ítéletet megerősíti. Besztercebánya,

1676. jun. 23. — I. Lipót rendelete a besztercebányai kamarai prefektushoz. Wesselényi Ferencz és neje Szécsi Mária 4000 frttal tartoztak néhai Lippai György esztergomi érseknek, aki a tartozást a körmöci franciskánus kolostorra testálta. A besztercebányai kamara, amennyiben az adósság a lipcsei uradalmat terheli, nyugta ellenében a jelzett összeget kamataival együtt a ferencrendi barátoknak fizesse ki. Bécs, 1674. febr. 14. — Mária Terézia 270,000 forintnyi tartozása fejében báró Palm Ferenc Teofilnek a komáromi rév és a zólyomlipcsei uradalom jövedelmeit leköti. Bécs, 1745. márc. 4. — I. Lipót azt az egyezséget, melyet Listius Jánosné, Szécsi Katalin és Pojnik (Pónik) község Wesselényi Ferenc nádor előtt 1656. ápr. 4-én az úrbér viszony rendezésére nézve kötöttek, 1659. szept. 20-án Pozsonyban megerősíti. — Zólyom vármegye a megerősítést Zólyomban, 1660. jun. 3-án tudomásul veszi. Ez okiratok másolata 5 íves füzet.

230.

A császári és királyi udvari kamara Schultz János Györgyhöz, a besztercebányai kamara főnökéhez és a bányavárosok ez időszertinti adminisztrátorához. Tegyen javaslatot Breznó város kérvényére, mely a városi falak felépítésének céljára kamarai támogatásért folyamodott. Bécs, 1677. október 21. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

231.

I. Lipót rendelete Schultz János Györgyhöz. Breznóbánya 500—600 rhenus forintot kért a város falainak felépítésére. A besztercebányai kamara pénztárnoka folyósítsa a kért segílyt, de Schultz őrizze ellen, hogy a pénzt becsülettel az említett célra fordítják-e? Bécs, 1678. március 15. Másolat, egy ív.

232.

I. Lipót által kiadott szolgálati utasítás ifj. Fischer Mihálynak, a felső magyarországi bányavárosok kapitányának, a selmeci és besztercebányai uradalmak jószágigazgatójának. Bécs, 1678. jun. 3. Eredeti kézirat, 3 ív.

233.

A besztercebányai kamara számadó könyve a pénzbevételek és kiadásokról 1679. évből.

234.

I. Lipót nyílt parancsa a felsőmagyarországi bányavárosok és azok vidékének összes lakóihoz. Eltiltja a kecskelegeltetést és az erdőknek bármely rongálását a bányavárosokat környékező erdőkben. Prága, 1680. febr. 12. Duplum, eredeti kézirat, egy egy nagy ív terjedelemben.

235.

Gruebi Vichter János András báró főkamagróf szerződést köt Schmauchler Györggyel, mely szerint ez 1680. évtől kezdve három éven keresztül a besztercebányai gerebekre leusztatott hasábfát szénné égetni köteles. Besztercebánya, 1680. márc. 2. Eredeti kézirat, 4 ív.

236.

A besztercebányai kamara Schmauchler Györggyel három évre szerződést köt szénégetésre. Besztercebánya, 1680. márc. 2. Másolat, 4 ív.

237.

I. Lipót rendelete a felsőmagyarországi főbányagrófhöz. Az összes kamarai tisztviselők és alkalmazottak fizetése után — egy forintra egy garast számítva — hadi célokra adó szedendő. A folyó év július elsejétől kell kivetni az adót, s a befolyt összeget a bányagróf minden évnegyedben kimutatás kíséretében a cs. udvari hadi számhivatalba szállítsa be. Sopron, 1681. május 28. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

238.

A kamara zólyomlipcsei uradalmának pénzszámadási könyve 1681. évből.

239.

Posch Mátyás famester kérvénye grubi Vichter János András főbányagrófhöz. Taxner Baltazár famester halálával a kamara azt a változást akarja keresztül vinni, hogy Benedict Dániel a Fekete-Garam mellékére helyeztessék át, Posch Mátyás meg a Zernbach (Cserni potok) völgyébe. Posch e rendelkezést magára nézve sérelmesnek tartja, hivatkozva őseinek a kamara szolgálatában szerzett érdemeire, az ő huszonnégy évi hű szolgálatára, hajlott korára és arra, hogy a kamaránál semmi adóssága nincs, —

kéri, hogy régi állomásán hagyassék meg. Besztercebánya, 1684. május 1. Eredeti kézirat, egy ív.

240.

Urbanovicz Illés a blatnicai uradalom provizora a besztercei kamara főtitestjeihez. Révai Kata Szidonia blatnicai uradalmának juhái sokszor áthajtottak a kamarai havasokra. A kamarai tisztviselők a legeltetés megengedéseért évenként bizonyos tiszteletdíjat (?!) kaptak a blatnicai uradalom juhászatától. (Dominationibus Vestris annuatim honorario reddito.) A felügyelő kéri, hogy a tisztek a jó szomszédságot továbbra is tartsák fenn. Blatnicavár, 1684. július 14. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

241.

A besztercebányai kamara számadó könyve a pénzbevételek és kiadásokról 1684. évből.

242.

A besztercebányai kamara Breznóbánya előjáróihoz. Az esztergomi várerőd javítására épületi fára van szükség; a környékbeli erdőkből az alkalmas törzseket késedelem nélkül szíveskedjék a város kiadni és alkalmas emberek segítségével leosztattatni. Besztercebánya, 1685. július 24. Másolat, fél ív.

243.

Breznóbánya város a besztercebányai kamara tisztviselőihez. Vonatkozással a kamarának 1685. júl. 24-én kelt átiratára, értesíti azt a város, hogy az esztergomi vár építésére megfelelő fát az év folyamán nem szolgáltatathat. Breznóbánya, 1685. augusztus 8. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

244.

Grubi Vichter József főbányagróf rendelete a besztercebányai kamara könyvelőjéhez és ellenőréhez. Rohatsch Jánost, aki a kamarai prokurátor előtt gyilkos tettét beismerte, szolgáltatassák át az összes tanújelekkel, vallomásokkal és vállatási jegyzőkönyvekkel Besztercebánya városnak, mert a kamarának a tettes megbüntetésére ius gladii-ja nincs. Selmec, 1685. szeptember 7. Eredeti kézirat, egy ív.

245.

A besztercebányai kamara pénztárnoka és könyvelője grubi Vichter János Andrásához. Schmauchler György szénmester emlékiratára vonatkozólag az az észrevételük, hogy az év utolsó negyedében a szerződésen változtatni, vagy újításokat behozni nem tanácsos, de néhány bogsa szénnel kísérletet lehetne tenni. Besztercebánya, 1685. szeptember 28. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

246.

Grubi Vichter János András főbányagróf a körmöci kamarához. A hivatalos póstát hetenként pontosan küldjék, nehogy az udvari kamarához elkésve érkezzenek be az ügyiratok. Tudatja a tisztviselőkkel, hogy a bányavárosok múlt évi hadi adóját sikerült leszállíttatni. Bécs, 1685. október 21. Eredeti kézirat, egy ív.

247.

Mayer Tibát Jakab az udvari kamara tanácsának megbízásából grubi Vichter János András főbányagrófhhoz. A magyar bányavárosok folyamodtak a hadi beszállásolás és élelmezés terhének megszüntetéséért. Erre nézve Ő felsége azt rendeli, hogy 1. a hét bányaváros a megyék hadi terhelésétől elkülönítve kezeltessek. A megyékre rótt kötelezettséget viseljék a megyék; 2. a múlt téli beszállásolás és élelmezés fejében és helyett a hét bányaváros félévre szóló váltságdíjat fizessen. Összesen 13,000 forintot. A pénzt előleges részletekben minden hónap elsején fizessék le grossai Wenzel János hadbiztos kezéhez, különben katonai végrehajtás éri őket. 3. A dippenthali és aspermonti gyalogezredek mégis ott maradnak téli szálláson, ahol jelenleg, de báró Dippenthal parancsnokoló tábornoknak meghagyatott, hogy a városokat semmi egyéb sarccal ne terhelje. Reméli a hadbiztossági hivatal, hogy a főbányagróf neki tettel és tanácscsal segítségére lesz, hogy a bányavárosokról a megyékre hárított terheket Zólyom és Bars vármegyéktől behajtani segít. Bécs, 1685. október 23. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

248.

A körmöci kamara a besztercebányai kamarához. A »grosser Stein« mellett vezető út kiépítését a körmöci kamara egész hosszúságában el nem vállalhatja. Egyrészt Körmöctől igen távol

esik, másrészt a Radvánszkyak is használják, különben is a kamarának sem fekvőségei, sem jobbágyai nincsenek, akik a hosszú út építésének költségeit fedeznék. Körmöc, 1686. január 3. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

249.

Payhrl János úrvölgyi korcsmabérlőnek megtiltja a kamara, hogy a bányászoknak nagyobb bor vagy sörszámlát hitelezzen. Besztercebánya, 1686. január 19. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

250.

A túróci káptalan bizonyáglevele Pónik község kiváltságleveleinek hitelességéről, melyet a káptalan Fidicen Márton és Mráz András póniki polgároknak kiadott. — Az egyik adománylevél Dávid, Zólyomi főispántól, Albeus Márton fiától ered, aki a póniki királyi jobbágyokat ama kiváltságokban részeltette, miszerint egyenként és összesen fejadó fizetésétől mentek legyenek, maguk köréből birót választhassanak, s peres ügyekben a megye tisztviselőjének alá ne vetessenek, — végre hogy a póniki határban lévő összes szántóföldeket és réteket maguk közt felosztassák és birhassák, kivéve a királyi tiszt (Colonus regalis) dubravikai rétyjét. A kapott földért 80 arany forintot tartoznak egy év alatt a király úrnak fizetni és pedig harmadát Mihály napján, a másik harmadát karácsonykor, a többit szent György napján. A telep két telkét (curia) az ott időző, vagy időzendő királyi vadászok számára kihásítja az adományozó. Zólyom, 1400. — Főispánja adománylevelét megerősítette maga Zsigmond király (1404), utána Hunyadi Mátyás (1464), II. Lajos (1525), Rudolf (1583), II. Mátyás és III. Ferdinánd. — A második okírat, melyet 1557-ben az esztergomi káptalan hiteles másolatban adott ki, Kún László király 1282. évben kelt adománylevele. A király Fülöp mester, Tamás ispán fiának (filius Comitis Thomae de Turchus) kérelmére a póniki erdőt, mely sem vadászásra nem alkalmas, sem haldús vizekkel nem bir, Fülöpnek adományozza. — A harmadik okírat, szintén az esztergomi káptalan hiteles másolatában, arról szól, hogy Fülöp mester fiai Teofil esztergomi kanonok előtt 1310-ik évben óvást emeltek Pochol ispán fiainak (Jakab, Péter és Pál) erőszakoskodása ellen, akik póniki erdejük egy részét elfoglalták és bitorolják. — A túróci kápta-

9*

lan hiteles másolatot a jelzett három okiratról 1686. február 1-én adott ki. Eredeti fogalmazvány, tíz ív.

251.

A besztercebányai kamara Breznóbánya városhoz. A felség nevében felszólítja az esztergomi várerősség építéséhez, javításához szükséges műfa kiszolgáltatására. A vágásokban feldolgozott épületi fa a helyszínén hagyandó, annak szállítására megfelelő segédelmet adjon a város. Besztercebánya, 1686. febr. 19. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

252.

A richtergrundi (Birótelep) és hermaneci polgárok emlékirata a besztercebányai bányatörvényszékhez, amelyben a richtergrundi hányó és a hermaneci bányasalak átkutatására vonatkozó jogukat a tartós és régi gyakorlat alapján igyekeznek bebizonyítani. Praesentálva 1686. március 25. Eredeti fogalmazvány, két ív.

253.

Kamarai jegyzőkönyv töredék. A szénégető mestereknek fejenként, tekintettel a nehéz időkre 15 rhenus forint előleget adnak. Az óhegyi szénégetők a szén mértékegysége után árjavítást kérnek, máskülönben a munkát beszüntetik. Mivel a fát csakugyan nagy távolságban, a havasok alján (bei der turzer Holla) szenítik, minden szekér szén után 10 dénár áremelést kapnak. Besztercebánya, 1686. május 4. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

254.

Erdőbejárás jegyzőkönyv a besztercebányai kamarauradalom területén fekvő erdőüzemekről. A benusi (benesházai), a bacuchi (vacoki), a schwarzwasser (fekete-garami), a zernbachi (cerni potok, kis-garami) üzemekről. Besztercebánya, 1686. május 18. Eredeti fogalmazvány, két ív.

255.

Grubi Vichter János András bányagróf a besztercebányai kamara főtisztviselőihez. Az erdőbejárás jegyzőkönyvet megkapta. Amennyiben a nyár folyamán fát úsztatni nem lehet, s tűzifában

és szénben nagy szükség támadhat a besztercebányai rézkohónál, kifogásolja, hogy legalább 2000 öl fát tartalékba félre nem tettek. Kérdi, hogy a Gatterburg udvari kamaratanácsos által megrendelt sörfőző üst mennyibe kerül? Meghagyja, hogy az üstöt neki (Vichternek) küldjék meg. Bécs, 1686. május 31. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

256.

Breznóbánya birája Huppel János Frigyes Lipóthoz, besztercebányai prefektushoz. A prefektus megkeresésére értesíti, hogy néhány breznói polgárt, akik szénagyűjtés után a Selena völgyben Schwantner György farakásai mellett tűznél találtak, már megbüntetett. A Subra völgyi tüzeset nem városi polgároktól ered. A bíró eltiltotta, hogy a polgárok, vagy pásztorok vágás közelében tüzet rakjanak. Sokszor azonban idegen csavargók (mendici extranei) a ludasok, akik kenyér fogytán vad gyümölcsök keresésére mennek a vágásokba; ezekért a város nem felelhet. Végre, mivel a várost két évi tartozásáért a hitelezők szorongatják, kéri a város területén lakó kamarai favágók adóját. Breznóbánya, 1686. július 30. Eredeti kézirat, egy ív.

257.

Grubi Vichter János András rendelete a besztercebányai kamara főtisztjeihez. Schmauchler György famester emlékiratára nézve jelentést kér; honnan a famester nagy adóssága a kamarával szemben. Bécs, 1686. augusztus 8. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — Mellékelve a kamara jelentése. Schmauchlernek a császári katonaság kárt okozott, s ezen a címen a kamara 400 öl fát leirt az ő terhéből, azonban a fennmaradt adósság mégis jelentékeny. Pénzzavarának oka, hogy nem maga ügyel fel a fa és a szénüzemre, hanem helyette a szénmesterek gazdálkodnak. Ehez járul még, hogy Schmauchler házat és kertet vett, ami még inkább megterhelte. Besztercebánya, 1686. augusztus 14. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

258.

A besztercebányai kamara Vichter főbányagrófhhoz. A breznóbányaiak adót akarnak szedni a város területén ingatlanl bíró kamarai alattvalóktól. Ez a kívánság jogos a városi házakhoz

tartozó földek után és ama területek után, melyeket a kamarai alattvalók a polgároktól zálogba bírnak, de vannak egyes földek, amelyek emberemlékezet óta a kamarai famesterek stb. birtokában vannak, amelyekért adót eddig nem fizettek, s nem volna méltányos, ha ezután fizetni kötelesek volnának. A zálogföldeket váltsák vissza a polgárok, ami a kamarára nézve is előnyös, mert a famesterek és munkások idejét nem vonná el a szolgálattól a magán gazdálkodás. Besztercebánya, 1686. október 5. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

259.

Kamarai jegyzőkönyv töredék kisebb üzemi és személyi intézkedésekről. Az új kohói (Neuhütten, Besztercebánya) munkások bérjavítást kérnek, s panaszkodnak, hogy a kohóirnok nem ad el nekik elegendő sört, hanem azt idegeneknek árulja. Bér-emelésre gondolni sem lehet. Az irnoknak szigorúan meghagyatik, hogy hetenként három hordó sört kizárólag a munkásoknak mérjen ki. — A jeszeni jobbágyok a várrobotot pénzben akarják megváltani. Tekintettel arra, hogy nevezettek a munkahelytől nagyon messzi laknak, a kamara a megváltást illetékes helyen javallani fogja, — kivéven a konyhára való szolgálatot, t. i. vadnak és hálnak beszolgáltatását (Kuchelverrichtung). — Drangos Dániel az olaszki italmérést 40 bírodalmi tallér évi bérért árendába veszi. — Az óhegyi hevérek Óhegy felett gabonaörlő malom felállítását kérik, mivel az ulmankai malom messzi van. Az ulmankai molnár hajlandó a saját költségén két köves malmot építeni, ha egy évig bért nem fizet érte a kamarának. Megengedtetik. — Schmauchler György szénégető mester 13 szénítő helynek javításáért visszatérítést kér. Részben megadatik. — Payhrl Jánosnak bérbé adatik 300 magyar forintért az úrvölgyi korcsma, stb. Besztercebánya, 1687. február 26. Eredeti fogalmazvány, két ív.

260.

A besztercebányai kamara számvevősége a főbányagrófhhoz. Polszinger Jakab János, úrvölgyi szertárirnok az általa elárúsított sörért még az 1684-ik évtől kezdődőleg 988 forint 72 $\frac{1}{2}$ krajcárral tartozik, dacára, hogy a császári udvari kamara neki 1686-ban a magyar rebellisek (!) által okozott károk fejében 399

forint adósságot elengedett. Az irnokot fel kell szólítani a rögtön fizetésre. Besztercebánya, 1687. március 17. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — Mellékelve az irnok adósságának kimutatása. Fél ív.

261.

A besztercebányai kamara és Payhrl János közt kötött szerződés, melynek értelmében az úrvölgyi bor és sörmérés évi 300 magyar forintért három évre Payhrlnek bérbe adatik. Besztercebánya, 1687. március 31. Eredeti fogalmazvány, duplum, három ív.

262.

Ruprecht Miksa Konrád kamarai ellenőr által felvett rovancsolási jegyzőkönyv az úrvölgyi erdőből termelt műszerfaanyagról. Besztercebánya, 1687. május 27. Eredeti kézirat, egy ív.

263.

A besztercebányai kamara főtisztviselői Polszinger Jakab János úrvölgyi szertárirnokhoz. A rétekről, amelyeket egyes erdő-kárban talált egyénektől elvettek, a fűvet le kell kaszálni és a kamara javára értékesíteni. Besztercebánya, 1687. augusztus 4. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

264.

A besztercebányai kamara Breznóbánya város előljáróihoz. A kamara rezervált erdőiben egyes polgárok nagy károkat okoztak. Az 1674-ik évben kötött szerződés értelmében, melynek egy másolatát megküldik, a város a tetteseket tartozik megbüntetni. Az ügy rendezése céljából küldjön ki a város két meghatalmazottat Besztercebányára. Kérdi továbbá a kamara, hogy a piarista atyák számára engedélyezett évi tized azok távollétében hová fordítandó? Besztercebánya, 1687. augusztus 22. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

265.

Breznóbánya város bírása a besztercebányai kamara főtisztjeihez. A kamara átiratát rögtön nem tudta a tanácsban kihirdetni, mert a tanácsosokat és a polgárokat az idő rosszasa miatt összehívni nem lehetett, de az átirat felolvasása a közel jövőben megtörténik és választ is fognak küldeni. Breznóbánya, 1687. augusztus 28. Eredeti kézirat, egy ív.

266.

A selmeci főbányagrófi hivatal a besztercei kamarától egy garami híd építéséhez a még hiányzó faanyagot kéri, tovább két három darab aknakötelet kér. Selmec, 1687. október 29. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

267.

A besztercebányai kamara számadó könyve a pénzbevételek és kiadásokról 1687. évből.

268.

Breznóbánya város a besztercebányai kamarához. (?) Az erdőkárokért nem a juhászokat kellene megbüntetni. hanem a gazdákat, mert hogy a juhászok kárba ne menjenek, azért a gazdák a felelősek. Breznóbánya, 1688. március 29. Másolat, fél ív.

269.

A besztercebányai kamara összes famesterei Vichter főbányagrófhhoz. A mennyiben a velök kötött szerződés lejár, kéri annak megújítását. Az erdők évről-évre távolabb fekvő vidékeken kerül-
vén kihasználás alá, a vállalkozó szakmányosok magasabb egy-
ségárat kívánnak a fa közelítéséért és usztatásáért. Ehez képest a famesterek is egységár emelést kérnek. — 1687-ben a hirtelen vihar a két besztercebányai gereb két-két mezőjét kiszakította. Az alsó gereben át sok fa úszott el, azért kéri bizonyos famennyiségnek a leírását. — A Fekete-Garam mentén és Benus (Benesháza) vidékén számos gátat és usztató-csatornát megjavítottak. A kamara kárpótolja a famestereket a javítási munkák költségeiért. Besztercebánya, 1688. április 19. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

270.

A besztercebányai kamara főtisztviselői Vichter főbányagrófhhoz a famesterek emlékirata dolgában. A szerződés kért megújításának mi sem áll útjában. Az egységár felemelését nem ajánlják. A gerebek elszakadásának egyrészt a famesterek az okozói, a mennyiben az usztatással lassan haladtak, s mikor a jó víz-állás a végefelé járt, aggodalmukban egyszerre temérdek fát bocsájtottak vízbe, ami hatalmas nyomásával a gerebeket áttörte. Az usztatás késedelmes keresztülvitelével 1686-ban is sokat ártot-

tak a besztercei rézkohó üzemének. — A gátak és csatornák jó karban tartásáért semmi viszonzószolgálatot nem várhatnak a kamarától, mert azok javítására és épen való átadására szerződésileg kötelezve vannak. Besztercebánya, 1688. május 1. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — Mellékelve a famesterekkel 1668-ik évben kötött szerződés kivonata.

271.

Grubi Vichter János András főkamagróf szerződést köt Benedict Dániel, Urbani András és Posch Márton famesterekkel, melynél fogva nevezettek 1688. év jan. 1-től számítva három éven keresztül évenként 1400 bogsa fát termelni, leusztatni, a besztercei, szükséghez képest a rónici (Kis-Garam) gereben kirakni tartoznak, sőt az usztatási berendezéseket rendben tartani, szükség szerint építeni is kötelesek. Besztercebánya, 1688. júni. 9. Eredeti kézirat, 2 $\frac{1}{2}$ ív.

272.

Vichter főbányagróf a besztercebányai kamara tisztviselőihez. A szerződést a famesterekkel három évre meg kell újítani. Mivel a fausztatás, különösen a selinai (Zelena) völgyben nagy nehézségekbe ütközik, a famestereknek a gátak és az usztató csatornák javítására előleges jelentés után segély adandó. A gerebszakadás által okozott kár miatt a famesterek javára havan öl fa leirandó. Végre hogy a famesterek a rablóktól háborítatlanul végezzék munkájukat Benuson két, a Fekete-Garam mentén két, Bacuhon és a Zernbach vidékén két hajdút fogadjon fel a kamara. Besztercebánya, 1688. június 10. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

273.

Grubi Vichter János András főbányagróf a besztercebányai kamarához. A kamara pénzügyi helyzetét a heti jelentésből megismerte. Előleget nem adhat, mert sem a selmeci, sem pedig a körmöci kamaránál pénzkészlet nincsen, — tehát várjanak türelemmel, amíg az isten a bányák ereinek gazdagságát megszorítja. — Hogy a leégett ulmankai gabonamalom és a szenicei korcsma felépíttette, kedves tudomásul szolgál. A rónici és a szenicei bányatérképeket ne küldjék fel, mert két hét múlva maga is leutazik a kerületbe. — Hogy a Fischer család a bánya

és kohóüzem részére fenntartott erdőben szabadjára letelepedett és építkezési célra kénye kedve szerint fát vágat, jogtalanság. Reméli, hogy a főtisztek ilyen visszaéléseknek útját állják. Mert mire való volna hát a császári erdőmester és az erdőrendtartás? — A famesterek a fának leszállításáért most egyszerre ki nem fizethetők. Bécs, 1688. október 5. Eredeti kézirat, egy ív.

274.

I. Lipót által kiadott szolgálati utasítás a zólyomlipcsei udvarbíró (Hofrichter) számára. Bécs. 1688. nov. 23. Eredeti kézirat, 5 ív.

275.

A besztercebányai kamara pénzelszámolási naplója 1688. évből.

276.

Vichter főbányagróf átirata a selmeci bányakamara főtisztviselőihez. A császári és királyi udvari kamara értesítése értelmében Selmec városnak a hadi porció kétharmada, amely hét hónapra 7583 forint 20 krajcárt tesz ki, elengedendő. Besztercebánya, 1689. március 11. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — Melékelve Mayer Jakab Tibát levele Vichterhez, amelyben őt a február 18-iki császári határozatról értesíti. Bécs, 1689. február 20. Eredeti kézirat, fél ív.

277.

Grubi Vichter főbányagróf a selmeci kamarához. Tudomásul veszi, hogy gróf Kohári az egyezer rhenus forintot lefizette. Mittermayer anyagszállítónak eddigi számláját kiegyenlíthetik, de előleget ne adjanak. A siglisbergi korcsmáros halálát tudomásul veszi, s egyúttal értésükre adja, hogy a kamarai udvarbírónak az örökhatározatával szemben az adósság behajtására nézve elsőbbségi joga van. Besztercebánya, 1689. március 15. Eredeti kézirat, egy ív.

278.

Grubi Vichter főbányagróf a selmeci kamarához. A számadások kivonatából tudomásul veszi, hogy a városi adórészt megfizették. Sziléziából kender szállítmány fog érkezni, vagy annak a küldéséről értesítés. Továbbá ólom. — Az udvari kamarát meg-

kereste, hogy Mittermayer anyagszállítónak parancsolja meg, miszerint a múlt évi leszámolást küldje be. Jövőben az anyagszállításnál az egységárat és a mennyiséget jelölje meg pontosan. Előleget Mittermayernek ne adjanak. — A körmöci kamara heti kimutatásából látja, hogy 3927 forint 60 krajcárnyi ezüstérték és 3428 dukát arany — az akkori árfolyam szerint 14397 forint 60 krajcár értékben, — nincs elszámolva. Hogy nézhették el a főtisztek ezt a nagy összeget ilyen hosszú időn át? A legutóbbi öt évről kéri a zárszámadásokat. Besztercebánya, 1689. március 22. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

279.

A rónici (Kis-Garam) és benusi (Benesháza) famunkások kérvénye Vichter főbányagrófhoz. A breznóbányai polgárok kölcsönpénz fejében a kamarai munkásoknak szántföldeket adtak. A város most e földek után adót követel. Lépjön közbe a gróf érdekükben és e követelések ellen. Kelet helyének megnevezése nélkül, 1689. április 6. Másolat, egy ív.

280.

Grubi Vichter főbányagróf a selmeci kamarához. A bányavárosoknak utalt segélypénz a felség egyenes parancsának megérkeztéig kifizetni nem szabad. A fémjelzőnek (Probierer) a száz rhenus forint előlegezése helyben hagyatik. Besztercebánya, 1689. április 12.

281.

Grubi Vichter főbányagróf Roysz Tóbiás úrvölgyi bányamesterhez. Polszinger Jakab szertár-írnok sörért tartozik a kamarának; az ulmankai korcsmáról tartson vele leszámolást. Jövőben minden munkabérfizetés után a kamarai sör árát a bányagondnokság tartsa vissza, illetőleg a bérlőtől vegye be. Besztercebánya, 1689. június 18. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

282.

A besztercebányai kamara Breznóbánya város előljáróihoz. A kamara tudomására jutott, hogy a breznói polgárok egész tulajba kötött műfakészletet eladnak másoknak. A fennálló szerződés értelmében követeli a kamara, hogy a polgárok ily jogtalan

elárusításoktól jövőben tartózkodjanak és minden műszerfát a Garamon leusztatva, a kamarának adjanak el. Breznóbánya, 1689. július 26. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

283.

A selmeci kamara a besztercebányaihoz. Kérdik, hogy a fél év előtt megrendelt faszerszámok készen vannak-e? Mi a zsin-dely, a deszka stb. ára? — A selmeci torony két keresztjének papírmintáját küldik, amelyeket rézből kellene megönteni. Mennyi rézanyag kell hozzá, s az előállítási ár mi lenne? Selmec, 1689. augusztus 1. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

284.

Kivonat a besztercebányai kamara tiszti ülésének jegyzőkönyvéből. Heinrich Györgynek a rét, melyet erdőirtás miatt tőle elvettek, mivel már két rajnai tallért bünteteskép úgy is fizetett, visszaadatik. Märkl Máriának, bár a rét nagyobbítása céljából erdőt irtott, s ezért büntetendő volna, — tekintettel arra, hogy férje életét a kamarai bányamunkában vesztette el, özvegysege tartamára a kamara a rétet megadja. Hasonlóképen megkapja Gäbon János, illetőleg anyósa a kért két erdei rétet. Besztercebánya, 1689. augusztus 8. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

285.

A besztercebányai kamara erdőmesterének és famestereinek jelentése Vichter főbányagrófhoz a fekete-garammenti, a kis-garami, a rezsőparti, a péterii erdőkben talált erdőkárokról. Breznóbánya, 1689. december havában. Eredeti fogalmazvány, két és fél ív.

286.

A besztercebányai kamarai rézmű árúanyag számadási könyve-1689. évből.

287.

Grubi Vichter főbányagróf a selmeci kamarához. Az elhalt kamarai tisztviselők hagyatékát zár alá kell venni. Selmec, 1690. január 21. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

288.

A besztercebányai bányabíróság és a zólyommegyei törvényhatósági tisztviselők által felvett kihallgatási jegyzőkönyv és ítélet Thurzó Tóbiás ügyében. Thurzó már több ízben elkövetett érclopásért el volt ítélve, nevezetesen legutóbb Selmecen arra, hogy a városból a hóhér vezesse ki, s a hét bányaváros területéről kitiltassék. Dacára ennek megint lopott rezet és pedig a besztercebányai új kohóból. — A bizottság előtt Thurzó e tettét kezdetben tagadta. Azt bizonyíttgatta, hogy ő az új hutában sohasem járt. Pedig a nagy hét keddjén ott látták. Soha ott meg nem pihent, úgymond, csak egy ízben beszélgetett valami fél óráig egy paraszti emberrel. Pedig kiderült, hogy két óra hosszat tanyázott a kohóban, a munkásokkal társalgott, s azok tudják, hogy rezet lopott, amelyet titokban Lipcsére cipelt és ott elásott. Végre sarokba szoríttatván, azt vallja, hogy a rezet virág-vasárnapján az úton és az utcán találta, ami azonban lehetetlen, mert a feldolgozott ércanyagot csak zöld csütörtökön szállították ki a hutából. A bíróság tekintettel e makacs tagadásra és Thurzó rosvott multjára a hazai törvények jogosítását igénybe véve (nach dem gesetze das Vaterlandts), őt kinzatni kezdte. (Ihme die tortur und peinlich frag adjudicirt.) Kínpadra huzatván, a szerencsétlen beismerte, hogy kedden hajnalban az új kohóból rezett lopott, a városi kerteken keresztül vállán elcipelte, s a Fürdőutca végén levő kapunál, ahol a sintér lakik, szekérre tette. A lopott ércet Lipcsén túlra fuvarozta, s ott elásta. Terve az volt, hogy a Szepességre fogja szállítani a lopott fémet és ott egy harangöntőnek adja el. — E beismerés után azt kérdték tőle, hogy vajjon máskor követett-e el ilyen tolvajlást, avagy ismer-e oly egyéneket, akik hasonló bűntényben ludasak? Tagadó feleletet adván, megint kínpadra vonatott. Most elmondja a vallatott, hogy Poliák Mihály hodrusi kohóírnok körülbelül négy évvel azelőtt egy darabb ólmot tulajdonított el, s azt titokban selmeci házába szállította. Ott sógorával, Fischer Jánossal és a maga feleségével zárt ajtók és ablakok mellett olvasztani kezdték az ólmot, amelyből 3—4 unciára való színezüst került ki. A műveletnél Thurzó maga is jelen volt. — Fischerről hasonló esetet beszélt még el, amely harmadéve történt. — Thurzót másnap, március 30-án megint elővezettette a bíróság, s azt a kérdést intézte hozzá, hogy a

tegnap bevallott dolgoknak beismerésében megmarad-e? A kérdészt semmit le nem tagadott, sőt Fischer Jánosról még egy terhelő nyilatkozatot is tett. Fischer három évvel ezelőtt Händrig (Heinrich?) nevű mészárosról egy malacot vett, amelyért pénz helyett három uncia ezüstöt fizetett neki. Még azt is kijelentette a mészárosnak, hogy mindig kész ilyen ezüstért vásárolni tőle. A bíróság, tekintettel a teljes beismerésre és a bűnös visszaesésére, elrettentő például Thurzót kötél által való halálra ítélte. Besztercebánya, 1690. március 29. és 30. napján, Másolat, három ív.

289.

Grubi Vichter főbányagróf a selmeci kamarához. Tudatja, hogy Thurzó halálra ítéltetett és Lipcsén felakasztatott. Schwärzl Károlyra és Nehr Ferdinándra semmi rá nem bizonyult. — A »három szent királyok tárna« kohójának vételárát 1200 birodalmi tallérről 1250 tallérra emelhetik, hogy pünkösdig a kamara a kohót birtokba vehesse. A Rosgrundt kohó alkalmazottait és munkásait a Három-Szent-Király kohóba kell átküldeni. — A bányavárosoknak utalt segélypénz tárgyában az egy év előtt kiadott rendelet érvényes. — Helyes, hogy a kamaraház előtt a gyalogjárót kiköveztetik, de erre kellene kényszeríteni a városi polgárokat is. A bányamester szólítsa fel erre az illető polgárokat, akikre a kamara befolyással lehet, s ha nem engedelmeskednének, zárassa el a kamarától bérelt korcsmáikat. Besztercebánya, 1690. április 21. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

290.

Burmaister János erdőmester által felvett vállalási jegyzőkönyv Polliag Ambrus rónici erdész fegyelmi ügyében, aki egyes erdőkárokat eltitkolt, s hatáskörét túllépte. Besztercebánya, 1690. április 29. Eredeti fogalmazvány, két ív.

291.

I. Lipót nyílt parancsa. A breznóbányai piaristák panaszt emeltek a felség színe előtt, hogy Breznóbánya város az élelmi szerek, a kender stb. cikkektől vett tizedet, amely a nevezett kegyesrendi atyák ellátására rendeltet, megvonta, megtagadta és jogtalanul a maga céljára fordítá. Mivel a tizedre a kegyesrendi

atyáknak jogos igényük van, azért meghagyja Lipót a főbányagrófnak, a zólyomgyepei alispánnak, s mindenkinek, akiket illet, hogy a piaristákat, ha a tizedszedés megvonása miatt hozzájuk fordulnának, minden módon, még karhatalommal is védelmezzék meg jogaikban. Bécs, 1690. június 8. Eredeti fogalmazvány, egy ív. Mellékelve a selmeci főbányagróf leirata a besztercebányai főtisztviselőkhöz, melyben a breznói papi tized ügyében kérdést intéz. Selmec, 1740. augusztus 13. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

292.

A besztercebányai kamara főtisztviselői Breznóbánya város előljáróihoz. Posch Márton famestert Horváth nevű városi polgár, mert nejeik közt illetlen szóváltás történt, halálosan megfenyegette. A város tartsa féken Horváthot, mert ha Posch megtámadtatás esetén őt megöli, a felelősség nem a famestert, de a hatóságot terheli. Besztercebánya, 1690. december 24. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

293.

Besztercebánya város könyvvezetője által kiirt adókimutatósi kivonat Eszterházy gróf zólyomi birtokának 244 frtnyi adójáról. Besztercebánya, 1690. Eredeti kézirat, fél ív.

294.

A besztercebányai kamara naponként teljesített fizetéseiről szóló napló 1690. évből.

295.

Erdőbejárási jegyzőkönyv a fekete-garami és a benesházai erdőkről. Kis-Garam, 1691. június 22. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

296.

A besztercebányai kamara a selmeci kamara főtisztviselőihez. A templomkeresztek modeljét megkapták és elkészítés végett a rézöntő műhelybe küldték. A tűzvész okozta károkért fogadják a kamara részvétét; a 30,000—40,000 zszindelyt szállítani fogják. Besztercebánya, 1691. augusztus 2. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

297.

A besztercebányai kamara számadó könyve a pénzbevételek és kiadásokról 1691. évből.

298.

Vichter főbányagróf leirata a besztercebányai kamarához. Berianka Zsuzsanna breznói özvegy asszony erkölcstelen életet élván a lipcsei várba lezárattott, s bűnéért a tételes törvény szerint halálbüntetéssel kellene lakolnia. Tekintve eddigi nehéz rab-ságát, öt kiskorú gyermekét, a papság közbenjárását, az asszony töredelmes vallomásait, — a főbányagróf a halálbüntetéstől eltekint, de elrendeli, hogy az asszony a bányavárosok területéről 8—10 mérföldnyi távolságra kitiltassék. Visszaesés alkalmával halálbüntetés sujtja. Bécs, 1692. február 24. Eredeti fogalmazvány és másolata, két ív. — Mellékelve Berianka Zsuzsanna kérvénye, melyet a lipcsei vár börtönéből irt a besztercei kamara főtisztjeihez. Duplum, másfél ív.

299.

Breznóbánya város birája a besztercebányai kamara főtisztviselőihez. A polgárokat felszólította, hogy a műfát a kamarának adják el. A kohók és egyéb bányaművek számára szükséges épületi fát április és május hónapban fogják a Garamon leosztatni. Breznóbánya, 1692. március 5. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

300.

A selmeci kamara az udvari kamarához. A szab. kir. bányavárosok a királyi kincstár módjára öröklési jogot követelnek a magvaszakadt birtokosok bányarészeire nézve. Most is Selmec városa akarja a helybeli bányabiróságnál a maga nevére iratni a Ober-pieber akna melletti bányát, amelynek utolsó tulajdonosa végrendelkezés nélkül halt el. Mivel az ilyen gazdátlan bányabirtok — a rendtartás első cikkelye értelmében — a királyi fiscust illeti, a kamara Selmec eljárása ellen óvást emel. Mit tegyenek ebben és hasonló más esetekben? És mit tévők legyenek akkor, ha Selmec az ő határozatuknak ellenállana? Selmec 1692. május 5. Eredeti fogalmazvány, egy ív. Másolata szintén egy ív.

301.

A famesterek jelentése a besztercebányai kamara főtisztviselőihez. A fekete-garami, a benusi, a kis-garami, a bacuchi úsztató csatornákat a felhőszakadás megrongálta, helyreállítá-

sukra 293 forint 40 krajcár kellene. Breznóbánya, 1692. augusztus 23. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

302.

A besztercebányai kamara leszámolósa Furtini Márton ulmankai és Polszinger Jakab úrvölgyi szertárirnokokkal arról a sörmennyiségről, amely nekik 1692 év január 1-től március 11. napjáig a kamara sörfőzőjéből szállított. Besztercebánya 1692. augusztus 29. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

303.

A besztercebányai kamara az udvari kamarához. Adott rendelet értelmében minden akadály nélkül hagyják a szent-benedeki káptalan részére a polonkai erdőben kijelölt műfát leúsztatni. Kötelességének tartja azonban a kamara felső hatóságát értesíteni, hogy a szent-benedeki káptalan az ő várai, kastélyai és majorjainak javítására a múlt években és az idén is sok épületi fát kapott a polonkai erdőből, míg a maga erdőit Szent-Benedeken kíméli. A polonkai erdők a királyi erdőrendtartás értelmében a kamara céljaira rezerváltattak s a besztercebányai művek használatára rendeltettek. A fában szükség állhat be, amit nem akart a kamara elhallgatni. Besztercebánya, 1692. szeptember 18. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

304.

Szerződés a besztercebányai bányakamara és Ulmanka (Olmányfalva) község, illetőleg az ulmankai fuvarosok közt. A fuvarosok kötelezik magukat az ulmankai sörfőző részére fát dönteni, felválni és fuvarozni, amiért a kamara havonként, a kifőzött sörmennyiség után fizet nekik. Besztercebánya, 1692. nov. 1. Eredeti kézirat, másfél ív.

305.

A besztercebányai kamara számadó könyve a pénzkiadás és bevételekről, 1693. évből.

306.

A főbányagrófi hivatal rendelete Furtini Márton besztercebányai kohóirnokhoz. A f. év március hó 10-én kiadott bányagrófsági rendelet ellenére kevés sört mér ki a kohómunkásoknak.

A sörmérés elvesztésének kilátásba helyezésével újból meghagyatik az irnoknak, hogy a rendelkezésére álló sört a munkások és ne idegenek részére mérje ki, és pedig negyed meszelyét poltúránként adva. A rendelet kelethelyének megnevezése nélkül, 1694. május 23. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

307.

A besztercebányai kamara pénzelszámolási naplója 1694. évből.

308.

Kimutatása ama fa és szénszükségletnek, amelyet Fischer János Mihály a kamarai erdővizsgáló bizottságtól a richtergrundi (Birótelep) bánya és a hermaneci olvasztó mű számára kért. Óhegy, 1695. június 7. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

309.

Kamarai jegyzőkönyv folyó üzemi és személyi intézkedésekről. Besztercebánya, 1695. június 14. Eredeti fogalmazvány, két ív.

310.

I. Lipót rendelete báró Thawonath Lajos Albert főbányagrófhhoz. Hirschberg János Ferdinándot egyrészt jeles képzettsége, másrészt atyjának hű szolgálatai révén besztercei bányabíróvá nevezi ki. A hűségeskü kivétele és a hivatalba helyezés után fizetését utalványozzák ki. Bécs, 1695. november 5. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

311.

A besztercebányai kamara pénzelszámolási naplója 1695. évből.

312.

A besztercebányai kamara számadó könyve a pénzbevételek és kiadásokról 1695. évből.

313.

Thawonath főbányagróf rendelete Roysz Tóbiás úrvölgyi bányamesterhez. A bányamunkásoknak megtiltatik, hogy Besztercéről, vagy egyéb falvakból bort hozzanak Úrvölgyre. Besztercebánya, 1696. február 25. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

314.

A besztercebányai kamara Roysz Tóbiás úrvölgyi bányamesterhez. Payhrl János bányairnok és az ottani kamarai sörmérés bérlője panaszt emelt, miszerint a munkások már többször felolvasott tilalom ellenére lopva sört hoznak a városból, sőt azt hordószámra tartják lakásukon. Nem csak fel kell olvasni a kamarának e csempészet ellen kiadott tilalmát, de figyelmeztetni kell a munkásokat, hogy akinél hordóban, vagy más edényben sört találnak, az edényt el fogják törni, a rajtakapottat pedig szigorúan megbüntetni. Besztercebánya, 1696. március 4. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

315.

Roysz Tóbiás úrvölgyi bányamester 1696. július 23-án kelt jelentése moosi Lannser Jakab Vilmos besztercebányai kamarai pénztárhoz. A szelcsei plébános (Herr Pfarrer zu Sellez) igényt tart a kamarai mészárszék és Murgásch Izsák rétjeinek használatára. Vichter főbányagrófnak 1690. évben kiadott rendelete szerint a szelcseiek jogigénye a kamarai tisztek által megvizsgálatván, alaptalannak tartatott. Intézkedésre utasítást kér. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

316.

Moosi Lannser Jakab Vilmos levele 1696. évi július 24-éről Roysz Tóbiáshoz. A szelcsei plébános követelésére ne adjon semmit. A szénát takarítsák be a birtokosok. Ha rétjeik élvezetében megháboríthatnának, nemcsak a papot, hanem a kamarai jobbagyokat is felelőségre vonják. Eredeti levél, egy ív.

317.

A bécsi udvari kamara Thawonath báró selmeci főbányagrófhhoz. Özv. Radvánszky Györgyné Máriássy Katalinnak radványi birtokai visszaadandók, az özvegy által felmutatott 13,450 forint-ról szóló záloglevél megváltására Flossstein és a kamarai uradalomba inkorporált Radvánszky-féle erdők az özvegynek átadandók, a becslés után fennmaradt összeggel a lipcsei uradalomnak zálogba tett két faluját kell özv. Radvánszkynétől visszaváltani. Bécs, 1696. szept. 15. Másolat, egy ív.

318.

Thawonath Lajos Albert báró főkamagróf szerződést köt Benedict Dániel, Urbani András és Posch Márton famesterekkel, melynél fogva nevezettek 1697. év jan. 1-től számítva három éven keresztül évenként 1400 bogsa fát termelni, leusztatni, a besztercei, szükséghez képest a rónici (Kis-Garam) gereben kirakni tartoznak, sőt az usztatási berendezéseket rendben tartani, szükség szerint építeni is kötelesek. Besztercebánya, 1696. nov. 4. Eredeti kézirat, 2^{1/2} ív.

319.

Özv. Radvánszky Györgyné, Máriássy Katalin és annak fia Radvánszky János a flosssteini téglavétőt és a tajói kohó telkét örök használatra, de a Radvánszky család tulajdonjogának fenn tartása mellett, a besztercebányai kamarának engedik át. Besztercebánya, 1696. dec. 31. Eredeti kézirat, egy ív.

320.

Jassik György és felesége a besztercebányai kamarától sörmérés árendát kérnek. Besztercebánya (?) 1697. január 7. Eredeti kézirat, egy ív.

321.

A besztercebányai bányakamara jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalnak a Radvánszky-féle birtokon megejtett pótbecslésről, amely az udvari kamara által elrendelt átadást megelőzte. Besztercebánya, 1697. szept. 12. Másolat, 2 ív.

322.

A besztercebányai kamara számvevője a főbányagrófhoz. Breznóbánya a saját területén vashámort akar építeni, amelyért a kamarának bizonyos bért hajlandó fizetni. A bérfizetés módzatai a bányarendtartásban benne vannak, a kamarának Breznóbánya emlékiratához szava nincs. Besztercebánya, 1697. december 12. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

323.

A besztercebányai kamara Roysz Tóbiás úrvölgyi bányamesterhez. Künzl Keresztély, Polszinger Jakab és Payhrl János bányairnokok, a kamarai korcsmák bérlői panaszkodnak, hogy

felsőbb hatóság rendelete ellenére a bányamunkások közt titokban arra nem jogosított egyének égett-bort mérnek. Akik ilyen italt mérni akarnak, — mivel a tilalom nem használ — jelentkezzenek legalább a bányamesternél és vegyék bérbe csekély összegért az italmérés jogát. Ha a bejegyzett bérlőkön kívül valaki mégis merészkednék égett borral kereskedni, törjék el annak edényeit és 12 magyar forintig büntessék. Besztercebánya, 1698. január 24. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

324.

A besztercebányai kamara szerződése Burbasch Mátyás és társai ditteli lakosok között a kamara erdejében gyakorolható sertéslegeltetésre. Besztercebánya, 1698. október 21. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

325.

Bizonyos Schenitzky értesíti a besztercebányai kamarát, hogy a ditteli és a füleki legelőbérlők, mielőtt árendájuknak meg nem fizetett felét le nem törlesztették, kondáikat a kamara erdejéből elhajtatták. Kelet helyének megnevezése nélkül. 1698. december 9. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

326.

Thawonath báró kamaragróf szerződést köt 1700. jan. hó 1-től számítandó három évre Bendik (Benedict) András, Bendik János és Urbani András famesterekkel. Tárgya u. az, mint az 1696. nov. 4-ki szerződésé. Besztercebánya, 1699. jún. 23. Eredeti kézirat, két ív.

327.

Szerződés az úrvölgyi sörmérés bérletére, mely Payhrl János bányairnok és két besztercebányai polgár, névszerint Preisz Mihály és Sári (Zary) Mihály közt kötöttetett. Úrvölgy, 1699. július 11. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

328.

Besztercebánya város birája és tanácsa a besztercebányai kamarához. A város által felállított kaszagyár (Sensenhammer)

szükségletére hetenként 6—7 szekér szenet kér házi áron. Besztercebánya, 1699. október 29. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

329.

Mayer Tibát Jakab főbányagrófi administrator Meixner Ferenz és Roysz Tóbiás besztercebányai kamara-főtisztekhez. Besztercebánya kaszagyára számára a kért szénmenyiség eladása engedélyeztetik, csakhogy a város a maga fuvarjaival köteles a szenet az alsó gerebről elszállíttatni. Kőrmöc, 1699. november 19. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

330.

A besztercebányai kamara tisztviselőinek és szolgálóinak statusa és fizetésüknek kimutatása. Besztercebánya, 1699. dec. 31. Eredeti fogalmazvány, 3 ív.

331.

A besztercebányai kamara számadó könyve a pénzkiadásokról és bevételekről, 1699. év.

332.

I. Lipót nyílt parancsa a bányavárosok és azok vidékének lakóihoz, melyben hivatkozással az ez ügyben már 1680. febr. 12-én kiadott rendeletére, a kecskelegeltetést és az erdőrongálást a felsőmagyarországi bányavárosok erdeiben a legszigorúbban megtiltja. Bécs, 1700. júli. 24. Eredeti nyomtatvány, egy nagy ív.

333.

Breznóbánya város Thawonath főbányagrófhoz. A kamarai favágók és egyéb munkások, akik a város területén a városi polgároktól ingatlanokat zálog gyanánt bírnak, ezen ingatlanok után fizessenek porciót. Erre az 1686. november 18-iki szerződés értelmében kötelezve is vannak. A város annál inkább szorgalmazza az ügyet, mert nagy hadi adóval van megterhelve. Breznóbánya, 1701. január 28. Mellékelve a kamara átíratja Breznó város elöljáróihoz, akik a tizedet végrehajtás útján kezdik a favágóktól szedni. A mennyiben a tizedszedés ügye a főbányagróf

előtt van ítélelhozatal végett, a város álljon el minden további önkénykedéstől. Besztercebánya, 1701. július 15. A két eredeti fogalmazvány terjedelme másfél ív.

334.

Szerződés a besztercebányai kamara és Payhrl János bánya-irnok közt az úrvölgyi bormérés bérletére vonatkozólag. Besztercebánya, 1791. április 1. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

335.

A besztercebányai kamara pénztárnoka a főbányagrófi administratorhoz. A császári parancsot, mely szerint a kamarai tizedek a katonaság ellátására fordítandók, megkapták. A parancs értelmében fognak eljárni. — Breznóbánya az ő bányáinak és kohóinak negyedrészt a kamarának megvételre felajánlotta. A rónici gondnok jelenleg e bánya- és kohóművek megvizsgálására küldetett ki, de maga a pénztárnok is meg fogja szemlélni. Besztercebánya, 1701. július 30. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

336.

A besztercebányai kamara anyagszámadási főkönyve 1701. évből.

337.

Szerződés az úrvölgyi sörmérés bérletére Payhrl János és két besztercebányai polgár, Preisz Mihály és Sári Mihály közt. Besztercebánya (?) 1702. február 18. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

338.

Kamarai jegyzőkönyv kivonata apróbb üzemi és személyi intézkedések felől. Hraschko Márton úrvölgyi bányaács, Kernátsch András hajdú, Vajda György bányász házhelyért és épületfáért folyamodnak. Nem engedélyezhető. Belley János bányász egy kis rétnek való helyet akarna irtani. Nem engedélyezhető, de ha megfelelő rét eladandó volna, akkor Belley előnybe részesítendő. Besztercebánya, 1702. május 2. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — Mellékelve Kernátsch, Vajda Hraschko és Belley kérvénye. Őszesen négy ív.

339.

A besztercebányai kamara főtisztviselői Gottier Lajos Döme udvarbíró és bányaszermesterhez. A főbányagróf rendelte, hogy a besztercei városi céhekhez nem tartozó, magukat felvétetni nem akaró kézműveseket a kamara ne tartson, sőt kamarai birtokon lakni se tűrjön. Besztercebánya, 1702. máj. 5. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

340.

Kamarai jegyzőkönyv kivonata apróbb személyi ügyekről. Tschunderlig József ribói (Óhegy mellett fekvő telep) bányász kéri, hogy János testvérével folytatott örökségi perben ítéljen a kamara. Kiadatik az óhegyi bányagondnoknak azzal a meghagyással, hogy a pörös felek ingatlanairól vegyen leletet. — Hläschgä (Hlaschka) János úrvölgyi fuvaros Ulmanka (Olmányfalva) határában rétet kér. Nem teljesíthető. — Iván János úrvölgyi bányász rétet kér. Nem adható. — Hat rónici (kis-garami) favágó kéri, hogy a külső, erdei munka érdekében közelebb építsenek a vágáshoz három házacskát, ahol ellakhatnának. Engedélyeztetett. — Murgasch János, a besztercebányai rézműben alkalmazott dróthúzó munkás rétet kér. Nem adható. — Krnovszky Máttyás tajói kohóór rétet kér. Nem adható. — Kolár Máttyás óhegyi mester (?) a bányagondnok illetmény rétének a szénáját minden évben megvette. Szeretné a gondnoktól a rétet állandóan bérelni. A kérvény Kolárnak visszaadatik azzal a határozattal, hogy a jövő év szent György napján, mikor a bérlet megkezdődik, jelentkezzen; ekkor a bérletre nézve elsőbbségben részesül. Besztercebánya, 1702. június 3. Eredeti fogalmazvány, két ív. — Mellélkelve a megnevezettek kérvénye, hét ív.

341.

A besztercebányai kamara főtisztviselőinek tanúságlevele Breznóbánya város zilált anyagi viszonyairól, amelyet a város kérelmére állítottak ki oly célból, hogy azt az adóteher könnyítésére felhasználja. A város képtelen az adókat viselni, mert jelenleg 250,000 forint adóssága van. Zálogba sincs mit tennie, az egy Mito (Vámos) falucskán kívül. Arany, ezüst bányái kimerültek, — nincsenek országos és heti vásárjai, amelyek ipari, kereskedelmi életét emelnék. Erdeinek műfáját a kamara veszi

igénybe, stb. Besztercebánya, 1702. június 6. Eredeti fogalmazvány, duplum; egy latinul, egy németül. Két ív.

342.

Besztercebánya város előljárósága Mayer Benedek Tibát főbányagrófsági administratorhoz. Körmöc város a ráeső adóhányadot, amelyet a bányavárosok kiküldötteinek gyűlésén magára vállalt és már július 31-ik napján lefizetni tartozott volna, még mai napig sem fizette meg. Annak a bizonyos Herkchälnek a mesterkedése lesz a dologban. Besztercebánya felszólította már a körmöcieket, hogy kötelességüknek feleljenek meg, de a kétszeres felszólításra csak annyit válaszoltak, hogy majd felelni fognak. E lakonikus rövidségben talán gúny, vagy kötődés rejlik, — mert mai napig sincs se pénz, se válasz. Kéri tehát Besztercebánya az administratort, hogy azt az 560 forintot, amelyről Selmec és Beszterce a legutóbbi konvent alkalmával Körmöc javára lemondtak, tartsa vissza, tartsa vissza legalább addig, amíg Körmöcöt az adófizetés dolgában színvallásra bírják. Besztercebánya 1702. augusztus 23. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — Mellékelve Schmideg János József körmöci városbíró nyilatkozata. A bányavárosok által fizetett adók egy összegbe összefoglalandók, 13100 forint levonásával a fennmaradó összeg úgy osztandó meg, hogy a három kisebb és a három nagyobb bányaváros erejéhez mérten legyen megterhelve. Bécs, 1702. május 12. Eredeti kézirat, egy ív. — Körmöc két elismervénye, hogy Besztercebánya adómegintéseit vette. Körmöc, 1702. július 22, augusztus 16. Másolat, egy ív.

343.

Besztercebánya város Mayer Benedek Tibát főbányagrófi administratorhoz. A hét bányavárosra a királyi adó elosztása azok gazdasági állapotára szerint fog eszközöltetni. Besztercebánya feltárja gazdasági helyzetét, amelyet Selmec és Körmöc a ténylegesnél rózsásabbnak akarnak feltüntetni. Nem igaz, hogy a városi polgárok virágzó kereskedelmet üznének. Ezelőtt 10—30 évvel, míg a török hódoltság tartott, az alsó vidékekről még jártak Besztercére mindenféle árucikkekért, de a török kiverése után a forgalom megszűnt, mert a Duna felszabadult és a vízen olcsóbban szállított portékát kapnak. A felső Magyarországra jövő

kereskedők inkább Löcsére járnak vásárolni, mert ott kevesebb harmincadot fizetnek, mint a bányavárosokban. A hajdanán gazdag városi kereskedők lassanként bezárják üzletüket és a selyem és posztókereskedők kivételével szegény emberek lettek. A bukottak a hitelezőknek roppant kárt okoztak, s a város és a polgárok hitelét megrendítették. — A bor és sörmérések jövedelme is hanyatlak. Míg ezelőtt évenként 5—7000 akó bort mértek ki, manapság egyezer is sok. Amíg régebben hetenként 40 sörházban főztek sört, s évente több ezer akó sört mértek ki, ma alig főznek 6—7 sörházban. — A polgárok elszegényednek, mert a bor a nyakukon marad, a sör megsavanyodik. Valóban a város házai bemeszelt sírok (*Sepulcra dealbata*). — A városnak magának is rengeteg adóssága van, mintegy hetvenezer forint. — Kevés polgárnak van mezőgazdasági birtoka, — a városnak magának pedig sem falvai, sem egyéb majorságai, sörházai, erdei, rétjei nincsenek. A rézbányavíz bérletét is elvesztette, mert a kamara nem fogadta el ajánlatát. — A testvér városok még a bányaváros jellegét is le akarnák Besztercebányától tagadni. Vastag tudatlanság. Hiszen a bányaváros jelleg nem attól függ, hogy a község területén belül hevérek laknak-e vagy sem, hanem attól, hogy a városi polgárok üznek-e bányászatot vagy sem. Sajnos, a beszterceiek sokan üztek és tönkre is jutottak. Viszont vesztesége a városnak, hogy bányamunkás nép falai közt nem lakik, mivel nem fizetnek hadi adót és nem emelik a korcsmák forgalmát. — Körmöcnek vannak például telepei, falvai, majorságai, erdősége; Besztercebánya ellenben semmi erdővel nem bír (!), a fát vagy a nemes uraktól, vagy a kamarától szerzi be, stb. Besztercebánya, 1702. július 31. Eredeti fogalmazvány, hat ív.

344.

Jegyzőkönyv a felső magyarországi bányavárosok küldötteinek tanácskozásáról. Az állami adóhányadot az egyes városokra nézve a régi kulcs szerint megállapítják. Selmec 260 forintot, Besztercebánya 300 forintot a jövőbeli jó szomszédság kedvéért Körmöc javára irat, de csak most az egyszer és mindenkorra. Protestálnak a bányavárosok, hogy ezután a pártoskodó körmöci jegyző Herkchäl Márton (*turbator publicae tranquillitatis*) a bányavárosok nevében és ügyeiknek intézésére Bécsbe, vagy Pozsonyba

küldessék. — Hogy a kisebb városok, mint Béla és Bakabánya a királyi segélyben (adóelengedés?) milyen hányadban részesüljenek, függőben marad, annak a megemlítésével, hogy az adóhányad aránytalanságát nevezett pártoskodó Herkchäl okozta. Herkchäl ellen protestál még Ujbánya és Libetbánya is az aránytalan adómegterhelésért. A három bányakamara tisztjei rendeltileg utasítandók volnának, hogy egyenlő súly és hossz mértéket alkalmazzanak. Selmec, 1702. augusztus 8. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

345.

A besztercebányai kamara és Payhrl János közt kötött szerződés, aki az úrvölgyi kamarai bormérést három évi időre bérbe veszi. Besztercebánya, 1702. augusztus 12. Eredeti fogalmazvány, duplum, két ív.

346.

Mayer Benedek Tibát a selmeci főbányagrófi hivatal adminisztrátora a körmöci és besztercebányai kamara főtisztjeihez. A bányavárosok küldötteinek határozata alapján elrendeli, hogy a súly és hossz mérték használatában felmerülő zavarok elkerülése végett egységes mértékeket alkalmazzanak, — a bányabírák és a városi hatóságok közbejöttével egyenlő láb és ölmértéket állapítsanak meg, vasból csináltassanak normát. Selmec, 1702. augusztus 22. Eredeti fogalmazvány, duplum, két ív.

347.

Mayer főbányagrófi administrator jelentése az udvari kamarához. A hét bányaváros úgy egyezett meg az adóhányadra nézve, hogy Körmöc, Selmec, Besztercebánya háromnegyed részben, a négy kisebb bányaváros egy negyed részben legyen érdekelve. Körmöc azonban később nehézségeket támasztott. Az administrator oda fog törekedni, hogy az adóhányad elosztása a régi normánál maradjon meg. Selmec (?) 1702. augusztus 25. Eredeti fogalmazvány, három ív.

348.

Felterjesztés az udvari kamara elnökéhez. Megnevezetlen hatóság (talán a bányavárosokba küldött királyi biztosok elnöke) jelentést tesz, hogy a körmöci és a besztercebányai kamaráknak

elrendelte, miszerint a tisztviselők névsorát, fizetésük és járandóságaik kimutatását haladéktalanul küldjék fel. Kelet helyének megnevezése nélkül, 1703. január 1. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

349.

A besztercebányai kamara(?) a cs. és kir. udvari kamara elnökéhez. A kamarai tisztviselők névsorát, fizetésüknek és járandóságaiknak kimutatását azért nem küldte fel eddig, mert gróf Lewenburg királyi biztosnak Besztercebányára jöttét remélték, aki a jelzett ügyben személyes tudósítást szerezhetett volna. Kéri, hogy a javadalmazás kimutatásának alapján a tisztviselőkre nagyobb adóterheket ne rójanak. A kelet helyének megnevezése nélkül, 1703. január 22. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

350.

A besztercebányai kamara tisztviselőinek és szolgáinak stá-tusa és fizetéseknek kimutatása. 1703. jan. 9. A keltezési hely megnevezése nélkül. Eredeti fogalmazvány, 6 $\frac{1}{2}$ ív.

351.

Kimutatás a besztercebányai kamara tisztviselőinek adójáról, melyet javadalmazásaik után fizettek. A kelet helyének megnevezése nélkül. 1703. jan. 29. Eredeti fogalmazvány, 2 ív.

352.

A körmöci bányakamara (?) felterjesztése Mayer Benedek Tibát főbányagrófsági administratorhoz. Ismétli a besztercebányai kamara nyilatkozatát, melyet 1702. év június 6-án Breznó zilált anyagi viszonyairól tett. Körmöc, 1703. február 12. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

353.

A selmeci főbányagrófság (?) administratora Paumann Péter felsőpibertárnai bányatiszthez. Lewen gróf királyi biztos rendelete alapján megtiltja Paumannnak, hogy a bányászok sörszükségletét a báró Hellenbach sörfőzőjéből fedezze. Ezt a városi sörfőzőkből kell fedezni, természetesen csak olyan drágán vevén a sört, mint annak idején Hellenbachtól vette. Kikötheti Paumann, hogy bizonyos számú hordó után egy hordó sört gratis adjanak neki. Je-

len rendelet be nem tartása Paumann sörméresi jogának elvesztését vonhatja maga után. Selmec (?) 1703. március 5. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

354.

A felső magyarországi városokba kiküldött királyi biztosok a besztercebányai kamarához. A bizottság Besztercebányán tartózkodása alatt próbaszenítést kellene végezni, hogy megtudnák: hány öl fa kerül egy bogsába, a bogsáknak milyen nagy a kerülete és az átmérője, mennyi idő alatt égnek ki, mennyi a szénkihozatal? — Mivel az altgebirgi és ullmankai (Óhegy, Olmányfalva) malmok javítási költsége évenként megismétlődik, a bérlő molnárt meg kell kérdezni, hogy a kamarának beszolgáltatandó örlött gabonából mennyit engedne el az évi javítások fejében. — A kohókban a pörkölésnél kísérletet kell tenni bükkfával és nyirfatörzsekkel is. — A famesterek a sülyyedt fából csak úgy tessék lássék húznak ki néhány darabot a vízből, a többit benn hagyják, ami azután az alsó gerebet eltorlaszolja. A fát a kamara költségén kell kihúzni a famesterekkel kötött szerződés ellenére. Az ilyen eljárás a jövőre nézve beszüntetendő, — a múltra nézve pedig elő kell szedni a számadásokat, amelyek a fakihuzással járó kamarai kiadásokat feltüntetik. — A kamara irodaköltségei szerfelett nagyok. Ki kell mutatni részletesen, hogy mire fordíthatnak és a bizottságnak jelentés teendő. — Turóc és Zólyom vármegye panaszt emeltek a tizedszedés miatt, jelentés teendő, hogy a tizedszedéssel járó nehézségek nem volnának megszüntethetők, illetőleg nem volna-e célszerűbb, ha a kamara a tized bérlését egészen elejtené. — Megtiltatik az úrvölgyi bányamunkásoknak a magánmunka. Selmec, 1703. március 27. Eredeti fogalmazvány, másfél ív.

355.

A királyi biztosok a besztercebányai kamara főtisztviselőihez. Mivel a famesterekkel kötött szerződés végére jár, meg kell azt újítani. Kisebb egységár megállapítása végett a vágásokat Besztercebányától nem nagy távolságba kellene kitűzni, amennyiben ez nem lehetséges, igyekezzenek a tisztviselők a szállítási és szenítési szerződéseket a leggazdaságosabban megkötni, s azt jóváhagyás végett Thawonath bányagrófhhoz felterjeszteni. Különösen ki kell kötni, hogy a famesterek az összes sülyyedt fát

tartoznak kihúzni, nem pedig csak tessék lássék néhányat kihalászni. Mivel a harmadhasáb (Dreyling) jobb a szenítés céljára, mint az ölfá, annyi hasábot tartozzanak a famesterek évenként a besztercei gerebhez leusztatni, mint a mennyit a gereb befogadhat. Selmec, 1703. április 12. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

356.

A királyi biztosok a besztercebányai kamara főtisztviselőihez. A bányairnoktól Úrvölgyön el kell venni a sörkimérést, mert a bányászok panaszkodnak, hogy rossz minőségű italt árul és hamis mértékkel. Legjobb lesz egy megbízható és vagyonos besztercei polgárnak kiadni a sörmérést, pl. Schindler Jánosnak. — A bányairnok fizetésjavításban nem részesíthető, alkalmazták más helyen, az ő állása talán be is szüntethető. Selmec, 1703. április 18. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

357.

A felsőmagyarországi bányavárosokba kirendelt cs. és kir. biztosok rendelete a besztercebányai kamara főtisztviselőihez. A kamarai erdőmester jegyezze a fának szállításával járó költségeket. A famesterek szét nem válogatva szállítsák le Besztercebányára a hasábfát. Ha a famestereknek a saját munkásaik ellen panaszuk van, az erdőmester szolgáltatson igazságot. Végül korlátozni kell a faátvételnél eddig szokásos nagy ivást és drága ebédeket, mert úgy kevesebbért fognak szerződni a famesterek. Körmöc, 1703. ápr. 25. Eredeti kézirat, egy ív.

358.

A besztercebányai kamara Thawonath főbányagrófhoz. A bányabíróság vizsgálata alapján a főbányagróf által halálra ítélt gonosztevőt az ország törvényei értelmében hasonló vizsgálat és a büntetés végrehajtása végett a városi hatóságnak kiszolgáltatták. — A bérfizetésre szolgáló pénzt Kassáról egy káplár és négy muskétás által kísérve megkapták. Úrvölgyön a munkásokat ki akarták fizetni, de mivel a főbányagróf az általa adott előleget levonatta, s egy besztercei polgárnak adósság fejében 600 forintot kifizettek, a bérfizetés elhalasztott. — A rézpörkölő próbát salak hozzáadása nélkül megtették, de így sok réz

égett el. — A múlt héten az új kohóban három kemence sárga és egy kemence fekete ércet olvasztottak, amely műveletre 29 szekér szén volt szükséges. Ha a kemencét át nem alakítják, úgy száz, sőt még többsz ekér szén is elfogyik. Az olvasztási kísérletekről mindig pontos jelentést fognak tenni. Besztercebánya, 1703. április 25. — Mellékelve Thawonath válasza. A bűnös átadását tudomásul veszi; előleget a bányásznép kifizetésére nem ad, különben a levonás mellett is 6000 forintnak kell a kamara rendelkezésére visszamaradnia. — A pörkölő kísérlet jobban fog sikerülni, ha annál semmi fáradságot nem kímélnek. Utóbbira nézve jelentést vár. Körmöc, 1703. április 25. Eredeti fogalmazvány, az előbbivel együtt két ív.

359.

Thawonath báró kamaragróf szerződést köt 1703. év jan. hó 1-től számítandó két évre Bendik (Benedict) András, Bendik János és Urbani András famesterekkel. Tárgya u. az, mint az 1696. nov. 4-ki szerződésé. Besztercebánya, 1703. máj. 20. Eredeti kézirat, 3 ív.

360.

A besztercebányai kamara főtisztviselői a királyi biztosokhoz. A március 27-én kiadott rendeletre azért válaszolnak ily későn, mert egyes pontokra megfontolással akartak felelni, másrészt az üzemi kísérletek sokáig tartottak. Három szénégetési kísérletet tettek, de az eredmény az időjárás változékonysága miatt nem megbízható. Talán a szénégetők is hibáztak, ami megeshetik, mert különösen éjjel nem lehet folyton a nyakukon ülni. — A kamarai molnárok a mostani bérlet mellett a malmok javítását elvállalni nem hajlandók. — Tayobán (Tajón) az olvasztó művek tűzifa szükségletét nem átalányban fogják adni, mint ezelőtt, hanem annyit, amennyit az üzem időről-időre tényleg szükségel. A főbányagrófi administrator azonban a becsületes tajói kohófőnöknek kárpótlás gyanánt 200 öl fát — 46 forint 80 krajcár értékben — engedélyezett. A kárpótlás kiadható-e? Hasonló kárpótlást kapott vasban a besztercei kohófőnök. Ez egy szepességi vaskereskedővel, névszerint Szabados Tóth Mártonnal üzleti összeköttetésben áll, akitől jutalom gyanánt a vas mázsája után bizonyos súlykülönbözetet kap. Szigorúan meg-

hagyták a kohótisztnak, hogy az ilyen vasjutalékot a kamarai érctől elkülönítve kezelje. — A folyamatban levő pörkölt próbák 14 nap alatt befejezhetők nem voltak. A kísérlet után jelentést tesznek. — A pörkölésre szükséges famennyiségről is akkor adnak kimutatást. — Az iroda költséget már meglehetősen apaszították. Sok filialis hivatal van; különben csatolt kimutatás felvilágosítást ad arra nézve, hogy az irodaátalány mire fordították. — A túróci és a zólyomi tizedekről annak idején jelentést tettek. — A bányanapszámber megállapítására nézve rendeletileg meghagyták, hogy hamis napszámot beszámítani nem szabad. Kísérletet tettek a szakmánynyal, valamint a napszám rendszerrel is, de hogy melyik a gazdaságosabb, még nem tudják eldönteni. Besztercebánya. 1703. június 2. Eredeti fogalmazvány, három ív.

361.

Mayer Benedek Tibát főbányagrófi administrator a körmöci és a besztercebányai kamarához. Leküldi a király rendeletét, amelynek értelmében a kamarai tisztviselők fizetésük, segélypénzük, nyugdíjaik minden egy forintja után két garas adót tartoznak fizetni. Ámbár tavaly közbejárt az administrator, hogy ne terheltessenek a kamarai tisztviselők adófizetéssel, de az intervenciónak semmi eredménye sem volt. Selmec. 1703. június 17. Eredeti fogalmazvány, egy ív; két másolata másfél ív.

362.

A körmöci és a besztercei kamara kérdése Mayer administratorhoz, hogy valjon az adót a kamarai szolgák fizetése és a lakbér, stb. után is le kell-e vonni? Körmök, 1703. június 21; Besztercebánya, 1703. június 23. Eredeti fogalmazványok, két íven. — Mellékelve Mayer válasza, amely szerint ő csak a kamarai főtisztviselőket és hivatalnokokat értette a megadóztatandók alatt, amint egyébként a császári rendelet is szól. Selmec, 1703. június 23. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

363.

Mayer Benedek administrator az udvari kamarához. A fizetés után járó adó kiterjed-e a címzetes bányagróf fizetésére és asztalpengérére? Továbbá gróf Kohári István, Mayer számtanácsos,

az udvari kamarai titkár stb. járulékaira. Megadóztatandók-e a kisebb fizetésű, szegény kamarai alkalmazottak, hajduk stb. Ez ügyben döntést kér, hogy a behajtott pénzt minél előbb beszolgáltassák a hadi pénztárba. Selmec, 1703. július 2. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

364.

A besztercebányai kamara Mayer administratorhoz. A Kasásról megérkezett 6000 forintból a bányagróf a maga követelését levonta s Bécsbe utazott. Mit csináljanak a szegény, eladósodott bányász néppel, ha a bérfizetés sokáig késik? A tisztviselők adóját vörös polturákban megküldik. — Pörkölt vasat küldtek Rónicről (Kis-Garam) Körmöcre, de az átvételnél való mázsálás miatt panaszt emel a kohófőnök. — Jelentik, hogy egy gyógyszerész provisort ma temetnek, aki vízbetegség, tüdőbaj, sárgaság és forró lázban szenvedett, amely betegségeket valószínűleg a kurvázkodás okozta. Besztercebánya, 1703. július 21. Eredeti fogalmazvány, egy ív. Mellékelve Mayer felelete ugyanezen ügyekben. Selmec, 1703. július 23. Hátirat.

365.

Mayer administrator a cs. és kir. udvari kamarához. A június 9-én kelt császári parancs értelmében a kamarai tisztviselők fizetése után járó adót, mintegy 4104 forint 38 krajcárt beszolgáltattat. — A rézpolturákat be kellene vonni. — A Rákóczy-féle felkelés mindig veszedelmesebb arányokat ölt, úgy hogy az administrator nem érzi magát elég erősnek, hogy a kamara jószágait és érdekeit kellőleg megvédje. Tekintélyét a királyi biztosok utóbbi időben úgy is nagyon aláásták. A kamara küldje Selmecre a polgárság előtt nagy tekintélyben álló bányagrófot, mert ha ezt nem teszi, Mayer a következményekért felelősséget nem vállal. Selmec, 1703. augusztus 6. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

366.

Rákóczy Ferenc biztosai által feltett kérdőpontok, amelyekre a besztercebányai kamara főnöke, mielőtt a hűség esküt letenné, felelni tartozik. Mennyi jövedelmet hajtának a felső magyarországi bányavárosok bányái, hány tisztviselője van a kamaráknak, hány alkalmas, stb. Besztercebánya, 1703. október 19. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

367.

Rákóczy Ferenc biztosai által felvett kimutatás a besztercebányai kamara tisztviselői állásairól és azok fizetéséről. Besztercebánya, 1703. október 20. Duplum, másolat, három ív.

368.

A besztercebányai kamara jelentése báró Hellenbach címzetes főbányagrófhoz. Besztercebánya város és a tajói kohófőnök közt némi torzsalkodás merült fel, mert ez a városnak az erdei legeltetést megtiltotta. A főnöknek ehhez joga nem volt; a tilalom megszüntetésével az ellentétek is kiegyenlítették. Besztercebánya, 1704. augusztus 26. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

369.

A besztercebányai kamara több kisebb üzemi intézkedésről jelentést tesz Hellenbachnak. Ólomércet és rézötövetet küld vizsgálat végett. A téli idő tartamára 11 pásztort megtartottak a kamara szolgálatában. Két huszárt akarnak felvenni, stb. Besztercebánya, 1704. szeptember 30. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

370.

Szolgálati utasítás a besztercebányai kamarai főpénztáros és a pénztári ügykezelésre nézve általában. Besztercebánya, 1704. nov. 22. Eredeti fogalmazvány, két ív.

371.

Szolgálati utasítás a besztercebányai kamarai könyvelő részére. Besztercebánya, 1704. nov. 29. Eredeti fogalmazvány, 2 ív.

372.

A besztercebányai kamara főtisztjeinek, Meixner Ferenc és Roysz Tóbiásnak bizonyáglevelé (attestatio), mely szerint Rákóczy Ferenc fejedelem engedelmével az ulmankai vámszedés Gröger Jánosnak évi száz magyar forintért bérbe adatott. A bérletből köteles Gröger a Hermanec-felé vezető utat jó karban tartani. Besztercebánya, 1705. január 24. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

373.

A besztercebányai kamara Hellenbach főbányagrófhoz. A három kamarái fameszternek fizetés nem jár, ők csak szerződéses viszonyban állanak a kamarával. A háromévenként megújított kontraktus értelmében bizonyos egységárért a besztercei gerebekre tartoznak fát szállítani. Ha valamelyik elhal, úgy az egyetemleges felelősség elvénél fogva a többi fameszter, valamint az elhunytnak felesége és gyermekei szavatolnak a szerződésben foglaltak teljesítéséért. Eddigelé az volt a szokás, ha az elhalt fameszter alkalmas fiút hagyott hátra, akkor a kamara azt a szerződés lejártáig atyja helyén alkalmazta. A most elhalt fameszter legidősebbik fia hasonló minőségben szolgál a kamaránál; a második igen ügyes ember, aki apjának eddig is segédje volt, ezt hát az apja helyében lehetne alkalmazni. A kamara javaslata mellett szól egyrészt az a körülmény, hogy az erdőségek nagy kiterjedése miatt negyedik fameszteri állás is rendszeresítendő volna, másrészt az a humanus tekintet, hogy a fiúnak elaggott anyja és egy eszelős öccse van, akiket neki kell eltartani. Besztercebánya, 1705. február 20. Eredeti fogalmazvány, duplum, két ív.

374.

Hellenbach Gottfrid János báró kamaragróf szerződést köt 1705. év jan. hó 1-től számítandó három évre Urbani András, Bendik (Benedict) János és Stupka János fameszterekkel. Tárgya ugyanaz, mint az 1696. nov. 4-iki szerződésé. Besztercebánya, 1705. márc. 12. Eredeti kézirat duplum, — két, két ív.

375.

A besztercebányai kamara Hellenbach főbányagrófhoz. Három zúzóban akarták az ércet töretni, de a kellő munkaerő Selmecről még meg nem érkezett; az érczúzás iránt Hegybányán rendelkezék a bányagróf. A kohóüzem jelenleg fahiányban szenved. — Besztercebánya város az ulmankai (Olmányfalva) és a tajobai (Tajó) vámot megszüntetni kéri, azonban az árvaváraljai és likavai nemesek a rossz utak és hidak fentartási költségeire a vám meghagyását kívánják. Besztercebánya, 1705. április 17. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

376.

A besztercebányai kamara tanuságlevele, melynek értelmében kijelenti, hogy Lupták György kamarai hajdúnak 21 évi hű szolgálata fejében a besztercei felső gereben 5 öl hosszú és 5 öl széles háztelket adományozott. Besztercebánya, 1705. június 5. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — Mellékelve Lupták György kérévénye, valamint Gottier István kamarai udvarbíró óvása, melyben felhívja a főtisztviselőket, hogy e szokatlan adományozásról nyilatkoztassák ki, miszerint praecedens gyanánt nem szolgálhat. Besztercebánya, 1705. június 2. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

377.

A besztercebányai kamara Rueprecht Tóbiás Alajos bányamesterhez. A bányabíró azzal a panasszal jött a kamarához, hogy néhány hevérenek idéző levelet küldött, a bányamester pedig szigorúan megtiltotta a feleknek a megjelenést; Raschkó Márton öreg bányászt kidobással, a bíróság elé merészkedőket pedig a munkából való elbocsájtással fenyegette. Figyelmeztetik a bányamestert, hogy a birói hatáskört ilyen eljárással ne korlátozza, öreg munkásokkal gorombán ne bánják, mert különben vele szemben is szigorúbban kell eljárni. Besztercebánya, 1705. június 6. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

378.

Rueprecht Tóbiás Alajos úrvölgyi bányamester a kamarához. A bányamesternek ősrégi időtől fogva törvénykezési joga van, amit Mayer főbányagrófi administrator is elismert. A bányabíróval szemben ő emel panaszt, hogy az hatáskörét csonkítja. Úrvölgy, 1705. június 6. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

379.

A bányakamara a besztercei bányabíróhoz. Az úrvölgyi bányamester és a bíró közti viszálykodást úgy oldja meg, hogy a bányamesternek joga van a peres ügyekben, azoknak megindítása előtt jegyzőkönyvet és egyéb iratokat megfelelő díjazásért felvenni és kiállítani, de senkit abban, hogy a bányabíróság elé vigye az ügyet, meggátolnia nem szabad. Besztercebánya, 1705. június 8. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

380.

Meixner Ferenc Antal és Roysz Tóbiás kamarai főtisztek Hellenbach János Gottfrid főbányagrófhhoz. A réznek limitó-ára fontonként, ha cinkkel kevert 40 krajcár, ha tiszta 34 krajcár. Az ólomolvasztással további parancsig várnak. A Libetbányán megrendelt hét kén-üst és az öt ólomöntő edény megérkezett, — hová küldjék, Nagybányára-e? — A beszercei polgárok a peres podlavicai (Pallós) határban az ottani kamarai munkásoktól a fát erőszakosan elvették. — 10,000 forint pénzellátmányt kérnek a bányagróftól, mert sok fizetendője van a kamarának. Beszercebánya, 1705. július 5. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — Mellélkelve Hellenbach válasza jelzett ügyekben. Selmec, 1705. július 12. Eredeti kézirat, egy ív.

381.

A beszercebányai kamara Hellenbach főbányagrófhhoz. Helmes Jakab ulmankai molnár azt kérte, hogy az általa bírt malmot fiainak adják bérbé. Hogy a malmot Helmes építtette volna, s ezáltal mintegy előjogot szerzett volna a bérletre, — teljesen légből kapott hazugság. Első ízben a pallósi molnár építtette fel azt, másodízben, mikor leégett, a kamara. Hogy az ulmankai parasztok mellette tanuskodnának, az sem igaz. — Egyszer önhatalmulag Egerbe távozott, ami miatt aztán a főtisztviselők haragját vonta magára. Később megígérte, hogy az ulmankai malom mellé egy fűrészmalom is építtet, de csak sok anyagpazarlással járt a dolog, eredmény nélkül. Beszercebánya, 1705. július 11. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

382.

Hellenbach a beszercebányai kamarához. Az ulmankai molnárra vonatkozó jelentést megkapta, csak azt akarja tudni még, hogy miért eresztették el a molnárt? Selmec, 1705. július 16. Egy ív, eredeti fogalmazvány.

383.

A beszercebányai kamara pénztári számadó könyve 1705. és 1706. évekből.

384.

Breznóbánya város a beszercebányai kamarához. Óvást emel, hogy a kamarai favágók marhaállományukat, jelesen a ju-

hok számát növeljék, mert ez ellenkezik a kamara és a város közt régen fennálló egyezséggel, másrészt meg a városi legeltetés kárára van. Breznóbánya, 1706. április 21. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

385.

A besztercebányai kamara Hellenbach bányagrófhoz. A kamara a zólyommegyei alispánnál kieszközölte, hogy az úrvölgyi, rónici, jeszenai (Jecenye) hevérek és kohómunkások hadi szolgálatra, táborba ne hívassanak. A kamarának erről mentességi levele van az alispántól, de célszerű lenne illet magától Rákóczytól kieszközölni. A megye a kamarai tiszteket is hadi szolgálatra szólította fel, de a tisztek nélkül a bányaüzem nem folytatható. — A fejedelem biztosai az urvölgyi és óhegyi templomokat a katolikusnak adták át, az evangélikusoknak az alsó bástyát a pincével együtt — die heruntere Bast sammt dem Keller? — oda ígérték. — A besztercebányai rézmű csatornáját javítani kell, mert a télen át nagyon megromolhat. Besztercebánya, 1706. szeptember 27.

386.

Báró Hellenbach levele Meixner Ferenc és Róysz Tóbiás kamarai főtitviselőkhöz. Roth viceispánnak tudnia kell, hogy a bánya és kohó munkásokat fegyver alá szólítani nem lehet; nem is akarja ezt sem Rákóczy fejedelem, sem az ország. De igenis hadi szolgálatot kell teljesíteni egyes tisztviselőknek (nemeseknek), akik jelenlegi állásukban nem nélkülözhetetlenek. Ezen bajos lesz segíteni ezen general-insurrectióban. Selmec, 1706. szeptember 29. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

387.

A besztercebányai kamara pénztárnoka Hellenbach címzetes főbányagrófhoz. A pénztárnok jelen volt Zólyomvármegye közgyűlésén, Ocsován, ahol a bánya — és kohómunkásokat sikerült a hadi szolgálat alól egyszer és mindenkorra felmentetnie; a nemes tisztviselőknek hadi adót kell fizetni a felmentésért. A rózsahégyi hegyekben ezüst és rézbányát sejtven próbát vettek; a próbáról szóló jegyzéket mellékelve küldik. A tél folyamán három munkást küldenek ki a helyszínére, hogy az általuk fejtett ércet a

tavaszon kiolvaszthassák. Besztercebánya, 1706. október 6. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

388.

Báró Hellenbach János Gottfrid rendelete Rueprecht Tamás Alajos úrvölgyi bányamesterhez. Úrvölgyön sok épület építése engedélyeztetvén, ezáltal az erdő meglehetősen szenved. Ilyen concessiónak az a következménye, hogy a telepre sok kikapós csöcselék gyülekezik, mely a bányaüzemre is káros, mert vasanyagot, fagyút, puskaport lopkodnak. Betiltja a házépítést. Az erdőkben egyébként is nagy károk vannak napirenden a mezőgazdasági területek nagyobbítása folytán. A nép elégedjék meg a bükkfával, melyet az erdész kijelöl, s ne pusztítsa a bányaépítés céljaira alkalmas fenyőfát. Aki e tilalom ellen vét, törzsönként 180 dénár bírsággal sujtandó. Besztercebánya, 1707. január 6. Eredeti levél, egy ív.

389.

Kivonat a besztercebányai bányatörvényszék jegyzőkönyvéből. A Fekete-Garam mellett fekvő erdőn Chovanetz nevű munkás Márton napjának estéjén megöletett. A gyanuba fogott Augst András a törvényszéknél vallomásra szólíttatván fel, a gyilkosságot tagadta. Mivel azonban a körülmények rája bizonyították a tettet, a gyilkost a városi hatóságnak adják ki büntetés szolgálatára végett. Stupka János és Augst János pedig, akik gyanúsításuk és tagadásuk által az ártatlanul bebörtönözött Scheffzig János szenvedéseinek okai voltak, Scheffzignek kártérítéssel tartoznak. Besztercebánya, 1707. február — Másolat, egy ív.

390.

A besztercebányai kamara Hellenbach főbányagrófhoz. Stritz Jakab úrvölgyi gazda kérvényét beterjeszti, amely szerint nevezett Mostenicon (Mosód) a régi tiszti rétet egy évre bérbevenni akarja. Besztercebánya, 1707. július 23. Eredeti fogalmazvány, egy ív. Mellékelve Stritz egy íves kérvénye.

391.

A besztercebányai kamara jegyzőkönyvének töredéke, több kisebb üzemi és személyi ügyekről. Pällitsch Péter gerebírnök, mivel a Garam május 6-ki hirtelen megáradásánál a víz tönkre-

tette a kertjét és mintegy 120 tallér kára volt, segélyért folyamodik. Megadatott. — Weider János Ferdinánd rónici (Kis-Garam) kohófőnök, mivel az üzemet a fafogyasztásra nézve gazdaságosabban rendezte be, jutalmat kér. Megadatott stb. Besztercebánya, 1707. július 23. Eredeti fogalmazvány, két ív. — Mellékelve Pälitsch és Weider kérvénye, összesen két ív.

392.

A besztercebányai kamara főtisztviselői által kiállított tanúlevél, amely szerint bizonyíttatik, hogy Laurenti János podlavitzai (Pallós) molnár az ottani malom építésére 97 forint 60 fillért adott, amely összeget neki, vagy örököseinek a későbbi bérlők megfizetni tartoznak. Besztercebánya, 1707. szeptember 19. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

393.

Hellenbach bányagróf leirata Meixner Ferenc és Muner Dániel kamaratisztviselőkhöz. A bányavárosokba küldött (Rákóczy-féle) bizottság tudni óhajtja, hogy a tisztviselők fizetésükből és járulékaikból mit áldoznának a haza javára? Továbbá micsoda hivatalokat lehetne beszüntetni a bánya- és kohóműveknél? A réz olvasztással próbát kellene tenni, hogy a munka mennyibe kerül? Selmec, 1708, április 21. Eredeti fogalmazvány, egy ív — Mellékelve a besztercebányai tisztviselők válasza. Többi közt jelenti, hogy áldozatot nem hozhatnak, mert maguk is szűk viszonyok közt élnek. Besztercebánya, 1708. április 21. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

394.

Rákóczy Ferenc rendelete Hellenbach főbányagrófhhoz. Az ónodi országgyűlés végzése értelmében a kamarai favágók, szénégetők, béresek összeírása és megadóztatása elrendeltetett. Zólyom megye bizalmi férfiaihoz adjon a kamara egy tisztviselőt, aki azoknak az összeírásnál segédkezzék. Eger melletti tábor. 1708. június 9. Másolat, fél ív.

395.

Mayer Benedek Tibát a besztercebányai kamara tisztviselőihez. Stupka János famester a Fekete-Garam mellékéről a szolgálatból elbocsátandó, Benedikt Jánost Benusra (Benesháza), Farbak Ádám rónici erdészt pedig Zernbachra (Cserpatak) nevezi

ki, illetőleg helyezi át. Besztercebánya, 1709. február 15. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

396.

A besztercebányai kamara az udvari kamarai bizottsághoz. Hogy a faúsztatás az idén elmaradt, annak csak a pénz és gabonahiány az oka. A famestereknek nem tudják a kialakult pénz és gabona-conventiót megadni s így azok nem úsztatnak. A famesterek már a kuruc bányagrófnál, Hellenbachnál is jártak annak idején, de az csak 800 véka gabonát és 100 aranyat tudott nekik kiutalványozni. Most ismét kilincselnek a főbányagrófi administratornál, haszontalanul. A kamarai tisztek nagy rábeszélésre, kéréseire a leúsztatandó famennyiség egyharmadát, mintegy 4000 ölet mégis összehordtak (közelítettek). — A beszercei sörfőző polgároknál is közbenjártak a kamarai tisztek pénz és gabona előlegért a leúsztatandó fa ellenében, de ez se vitt jóra. A felső vidékről ugyanis az a hír érkezett, hogy a rebellis kurucok nem engedik a fát leúsztatni, amíg fejedelmüktől erre engedélyt nem mutat fel a kamara. Erre a kamarai pénztárnok Steinville grófhhoz járult segítségért; mire a küldönc visszajött, már az úsztatásra való víz lefolyt. A Fekete-Garamon vagy 30 kuruc megfenyegette a szakmányost: Isten sugalmazta nektek, hogy nem eresztettetek fát Besztercebányára, mert felpörköltünk és levágtunk volna benneteket. — A kamarai pénztárnok erre tanácskozni összehívta a főtisztviselőket, s elhatározták, hogy a kohó üzeméhez szükséges fát a városhoz közelfekvő erdőkből vágatják. A kamarai pénztáros kimutatja az erdőmester vádjával szemben, hogy azért nem adott gabonát neki, mert nem volt. A császár érdekét nagyon szívén viseli; hiszen amikor a győzelmes császári hadak Besztercebányára bevonultak, 800 forint erejéig költekezett számukra a mézszárosoknál, egész hitelképessége vesztéig. — Hellenbach hátra hagyott szarvasmarháit — 130 darabot — annak egy megbízottja mint kamarai vagyont adta el a beszercei mézszárosoknak. De mikor a pénztáros kipuhatolta, hogy a marhák a Hellenbach jószágga, azonnal konfiskálnak jelentette ki s a marhák értékével a 800 forint kamarai adósságot kiegyenlítettte. Heister tábornok megtudva a dolgot, ráizent a pénztárosra, hogy 8 óra alatt a Hellenbach-féle marhák árát küldje meg neki, különben megvasaltatja és börtönbe vetteti.

A megrémült pénztáros Heister elé járulva, írásbeli bizonyítékokat mutatott fel a marhák árának hova fordításáról. Heister elbocsájtotta, sőt gróf Steinville a bányamunkások bérfizetésére 1000 forintot küldött Nagy-Tapolcsánból. Besztercebánya, 1709. július 4. Eredeti fogalmazvány, négy ív.

397.

Mayer főbányagrófsági administrator Meixner Ferenc és Roysz Tóbiáshoz. Az udvari kamarai bizottság meghagyása folytán elrendeli, hogy a kamarai üzemeknél életbe léptethető javításokról jelentés történjék. Valamint azt is tudni akarja, hogy a tisztviselők mennyi fizetést, járandóságot, nyugdíjat húznak? Aki valami élvezményt eltitkol, eljárását lopásnak (pro furtivo) fogják minősíteni. Selmec, 1709. július 6. Eredeti fogalmazvány, egy ív, másolata egy ív.

398.

Meixner Ferenc és Roysz Tóbiás főtisztek rendelete a besztercebányai kamara összes tisztviselőihez. Az udvari kamarai bizottság tudni akarja, hogy a bánya, kohó és erdőüzemnél mi csoda javítások lehetnének foganatosítandók? E javításokat a bizottság megjöttéig valósítsák meg. Azt is részletezzék, hogy kinek-kinek mennyi fizetése és járandósága van. Besztercebánya, 1709. július 9. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

399.

Mayer Benedek Tibát a besztercebányai kamarához. Amennyiben a rebellió alatt a számadások elvesztek, elrendeli annak kimutatását, hogy az 1703. évben kiadott adórendelet alapján a kamarai tisztek fizetése és járuléka alapján mennyi adó folyt be? Selmec, 1709. július 9. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

400.

A besztercebányai kamara a császári udvari kamara bizottságához. (Hof-Cammer Comission.) A bányamunkások június havi bérjegyzékét felküldi s kéri a bérösszeg megküldését, mert másként a munkások a munkából kimaradnak. Gabonával sem tudják őket segíteni. — A gereb gondnokságnak is szüksége volna a műfa beszerzésére pénzre, mert máskülönben a tél folya-

mán a raktár hiányt szenved. Besztercebánya, 1709. július 24. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

401.

A körmöci kamara a császári bizottsághoz. Jelenti, hogy a bányavárosokban lelkészkedő jezsuiták fizetése 1649. év óta, az akkor kiadott királyi rendelet értelmében pontosan történt. Felterjeszti továbbá a hegybányai bányamester javadalmazásának kimutatását. Körmöc, 1709. szeptember 14. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — Mellékelve III. Ferdinánd rendelete rothenfelsi Roth Herman bányagrófsági administratorhoz. A katolikus kamarai tisztek lelki szükségletének ellátására Besztercebányára négy, Selmecre két jezsuita atya megy; utóbbiak a körmöci lelkészséget is tartoznak ellátni. Fizetésükre a bányavárosok egykori apátjának, legutóbb Schlägl Mátyásnak javadalmazása szolgál. Bécs, 1649. október 29. — A körmöci kamara számadásaiból való kivonat 1654—1701. évekből, mely a hegybányai bányamester fizetését tárgyalja — Az udvari kamara rendelete báró Thawonath főbányagrófhhoz, melyben Gloiszer Sebestyént hegybányai bányamesternek nevezi ki. Bécs, 1701. november 5. A három melléklet negyedfél ív terjedelmű.

402.

A besztercebányai kamara jelentése az udvari kamara bizottságához a bánya, kohó és erdőüzemnél tett dologi és személyi javításokról. Besztercebánya. 1709. november 22. Eredeti fogalmazvány, hatodfél ív.

403.

Kimutatása a kamarai hajdúknak és bérüknek. Besztercebánya, 1709. december 31. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

404.

A besztercebányai kamara a főbányagrófhhoz (?) Az úrvölgyi sörmérés 100, az ulmankai 50, a jakabfalvai 30 forint bért fizetett évenként. A mostani nehéz időkben a korcsmák üzlete nagyon változó. Az úrvölgyi bányairnok 50 forint bért fizet alkalmazása első idejétől, a másik két sörmérés a sör akója után 2, 3 garast. Az üzlet fellendüléséig meghagyandó volna ezen árenda. Besztercebánya, 1710. április 7. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

405.

A besztercebányai kamara erdészeti berendezéseinek leltári kivonata. Besztercebánya, 1710. Másolat egy ív.

406.

Breznóbánya város a besztercebányai kamarához. Több rónici (Kis Garam) munkás, akiknek ingatlana a város területén fekszik, terménytizedet nem fizetett. Rendelje el a kamara tartozásuknak törlesztését. Breznó, 1712. augusztus 26. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

407.

III. Károly rendelete a besztercebányai kamara tisztjeihez. Az 1712. év nov. 5-én tartandó osztrák fejedelmi hódolási ünnepre (landtsfürstliches Erbhuuldigungs Panquett) vad szárnyasok szállítandók. Bécs, 1712. okt. 15. Eredeti kézirat, egy ív. Mellékelve a szállítandó madarak kimutatása.

408.

A besztercebányai kamara számadó könyve a pénzbevétel és kiadásokról az 1712. évről.

409.

Thawonath Lajos Albert főbányagróf a besztercebányai kamara főtisztjeihez. Azok a famesterek és favágók, akik Breznó város területén szántó földet, vagy rétet birtokolnak, a nevezett várossal 1682-ik évben kötött szerződés értelmében minden forinttól egy garas jövedelmi adót kötelesek Breznóbányának fizetni. Besztercebánya, 1715. december 1. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

410.

III. Károly rendelete báró Thawonath selmeci főbányagrófhoz. A Rákóczy Ferenc szabadságharca alatt a felsőmagyarországi hét bányaváros bányáüzemében a rend megbomlott. Új szabályrendelet kidolgozására cs. kir. bizottság küldetett ki Don Caraffa Károly Ferdinánd elnöklete alatt. A bányáüzemre vonatkozó ügy üzemi, mint személyi intézkedéseket a király helybenhagyja, s azoknak foganatosításával a selmeci főbányagróft megbízza. Bécs, 1716. aug. 7. Másolat, 10 ív.

411.

A besztercebányai polgárok nyilatkozata, amelyben régi királyainktól nyert jogosultságaikat, különösen a bor és sörmérésre vonatkozó jogot és határozmányokat foglalják egybe. Besztercebánya, 1720. október 1. Másolat.

412.

A besztercebányai kamara pénztári számadó könyve 1721. évről.

413.

A besztercebányai kamara jelentése a császári biztosokhoz kisebb hivatali ügyekről. Az úrvölgyi bányamunkások januári bérét kifizették, de még maradt a pénztárban 6000 forint készpénz, amelyből az 5260 forint 69 krajcárnyi februári bért ki lehet fizetni. — Kilenc kocsi rézlapot Pozsonyba küldöttek, még folyó hó 15-én négy kocsi rakomány indul ugyanoda. — Úrvölgyön a bányaérc kidolgozásához hozzá fogtak. — A Garam és a hegyi patakok vize már lefolyt, úgy hogy a legközelebbi esőzés beálltáig az usztatást folytatni nem lehet. — A kohók és más üzemek 1721. évi leszámolását a jövő héten elkészítik és a commissiónak megküldik. — Az úrvölgyi kamarai bor és sörmérés kezelőjének évenként 3000 akó sör áráig hitelez a kamara, de rendszeren vissza nem kapja a befektetett értéket, mert a bányászok bérfizetés után a sörért adósok maradnak. Célszerű volna rézpolturákat kiosztani a hevérek közt, akik a sörért e rézpolturával fizetnének a kezelőnek. A kezelő bérfizetés előtt a polturákat leszámolás céljából a kamarának beküldené. Besztercebánya, 1722. április 11. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

414.

Báró Sternbach József Antal főbányagróf rendelete a besztercebányai bányabírósághoz. Súlyos büntett miatt eltitélt rabok vízemelés végzéséhez (Wasserhebung, talán a bányáknál?) Selmece kísérendők át. Selmec, 1726. május 27. Másolat, egy ív.

415.

A báró Sternbach főbányagróf elnöklése alatt megtartott kamarai tisztí értekezlet jegyzőkönyve, amelyen apróbb személyi

és üzemi ügyek tárgyalattak. Pl. Suchotolszky Ferenc famester tűzkárosultsága miatt segílyt kér. Megadatott. A kamarai szolgák egy mértföldnyi távolságon túl küldöncbért kívánnak, mint az a selmeci és körmöci kamarai hajdúknál szokásban van. Maradjon a dolog a régiben. De Adda asszony, úrvölgyi özv. bányamesterné ellátásdíjának javítását kéri. Megadatott. stb. Besztercebánya, 1728. február 16. Eredeti fogalmazvány, másfél ív.

416.

Sauschka Tóbiás Bertalan úrvölgyi bányairnok báró Sternbach József András főbányagrófhhoz. Megköszöni, hogy 140 forint 50 krajcárnyi évi javadalmazását a kamara által, de tőle elvett italmérés fejében 280 forint 50 krajcárra emelték. Tekintve azonban igen terhes és felelősségteljes szolgálatát, még némi fizetésjavítást kér. Az irat keltének helye és ideje nélkül. Valószínűleg Úrvölgy, 1729. július 31. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

417.

Sternbach főbányagróf a besztercebányai kamarához. Roysz János Mihály óhegyi bányagondnok kéri, hogy a kamara által tőle elvett italmérés jövedelme fejében kárpótlásul ne 200 forintot adjanak, de többet, mert neki abból évenként 300 forint keresete volt. Amennyiben az utolsó év számadása szerint csakugyan 300 forintot jövedelmezett a kamarának az óhegyi italmérés, Roysznak ötven forintra fel emelni a kárpótlást. Besztercebánya, 1729. augusztus 13. Másolat, egy ív.

418.

Seeauer Kristóf, az ulmankai és hermaneci fűrészmalom felügyelője kéri a főbányagróft, hogy szerény irtóki álláshoz segítse, amennyiben eddig is irtóki és felügyelői teendőket végzett az erdei munkásokkal szemben, másrészt már törődöttsége folytán nyugodtabb alkalmazást óhajt. Az irat keltezési helyének és idejének megjelölése nélkül. 1729. október (?). Eredeti kézirat, egy ív.

419.

Az udvari kamara Sternbach főbányagrófhhoz. Szent András napjára húsz darab császármadarat küldjön Bécsbe, a császári konyhára. Bécs, 1729. november 3. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

420.

A besztercebányai kamara számadó könyve a pénzbevételekről és kiadásokról, 1729. évből.

421.

A besztercebányai kamara számadó könyve a pénzbevételekről és kiadásokról 1729 évből.

422.

Kimutatás a kamarai hajdúk 1709. évi béréről. Óhegyi bányamunkások bérének jegyzéke. Besztercebánya, 1711. december 31. — A tokaji császári és királyi sóhivatal kimutatása a besztercebányai kamarának beszolgáltatott sópénzről. Tokaj, 1730. július 12. Eredeti kéziratok két íven.

423.

A császári udvari kamara rendelete Sternbach főbányagrófhoz több apróbb üzemi intézkedésről, jelesen arról, hogy a bányabíróság kiadásait a kamara fedezi továbbra is, azonban a peres eljárások gyorsításával takarékosagra kell törekedni. Bécs, 1730. május 26. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

424.

Svorentsik Zsuzsánna kérvénye Sternbach bányagrófhoz. Ihrácsi házát egy kamarai munkásnak 90 tallérért eladta. A vételárát a kamarai provisor lefoglalta s nem akarja kiadni. Besztercebánya, praes: 1730. november 20. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

425.

A besztercebányai kamara pénzelszámolási naplója 1730 évből.

426.

A besztercebányai kamara és rézmű számadó könyve a pénzbevételekről és kiadásokról 1730 évből.

427.

A besztercebányai kamara pénztári naplója 1732 évből.

428.

A besztercebányai kamara pénztári naplója 1735 évből.

429.

A besztercebányai kamara pénzelszámolási naplója 1740 évből.

430.

A besztercebányai kamara számadó könyve a pénzkiadásokról és bevételekről az 1742. évből.

431.

Az udvari kamara báró Mitrovszky Nep. János főbányagrófhhoz. Hirschberg János Ferdinánd besztercebányai bányabíró visszaélései miatt hivatalától felfüggesztetik, fizetése megvonatik. Helyére Puchner Miksa Lipót úrvölgyi könyvvezetőt nevezik ki, utóbbi helyett pedig Rembs János szomolnoki könyvvivő alkalmazandó. Bécs, 1743. június 12. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

432.

A besztercebányai kamara pénztári naplója 1744. évből.

433

A besztercebányai kamara erdőhivatalának jegyzőkönyvei, amelyek a havi tiszti gyűlések alkalmával 1746. nov. 29-étől, 1757. dec. 6-ig felvételtek. A könyv élén Mitrovszky János báró selmeci főbányagróf rendelete áll, amelyben az erdészeti tiszti gyűlések megtartását meghagyja és egy norma, amely szerint azokat megtartani kell. Selmec, 1746. nov. 9. Eredeti fogalmazvány, könyvalakban, 251 lap.

434.

A besztercebányai kamara jegyzőkönyve, melyben a kamara erdőszet személyi ügyei tárgyaltnak. Az előregedett fellensteini Fellner Pál erdőmester mellé segédet adnak: Querer Józsefet. Zigler Márton főerdész, Hock (Hoekhe) János, Puchner Nándor, Fritschka (Fritzka) Ferenc, Parronaj (Baronay) és Kraloszky (Gravovszky) Pál erdészek fizetését rendezik, Besztercebánya, 1750. szept. 14. Eredeti kézirat, hat ív.

435.

A besztercebányai kamara pénztári naplója az előlegek, megtértített és követelt összegekről 1750. évből.

436.

A besztercebányai kamara pénzelszámolási naplója 1750. évből.

437.

A besztercebányai kamara pénzelszámolási naplója 1750. évből.

438.

A besztercebányai kamara számadó könyve a pénzbevételek és kiadásokról 1750. évből.

439.

A selmeci főbányagrófi hivatal leirata a besztercebányai cs. kir. kamarához. Megjegyzéseket tesz az erdőhivatal tiszti gyűlésének 1751. év január havi jegyzőkönyvére. Selmec, 1751. márc. 17. Eredeti kézirat, egy ív.

440.

A besztercebányai kamara pénzelszámolási naplója 1751. évből.

441.

A besztercebányai cs. és kir. bányakamara kötelezvénye, mely szerint magát a kamara a Besztercebánya város határában ingatlannal bíró erdő, — szénégető és bányamunkások földadója fejében Besztercebánya városnak évenként fizetendő 150 rhenus forint váltságra kötelezi. Besztercebánya, 1752. június 1. Másolat, egy ív.

442.

Mária Terézia rendelete Zólyom vármegyéhez. Megengedi, hogy a mostenikai (Mosód) és hroneci (kis-garami) favágók, szénégetők és hegyi lakók szarvasmarhái után a rendes adó egy része beszedhető legyen, azonban Besztercebánya és Breznóbánya városok, mint idegen törvényhatóságok területén a megyének az adóösszeírást megtiltja. Bécs, 1752. okt. 24. Másolat, fél ív.

443.

A besztercebányai kamara pénztári naplója 1752. évből.

444.

Mária Terézia leirata a magyar helytartótanácsához. Intézkedések Besztercebánya város belső szervezeti életére vonatkozólag.

A német polgárok előjogai a közhivatal viselése tekintetében megszűnnek; ha magyar, vagy tót nemzetiségű polgár italmérési joggal bíró piaci házat vesz, azt a jogot ő is gyakorolhatja. Bécs, 1753. jan. 23. Eredeti kézirat, 2 $\frac{1}{2}$ ív.

445.

Mária Terézia királynő leirata a magyar királyi udvari kamarához. Tudatja, hogy a hradeki (Liptóújvár) és a likavai uradalmak kormányzása és igazgatása továbbra is a magyar kir. udvari kamara jogköréhez fog tartozni. A magurkai erdők, amelyek nevezett uradalmakhoz tartoznak, az óhegyi bányaművek és kohók céljaira kihalásítandók, s a selmeci főbányagrófi hivatal kezelésébe adandók át. Bécs, 1753. márc. 25. Eredeti kézirat, 1 $\frac{1}{2}$ ív.

446.

Szerződés egyrészt a hradek-likavai kamara uradalom, másrészt a selmeci főbányagrófi hivatal, illetőleg a besztercebányai kamara között a Német-Lipcse község határában fekvő erdők kihalására vonatkozólag, amely erdőségeket a magurkai bányaművek, másrészt az óhegyi kohók üzemi céljaira akarnak kihasználni. Oszada, 1753. október 9. Eredeti fogalmazvány, három ív. — Mellélkelve két térképmásolat.

447.

A magyar királyi helytartótanács leirata Zólyom vármegyéhez. Megállapítja Zólyom vármegye adójában a besztercebányai kamara erdőmunkásainak hozzájárulási hányadát. Pozsony, 1754. máj. 27. Mellélkelve a cs. kir. udvari bányászati kamara átirata a cs. kir. udvari kancelláriához. 1754. máj. 17. Mindkét okirat másolata egy íven.

448.

Szelec (Szelcse) és Priechod (Perhát) községek és azok lakóinak kérvénye a selmeci főbányagrófi hivatalhoz, hogy a legelő-kárban talált marháik után rájuk kirótt büntetést engedje el. A kelet helyének megjelölése nélkül, 1754. év. Másolat, egy ív.

449.

A besztercebányai kamara pénztári naplója 1755. évből.

450.

A besztercebányai kamara pénztári naplója az 1760. évből.

451.

Kimutatás néhány magyarországi város portáinak számáról és a porták után fizetendő adóról. Kelet helyének megjelölése nélkül. 1765. jan. 14. Másolat, fél ív. — A besztercebányai cs. kir. kamara tisztviselőinek státusa és fizetésüknek kimutatása 1765. évről. Besztercebánya, 1766. jan. 25. Eredeti kézirat, 8 ív.

452.

Mária Terézia nyílt parancsa. A jobbágyoknak keményen meghagyja, hogy az úr dolgát (robot) szokott időben, pontosan teljesíteni tartoznak addig is, míg az urbér rendjét rendezni fogja. Bécs, 1766. június 14. Eredeti, magyar nyelvű nyomtatvány, egy nagy ív.

453.

A besztercebányai kamara pénztári naplója 1769. évből.

454.

A besztercebányai kamara pénztári naplója 1770—1771. évekből.

455.

A besztercebányai kamara pénzelszámolási naplója az 1770—1771. évekből.

456.

Besztercebánya városnak a magyar királyi udvari kamarához benyújtott felségfolyamodványa. Kéri a királytól a város részére reservált erdők szabad használatát és a kamarai tisztviselők önkényes befolyásának megszüntetését. Besztercebánya, 1772. okt. 23. Másolat, 7 $\frac{1}{2}$ ív.

457.

Besztercebánya város bírása és tanácsa a selmeci főbánya-grófi hivatalhoz. Panaszt emel a besztercebányai kamara ellen, hogy az a városnak reservált erdőket a maga céljaira is használja, a polgároknak pedig selejtes fát szolgáltat ki. Besztercebánya, 1772. okt. 23. — Mellékelve a Miksa-féle erdőrendtartás

12*

egy fejezete, IV. Béla király 1255. évi kiváltságlevele Besztercebánya részére, kivonat Besztercebánya város jegyzőkönyvéből 1746; városi bizottsági jegyzőkönyv a sachsendorfi (szászfalvai) határban lévő városi erdők ügyében. Szászfalva, 1691. aug. 16; kivonat a Miksa-féle erdőbejárás jegyzőkönyvből; kivonat Besztercebánya város jegyzőkönyvéből; fejezet a Mária Terézia-féle 1740. évi erdőrendtartásból; Zólyom vármegye által felvett tanúkihallgatási jegyzőkönyv a hermaneci erdők használata ügyében. Besztercebánya, 1772. július 17. — Az ügyirat 4 íves, a mellékletek, a megyei tanúkihallgatási jegyzőkönyv kivételével 4 és fél íves, utóbbi 5 íves füzetben vannak lemásolva.

458.

A besztercebányai kamara pénzelszámolási naplója az 1771—1772. évekből.

459.

Kivonat a cs. kir. udvari kamara jegyzőkönyvéből. Az udvari pénz- és bányaugyi kamara útján felszólítandó a selmeci főbányagrófi hivatal, hogy Besztercebánya felségfolyamodványára nézve, amelyben a részére rezervált erdők szabad használatát kéri, adjon véleményt. Bécs, 1773. ápr. 15. Másolat, egy ív.

460.

A besztercebányai bányakamara felterjesztése a selmeci főbányagrófsághoz. Besztercebánya városnak a főbányagrófsághoz 1772. okt. 23.-án a kamara ellen beadott panaszát alaptalannak mondja, s az erdők nagyobb terjedelmű és szabadabb használatára támasztott igényét teljesíthetlennel véli. Besztercebánya, 1773. máj. 4. Eredeti fogalmazvány, 3 ív. — Mellékelve jelentés ugyane tárgyban, melyet Querer József erdőmester a kamarához tett. Besztercebánya, 1773. febr. 20. Eredeti kézirat, 3 ív.

461.

A besztercebányai kamara gyaloghajdúinak küldöncbéreiről szóló kimutatás 1770—1775. évekből.

462.

Jegyzőkönyv a hét alsó-magyarországi bányavárosnak 1776. szeptember 9-én, Körmöcön tartott üléséből. Besztercebánya óvást

emel, hogy a jezsuita rendház, annak feloszlatása után a kincstár, mint örökös, a város falai közt borkimérést gyakoroljon. Másolat, 319 oldal.

463.

Mária Terézia két rendelete Besztercebánya városhoz, melyekben annak szigorúan meghagyja, hogy a hermaneci, szászovai és rjecskai rezervált erdőkben csupán a megengedett és előirt módon folytasson erdőgazdaságot. Bécs, 1777. máj. 3. és okt. 31. Királyi leirat Besztercebánya városhoz, mely a kamarai erdőmunkásokat a hermanetzi erdőkből kiutasította, hogy jövőben ilyen erőszakos és jogtalan rendszabályoktól tartózkodják. Bécs, 1795. április 23. A három okirat másolata 3 ív.

464.

A besztercebányai kamara pénzelszámolási naplója 1779. és 1780. évből.

465.

A besztercebányai kamara számadó könyve a bányasalak-mosás bércéduláiról. 1780. évből.

466.

A besztercebányai kamara erdészetének anyagszámadási könyve az 1777—1781 évekből.

467.

A besztercebányai kamara gereb-raktárának anyagszámadási naplója 1780—1781 évekből.

468.

A besztercebányai kamara pénz és anyagelszámolási naplója 1780—1781 évekből.

469.

Az úrvölgyi bányák gorc és zúzómüercének anyagszámadása 1780—1781 évekből.

470.

A besztercebányai kamara bányaszertárának anyagszámadása 1780—1781 évekből.

471.

Cs. kir. pénz és bányaugyi udvari kamara a selmeci főbányagrófi hivatalnak. A zólyommegyei Német-Lipcse község la-

kóit a magurkai erdők használatából kizárni nem lehet, az erdő-károk azonban szigorúan büntetendők. Bécs, 1784. jan. 30. Eredeti kézirat, egy ív.

472.

A besztercebányai kamara intézkedési könyve 1781—1785. évekből.

473.

Baumberg Flórián János az udvari irattár igazgatója felterjeszti a cs. kir. bányászati udvari kamarához azon okiratokat, amelyek a besztercebányai kamarai erdők vadászati és halászati jogára vonatkoznak. Bécs, 1787. jul. 17. Másolat, 2 ív.

474.

A selmeci főbányagrófi hivatal leirata a besztercebányai kamarához. A magyarországi és erdélyi kir. udvari kancellária elutasítja Besztercebánya városnak ama kérelmét, hogy az ottani kamara által 1591. év óta bérelt vár-rétet a város a maga birtoklásába átvehesse. Selmec, 1788. jan. 16. Másolat, egy ív.

475.

Az óhegyi kamarai rezolvasztó huta számadási könyve a személyi kiadásokról, az anyagtermelésről stb. 1790. évből.

476.

A besztercebányai kamara anyagszámadása a póniki vas-hámorról 1790. évből.

477.

Az ulmankai (olmányfalvai) fűrészmalom anyagszámadási könyve 1789—1790. évekből.

478.

A besztercebányai kamara pénztári számadó könyve 1790. évből.

479.

Kimutatás az úrvölgyi bányák személyi és üzemi kiadásairól 1791. évből.

480.

A besztercebányai kamara számadási könyve a bányaszerekről és eszközökről. 1791. év.

481.

Bérletszerződés a hadügyi kincstár és a besztercebányai kamara között. Előbbi 900 négyzetölnyi területet bérel a kamarától löpormalom céljaira. Besztercebánya, 1793. február 1. Eredeti okirat, egy ív.

482.

A besztercebányai cs. kir. kamara tisztviselőinek statusa és javadalmazásuknak kimutatása 1800. évből. Besztercebánya, aug. 28. Eredeti fogalmazvány, 9 ív.

483.

Az ulmankai fűrészmalom anyagforgalmi naplója 1800. évből.

484.

A besztercebányai kamara pénztári naplója (Kassa-Journal) 1800. évből.

485.

A m. kir. helytartótanács leirata Zólyom vármegyéhez. Elősorolja, hogy a kamarai erdőmunkások és szénégetők, azoknak igavonó jószágai mikor és mennyiben esnek adó alá. Buda, 1802. márc. 23. Másolat, egy ív.

486.

A bányászati cs. kir. udvari kamara rendelete a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Az alsó magyarországi bányavidék erdeiben rendszeres gazdálkodást kell meghonosítani. Különösen elrendeli a besztercebányai kamara kerületében fekvő zólyomi, dobravicai és egyéb rezervált erdők felmérését, térképelését és beosztását. Bécs, 1807. febr. 11. Eredeti kézirat, egy ív. Mellélve: kivonat a bány. udv. kamara jegyzőkönyvéből; a selmeci főbányagrófi hivatal rendelete a besztercebányai kamarához, a körmöci, selmeci, bakabányai erdőhivatalhoz, Zünke József besztercebányai erdőszámvevőhöz, Lang János szélaknai főbányamérnökhöz. Selmec, 1807. márc. 11.

487.

Besztercebánya város hatósága átír a besztercebányai kamara-igazgatóságához. A város felel a kamara feltételeire, melyek

alatt az a Bisztrica patakon a város céljaira szolgáló faelfogó gerebet építene. Besztercebánya, 1811. ápr. 23. Eredeti kézirat, egy ív.

488.

A besztercebányai kamara rézüzemének anyag és pénzel-számolási naplója 1810—1811. évekről.

489.

A besztercebányai kamara erdészetének anyag és pénzel-számolási naplója 1810—1811. évekből.

490.

Kivonat Duschek Ferencz budai kir. kamarai főerdőfelügyelő-nek jelentéséből, melyet a besztercebányai erdőgazdaságról készített. Kelet helyének és a hatóságnak megnevezése nélkül, amely-nek a jelentés beküldetett. 1812. márc. 1. — Másolat, 6 ív. — Mellékelve I. Ferenc császár és király rendeletének másolata a budai m. kir. udvari kamarához. 1812. ápr. 30; a selmeci fő-bányagrófi hivatal a besztercebányai kamarához. 1812. máj. 22.

491.

A cs. kir. udvari kamara (?) a politikai kamarai bizottság-nak jegyzőkönyvét kiegészítés végett visszaküldi. Besztercebánya város az ottani kamara ellen több rendbeli panasszal lép fel, mert magát jogainak gyakorlatában gátolva és megrövidítve érzi. Így Óhegyen korcsmáztatási jogot akar gyakorolni, lhracs ezüst-kohót a város területéhez csatolni stb. Bécs, 1812. jul. 1. A cím és aláírás nélküli másolat terjedelme 3 ív.

492.

A besztercebányai kamara intézkedési könyve 1800—1813. évekből.

493.

A selmeci főbányagrófi hivatal felterjesztése a m. kir. udvari kamarához, melyben a besztercebányai kamara ezen tervéhez, hogy a Bisztrica patakon gerebet épít, megjegyzéseit fűzi. Selmec, 1814. okt. 7. Eredeti fogalmazvány, 3 ív.

494.

Beniczky József szolgabíró és Urbány Gábor esküdt Zólyom vármegye közgyűlése elé terjesztik, hogy a lipcsei uradalomban az adószedő bírák és esküdtek szabály ellenesen jártak el. Besztercebánya, 1814. nov. 10. — Mellékelve a megye által a lipcsei uradalom egyes falvaiban felvett kihallgatási jegyzőkönyv 1814. nov. 24; a megyei adókivetési bizottság, s a megyei választmány határozatai. Besztercebánya, 1815. febr. 25., febr. 27. Másolat, 4 $\frac{1}{2}$ ív.

495.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság tisztviselőinek státusa és javadalmazásuknak kimutatása 1814. évből. Eredeti fogalmazvány, 8 ív.

496.

Töredékes feljegyzések gyűjteménye a besztercebányai kamara 1610—1815. évi jegyzőkönyveiből.

497.

Besztercebánya város asztalos műhelye a helybeli kamarától három szál bükkfát kér. Besztercebánya, 1816. jan 8. Eredeti kézirat, fél ív.

498.

Besztercebánya város hatósága a helybeli kamarához. A város a tavaszi fausztatás idejére az ulmankai gereb stb. átengedését kéri. Besztercebánya, 1816. febr. 13 Eredeti fogalmazvány, egy ív.

499.

Besztercebánya város hatósága által kiállított kötelezvény, a melyben magát a város leköti, hogy a kamarától úsztatás céljaira átvett ulmankai (Olmányfalva) rakodó helyet, a gerebet és más erdészeti berendezéseket épségben fenntartja és sértetlenül adja át. Besztercebánya, 1816. márc. 4. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve a selmeci főbányagrófi hivatal rendelete a besztercebányai kamarához. 1816. márc. 29, és az utóbbinak átírata Besztercebánya városhoz. 1816. ápr. 10.

500.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város a Vocna erdőrészből 400 darab épületfának kiadását kéri és azt, hogy a hermaneci völgyben fekvő Csabrad erdő érintetlenül tartalékban hagyassék. Besztercebánya, 1816. okt. 9. Eredeti kézirat, egy ív. A város kérvénye mellékelve.

501.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Mi tévő legyen Besztercebánya város eljárásával szemben, amely a Vocna erdő részbe erőszakosan betört? Besztercebánya, 1818. máj. 30. Eredeti kézirat, egy ív. Mellékelve Decret József erdőmester és Hyross József főerdész jelentése a kamarai igazgatósághoz.

502.

A selmeci főbányagrófi hivatal a besztercebányai kamarához. A király a m. k. udvari kamara útján tudtúl adta, hogy a ratzengrundi réten a jegenyefenyő és körisfák kiirtását nem szívesen vette tudomásul és elrendeli, hogy a kamara azt ismét az erdők állományába sorozza. Megütközéssel vette tudomásul továbbá, hogy a kamara annak a korcsmának alapozási munkálatait tovább folytatni, amelyet Besztercebánya város Óhegyen építtetni akart, nem engedte, sőt az alapozást szétromboltatta. A városnak okozott kárt az a tisztviselő tartozik viselni, aki a jogtalan intézkedést elrendelte. Továbbá az adófizetés tárgyában a város és kamara közt 1752. évben kötött szerződést abban az értelemben kell megújítani, hogy az azóta kamarai tulajdonba átmenő rétek után a kamara városi adót ne fizessen. Selmec, 1818. aug. 6. Másolat, egy ív.

503.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város újabb jogtalan igényt támaszt a faelőirányzásra és kijelölésre nézve. Besztercebánya, 1818. okt. 21. Eredeti kézirat, 2 ív. — Mellékelve másolatban Mária Teréziának 1777. évben kiadott két és a király 1795-ben kiadott egy rendelete, továbbá Besztercebánya város átirata a cs.

kir. erdőhivatalhoz és a kamarához. Egy kimutatás a kincstári gerebeken szenítendő őlfa mennyiségéről, másik pedig a besztecebányai polgárok részére 1808—1817. évben kiadott famennyiségéről. — A besztecebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztecebánya város tiltakozik, hogy a polgároknak szükséges épületi fát a kamara a hermaneci völgyben jelölje ki. Besztecebánya, 1819. jan. 5. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve a magyar királyi udvari helytartótanács végzése; Besztecebánya város átirata a kamarához, továbbá Rarus Mihály városi famester véleményes jelentése a besztecebányai városi hatósághoz.

504.

A besztecebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztecebánya város a vocnai erdő részben 566 darab lúccs és jegenyefenyőfát önhatalmúlag döntött. Besztecebánya, 1819. jan. 13. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Decret József erdőmester, továbbá Schlosser Imre főerdész és Mastalirc János erdőész jelentése.

505.

A besztecebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztecebánya város ismételen önhatalmúlag gazdálkodik a vocnai tilalom alá helyezett erdő részben. A kamara mihez tartás végett utasítást kér. Besztecebánya, 1819. márc. 13. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Schlosser Imre főerdész jelentése.

506.

A besztecebányai cs. kir. kamaraigazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztecebánya városnak önhatalmú gazdálkodásával szemben erélyes rendszabályokat kellene alkalmazni. Besztecebánya, 1819. ápril. 7. Eredeti kézirat, egy ív és felzet. — Mellékelve Schlosser Imre főerdész jelentése, a Vocna erdő térképe, néhány erdő térképe, amelyek 1808. évben a Majláth-féle bizottsági bejárás alkalmával Besztecebánya város részére visszatartattak. Duschek Ferenc főerdőfelügyelő átirata a selmeci főbányagrófi hivatalhoz a besztecebányai városi rezervált erdők kezelése dolgában.

507.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Az ulmankai és a hermaneci völgyben való faúsztatás jogát mind a kamara, mind Besztercebánya város magának követeli; ez ügyben tiltakozás és ellentiltakozás tétetett. Az iratokat a kamara a főbányagrófi hivatalnak küldi fel. Besztercebánya, 1819. ápril. 28. — Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Steiner János ulmankai sörházi irnok jelentése; Besztercebánya város tiltakozása; Hyross József főerdész jelentése; a kamara jelentése a főbányagrófi hivatalhoz; a főbányagrófi hivatal rendelete a kamarához a vitás úsztatási ügy felderítésére; Wissneyei János kincstári ügyész tiltakozó irata; Németh Jánosnak, a királyi jogügyek igazgatójának tiltakozása a kamara nevében; a peres felek tiltakozásáról felvett megyei jegyzőkönyv. Wissneyei a jelzett ügyre vonatkozó iratokat a kamarának átadja.

508.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. A kamara a Besztercebánya város által jogtalanul eladott deszkát lefoglalta és a besztercebányai ezüstkohóba helyezte el, de a város a lefoglalt tárgyakat erőszakosan visszavette. Besztercebánya, 1819. ápr. 29. Eredeti kézirat, 2 ív. — Mellékelve Schlosser Imre főerdész, Decret József erdőmester és Deschan Ignác kohófőnök jelentése.

509.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. A besztercebányai polgárok a kamara által 1562. évtől fogva használt várréten legeltetnek, s a legeltetést az országos gyakorlat és rendszabály ellenére Szt.-György napján túl is folytatják. Besztercebánya, 1819. máj. 1. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Rudolf császár levele másolatban, melyet 1591-ben Ernő főherceghez irt; a kamarafőnök átirata a városi tanácshoz; a városbíró válasza a kamarafőnökhöz; jelentés ez ügyben a főbányagrófi hivatalhoz; előadói fogalmazvány a selmeci kamarától; a hét bányaváros királyi biztosának levele a besztercebányai városi tanácshoz; Collinaszi János kamarai udvarbíró jelentése a besztercebányai kamara igazgatóságához.

510.

A besztercebányai cs. kir. albányatörvényszék felterjesztése a kerületi bányatörvényszékhez. A városi tanács a besztercebányai ezüstkohóból a tőle lefoglalt deszkát erőszakosan visszavette. Besztercebánya, 1819. máj. 4. — Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve a kerületi bányatörvényszék jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz és az albányatörvényszék által felvett tanúvallomási jegyzőkönyv.

511.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága 559 darab különféle deszkát jogtalanul elárúsított. Besztercebánya, 1819. máj. 29. — Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Mastalirc János erdész, Schlosser Imre főerdész, Decret József erdőmester jelentései és két kimutatás a városból kifuvározott faárúkról.

512.

A selmeci főbányagrófi hivatal felterjesztése a m. kir. udvari kamarához. Váradi Szakmáry András bányatanácsos indítványozza, hogy a besztercebányai kamara jogainak megállapítása és részletezése végett a bécsi udvari kamara levéltárából az ügyiratok leküldendőik volnának. Selmec, 1819. szept. 9. Eredeti fogalmazvány, 5 ív és felzet.

513.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága megint faárukat szállíttatott ki a városból a fennálló tilalom ellenére. Besztercebánya, 1819. december 15. — Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Orlovics János szenítési felvigyázó három jelentése.

514.

A besztercebányai kamara pénztári naplója az 1819—1820. évekből.

515.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjeszti a selmeci főbányagrófi hivatalnak abbeli jelentését, hogy Besztercebánya város 1820. év május 1-től június hó 12-ig bezárólag

mennyi faárút adott el idegeneknek. Besztercebánya, 1820. jún. 22. — Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Orlovics János szentési felvigyázó kimutatása.

516.

Kimutatása azon hasáb és épületi fának, melyet a besztercebányai kamara Besztercebánya városnak, illetőleg lakóinak 1810—1819. évben kiszolgáltattott. Besztercebánya, 1820. aug. 22. Eredeti kézirat, egy ív.

517.

A besztercebányai kamara előterjesztése a besztercebányai kir. politikai kamarai bizottságnak. Felel Besztercebánya városnak 51 panaspontjára, amelylyel az a helybeli kamarát nevezett politikai bizottság előtt bevádolta. Besztercebánya, 1820. aug. 27. Eredeti fogalmazvány, 18 ív.

518.

A besztercebányai kamaraigazgatóság felterjeszti a Besztercebánya város 51. gravamenjére adott feleletet a politikai-kamarai bizottságnak s egyszersmind felvilágosítással szolgál arra nézve, hogy e nehéz és bonyodalmas kérdésben miért késett a felelettel. Besztercebánya, 1820. okt. 4. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

519.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága a laszkoméri völgyben több kincstári szántóföldet önhatalmúlag beerdősített. Szigorú rendszabályokat kellene alkalmazni ezen erőszakos magatartással szemben. Besztercebánya, 1820. dec. 28. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Mastalirc János erdész jelentése, Wissnyi János kamarai ügyész véleményes jelentése, Decret József erdőmester jelentése és kérdése a jövődöbéli mihez tartás végett, továbbá II. Lajos király 1516. évben kiadott királyi levelének másolata, melyben Besztercebánya városnak bányaművelésre és az ahoz szükséges fahasználatra jogot ad.

520.

A besztercebányai kamara erdészetének pénz és anyag-számadási naplója 1820. évből.

521.

A besztercebányai kamara bányamunkás társpénztárának pénztári naplója 1820. évből.

522.

Besztercebánya város tanácsa és bírása átír a selmeci cs. kir. főbányagrófhhoz. Steiner János kamarai erdőtiszt a hermaneci völgyben fát döntő városi munkásokat a vágásból kitiltotta és tőlük hat fejszét zálog gyanánt elvett. A főbányagrófi hivatal intézkedjék ez erőszakos eljárás jogorvoslása iránt, mert különben a város megtorló intézkedésekkel él és Steinert lezárátja. Besztercebánya, 1821. január 27. — Másolat, egy ív.

523.

A besztercebányai kamara feltérjesztése a selmeci főbányagrófsághoz. Besztercebánya város az úrvölgyi bányatelepen bizonyos Andreovits Imre házát, melyet a bányatörvényszék zár alá helyezett, erőszakosan elfoglalta. Besztercebánya, 1821. március 25. Eredeti fogalmazvány, két ív.

524.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Az úrvölgyi Andreovits-féle ház lefoglalása dolgában Besztercebánya város mint törvényhatóság az úrvölgyi bányafőnököt, Hell Ferencet máj. 8-ára megidézte. Az albányatörvényszéknek hatásos jogvédelemben kellene Hellt részesíteni. Besztercebánya, 1821. ápr. 5. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Ondrejkovits Miksa városi ügyész jelentése és kérelme a városi tanácshoz 1821. márc. 24; Hell jelentése a kamarához 1821. ápr. 2; az albányatörvényszék felterjesztése a főbányagrófi hivatalhoz 1821. ápr. 3; Wissneyi János kamarai ügyész felterjesztése a kamarához 1821. ápr. 3.

525.

A selmeci cs. kir. kerületi bányatörvényszék felterjeszti az ottani főbányagrófi hivatalnak az Andreovits házra vonatkozó iratokat, s az albányatörvényszék intézkedéseinek foganatos végrehajtására nézve támogatást kér. Selmec, 1821. ápril. 7. — Eredeti kézirat, két ív. — Mellékelve a besztercebányai albánya-

biróság felterjesztése 1821. márc. 23; Ondrejkovits Miksa besztecebányai városi ügyész jelentése Besztecebánya város hatóságához 1821. márc. 24; Hell Ferenc Kornél úrvölgyi bányafőnök jelentése az albányatörvényszékhez 1821. ápr. 2; az albányatörvényszék felterjesztése a kerületi bányatörvényszékhez 1821. ápril. 3.

526.

A besztecebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a március havi vadkárokról. Besztecebánya város a vadászatot jogtalanul gyakorolja. Besztecebánya, 1821. ápril. 18. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Decret József erdőmesternek jelentése. 1821. ápr. 14.

527.

Hell Ferenc Kornél úrvölgyi bányafőnök kéri a selmeci főbányagrófi hivatalt, hogy Besztecebánya városnak erőszakos magatartásával szemben jogvédelemben részesítse. Úrvölgy, 1821. máj. 19. Eredeti kézirat, másfél ív. — Mellékelve egy előadói vélemény a főbányagrófi hivatalhoz 1821. máj. 21; a főbányagrófi hivatal rendelete a besztecebányai kamarához, 1821. máj. 21.

528.

A besztecebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztecebánya város Hell Ferenc Kornélt értesíti, hogy június 7-én az Andreovits-féle házat birtokba veszi. A város jogtalan eljárásával szemben hathatós eszközöket kellene igénybe venni. Besztecebánya, 1821. máj. 24. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Rottermund János és Rarus Mihály városi tanácsosok levele Hellhez 1821. máj. 22; Hell jelentése a kamarához, 1821. máj. 23.

529.

A besztecebányai cs. kir. albányabiróság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztecebánya város Óhegyen a városi korcsma helyiségével szemben szállást és mészárszékét akar építtetni, noha a bányakincstár a kérdéses területet a saját építési céljaira tartotta már vissza. Besztecebánya, 1821. máj. 30. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Kubath Károly óhegyi bányatiszt jelentése. 1821. máj. 28.

530.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város 76 darab épületi fát kér óhegyi építkezései céljára. A főbányagrófi hivatalnak meg kellene e kérést tagadni. Besztercebánya, 1821. máj. 30. — Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Kubath Károly óhegyi bányatiszt és Decret József erdőmester jelentése. 1821. máj. 28.

531.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város az óhegyi erdőben két vágás-tisztást fűhasználat céljára az ottani városi korcsma bérlőjének adott át. Besztercebánya, 1821. június 14. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Decret József erdőmester és Steiner József főerdészhelyettes jelentése. 1821. június 4.

532.

Hell Ferenc Kornél bányafőnök jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város az óhegyi építkezésekhez épületfát kiadatni követel. Besztercebánya, 1821. júli. 5. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Decret József erdőmester jelentése a kamarához. 1821. júli. 3.

533.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatóságának hivatalos kiküldöttei Jelenetzen Lokcsányszky József korcsmárosnak egy faházat átadtak és a telekkönyvezési jogot önkényesen önmagukhoz ragadták. Besztercebánya, 1821. július 26. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve az albányatörvényesék átirata a kamarához. 1821. július 23.

534.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága a kincstári fuvarosoknak szánt rétet Chladny-Angyelik Józseftől önhatalmúlag elvette és Waitzik Ferenc bírótelepi hevérnek adta át. Besztercebánya, 1821. júli. 26. Eredeti kézirat, egy ív. — Mel-

lékelve a besztercebányai albányatörvényszék átirata 1821. júli. 23; Kubath Károly óhegyi bányatiszt jelentése a besztercebányai kamarához. 1821. júli. 30.

535.

A besztercebányai cs. kir. kamaraigazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város az óhegyi korcsma-szállás építéséhez szükséges épületi fát a hermaneci kincstári fűrészmalomtól önhatalmulag elszállíttatja. Besztercebánya, 1821. aug. 1. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Decret József, Steiner József és Mastalirc János erdőtisztek jelentése a kamarához. 1821. július 29.

536.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósági kiküldötte, Heinrich ügyész a jelenetzi réten épített házat erőszakosan akarta lefoglalni. Besztercebánya, 1821. augusztus 1. Eredeti kézirat, egy ív.

537.

A besztercebányai kamara a selmeci főbányagrófsághoz. A kamara a Besztercebánya részére visszatartott erdőkben a vadászati és halászati jogot gyakorolni akarja. A város ebben földesúri jogának sérelmét látja. Ez ügyben birói útra volna utalandó. Besztercebánya, 1822. máj 22. Eredeti fogalmazvány, hét ív. Érdekes a főbányagróf természetbeni illetményeiről mellékelt kimutatás 1716. január 11-ről.

538.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. A besztercebányai városi hatóság a Csierne nevű rezervált erdőből a kincstári favágókat kiűzette. Besztercebánya, 1822. máj. 25. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Besztercebánya birójának és tanácsának átirata a kamarához. 1822. márc. 19; Decret József és Steiner József erdőtisztek jelentése a kamarához. 1822. ápril. 26; a kamara átirata a városi tanácshoz. 1822. máj. 2; Steiner József jelentése a kamarához. 1822. máj. 22.

539.

A besztercebányai kamara felterjesztése a selmeci főbányagrófsághoz. Wissnyi János kincstári ügyész a kamara és Besz-

tercebánya város között való egyenetlenkedés megszüntetésére nézve módokat ajánl. Besztercebánya, 1822. szeptember 4. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

540.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város Ulmanka községben egy elhagyott kincstári kohó helyén papirgyárat akar építeni. Besztercebánya, 1822. okt. 10. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Besztercebánya város hatóságának átíratja az albányatörvényszékhez. 1822. july. 27; az albányatörvényszék megkeresése Wissneyi János cs. kir. kamarai ügyészhez. 1822. szept. 24; az albányatörvényszék átíratja a kamarához. 1822. szept. 30; ugyanannak átíratja a városi tanácshoz. 1822. szept. 30.

541.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város tiltakozik a hermaneci völgyben fekvő Csierny erdő letarolása ellen. Besztercebánya, 1823. jan. 23. Eredeti kézirat, másfél ív. — Mellékelve Besztercebánya város tiltakozása. 1823. jan. 18.

542.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város az óhegyi korcsmában önhatalmúlag mészárszéket nyitott, s a húskimérési jogot bérbe adta. Besztercebánya, 1823. ápril. 30. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Thann Flórián kamarai t. ügyész jelentése a kamarához. 1823. április 25.

543.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Wissneyi János kamarai ügyész javasolja, hogy a pallósi és riecskai vágásokat és réteket nem kellene addig szabályozni, míg azoknak tulajdonjogi hovatartozása megállapítva nincs. Besztercebánya, 1823. july. 9. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Decret József és Zünke Ferenc erdő-tisztek jelentése a kamarához. 1823. juni. 8.

544.

A király rendelete a m. kir. udvari kamara útján a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. A szab. kir. bányavárosok által fizetett királyi konyhapénz a kamarai főpénztárba küldendő be, de abból 937 forint 45 krt a zólyomi bányakamarai uradalom javára vissza kell tartani, mert 1651. év szept. 23.-tól fogva a jelzett összeg a zólyomi uradalom gazdasági jövedelmei közzé tartozott. Buda, 1823. jul. 16. Eredeti kézirat, fél ív.

545.

Metales című könyv. Zólyomvármegye megerősíti a határ-mérési jegyzőkönyveket és térképeket, amelyeket Mihalkó György, Zólyomvármegye hites mérnöke 1820-ban készített Besztercebányának a Radvánszky-család uradalmával, a likavai uradalommal, a lipcsei kamarai uradalommal, továbbá Micsinye és Illésfalva község, végre az Urpin praediummal szomszédos határaitól. A könyvbe öt térkép van belekötve. A hitelesítés kelt Besztercebányán, 1823. október 1-én.

546.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város a hermaneci Csierne erdőben vízgátat szándékozik építtetni s a kamara tudta nélkül az építés céljára 85 lúcfenyőt levágatott. Besztercebánya. 1823. okt. 9. Eredeti kézirat, félív. — Mellékelve Koschiár Lőrinc erdész jelentése a kamarához. 1823. okt. 2.

547.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága a zabavai korcsmát az óhegyi út mentén meg akarná venni, de annak eladása a kincstárra nézve hátrányos volna. Besztercebánya, 1823. okt. 30. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve a rezervált besztercebányai erdők területkimutatása. 1817, dec. 4; Wissnyei János felterjesztése a kamarához, 1823. juli. 29; Decret József jelentése a kamarához 1823. juli. 30; a kincstári rézmű hivatalnokainak javaslata. 1823. aug. 1; Zünke Ferenc erdész kimutatási táblázata a rendkívüli fahasználatról 1823. szept. 16;

Zünke Ferenc jelentése a kamarához. 1823. szept. 16; Decret József jelentése a kamarához. 1823. okt. 28.

548.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város a laszkoméri erdőben 84 darab erdei fenyőt önhatalmúlag döntetett. Besztercebánya, 1823. dec. 30. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Schavold Jakab erdőőr és Mastalirc János erdész jelentése a cs. kir. erdőhivatalhoz. 1823. dec. 6; Schrott József erdőőr kimutatása a letarolt fáról. 1823. dec. 26; Decret József és Zünke Ferenc erdőtisztek jelentése a kamarához. 1823. dec. 26.

549.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjeszti a selmeci főbányagrófi hivatalhoz az albányatörvénszék jelentését, miszerint Besztercebánya város Óhegyen a húskimérést jogtalanul gyakorolja. Besztercebánya, 1823. dec. 30. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Révai János báró királyi biztos levele a a besztercebányai albányatörvénszékhez. 1820. aug. 23; Bello Jakab bányabíró jelentése a selmeci kamaragrófhhoz. 1820. szept. 14; Kubath Károly bányatiszt jelentése az albányatörvénszékhez. 1823. szept. 29; az albányatörvénszék átirata a kamarához. 1823. szept. 30.

550.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága felel az általa megvett Maurely-féle kert census bére dolgában. Besztercebánya, 1824. máj. 5. Eredeti kézirat, fél ív. Mellékelve a város átirata a kamarához. 1824. ápr. 22.

551.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. A hermaneci Tuffna erdőben bányafának való bükköket akar kijelölni. Besztercebánya, 1824. máj. 21. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Zünke Ferenc és Koschiár Lőrinc erdészek jelentése a kamarához. 1824. máj. 11.

552.

A selmeci bányatörvényszék felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága Schilla Ignác úrvölgyi bányamunkást kisebbszerű kihágásért megbüntette, ami által a bányabíróság jog- és hatáskörébe avatkozott. Selmecebánya, 1824. máj. 29. Eredeti kézirat, fél ív.

553.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város a hermaneci völgyben szénégető helyeket állított fel és önhatalmúlag szenít. Besztercebánya, 1824. jul. 30. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Huszár és Granetz szenítő mesterek jelentése a kamarához 1824. jul. 3; Koschiár erdész jelentése a kamarához 1824. jul. 21; Zünke és Koschiár erdészek jelentése a kamarához 1824. jul. 24; a kamara felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz 1824. jul. 30.

554.

A besztercebányai cs. kir. kamara felterjeszti a selmeci főbányagrófi hivatalnak ama nyugtákat, melyeket Besztercebánya város a kamara által lefizetett adóról kiállított. Besztercebánya, 1824. november 4. Eredeti kézirat, másfél ív. Mellékelve 1798., 1805., 1807., 1808., 1811., 1820., 1822., 1823., 1824. évi nyugták.

555.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város a laszkómeri erdőben vízvezetékcsöveknek 194 szál erdei fenyőfát döntett. Besztercebánya, 1824. dec. 11. — Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Schrotter József erdőőr jelentése az erdőhivatalhoz 1824. dec. 7; Zünke Ferenc erdész jelentése a kamarához 1824. december 7.

556.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város Ulman-kán népszámlálást tartott. Besztercebánya, 1824. dec. 14. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Collinaszy János kamarai udvarbíró jelentése a kamarához. 1824. dec. 4.

557.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatal kérdőpontjaira. Hány városi vendéglő, korcsma és lakóház van Felső és Alsó-Hermanecen? Azok építéséhez szükséges fát a fennálló rendeletek értelmében szereztek-e? Vajjon a felemelt marhaállomány az erdőre nézve nem lesz-e káros? Besztercebánya, 1824. dec. 21. — Eredeti kézirat, három ív. — Mellékelve kivonat az 1604. évi 6. t. c-ből, kivonatok az 1820. évben felvett birtok- és vagyonösszeírási jegyzőkönyvből; a kamarai erdőhivatalnak jelentései a kamarához. 1796. szept. 28., 1819. jun. 15; kamarai átirat Besztercebánya városhoz 1796. okt. 4; a kamara rendelete az erdőhivatalhoz 1819. jun. 30; kimutatás a hermaneci vágásokról 1824. szept. 30; kivonat a vágáshatár kijelölési jegyzőkönyvből 1824. okt. 4.

558.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Ondruschka György városi tehenész Besztercebánya város hírével, sőt felhatalmazására a Kopa erdőben fát döntött. Besztercebánya, 1824. dec. 23. — Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Schrotter József erdőkár kimutatása 1824. aug. 28; Wissnyei János kincstári ügyész jelentése a kamarához 1824. dec. 14.

559.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Szabad-e a hermaneci Tuffna erdőből 200 darab bükk-törzset kiszállítania a kamarának. Besztercebánya, 1824. dec. 29. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Zünke és Blagovich erdészek jelentése a kamarához 1824. jun. 1; a kamara felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz 1824. jun. 11; a főbányagrófság rendelete a kamarához 1824. jul. 1; Decret és Zünke erdőtisztek jelentése a kamarához 1824. dec. 27.

560.

A besztercebányai kamara a selmeci főbányagrófsághoz. Besztercebánya város panaszt emel, hogy a hermaneci völgyben, különösen a Tuffna nevű erdőben a kamara joggalánul fahasz-

nálatot gyakorol. Besztercebánya, 1825. február 26. Eredeti fogalmazvány, 3 ív.

561.

Szokmáry András bányatanácsos, gazdasági és erdészeti felügyelő kimerítő jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város kétségbevonja egyes erdőkre nézve a kamara tulajdonjogát. A m. kir. udvari kancelláriához több rendbeli panasszal járult, melyekre az előadó részletesen válaszol. Selmecbánya, 1825. március 9. Duplum; az egyik 24, a másik 30 ív terjedelmű. E jelentést a selmeci főbányagrófi hivatal az udvari kamara útján 1825. ápril. 21-én a királyhoz terjesztette fel.

562.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága az óhegyi városi vendéglőben a fennálló tilalom ellenére húst mér ki. Besztercebánya, 1825. ápr. 14. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Kubath Károly óhegyi bányatiszt jelentése a kamarához 1825. ápr. 6; báró Révay Jánosnak a főbányagrófi hivatalhoz küldött jegyzéke 1825. jun. 11.

563.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város a laszkómeri erdőben fenyőszurkot akar égettetni. Besztercebánya, 1825. ápr. 28. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Zünke Ferenc erdész jelentése a kamarához. 1825. ápr. 26.

564.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város Ulmanka (Olmányfalva) határában, a Harmontsok nevű erdőben kőbányát nyitott. Besztercebánya, 1825. máj. 30. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Koschiár Lőrinc erdész jelentése a kamarához. 1825. május 2.

565.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város a hermaneci

Csierne erdőben a saját munkásainak 1080 négyzetölnyi területet hasított ki rétektől. Besztercebánya, 1825. jun. 9. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Koschiár Lőrinc erdész jelentése a kamarához. 1825. jun. 6.

566.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága a hermaneci erdőben a k. erdőhivatal hire tudta nélkül 450 szál jegenyefenyőt levágatott. Besztercebánya, 1826. jun. 15. — Eredeti kézirat, egy ív, — Mellékelve Koschiár Lőrinc erdész jelentése a kamarához. 1825. jun. 10.

567

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága Hermanec alatt, a Csabrad nevű erdőben 23 db. jegenyefenyőt vágásra kijelölt. Besztercebánya, 1825. aug. 2. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Koschiár Lőrinc erdész jelentése a kamarához. 1825. aug. 1.

568.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága a városbeli összes szénégetőknek megtiltotta, hogy a kincstártól vegyék a szenet, s meghagyta, hogy e szükségletüket a felállítandó városi szénítőhelyről fedezzék. Besztercebánya, 1825. aug. 8. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Huszár János és Gratz Ignác szénítő-mesterek jelentése a kamarához. 1825. aug. 7.

569.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága a városi szénégető munkások részére a hermaneci erdőben szenet éget. Besztercebánya, 1825. aug. 11. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Decret és Zünke erdőtisztek jelentése a kamarához. 1825. aug. 11.

570.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága

az óhegyi városi korcsma bérlőjének az óhegyi erdőben két vágást jogtalanul bérbe adott. Besztercebánya, 1825. aug. 17. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve: kivonat a vágás szabályozási jegyzőkönyvből, 1807; kivonat a vágás felülvizsgálási jegyzőkönyvből 1820; kivonat Zünke Ferenc erdőszámadó jelentéséből 1824. dec. 12; Decret József és Zünke Ferenc erdészek jelentése a kamarához 1825. aug. 11.

571.

A besztercebányai kamara a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város Richter-grundon (Birótelep) korcsmát akart építtetni, a miben Kubath József óhegyi bányatiszt megakadályozta. Besztercebánya, 1825. szeptember 29. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

572.

A besztercebányai cs. kir. kamara a selmeci főbányagrófsághoz. Besztercebánya város Ulmankán törvényhatósági és mint földesúr bizonyos magánjogokat önhatalmúlag érvényesít. Besztercebánya, 1825. október 12. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

573.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város Hermanecen néhány vágástisztást városi munkásoknak használatra átadott, a halászatot és madár-vadászás jogát ugyanott bérbe kiadta. Besztercebánya, 1826. jul. 17. — Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Koschiár Lőrinc erdész jelentése a kamarához 1826. július 12.

574.

A besztercebányai kamara a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város a hermaneci völgyben örlő malmot akar építtetni; a Ramzsina nevű havas alatt egy rétet Daubner hermaneci fuvarosnak bérbe adott stb. Besztercebánya, 1826. augusztus 24. Eredeti fogalmazvány, két ív.

575.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz u. abban az ügyben, mint előbbi

szám alatt. Besztercebánya, 1826. szept. 14. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Koschiár erdész jelentése 1826. szept. 2., továbbá Decret, Zünke, Milvin erdőtisztek utólagos jelentése a kamarához. 1826. szept. 28.

576.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város a hermaneci völgyben több ízben önhatalmúlag épület- és tűzifa használatot gyakorolt. Besztercebánya, 1826. dec. 7. — Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Koschiár Lőrinc jelentései a kamarához 1826. szept. 24., okt. 1., okt. 8., okt. 30. Wissnyi k. ügyész előterjesztése a kamarához 1826. nov. 20. Decret József jelentése a kamarához 1826. nov. 4. és dec. 2.

577.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város a hermaneci erdőben 32 szál fát levágatott és elszállíttatott. Besztercebánya, 1827. márc. 29. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Koschiár Lőrinc jelentése 1827. márc. 18-áról az erdőhivatalhoz és az erdőhivatal jelentése a kamarához 1827. márc. 20.

578.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város Hermanecen négy lakóházat akar építtetni és az épülethez szükséges követet összehordatta. Besztercebánya, 1827. ápr. 26. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Zünke és Koschiár erdészek jelentése a kamarához 1827. ápr. 20., továbbá Decret erdőmester jelentése ugyanoda 1827. ápr. 23.

579.

A selmeci főbányagrófi hivatal rendelete a selmeci kerületi bányatörvényszékhez. Hritz János óhegyi molnártól Besztercebánya város hatósága a kicsiben való elárusításra elhelyezett sőt lefoglalta, amely eljárás ellen a molnár legfelsőbb helyen kért védelmet. A bányatörvényszéktől ez ügyben jelentést kérnek. Selmec, 1827. jun. 13. Másolat, fél ív. — Mellékelve a bányatörvényszék jelentése a főbányagrófi hivatalhoz. 1827. jul. 2.

580.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Az óhegyi városi korcsma bér-
lője a kamara jogainak megrövidítésével s a fennálló tilalom
dacára húst mér ki. Besztercebánya, 1827. nov. 22. — Eredeti
kézirat, egy ív. — Mellékelve Kubath óhegyi bányatiszt jelentése
1827. nov. 17.

581.

A m. kir. udvari kamara leirata a selmeci főbányagrófi
hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága a helybeli kamara
négy erdőmunkását, amint a Kopa nevű hegyen dolgoztak, mun-
kájukban meggátolta, szerszámjukat elszedte, őket lezáratta és
az általok döntött 66 szálfát lefoglalta. Az udvari kamara e
hatalmaskodásáért a várost megintette és utasította, hogy az
erdőhasználatot csak az 1747. évi jun. 9-ki királyi rendelet kere-
tében gyakorolja. Buda, 1827. nov. 28. Eredeti fogalmazvány, 2 ív.

582.

A besztercebányai kamara és Besztercebánya város között
1818—1827. években meg megújult összetűzések rövid feljegy-
zése, melyek a város részére reservált erdők használata és a
velük való rendelkezés miatt keletkeztek. Másolat, 6 ív.

583.

Kivonat a besztercebányai kamarai erdőhivatal fakijelölési
jegyzékeiből. Mennyi fát használt ki a kamara a Garam balpart-
ján fekvő Kopa, Urpin stb. reservált erdőkből 1785—1827. évek-
ben. Besztercebánya, 1828. jan. 18. Eredeti kézirat, 3 ív.

584.

Kivonat a besztercebányai kamarai erdőhivatal fakijelölési
jegyzékeiből. Mennyi fát kapott Besztercebánya város közönsége
a Garam balpartján fekvő Kopa, Urpin stb. reservált erdőkből
1777—1816. években. Besztercebánya, 1828. márc. 13. Eredeti
kézirat, 6¹/₂ ív.

585.

Zólyom vármegye által felvett tanúkihallgatási jegyzőkönyv.
Több majorfalvi lakos vallja, hogy ők a besztercebányai bánya-

kamara Stara-Kopa erdejében saját használatokra emberemlékezett óta faizást gyakorolnak, s e gyakorlatban őket eddig senki nem háborította. Besztercebánya, 1828. márc. 15. Másolat, 5 ív.

586.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város a hermaneci papirmalom építéséhez szükséges fát önhatalmúlag vágatta, az épület alapjait ásatni kezdi, a mész elhelyezésére és a munkások számára kunyhókat épített stb. Besztercebánya, 1828. ápr. 17. — Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Decret József és Milvin József erdőtisztek jelentése a kamarához 1828. ápr. 16.

587.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város a hermaneci papirmalom építését tovább folytatja, egy bódét húsmérésre rendezett be. Besztercebánya, 1828. máj. 12. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Zünke és Blagovich erdészek jelentése a kamarához 1828. máj. 6.

588.

A besztercebányai kamara a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága megtagadja és megtámadja a kamarának ama jogát, hogy pincéjéből a kamarai tisztviselőknek bort mérjen ki. Besztercebánya. 1828. május 14. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

589.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város polgármestere, Rarus Mihály Decret erdömestert hivatalból felkérte annak megállapítására, hogy a hermaneci erdőben a papirmalomhoz építendő vízvezeték mentén csak az építkezés útjában eső fák vágatnak ki, — felszólítja továbbá, hogy a Vocna erdőben a városi polgárok szükségletének fedezésére megfelelő számú épületfát jelöljön ki. — Besztercebánya, 1828. máj. 21. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Decret erdömester jelentése a kamarához 1828. máj. 19.

590.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság felterjesztése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város a Garamon túl fekvő Urpinhegyi erdőre nézve tulajdonjogi igényt támaszt. Besztercebánya, 1828. július 10. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

591.

A m. kir. helytartó tanács leirata Zólyom vármegyének (?) A király megengedi, hogy a megyei adófizetők sorába az adólajstrom összeírásánál a kamarai bányamunkások is felvétesse nek. Buda, 1828. aug. 5. Másolat, egy ív.

592.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága a kamarának az ihrácsi kohó területén századok óta gyakorolt húskimérési jogát megtámadta. Seltenreich János mészárszékberlőt felszólította, hogy vagy mondja fel a bérletet a kamarának, vagy mondjon le városi polgárjogáról. Besztercebánya, 1828. nov. 4. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Collinaszy János kamarai udvarbíró jelentése a kamarához. 1820. nov. 1; kivonat Szakmáry bányatanácsosnak a főbányagrófi hivatalhoz intézett felterjesztéséből. 1825. márc. 9; Seltenreich János kérvénye a kamarához. 1828. nov. 4.

593.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága négy salkovai kamarai erdőmunkástól a Kopa nevű erdőben a fejszét elvétette, őket a városi hajduk által a városba bekísértette és elzáratta. Besztercebánya, 1828. nov. 6. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve a négy munkás panaszlevele. 1828. október 14; rajta Wissnyei ügyész — 1828. nov. 1. — és Zünke Antal Ferenc erdész megjegyzései. 1828. nov. 17.

594.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága a hermaneci völgyben 400 szál jegenyefenyőt döntetett a papír-

malom, részint a városi fűrészmalom céljaira. Besztercebánya, 1829. márc. 12. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Decret és Zünke erdőtisztek jelentése. 1829. febr. 26.

595.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága az ihrácsi kamarai kohó területén Gillányi Miklós késművestől telek, ház és hadi adó fejében annak szerszámait lefoglalta. Besztercebánya, 1829. Nov. 9. — Mellékelve Mária Terézia rendelete Besztercebánya városához, 1747; Gillányi kérvénye a kamarához 1829. nov. 10, nov. 14; kivonat a Gillányi adóívéből; Wissneyei kamara ügyész felterjesztése a kamarához. 1829. nov. 14.

596.

Gillányi Miklós besztercebányai késmíves kérvénye a selmeci főbányagrófsághoz. Megsürgeti az előbbi pontban előadott ügyének elintézését, mert szerszámok nélkül, amelyeket Beszterce város lefoglalt, mint kézműves el nem lehet. Besztercebánya, 1829. november 26. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

597.

Jegyzéke a magyar királyok és más felsőbb instanciák rendeleteinek a besztercebányai kamara, illetőleg bányászat és uradalmak ügyeire vonatkozólag Nagy Lajostól I. Ferenc idejéig (1342—1829.) A 170 okirat közül, amelyeknek tartalmát e munkánk elenchusa nagyobbrészt közli, nem érdektelen az alsó-magyarországi kamaragrófok névjegyzéke Nándory József bányatiszt közlése és egyéb okiratok alapján összeállítva. Hyppolitus árvai várnagy 1342 évtől. Tuchsel Vilmos 1432. Giskra János 1442. Pful Péter bánya és más úrbérek árendása 1450. Königsberger Mihály 1469. Cernidelius György 1478. Dettbacher János 1483. Ernst János kir. kincstartó 1470. Scheider Péter 1493. Rosselius Erasmus 1497. Scheider Péter és Tencer Mátyás 1498. Pisch Szevér 1503. Thurzó János kamarás és fia György 1504. Neulöder 1520. Behaimb Bernát 1524. Dubraviczky János 1529. Behaimb Bernát 1536. Gin (?) Péter Máté 1537. Mildenbrandt Péter 1540. Scharberger János 1543. Roll Farkas 1557. Kreustel

Miklós 1560. Hartmann Pál 1563. Rischardt György 1567. Zel-
tink Lajos Károly 1570. Scheuerstuhl Vilmos 1579. Eyger György
1589. Rottendörfer Lőrinc 1596. Werfensteini Haggen Dávid 1597.
Sommer Lőrinc 1599. Rappach Kristóf 1600. Blömstain Mátyás
kamarás 1608. Ennsleutheni és prandenbachi Weidenstein János
1626. Báró Ditrichstein Gábor 1630. Sock János 1634. Lobkovitz
Poppel Ulrik Ádám 1649. Báró reichenbachi Söнау András György
1650. Richthäusern János Konrád 1658. Telluanai Joaneli János
András 1663. Báró grubi Vichter János 1671. Báró Thawonath
Lajos Adalbert 1690. Hellenbach János, a II. Rákóczy Ferenc
kamaragrófja 1709. Báró Sternbach József András 1723. Láner
Ferenc 1734. Mitrovici báró Mitrovsky János 1735. Lauren
János Ferenc 1747. Báró Sternbach Ferenc 1751. Gróf Sauer
Kajetán 1758. Gróf Stampher Teofil 1765. Báró Mitrovsky Ká-
roly 1775. Gróf Colloredo József 1778. Báró Mitrovsky Károly
1790. Báró Gerliczy Ferenc 1798. Báró Schluga Ignác 1810.
Taktakenézi Drevenyák Ferenc 1816. Révai N. János báró 1819.
Schvaiczter Gábor 1834.

598.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a
selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága
az óhegyi városi korcsmában a húskimérést megint folytatja.
Besztercebánya, 1830. jan. 14. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellé-
kelve Kubath Károly óhegyi bányatiszt jelentése. 1830. jan. 14;
Schitko József és Rombauer előterjesztése a főbányagrófhöz 1830.
február 4.

599.

A besztercebányai kamara a selmeci főbányagrófi hivatal-
hoz. Besztercebánya város a királyhoz folyamodott, hogy az
óhegyi városi korcsmában húsmérést gyakorolhasson és hogy az
ihrácsi ezüstkohóban a kamarai húskimérési jog szüntettség
meg. A kamara ez ellen megteszi a maga ellenvetését. Beszter-
cebánya, 1830. február 4. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

600.

A m. kir. udvari kamara a besztercei kamarától 1830.
augusztus 11-én kelt rendeletében bekérte az ihrácsi kohó tulaj-
donjogának megállapítására vonatkozó iratokat. A kamara ezeket
másolatban I—XXI. szám aiatt felküldi.

601.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatósága ismét lefoglaltatta a bort, melyet egyes kamarai tisztviselők a kamara pincéjéből lakásukra vitettek. Besztercebánya, 1830. szept. 30. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Wissnyei János kamarai ügyész véleményadása, melyet a kamara elé terjesztett. 1830. augusztus 16; u. a. szept. 3, szept. 22.

602.

A m. kir. udvari kamara tanácsa leír a selmeci főbányagrófi hivatalnak. Besztercebánya város hatósága írja alá a jegyzőkönyveket, amelyeket a városi és kamarai közös erdőbizottság a város részére rezervált erdők birtokcímének megváltoztatása végett felvett. Buda, 1831. márc. 29. Eredeti kézirat, fél ív.

603.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Két besztercebányai szabómester a városi rendőrtizedes és néhány bányatörvényszéki hajdú kíséretében az ihrácsi kincstári kohó területén néhány varrással foglalkozó asszonyt megmotoztatott és a varrás alatt lévő ruhákat tőlük elszedte. Besztercebánya, 1831. máj. 20. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Kubáth kohófőnök jelentése és Wissnyei kamarai ügyész véleményadása, melyet a kamarához terjesztett fel. 1831. máj. 13.

604.

Kubáth Károly ihrácsi kohófőnök jelentése a besztercebányai kamarához. Besztercebánya város hatósága az ihrácsi kincstári telepen katonákat akart beszállásolni a tisztviselők és a munkások lakásaiba, s azt néhány munkásházban meg is tette. Ihrács, 1831. aug. 12. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve a kamara átirata Besztercebánya város hatóságához 1831. júl. 11; kimutatása azon munkásoknak, akiknél katonák voltak beszállásolva. 1831. aug. 11.

605.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Kubáth ihrácsi kohófőnök jelenti

hogy a besztercebányai szabócéh az ihrácsi munkások házait, melyeknek lakói nőiruha varrással is foglalkoznak, hatóságilag meg akarja motoztatni. Besztercebánya, 1831. okt. 10. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Kubáth jelentése a kamarához. 1831. jún. 15; Kubáth és Wissneyi jelentései a kamarához. 1831. okt. 6; a főbányagrófi hivatal leirata a kamarához és az albánia-törvényszékhez. 1831. nov. 17.

606.

Wissneyi János előterjesztése a besztercebányai kamarához, amelyben véleményt mond Besztercebánya város önhatalmú eljárásáról, mely is a Sztara Kopa nevezetű erdőben a kamara részére levágott fát lefoglalta, a kincstári munkásokat megzálogta. Besztercebánya, 1831. október 30. Eredeti kézirat, fél ív.

607.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város a tél folyamán több száz öl fát adott el a radványi lakosoknak. Besztercebánya, 1833. jan. 31. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve Decret és Zünke erdőtisztek jelentése a kamarához. 1833. jan. 24.

608.

A besztercebányai kamara jelenti a selmeci főbányagrófságnak, hogy Besztercebánya város az ihrácsi kamarai kohó területén népszámlálást akart tartani. Besztercebánya, 1833. febr. 17.

609.

Zünke Ferenc és Oberaigner Antal erdőtisztek jelentése a besztercebányai kamara-igazgatóságához. Besztercebánya város hatósága a Czenovo nevű erdőben 500 szál jegenye- és lúcfenyőfát döntetett. Besztercebánya, 1833. márc. 28.

610.

A besztercebányai kamara felterjeszti a selmeci főbányagrófsághoz Wissneyi János kamarai ügyész javaslatát, mely szerint megtiltandó volna Besztercebánya városnak az ihrácsi telepen népszámlálást tartani. Besztercebánya, 1833. szeptember 30. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

611.

A besztercebányai kamara a selmeci főbányagrófsághoz. Besztercebánya város a kamarát megfenyegette, hogy az ihrácsi telepen a népszámlálást ujonnan megkezdi. Besztercebánya, 1833. november 17. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

612.

A besztercebányai cs. kir. kamara-igazgatóság jelentése a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város az ihrácsi kamarai mészárszék mellett felállított ökörszállásként szolgáló kerítést elhordatta. Besztercebánya, 1834. febr. 27. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Katzvinszky Lőrinc udvarbíró jelentése a kamarához 1834. febr. 6; Benyovszky Mihály kamarai ügyész felterjesztése a királyi jogügyek igazgatóságához és tiltakozó irata Zólyom vármegyéhez 1834. febr. 15; ugyanannak jelentése a kamarához 1834. febr. 15; a főbányagrófi hivatal rendelete a kamarához 1834. márc. 2.

613.

A király rendelete a m. kir. helytartótanács útján — cím megnevezése nélkül, a kihez intéztetett — melyben a Besztercebánya város és az ottani bányakamara között keletkezett régi birtokperben a feleket bírói útra utalja és bíróságot rendel. Buda, 1834. jun. 3. Másolat, 11¹/₂ ív.

614.

A selmeci főbányagrófi hivatal igdatója által kilencvenegy ügyiratköteg tartalmáról készített kivonat és tartalomjegyzék. Selmecebánya, 1834. dec. 31. Eredeti kézirat, bekötött könyv, tartalmaz száznegyvennyolc lapot.

615.

Tartalomjegyzéke és kivonata azon aktáknak, mely a besztercebányai cs. kir. bányakamara és Besztercebánya város között 1816—1834. évek közt felmerült erdőjogi egyetlenkedésekről szólnak. Eredeti fogalmazvány 48 lapnyi terjedelmű füzetben.

616.

A besztercebányai kamara és Besztercebánya város birtokperének előaktái egy kötetbe foglalva, melynek tartalomjegyzéke

14*

a következő: 1. Besztercebánya város határai. 2. A város privilegialis jogai. 3. A Thurzó és Ernst-féle birtokok, melyek a kamarára szálltak. 4. Besztercebánya város által nemesi jogon birt javak. 5. A kamarai bányászat, továbbá Besztercebánya város használatára rezervált erdők. A könyv mintegy 765 lapot tartalmaz. Besztercebánya, 1839. év.

617.

Kimutatás a besztercebányai kamara által fizetett tisztviselők, papok, tanítók stb. fizetéséről 1840. évből.

618.

A megyék és városok adófizető portáiról és a fizetett adóról való kimutatás. 1844. év. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

619.

A m. kir. udvari kamara leirata a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. A m. kir. helytartótanács a besztercebányai kamara és Besztercebánya város közt a hermaneci erdők használata miatt keletkezett peres ügy kiegyenlítése céljából intézkedett. Buda, 1845. márc. 12. Eredeti kézirat, egy ív. Mellékelve a selmeci főbányagrófi hivatal rendelete a kamarához 1845. márc. 27; a helytartótanács átírata a m. kir. udvari kincstárhoz. 1845. jun. 24.

620.

A besztercebányai kamara ügyésze, Somoskeöy Antal a besztercebányai székeskáptalan elé tiltakozó iratot terjeszt. Besztercebánya város a stureci út mentén elterülő erdőkben fahasználatot gyakorol, amit nevezett ügyész bitorlásnak minősít. Besztercebánya, 1845. jun. 27. Eredeti kézirat, két ív.

621.

Polonyi György besztercebányai bányatörvényszéki bíró által felvett tanúkihallgatási jegyzőkönyv. Zünke Ferenc erdőmester a kamara nevében jun. 18-án a stureci út mentén több városi favágót, a kiket a város küldött oda munkába, megzálogolt. Úrvölgy, 1845. jul. 20., majd folytatólag Besztercebányán, jul. 21. Másolat, 8¹/₂ ív.

622.

Matkovich István septemvir, királyi biztos által megállapított szabályrendelet. Miként kell kezelni, illetőleg használni a Besztercebánya város és a kamara közt per tárgyát képező erdőket a kérdésnek birói úton való rendezéséig. Besztercebánya, 1845. szept. 2. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve a kamara átírata a besztercebányai tanácshoz, 1845. szept. 10.

623.

A m. kir. udvari kamara leirata a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Matkovich István királyi biztos igyekezzék Besztercebánya város és az ottani bányakamara közt felmerült ellentéteket kiegyenlíteni, ha a város erőszak útjára lépne, fékezze meg. Zünke Ferenc kamarai erdőmester ellen a város részéről kiadott elfogatási parancsot legfelsőbb helyen megsemmisítették. Buda, 1845. okt. 1. Eredeti kézirat, 2 ív.

624.

A m. kir. udvari kamarának leirata a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város hatóságának Zünke Ferenc kamarai erdőmester ellen kiadott elfogatási parancsa legfelső helyen megsemmisítetett. Buda, 1845. okt. 15. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — Mellékelve a helytartótanács leirata ugyanebben az ügyben a főbányagrófi hivatalhoz. 1845. okt. 16.

625.

Kimutatás azokról a faanyagokról, amelyeket a besztercebányai kamara Besztercebánya városnak és polgárainak a laszkoméri erdőből 1810—1818. években kiadott. Besztercebánya, 1858. febr. 10. Eredeti fogalmazvány, két ív.

A bécsi cs. és kir. pénzügyminisztérium (a régi Hof Kammer Archiv) levéltárából származó okiratok tartalomjegyzéke.*)

1.

I. Mátyás király Körmöc, Besztercebánya, Selmec, Ujbánya, Bakabánya, Libeth, Fejérbánya felsőmagyarországi bányavárosoknak kiváltságlevelet ad. A nevezett városoknak a királyi kincstár részére fizetendő adót elengedi. Buda, 1470. A szent kereszt megtalálásának ünnepén, május 3. — I. Ferdinánd 1535-ben ezt a kiváltságot megerősíti. A két okirat másolata egy ív terjedelmű.

2.

I. Mátyás király megerősítő, illetőleg adománylevelei amint következnek. 1) Jungk István besztercebányai nemes (nobilis Stephanus Jungk de Nova Zolio) Laki Thuz Jánosnak és Ernst Jánosnak 6200 aranyforintért örökvallás formájában eladja besztercebányai, Károliról elnevezett házát, amely Lapidica János és Carnifex László házai közt fekszik; padlavici és reckai (Pallós, Récske) birtokát, Ulma és Mayerhof (Olmányfalva és Majorfalva) községeket, Szent Jakobot és Heyncmannsdorfot mindenféle tartozékaikkal együtt; a Károli házhoz tartozó erdőt; egy fürdőt, a szent Erzsébet besztercei kórház kegyuri jogát; Newstollen és Eribstollen (sic) nevű bányákat. Kelt az esztergomi káptalan előtt 1466. évben. — 2) Laki Thuz János, Szlavónia bánja az örökvallásról visszalépven, a Jungk Istvántól megvett, az első pontban felsorolt ingatlanok és jogosultságok rá eső részét Ernst Jánosnak adja el 2000 aranyforintért. Kelt Budán 1470. évben. — 3. A király az Ernst és Thuz János közti szerződést megerősíti. Buda, 1470. — 4) A budai káptalan tudomásul veszi a király iktatási parancsát, amely szerint a király Jenkei Miklós udvaros emberét (homo noster regius de Curia Regia) kiküldte, hogy Ernst Jánost zólyomi birtokaiba bevezesse, mire a kápta-

*) Ezen okiratokat a földművelésügyi m. kir. minisztérium az 1905. évben a magyar országos levéltárnak adta át.

lan a birtokba helyezésre Ujfalui Benedek kanonokot jelöli ki. A kiküldöttek Ernst Jánost, semmi óvás nem emeltetvén, a szomszéd birtokosok, továbbá Plath Miklós beszercei bíró, Carnifex Vitus, Kálmán János magister urburarum, Kremponcz János és Melchior városi esküdtek jelenlétében birtokba helyezték. Buda, 1470. — 5) A király Ernst Jánosnak hat ezer aranyforint kölcsön fejében, amelyet országos szükség fedezésére, jelesül a végvárok megerősítésére vett fel, zólyomi bányabirtokai után a fizetendő adót — urbura — elengedi. Buda, 1469. — 6) A budai káptalan tudomásul veszi a király iktatási parancsát, amely szerint a király Jenkei Miklóst kiküldte, hogy Ernst János zólyomi bányái után adott adóelengedést kihirdesse; a káptalan hasonló célból Ujfalui Benedek kanonokot jelöli ki. Az aktus minden óvás nélkül foganasítottatik. Buda, 1470. — 7) A király Ernst János budai polgárnak a beszercebányai bányaművek után, amelyeket Swemengratl (Schwemmengrätl, alias Jungk) Istvántól örök áron megvett, a bányailleték és adó fizetését elengedi, — szabadalmat ad e bányák művelésére és arra nézve, hogy az ország határain belül ezüstöt és rezet szabadon árusíthasson. Buda, 1470. — 8) A budai káptalan tudomásul veszi a király beiktatási rendeletét, s a királyi megbízott, Jenkei Miklós mellé kiküldi Ujfalui Benedek kanonokot hogy Ernst Jánost beszercei bányabirtokába bevezessék és a királyi szabadalmakat neki tudtul adják. Buda, 1470. — 9) A király rendelete Beszercebánya városnak, mely szerint az Ernst János beszercei háza és egyéb zólyom megyei birtoka után évenként fizetendő száz arany forint állami adót elengedi. Buda, 1469. — 10) Mátyás király adománylevele, a mely szerint Ernst Jánosnak, Ernst Zsigmond és János fiainak, azok jogszerű örökösének az idősebb Ernst János számos szolgálataiért örök birtokul adja a Farkasthelke, Saldorff, Salgó, Feyeregház nevű birtokokat, Hydegwyz, Mihálfalva, Wezzed, Wjfalú és Bolya községek adóját, az idagaali praediumot, Jewedich nevű birtokot, Monyoros, Bún, Hethwr, Kykellew adóját, Mykes, Zelestye, Rakawycza és Hortobagh uradalmakat, a hűtlenséggel és lázadással vádolt Vizaknai Miklós vizaknai házát minden tartozékával együtt. Segesvár, 1467. — 11) A kolozsmonostori káptalan tudomásul veszi a király iktatási parancsát s Ernst Jánosnak a jelzett birtokokba való bevezetésére Heves-

falvai Pál királyi megbizott mellé Miklós papot kiküldi. Az aktus minden óvás nélkül megtörtént számos pap, nemes és polgár jelenlétében. 1467. — 12) A budai káptalan bizonyosglevele, melynek értelmében Héderváry Imre bán és Miklós, Héderváry Lőrinc egykori nádor fiai Sósqwth nevű pestmegyei birtokot Ernst Jánosnak két ezer aranyforintért örök áron eladták. Buda, 1470. — 13) A budai káptalan gróf Palóci László curiai bíró felhívására Maglódi János királyi megbizott mellé kiküldi Ábránfalvai Miklós kanonokot, hogy nevezettek Ernst János királyi kincstartót sóskuti birtokába beigtassák, ami meg is történt. Buda, 1470. — 14) Mátyás király adománylevele, amely szerint az Ernst Jánosnak elzálogosított zólyom-lipcsei várat, a zólyom-lipcsei uradalomhoz tartozó községeket: Panyk, Lehotka, Sczank, Zelec, Prihoda, Potkonyecz, Hedellehota, Luchethyn, Mezybrod, Brwzna, Zentandrás, Razthoka, Nemethfalw, Zahrovca, Dwbwa, Zamozthe, Jezyna, Predayna, Alsolehota, Felsewlehota, Lopeya, Sebnicz, Hronic, Zwbor praediumot, továbbá a libetbányai adószedést, a breznóbányai malmot minden tartozékaikkal együtt nevezett Ernst Jánosnak és törvényes örököseinek adja azon kölcsön fejében, amellyel az állam Ernstnek tartozik. Buda, 1470. — 15) A budai káptalan tudomásul vevén a király iktatási parancsát, Ernst János és fiainak birtokba helyezésére Jenkei Miklós királyi megbizott mellé a maga részéről Ujfalui Benedek kanonokot kiküldi, amely aktus Mikófalvi Péter, László és János nemes urak, Rakytho György, Pythovai László zólyommegyei szolgabíró, János körmöci vegyész, Kálmán János besztercei esküdt jelenlétében minden óvás nélkül megtörtént. Buda, 1470. — 16) Mátyás király adománylevele, amely szerint Ernst Jánosnak kitünő szolgálatai fejében és azon kölcsönért, amellyel az állam tartozik, a neki elzálogosított Sclabyna várat, Moyz, Stubna és Zentmarton községeket az adószedés jogával együtt, továbbá Prekopa, Clechany, Thwran, Scawnycza, Swtowh, Sclabyna telepeket adószedés jogával együtt, Dyakfalvát Ernst Jánosnak és törvényes utódainak adja. Trencsén, 1470. — 17) A budai káptalan Jenkei Miklós királyi megbizott mellé a maga részéről Ujfalui Benedek kanonokot kiküldi, hogy azok Ernst Jánost és fiait a felsorolt turócmegyei birtokokba helyezték, amely aktus óvás nélkül meg is történt. Buda, 1470. — 18) Mátyás király

Ernst Jánost Turócmegye örökös főispánjává teszi. Trencsén, 1470. — 19) Az elősorolt tizennyolc okirat hitelességét a király a saját maga nyilatkozatával és az összes zászlós urak aláírásával megerősíti. Buda, 1470. — Eredeti és egykorú másodpéldány, a király nagy függő pecsétjével; kilenc ív terjedelmű. Ugyanennek az okiratnak másolata is megvan, terjedelme 13 ív.

3.

Glocknitzer Benedek és Kunigsperger Mihály besztercebányai bányaműveiket és bányáikat Thurzó Jánosra hagyják. (H. Turzo Vbergab umb den Handl und Perchwerch im Newensoll, von Benedict Glockhitzer und Michaeln Kunigsperger herruerendt.) Besztercebánya, 1493. Zsófia napján, május 15-én. Másolat, egy ív.

4.

Kivonat Besztercebánya város jegyzőkönyvéből. Tilman Miklós és neje adósságaik fejében santpergi (homokhegyi) bányáikat minden tartozékaikkal együtt Thurzó Jánosra hagyják. (Auszug aus der Statt Newsollpuech, wie das Nicolasz Tilman vnd sein Hausfraw, Jr Perwerch im Santperg, Hannsen Turso vbergeben haben.) Besztercebánya, 1494. Nagy-Boldog-Asszony előestéjén. (Am Abent unserer liben Frawen.) — Lang János besztercebányai polgár Töpperstollen nevű bányaművét tartozékaival együtt Thurzó János krakói polgárnak eladja 1494. Az első és az utóbbi okirat másolata egy íven.

5.

A csanádi székes káptalan előtt kötött és általa megerősített adás-vevési szerződés. Szathmáry György a maga és rokonai nevében sywbstaini és krottenpuli ezüsbányáit, továbbá sandtpergi rézbányáját Thurzó János krakói polgárnak és ottani polgármesternek eladja. (H. Turzo Kaufbrief umb Georgen Zathmar und seiner Vettern Silberperchwerch zu Sywbstain und Krottenpul, auch Kupferperchwerch zu Sandtperg etc.) 1495. Simon és Juda napján, október 23. Másolat, egy ív.

6.

A budai székes káptalan előtt kiállított és általa megerősített örökhagyó levél. Junk Jakab a Coloman Jánostól örökölt

schubstaini, krottenpholi és sandtpergi bányaműveket minden tartozékaival Szathmáry Györgyre hagyja. (G. Zathmary und seiner Erben, vbergab, vber die Perchwerch Schubstain, Krottenphol, vnd Sandtperg, von Hansen Coloman herruerendt.) 1496. Keresztelő szent János napján, junius 24. Másolat, egy ív.

7.

A budai székes káptalan előtt kiállított és általa megerősített örökhatározó levél. Szathmáry György a Junk Jakabtól örökölt bányaműveket Thurzó János krakói polgármesterre hagyja. 1496. Szent Lőrinc előtti második napon, augusztus 8-án. Másolat, egy ív.

8.

II. Ulászló király kiváltságlevele. Besztercebánya, Körmöc, Selmec, Bakabánya, Libeth, Ujbánya, Fejérbánya az állami adók fizetésétől mentek, a király és királynő erdőiben faizási joggal bírnak. Buda, 1504. Másolat, 2^{1/2} ív.

9.

II. Lajos király ítélete Besztercebánya város és a Thurzók közt felmerült ügyben. (Kunig Ludouicen Sentenzbrief vber den Phenwarthandl, vnd ander Articl mer, wider die Newsoller.) Besztercebánya város panaszt emelt Thurzó György és János körmöci kamara-grófok ellen, hogy azok bányamunkásaik számára szarvasmarhát vágatnak a város területén, sört főzetnek stb., szóval a város kiváltságait sértik. A király a dologban a Thurzók javára dönt. Buda, 1519. október 4. Másolat, két ív.

10.

A pozsonyi káptalan II. Lajos király adománylevelének, melyet Kék Simon selmeci plébános a bányavárosok nevében személyesen bemutatott, hitelességét megerősíti. — II. Lajos 1522. évben, Mária tisztulásakor, Budán kelt adománylevelében Körmöc, Selmec, Besztercebánya, Béla, Új és Bakabánya, Libeth, Breznóbánya városokat és Zólyom várát nejének, Mária királynének adományozza. Pozsony, 1522. Mária tiszt. — A bányavárosoknak küldöttei Zólyomban tudomásul veszik Mária királyné hiradását, mely szerint ő a felsőmagyarországi bányavárosokat Ferdinánd

királynak bérbe adta és megígéri, hogy Ferdinánd király megbizottaival szemben hasonló engedelmességgel fognak viselkedni, mint a hogy a királynénak engedelmeskedtek. Zólyom, 1548. aug. 27. — Kivonata a bányavárosokra vonatkozó nevezetesebb királyi és más felsőbb intézkedéseknek, úgy mint: II. Lajos a bányavárosokat 1521-ben Mária királynének adományozza; Mária királyné 1542. márc. 7-én testvérének, I. Ferdinándnak adja bérbe a bányavárosokat; Rudolf király az összes fiskusi uradalmakat a bányavárosok területén a bányakamara fennhatósága alá akarja venni, a főbányagrófi hivatalnak a kamarai tisztviselők és bányamunkások felett törvényhatósági jogot kíván adni. 1600. aug. 28; az udvari kamara II. Mátyás király nevében leír a magyar kancelláriának, hogy a bányavárosok, bányatisztviselők, waldbürgerekhez kiadandó rendeleteket előzetesen az udvari kamarával közölje. Prága, 1617. okt. 20; I. Lipót rendelete Wesselényi Ferenc grófhoz, Magyarország nádorához, melyben a pozsonyi dieta 48. §-át a bányagrófság ítélkezési jogára tekintettel magyarítja. 1660. jul. 12; I. Lipót rendelete az udvari kamara útján a magyar kancelláriának, melyben a gazdasági ügyekre nézve a kamaragrófi hivatal törvényhatósági és ítélkezési jogát sértetlenül fenn tartja. 1702. novemb. 9; ugyan ebben az ügyben királyi leirat a selmeci főbányagrófsághoz 1702. nov. 9; III. Károly rendelete 1719. okt. 21-éről, melyben az alsó-magyarországi bányavárosok bányászati ügyeit első fokon a selmeci főbányagrófság, másod fokon az udvari kamara által intézendőknek jelenti ki; 11 pontban foglalt megjegyzés az alsó-magyarországi bányavárosok kiváltságairól és a bányakamarának azokhoz való viszonyáról. Hely, idő és a szerző megjelölése nélkül, de a nézetek kamarai eredetre mutatnak. E szám alatt összefoglalt ügyiratok egy hét ívnyi terjedelmű füzetben vannak lemásolva.

11.

A budai káptalan előtt kötött szerződés, mely szerint csáktornyai Ernszth János zólyommegyei Erbstollen és Newstollen nevű bányáit, Elesdorf, Ryecka, Ulmannsdorf falvakat, továbbá Szent-Jakab és Heinzmansdorfot bethlenfalvai Thurzó Eleknek, Fugger Jakabnak, Rajmundnak, Udalriknak, Antalnak és Jeromosnak 18 esztendei időtartamra 1523. évtől kezdődőleg, évi

3500 aranyforintért bérbe adja. Buda, 1522. Úrnapja. Másolat, egy ív.

12.

Kivonat II. Lajos király kiváltságleveléből. Besztercebánya város, mint törvényhatóság a saját határain belül, valamint Podlavic (Pallós), Majerdorf (Majorfalva) Reyczka (Récska), Kincelova (Göncölfalva) községek területén a királyoktól kivetett adót a jobbágyoktól és a bányamunkásoktól behajthatja. A kiváltságlevelet II. Mátyás király 1613. évben megerősíti. 1524. év. A kelet helyének és idejének közelebbi megnevezése nélkül. Másolat, egy ív.

13.

II. Lajos király és Fugger Antal közt a besztercebányai bányaművek kibérelése ügyében váltott iratok. A király által Thurzó Eleknek, mint királyi megbízottnak adott informatio, melynek feltételei szerint Fugger Antallal a rézeladás és a bányabéreltet ügyében eljárjon; Fugger Antal utasítása a saját megbízottjának ugyanezen ügyben; a király felelete a Fuggerek feltételeire, melyeket febr. 24-én a királyi megbízottakkal közölt; Fugger Antal kikötései; Thurzó Elek a király megbízása alapján Fugger Antallal a bányák kibérelésére és a réz megvételére nézve egyezkedik; megállapodás Fugger Antal és a királyi megbízott, Thurzó Elek közt a besztercebányai bányák kibérelésére nézve. II. Lajos 15 évre bérbeadja a Fuggereknek azon besztercebányai bányaműveket minden tartozékaikkal együtt, beleértve az erdők használatát is, melyeket már ők és a Thurzók csáktornyai Ernst Jánostól eddig béreltek. A kelet helyének és idejének jelzése nélkül. Valószínűleg 1525-ben. Egykoru másolatok, 15 ív.

14.

Töredékes feljegyzés. Alber Jánost, a Fuggerek factorát 1525. évben, a Rákoson tartott országgyűlés után a király nevében Budára idézték. Néhány úr egy számlát tett elébe, abból a célból, hogy azt azonnal fizesse ki. Mikor tárgyalni akart ez ügyben, letartóztatták. A Thurzók és a Fuggerek rézkészletét, a bányaművelésre szánt lovakat, nem kis pénzüsszeggel együtt is lefoglalták. Eredeti kézirat, fél ív.

15.

Bethlenfalvai Thurzó Elek tiltakozása, úgy a maga, mint Fukar (Fugger) Jakab és annak unokái nevében. A beszercebányai ezüst- és rézbányákat nevezettek harminc éven keresztül birták árendába, most a király saját kezelésébe akarja venni. Választott bíróság előtt és által megítélendő kártérítést követelnek. 1525. (?) év. Eredeti kézirat, fél ív. A kelet helyének megnevezése nélkül.

16.

Thurzó Elek, mint a király megbízottja megállapodásra jut Fugger Antallal a beszercebányai bányaművek kibérelésére nézve. Dátum nélkül. — II. Lajos király a Fuggerekkel V. Károly német-római császár, Zsigmond lengyel király és ausztriai Ferdinánd közbenjárására a beszercebányai rézbányákra nézve feltételes szerződést köt. Datum nélkül. A két összefűzött másolat négy ív terjedelmű. Mellékelve $3\frac{1}{2}$ ív eredeti fogalmazvány ugyanazon ügyben. 1525. év. (?)

17.

II. Lajos király tudomásul veszi és kihirdeti az egyezséget, melyet betlenfalvai Thurzó Elek kincstárnok Fugger Jakabbal, valamint azok testvéreivel és társaival egyrészt a beszercebányai bányák kezelésére, másrészt az ezüstnek az országból való kivitelére és a pénzverésre kötött. Buda, 1525. augusztus 26. Másolat, egy ív.

18.

Bethlenfalvai Thurzó Elek II. Lajos király nevében a beszercebányai bányákra nézve a Fuggerekkel bérszerződést köt. 1526. Közelebbi megnevezése nélkül a helynek és a napnak. Másolat, egy ív.

19.

Leszámolás a Fuggerek és Thurzó Elek közt a beszercebányai bányaművek bérletéből kifolyólag. 1526. ápr. 22. A kelet helyének megnevezése nélkül. Egykorú kézirat, két ív.

20.

II. Lajos király egyezsége (concordia) csáktornyai Ernsth Jánossal. A király a Fuggerek és Thurzók kezéből az Ernsth csa-

lád zólyommegyei bányáinak, birtokainak bérletét kivette, azoknak tulajdonjogába Ernsth Jánost és örököseit visszahelyezi, de a jelzett birtokokat maga kibérli. Buda, 1526. ápril. 24. Másolat, három ív.

21.

Ferdinánd osztrák főherceg és spanyol infans II. Lajos özvegyének, Mária királynénak megígéri, hogy méltóságában és birtokaiban Zápolya János szepesi gróf, illetőleg ellenkirály által támasztandó igényekkel szemben megvédelmezi. Bécs, 1526. dec. 29. Másolat, egy ív.

22.

I. Ferdinánd király kötelezvénye, melynek értelmében II. Lajos királynak bethlenfalvai Thurzó Elek, Fugger Antal, Rajmund és Jeromossal szemben fenálló 206,741 forint adóssága fejében nevezetteknek az erdélyi sóbányakamarát leköti. Prága, 1528. decemb. 25. Másolat, 3 ív.

23.

I. Ferdinánd király nyilatkozata. Fugger Antal és Jeromos kéri a királyt, hogy tekintettel a háborús idők nehéz viszonyaira a besztercebányai bányaművek bérösszegét szállítsa le. Ferdinánd megígéri, hogy a bányák felülvizsgálására biztosokat küld ki, s majd a szemle alapján új szerződést köt velük. Ha ez a szerződés 1536. év végéig létre nem jön, köteles Ferdinánd a bányaműveket a saját kezéhez visszavenni, de a rezet a Fuggereknek a II. Lajos király által megállapított árban eladni. Továbbá megígéri a király, hogy védelmet nyújt a Fuggereknek a bánya üzem akadálytalan használatára és arra nézve, hogy az országból élelmi szereket stb. az üzem helyére háborítatlanul és biztonságban szállíthassanak. Bécs, 1535. dec. 21. Másolat, két ív.

24.

I. Ferdinánd király kötelezvénye csáktornyai Ernsth Gáspárral szemben. A Besztercebánya körül fekvő bányatelepek bérletösszege fejében, amely telepeket II. Lajos király még 1526-ban Ernsth Jánostól árendába vett, évi ezer forint kárpótlást ad. Bécs, 1539. Vizkereszt nyolcadának 2. napján. Másolat, egy ív.

25.

I. Ferdinánd király nyugtája, melyet Fugger Antalnak és Rajmundnak a besztecebányai bányák három esztendei bérösszegéről adott. Bécs, 1539. aug. 10. Másolat, egy ív.

26.

I. Ferdinánd nyilatkozata. Mivel a háborús viszonyok miatt a besztecebányai bányákat a király meg nem vizsgálhatta, így a Fuggereknek az árendából bizonyos összeget elenged. A kiküldendő királyi biztosok úgy a jelzett bányaműveket, mint a kamara munkásait meg fogják vizsgálni; a váruraknak meg fogják tiltani, hogy a vámot, vagy harmincadot, amelyek a Fuggereket terhelnék, emeljék; ha a Fuggerek hajlandók a jövőben annyi bért fizetni a bányákért, mint egy más ajánlattévő, akkor megtarthatják azokat, ellenkező esetben a király szabadon rendelkezik velük stb. Bécs, 1539. aug. 11. Másolat, 3 ív.

27.

Királyi utasítás a besztecebányai rézbányákat átvevő biztosok részére, amelyeket az elhalt II. Lajos király az augsburgi Fuggereknek 15 évre bérbeadott és a melyeknek bérletideje 1541. év ápr. 1-én végződik. Trier, 1540. május 22. Eredeti fogalmazvány, 8 ív.

28.

Thurzó Elek és Fugger Antal kérvénye I. Ferdinánd királyhoz. Hagyja meg őket a 15 évi bérlet letelte után is a besztecebányai bányaművek birtoklásában, — továbbá a 206,741 kölcsönért, melyet II. Lajos királynak adtak volt, amelynek fejében Ferdinánd 1528-ban az erdélyi sókamarát lekötötte, de abból semmi jövedelmük nem volt, kárpótlást kérnek. 1541. febr. 1. A kelet helyének megnevezés nélkül. Másolat, egy ív.

29.

Pirnegki Zott János levele I. Ferdinándhoz. Lang Ozvald, akit a király besztecebányai bányamesternek jelölt, hordószámra issza a bort, azért Zott más után néz. Három bányással is tárgyalt ez ügyben, úgy mint Grauttacher Farkassal, Ainweigs Zsigmonddal és Hopfnauer Ádámmal. A két első nem is hajlandó

Magyarországba menni, Hopfnauer elvállalná a bányamesteri állást évi 115 rhenus forint fizetésért, gyakorlott bányász is, de sánta és együgyű. Még is csak legjobb lesz Lang Ozvaldot felfogadni. Különben még tárgyalni fog Gotzman Farkas dörli bányabíróval és Schedlich János rattenbergi bányaügyelővel, hogy nem pályáznak-e a nevezett állomásra? Melanns, 1541. márc. 30. Eredeti kézirat, egy ív.

30.

Pirnegki Zott János levele I. Ferdinándhoz. Értesíti, hogy Augsburgba fog lovagolni, hogy a 36,000 forintot, melyet a király Tirol felsegélésére engedélyezett, kölcsönkép megszerezze. Melanns, 1541. ápr. 2. Eredeti kézirat, egy ív.

31.

Pirnegki Zott János levele I. Ferdinánd királyhoz. A királynak máj. hó 9-éről keltezett levele folytán máj. 17-én reggel Innsbruckba lovagolt, hogy ott a tiroli kormány és a felség között kötött ezüstszerződést illetőleg tárgyaljon. A tiroli kormányzóság értesítette azonban, hogy a király rendeletére a szerződést már elfogadta, aláírta s a felséghez a szerződésből keletkezhető sérelmek felemlítése mellett felküldötte. Zott ajánlja a tiroliak kívánságának tekintetbe vételét. — Örvendetesen vesz arról tudomást, hogy a Fuggereknél 15000 frtnyi tartozás fejében teljesített fizetést a király helybenhagyta. Zott 13930 rajnai forint-ról szóló császári váltóval, melyet Manlich elfogadott, teljesítette a fizetést. — Értesíti továbbá a királyt, hogy Paumgartnertől 7600 forintot kapott előleg fejében a neki eladandó ezüstre és ez összeget Chreinzer Gábornak Passauba küldte el, s reméli, hogy a király már át is vette a pénzt. — A puskaporszállítmány, amelyet ő felsége Voyt János doktor tanácsos és Zott által vásárolni rendelt, már talán Bécsben is van. — Azt hiszi, hogy Manlich clainatja (kincs, pénz?) néhány nap előtt Bécsbe érkezett, ő felsége látta, s talán tudomásul vette, hogy Manlichhal mit végzett ő — tudniillik Zott — Augsburgból való távozása előtt. — A besztercebányai bányamesteri állásra a perseni bányabíró ajánlja. — Végül megköszöni öfelségének a leánya számára ajánlékozott selyem menyasszonyi ruhát. A hó 22-én Fuegenbe lovagolt a völegénnyel együtt, ahol a nászt megtartandják. Melanns, 1541. máj. 21. Eredeti kézirat, egy ív.

32.

Pirnegki Zott János levele I. Ferdinánd királyhoz. A Fuggereknél teljesítendő fizetés megtételére és a besztercebányai bányamester szerződtetésére legközelebb elindul. Hogy eddigelé nem utazott Augsburgba, annak a leánya és felesége súlyos betegsége volt az oka. Melans, 1541, május 30. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

33.

Zott János levele I. Ferdinánd királyhoz. Augsburgban tárgyalt Fugger Antallal a besztercei bányák bérletszerződésére vonatkozólag, melyet Mária királyné kötött Thurzó Elek és Fugger Jakabbal. Fugger Antal nem akar tudomást venni e szerződésről. Nyilatkozatát Mayr Konrád által Zottnak írásban is megküldi, hogy ez a királyt ez ügyről értesítse. Augsburg, 1541. december 7. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

34.

I. Ferdinánd által kiadott kinevezési okirat. Puchner György, volt schnebergi bányabíró besztercebányai bányamesternek nevezi ki a király. Bécs, 1542. szept. 5. Egykorú eredeti fogalmazvány, egy ív.

35.

A magyar királyi helytartótanács véleménye Mária királyné követelései tárgyában, amelyeket a besztercebányai rézbányákat, a pozsonyi harmincadot illetőleg stb. támasztott. 1543. A hely és kelet közelebbi megjelölése nélkül. Másolat, öt ív.

36.

Puchner György besztercebányai kamarai bányamester levele az udvari kamarához. Kéri, hogy intézkedjenek valahára az ő fizetése dolgában, mert a Fuggerek nem akarnak neki fizetni. Besztercebánya város a bányászat részére szolgáló erdőkben fát akar döntetni, amit ő megtiltott. Mihez tartás végett rendeletet kér. A Fuggerek bányabejárást óhajtának tartani. Besztercebánya, 1543. ápr. 1. Eredeti kézirat, egy ív. — Puchner levele ugyanazon ügyekben a kamarához. Felemlíti még, hogy a santpergi (Homokhegy) bányasalak hányóiban Besztercebánya város érc után kutatott. A város a Fuggerek faktorainak Thurnschwamb

Jánosnak és Franck Jánosnak engedélyére hivatkozott, de ezek a városnak emez állítását valótlannak nyilvánították ki. A város Aschengrundt dűlőben vágásra nem érett lombfákat szénné éget. Mi tévő legyen? Besztercebánya, 1543. juni. 6. Eredeti kézirat, egy ív, — Schrott N. jelentése a királyhoz. Puchner György bányamester kérelmét és jelentését intézkedés céljából előterjeszti. Bécs, 1543. juli. 2. Eredeti kézirat, egy ív.

37.

A felső sturci (Úrvölgy) bányabirtokosok kérvénye I. Ferdinánd királyhoz. A Fuggerek gondnokai el akarták idegeníteni bányáikat. A király ekkor kérésükre Puchner György storcingi bányamestert küldte ki az ügy megvizsgálására, aki meg is nézte a bányaműveket, de semmi határozatot nem hozott. Már az udvari kamara tanácsosainál is jártak Bécsben, de eredmény nélkül. Könyörüljön a király szegény fejükön és védelmezze meg őket jogaikban. Az irat keltének sem helye, sem ideje megjelölve nincs. Eredeti fogalmazvány.

38.

Besztercebánya város birájának és tanácsának kérelme a kamarához, hogy a Suech-Stollen bánya ércének feldolgozására a mosóművet (Waschweg) engedje át, illetőleg adja a városnak. Besztercebánya, 1543. július 4. Eredeti fogalmazvány.

39.

Informatio a királyi jogügyek igazgatója részére — talán a besztercebányai kamarától. Pekry (Pewkry, de Boccaris, Benkry, Bencrj) Lajos üres és el nem fogadható okokra támaszkodva megtagadta a rebucai (Revuca) bányasalak feldolgozását és kiolvasztását, bár arra a közjó és a maga érdekében a királynak joga van. Hely és idő megjelölése nélkül. Másolat, egy ív.

40.

I. Ferdinánd király utasításokat ad Preiner Fülöp, Kuenritz Kristóf és Pamkircher Erasmus királyi biztosoknak, akik a Fuggerek által bérelt besztercebányai bányaüzemek megvizsgálására, illetőleg királyi kezelésbe való átvételére küldettek ki. Pozsony, 1546. febr. 27. Eredeti fogalmazvány, hét ív.

41.

I. Ferdinánd levele Fugger Antal besztercebányai főtisztjéhez, amelyben felszólítja, hogy a királyi biztosokat, akiket a bányaművek átvételére küldött ki, lássa el, adjon nekik pénzt és e költségeket a király vissza fogja neki téríteni. Pozsony, 1546. febr. 27. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

42.

I. Ferdinánd rendelete Besztercebánya város polgáraihoz és tanácsához. A besztercebányai kórház a kamara tulajdona, nem a városé. Hogy a Fuggerektől a kamarai bányákat házi kezelésbe veszi át a király, a városnak semmi joga és jogcíme nincsen a kórház igazgatásához. A város annak csak patronusa, aki a kórház papját megválaszthatja, illetőleg kinevezheti, de csak királyi jóváhagyás mellett maradhat a pap állásában. Ez a pap azonban a kórháznak nem bérlője, a mennyiben a kórház nem városi, de kamarai tulajdon. Prága, 1546. aug. 11. Másolat, egy ív. — Mellékelve Künritz Kristóf besztercebányai kamarafőnök jelentése a királyhoz a kórház ügyében. Évszám nélkül. Eredeti kézirat, egy ív.

43.

Az alsó ausztriai kamara tanácsosainak jelentése és észrevételei a Fuggerek besztercebányai bányabérletének öt évről szóló leszámolásáról, melyet a Fuggerek factorai: Thurnschwamb János és Sauerzapf Sebestyén 1547. febr. 12-én Prágában teljesítettek. Az ügyirat Thurnschwambnak 1547. máj. 11-én kézbesített. Közlebbi datum nélkül. Eredeti kézirat, 10 ív.

44.

A magyar udvari kamara tanácsosainak jelentése I. Ferdinánd királyhoz a Mária királyné által bírt magyarországi javak és várak ügyében. Különösen kiemelik Huszt-vár, Óvár megerősítésének szükségét és az ország nyugati határszélein felállított vámok ügykezelésének reformját. Pozsony, 1547. szeptember 10. Eredeti fogalmazvány, két ív.

45.

Mária királyné, II. Lajos özvegyének, ez idő szerint Németalföld kormányzónéjának magyarországi birtokaira és javadal-

maira vonatkozó iratok. 1) Mária királyné tanácsosainak és megbizottainak kérelme Ferdinánd királyhoz. Nadler Farkas selmeci polgárnak, a Röszl család örökösének a kamarával, illetőleg Mária királynéval szemben fennálló 6000 forintnyi adósságát el ne engedje, sőt azt nevezetten behajtani segítsen. Dátum nélkül. Másolat, egy ív. — 2) Haller Farkas, Mária királyné udvarmesterének Ferdinánd elé terjesztett kérelme asszonya nevében. Besztercebányán ne állítson fel a király pénzverőt, a Besztercebányán termelt nyers ezüst ne ott, hanem Körmöcön adassék át pénzverés céljára, végül, hogy ne szedjen az ezüst márkája után 12 magyar filléryi illetéket. (Von yeden gemischten marckch zwölliff hungriſch Pfennig obrschrott geraicht.) Dátum nélkül. Másolat, két ív. — 3) Ferdinánd felelete Mária királyné tanácsosainak. A magyar pénzek új veretése és értékcsökkenése a királynét ne aggassza. A közügyekre csak hasznos újítás ez, mert a magyar és német pénzláb egyenlő lesz, de a királyné sem károsul, mert vagyon és életvesztés büntetése alatt megtiltotta nyers ezüstércnek az országból való kivitelét; a pénzverés jövedelmétől el nem esik. Dátum nélkül. Másolat, két ív. — 4) Mária királyné követői a magyar és cseh királyi kamara tanácsosaihoz. Ezek felemlítik, hogy a király Báthory Andrásnak 12000 forint ellenében lekötött Huszt és a máramarosi kamaráért 10000 forint kárpótlást kap, Óvárt és a Lajta melletti Bruckot bérbeadvá 2000 forintot kaphat, Diósgyőrért pedig 20,000 forintot vett fel Balassa Zsigmondtól. Nevezett uradalmakat 7000 forintért kész a királyné Ferdinándnak bérbe adni, eltekintve attól, hogy neki sokkal többet jövedelmeznek, s még a 7000 forintnyi bérösszezből is elengedne 1000 forintot, ha a körmöci pénzverési illetéket a királyné csonkítatlanul fogja jövőben élvezni. Ha a király a feltételeket nem fogadja el, úgy kéri Véglest, Dobronyát, Husztot, Diósgyőrt, a máramarosi sókamarát asszonyuknak kiadni. Dátum nélkül. Másolat, egy ív. — 5) Kivonat Ferdinánd királynak válaszából, melyet a királyné követőinek adott. Balassa Zsigmondhoz a király már kérdést intézett az iránt, hogy nem lenne-e hajlandó a 20,000 forintnyi kölcsön fejében lekötött Diósgyőrt kiadni, s magát más úton biztosítani, ha igen, úgy a diósgyőri uradalomba küldött hivatalnokok a királynénak le fogják magukat kötni. A király oda törekszik, hogy a huszti várgróf és a máramarosi sóbányák

hivatalnokai, Munkács várában pedig Bidy Mihály özvegye szintén lekössék magukat a királynénak. Dátum nélkül. Másolat, két ív. — 6) Mária királyné tanácsosainak és megbízottainak válasza a királyi tanácsosok és megbízottakhoz. A királyné emberei a huszti uradalom, máramarosi sóbányák, Diósgyőr, Munkács várára kiadott királyi utasítást asszonyukra nézve sérelmesnek, a fennálló szerződésbe ütközönek tartják. A király Husztot és Máramarost hatalmában tartva, a hivatalnokokkal úgy rendelkezik, hogy azok Máriának magukat le ne kössék. A királyné megbízottai a tárgyalást beszüntetik mindaddig, míg a felségnek az ügy állásáról jelentést nem tesznek. Dátum nélkül. Kivonat a Ferdinánd és Mária közt a magyarországi birtokok és jövedelmekre vonatkozó megállapodásból. Dátum nélkül. A két okirat másolatának két-két példánya, összesen három és fél ív. — 7) Kivonat Ferdinánd királynak válaszából, melyet Mária királyné követeinek adott. Zólyom-Lipcse várát a Lipcseyek és Dóczyak kiadni vonakodnak. A királyné biztosai utasítsák Gunt Erasmus lipcsei várgrófot, hogy a várát Mária hűségén tartsa meg és Lipcsey vagy Dóczy támadásával szemben megvédelmezze. Dátum nélkül. Másolat, egy ív. — 8) Mária királyné tanácsosai és megbízottai kérik Ferdinándot, hogy az ő és Mária közt Augsburgban kötött szerződést a magyar korona rendei által ismertesse el és erősítse meg. Haller Farkas udvarmesternek a királyné a selmeci kamarából 1600 márka évi járadék erejéig magát lekötötte, kéri Ferdinándot, hogy e kötelmét a selmeci kamaragróffal megtartassa, gondoskodjék továbbá Munkács, Huszt, Diósgyőr és a máramarosi sókamarák átadásáról. Másolat, dátum nélkül, egy ív. — 9) Mária királyné utasítása báró Eytzinger Ulrichnak a besztercebányai hátralékos úrbér behajtására, a máramarosi sókamara, Munkács, Ratzenmark, Ó-Buda, Cseppel birtokai jövedelmének behajtására. Tiltakozik az ellen, hogy a Fuggerek Körmőcön a királyné pénzverdéjében tisztán a munkaköltség megtérítése ellenében pénzt verjenek. Flandria. Brügge, 1532. máj. 27. Eredeti kézirat, a királyné aláírásával és pecsétjével, négy ív. — 10) Mária királyné megbízó levele Warckhyn Menyhértnek, hogy Ferdinánd királlyal a királyné besztercebányai hátralékos úrbérének ügyében stb. tárgyaljon. Brabant. Brüsszel. 1533. okt. 28. Eredeti kézirat, három ív. — 11) Mária levele Ferdinándhoz.

Bottyán Ferenc Gurment (?) várost és várat, Bakits Pál ama tizedeket, melyeket Ferdinánd a királynénak adósságai törlesztésére átengedett, adják ki. Brabant. Brüsszel. 1533. juni. 2. Eredeti kézirat, egy ív. — 12) Mária levele Ferdinándhoz. Értésére adja, hogy Warckhyn Menyhértnek megbízó levelet adott magyarországi követeléseinek ügyében való közbenjárásra. Brabant. Brüsszel. 1533. okt. 28. Eredeti kézirat, fél ív. — 13) Mária királyné követeinek kérelme a királyhoz, hogy asszonyuknak magyarországi birtokaiba való helyezésétől kedvezőleg és gyorsan intézkedjék. Bécs, 1534. jan. 4. Eredeti kézirat, egy ív. — 14) Bethlenfalvai Thurzó Elek kir. tanácsos, magyarországi helytartó (Statthalter der Chron Hungern) szerződést köt Fugger Antal sógorával a besztecebányai bányák bérletére nézve, tudniillik mennyit fizet ő, mennyit Fugger a királynak. Pozsony, 1540. máj. 22. Másolat, egy ív. — 15) Held Mátyás az összes jogtudományok doktora, császári tanácsos és a római birodalom alkancellárja hiteles másolatban adja II. Lajos magyar királynak 1522. évben Mária királyné, neje részére kiállított adománylevelét, amely szerint Zólyom vár, a felső magyarországi bányavárosok stb. a királyasszonynak adományoztattak. Brabant. Brüsszel. 1540. juni. 1. Eredeti kézirat, egy ív. — 16) Mária királyné levele Ferdinándhoz. Kéri a királyt, hogy amennyiben a besztecebányai rézbányákat a Fuggereknek akarja kiadni, e szándékától álljon el, s tartsa az ügyet függőben, amíg e bányákra nézve ő és a király közt felmerült vitás kérdések el nem intéztetnek. Brabant. Brüsszel. 1541. máj. 14. Eredeti kézirat, fél ív. — 17.) A besztecebányai rézbányákra a királyné semmi jogot nem formálhat. 1541. Hely és a közelebbi időpont, valamint az ügyirat írójának megnevezése nélkül. Egy ív, másolat. — 18) Hilleprandt Péter, Mária királyné selmeci kamaragrófja által kiállított kötelezvény, melyben a királyi bányaművekkel szemben fennálló tartozását, mintegy 15,574 forintot 1543. év húsvétjáig készpénzben egyszerre lefizetni hajlandó a királyi megbízottaknak, a többi 13,074 forintot hetenként 20 magyar forintjával akarja törleszteni. Selmec. 1543. márc. 19. (Beschehen auf der Schembnitz den neuntzehenden tag Marcy Im funfzehenhundert vnd dreyundvierzigisten Jar. Vnderzaichnet Petrus Hilpranth Manu pp. Balthassar Himmelreich Manu Propria, Thadeus Bartfelder Ppa. vnd Wolfgangus Buglin-

ger Man. pp.) Másolat, duplum, összesen két és fél ív. — 19) Haller Farkas, Mária királyné megbízottja a királyhoz. Mivel a pozsonyi vám fizetésénél az átutazó kereskedők a kamarát kijátsozták, kéri a királyt, hogy a vámot szedő hivatalnokokra parancsoljon, miszerint azok a vámolás alá eső árucikkeket megvizsgálják, kibontsák és a vámpénzt lelkiismeretesen behajtsák. Kéri továbbá, hogy a török támadás ellen a bányavárosok védelmére rendelt 100 hajdút és 200 lovat, miután a törökkel békét kötöttek, elengedhessék, s a zsoldfizetéssel a hét bányavárost ne terheljék. 1543. ápr. 23. Eredeti kézirat; másfél ív. — 20) Haller Farkas előterjesztése a királyhoz. Előadja, hogy mely feltételek alatt volna hajlandó Mária Husztot, Diósgyőrt, a Lajta mellett fekvő Bruggot, Lipcsét, a máramarosi sókamarát átadni, kéri továbbá a pozsonyi vámszedésnél tapasztalható visszaélések beszüntetését. 1547. ápr. 23. Eredeti kézirat, két ív. — 21) Mária királyné követeknek előterjesztése a királyhoz. Előadják a feltételeket, amelyek alatt asszonyuk neki Husztot stb. átadni hajlandó volna. 1547. Másolat, egy ív.

46.

I. Ferdinánd levele V. Károly római császárhoz, a császár és Mária özvegy királynéval szemben fennálló adósságai ügyében. A császár kötelezvény alapján 30,000 forint tőkét és 19,000 forint kamatot követel Ferdinándtól, aki az első összeg megfizetését elvállalja, de a kamat megtérítése alól felmentést kér. Mária királyné pozsonyi harmincada fejében követel a császár 18,032 forintot. Ferdinánd a harmincadot már megküldötte, azért erről nyugtát kér. Végül a besztercebányai rézbányák urbariuma fejében 217,500 forintot követel a császár. Ferdinánd figyelmezteti őt, hogy mindazokat a bányákat és a bányák tartozékait, jövedelmeit és haszonbérletét, amelyek az Ulászló királlyal kötött egyezség és a Lajos király házassági szerződése alapján Mária királynéra szálltak, most is azáltal birtokoltatnak, — azonban a besztercebányai rézbányák említett javakhoz nem tartoznak. A kelet helyének, idejének megjelölése s aláírás nélkül. Egykorú másolat, három ív.

47.

I. Ferdinánd király nyugtájából egy lap, melyet Fugger Antalnak adott a besztercebányai rézbányáknak 1541. ápr. 16. —

1546. ápr. 16. között fizetendő haszonbérének felvételéről. 1548. jan. 3. Kelet helyének megnevezése nélkül. Másolat.

48.

Főleszámolás (General-Quittung) I. Ferdinánd király, a Fugerek, továbbá a Thurzó Elek között a besztercebányai bányák bérletére nézve. 1548. jan. 3. — Az alsó-ausztriai kamara jelentése I. Ferdinándhoz. A király Kuenritz Kristóf besztercebányai bányaprefektust felelősségre akarja vonni, ha Rebucán (Revucza) olvasztó kemencét, mely a bányasalak feldolgozására lett volna szükséges, nem állíttatott volna fel, s Pekry Lajos likavai várurtól az olvasztáshoz szükséges fát nem vette volna meg. A kamara ebben a dologban magát igazolja s csatolja Kuenritznek a kamarához, továbbá Pekry Lajosnak Kuenritzhoz intézett levelét. Bécs, 1548. juli. 23. A négy okirat másolata öt ívnyi terjedelmű.

49.

I. Ferdinánd király levele Báthory Andrásához, Szathmár és Szabolcs vármegye főispánjához, kincstartóhoz, Magyarország főkapitányához. Erősen ráír a király, hogy Babolcsán a harmincad szedését, ami egyedül a kamarát illeti meg, azonnal szüntesse meg, s a lakosságot ilyen adóval ne sarcolja. Augsburg. 1548. jan. 14. Eredeti kézirat, egy ív.

50.

Khienritz Kristóf besztercebányai bányaprefektus jelentése az alsó-ausztriai kamara tanácsosaihoz. Amennyiben a király nagyobb mennyiségű rézérc olvasztását rendelte el, hogy nem csupán Mandlichnak, hanem más személyeknek kereslete is kielégíthető legyen, Kuenritz Rebucán egy olvasztót állít fel. Besztercebánya, 1548. ápr. 1. Másolat, egy ív.

51.

Báthory András levele Kynricy (Künritz) Kristóf besztercebányai kamarafőnökhöz. A királyt felvilágosította, hogy nem harmincadot, hanem vámot szedet Babolcsán. Küldötte a királytól vissza jött s a felség parancsa értelmében akar eljárni. Báthori kuria, 1548. ápr. 15. Másolat, fél ív.

52.

Az alsó-ausztriai kamara tanácsosai Kuenritz Kristóf jelentését a király elé terjesztik. Bécs, 1548. ápr. 28. Eredeti kézirat, két ív. Mellékelve Reicher Lénárt besztercebányai kamarai könyvivő számadása a besztercebányai rézműnek 1548. husvétjától Jakab napjáig teljesítendő kiadásairól és pénzellátmányáról.

53.

Az alsó-ausztriai kamara tanácsosainak jelentése Ferdinánd királyhoz. Kuenritz (Cuenritz, Conritz) Kristóf a besztercebányai rézmű főnöke tárgyalásba bocsátkozott Besztercebánya várossal, hogy az a gereb építés céljára a kamarának bizonyos területet engedjen át. A város hajlandó, de csak a városi temető kibővítéséhez szükséges terület átengedése fejében. Jelentik továbbá, hogy a királynak latin nyelven fogalmazott parancsát, melyet Báthory Andrásnak a babolcsai harmincad rendezése végett kiadott, Kuenritz által annak kézbesítették. Báthory azt felelte, hogy a királytól a babolcsai vámra, nem is a harmincad szedésre nézve végzése van. Bécs, 1548. máj. 14. Eredeti kézirat, egy ív.

54.

Pekry Lajos levele Konritz (Kuenritz) Kristóf besztercebányai bányaprefektushoz. A rebucai (Revuca) szénitőtelep után évenként 30 arany haszonbér kifizetését kéri, amely évenként Szent György napján esedékes. Lykava vár, 1548. Pünkösöd előtt való szombaton, máj. 19. Eredeti kézirat, fél ív.

55.

Az alsó-ausztriai kamara tanácsosainak felterjesztése Ferdinánd királyhoz. Kuenritz Kristóf besztercebányai kamarafőnök jelenti, hogy Pekry Lajossal a rebucai (Revuca) bányasalak feldolgozása, egy olvasztó kemence felállítása és az ottani erdő használata ügyében tárgyalni kezdett. Pekry az erdőhasználatért felajánlott évi száz forint haszonbért keveseli és háromszáz forintot kér. Bécs, 1548. július 23. Eredeti kézirat, egy ív. Mellékelve Kuenritz levelének másolata. Besztercebánya, 1548. május 30.

56.

I. Ferdinánd király rendelete Mária királyné magyarországi tanácsosaihoz és megbízottaihoz. Hilteprandt Borbála kérelmét, hogy a királynénak adósság fejében lekötött javai visszaadassanak, amennyiben a tartozás törlesztve van, méltányosnak tartja. A tanácsosok számoljanak Hiltepradtnéval, s a tartozás törlesztését nyugtázzák. Augsburg, 1548. június 8. Másolat, fél ív.

57.

Az alsó-ausztriai kamara tanácsosainak felterjesztése I. Ferdinándhoz. Kuenritz Kristóf, a besztecebányai rézművek főnöke Bécsbe érkezett, hogy Mária királyné tanácsosait, akik ez év jun. 30.-án, jul. 1-én a felsőmagyarországi bányavárosokat a királynak átadni akarják, bevárja. Az ausztriai kamara az átvételre nézve utasítást kér. Bécs, 1548. júni. 11. Másolat, fél ív.

58.

Mária királyné tanácsosainak és megbízottainak levele Gunt Erasmus zólyomlipcsei várgrófhhoz. Értesítik, hogy Lipcse a királyné kezén marad; Ferdinánd a Lipcseiekkel és Dóczyakkal a vár birtoklását illetőleg egyezséget fog kieszközölni. Körmöc, 1548. juli. 21. Másolat, fél ív.

59.

A király megbízottainak levele Gunt Erasmus lipcsei várgrófhhoz. A Dóczyak és Lipcseiek Máriától a köztük fennálló szerződés értelmében Lipcsét minden alapos és igazolható ok nélkül azonnal kiadatni kérik. A várat a királyné kezén tartsa meg, s e rendeletre rögtön válaszoljon. Körmöc, 1548. juli. 21. Másolat, egy ív.

60.

Gunt Erasmus levele Ferdinánd király tanácsosaihoz és megbízottaihoz. A Lipcse várra vonatkozó rendeletet vette és megértette, a várat a királyné kezén megtartandja, s öfelségeik parancsainak, mint szegény szolgáljuk, engedelmeskedni fog. Zólyom-Lipcse, 1548. juli. 23. Másolat, egy ív.

61.

Mária királyné tanácsosainak és megbízottainak, név szerint báró Eytzing (Einzinger) Ulrich, Haller Ruprecht, sparrendorfi

Krabath György, Scharberg V.-nak jelentése I. Ferdinándhoz. Hilteprandt Borbála (Barbara Hiltprantin) a királynénak lekötött selmeci bányákat stb. ingatlanokat ki nem kaphatja, mert ez idő szerint asszonyuknak még adós, másrészt a lekötött bányákba, hogy azok művelés nélkül ne heverjenek, a királyné üzemi befektetéseket tett. Körmöc, 1548. juli. 24. Eredeti kézirat, két ív.

62.

I. Ferdinánd királynak a felsőmagyarországi bányavárosokba kiküldött tanácsosai és megbízottai a királyhoz. A bányavárosoknak Mária királynétól való átvételét megkezdték; időközben Dóczy Miklós és Lipcsey János szerződés értelmében Zólyom-Lipcsének kiadását kérik, amennyiben a bányavárosok és egyéb birtokok Mária kezéről Ferdinánd birtokába mennek át. A biztosok vonakodnak Dóczy és Lipcsey követelésének eleget tenni. Körmöc, 1548. juli. 24. Eredeti kézirat, két és fél ív.

63.

A felső-magyarországi bányavárosokba rendelt királyi tanácsosok és megbízottak jelentése Ferdinándhoz. Mária királyné tanácsosaitól és megbízottaitól Körmöcön a körmöci bányákat, pénz és vízműveket minden tartozékaikkal egyetemben átvették, legközelebb hasonló átvétel céljából Selmece utaznak. Mária nevezett megbízottainak tudomására hozták a király parancsát, melyben Huszt, Diósgyőr, Munkács, Máramaros átvételéről rendelkezik. Körmöc, 1548. aug. 1. Eredeti fogalmazvány, három ív.

64.

Hilteprandt (Hiltprandt) Borbála két kérvénye a királyhoz. Fia Hilteprandt Péter, selmeci polgár, Mária királyné alkamaragrófja, ugyanott a bányüzembe nagy befektetéseket tett, amelyeknek költségeit a királynéval való leszámolásig kifizetni nem tudván, a tartozás fejében összes ingatlanait lekötötte Máriának. Időközben Hilteprandt, mielőtt a tartozás letörlesztetett volna, meghalt. Anyja, Borbála kéri most a királyt, hogy Mária tanácsosainak, akik jelenleg Selmeceen időznek, a Hilteprandt család ingatlanait neki kiadni parancsolja, mert a tartozás már kifizetett. Selmec, 1548. aug. 4. és aug. 5. Eredeti kézirat, két ív.

65.

I. Ferdinánd tanácsosai és megbízottai az udvari kamara tanácsosaihoz. A királytól a lehető leggyorsabban kieszközlendő utasítást kérnek, hogy és miként járjanak el a Mária királyné megbízottai és Hilteprandt Borbála között felmerült perben. Selmec, 1548. aug. 10. Eredeti kézirat, egy ív.

66.

I. Ferdinánd királynak a felső-magyarországi bányavárosokba kirendelt tanácsosai és megbízottai felterjesztik a királyhoz Hilteprandt Borbála kérvényét, hogy a Mária királyné és nevezett özvegy között felmerült peres kérdést kiegyenlítse. Selmec, 1548. aug. 11. Eredeti kézirat, egy ív.

67.

A király tanácsosai és megbízottai Ferdinándhoz. Kérik a királyt, hogy aug. 1-én adott jelentésükre válaszoljon, s különösen arra, hogy a f. év július hó első napja előtt nyert nyers érc a királynét illeti-e? Selmec, 1548. aug. 15. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

68.

A király megbízottai és tanácsosai Ferdinándhoz. A királynak Diósgyőr, Huszt, Máramaros, Munkács átvétele ügyében aug. 8-án Bécsből kelt rendeletét aug. 16. este 7 órakor kapták meg. Selmecen a bányakamarát átvették, utasítást kérnek Zólyom, Végles, Dobronya várak átvételére. Selmec, 1548. aug. 19. Eredeti kézirat, egy ív.

69.

Mária királyné megbízottjainak előterjesztése I. Ferdinándhoz az augsburgi szerződés némely pontjainak megtartását kérve. Balassi Zsigmond a diósgyőri várra nézve, valamint a többi várgrófok és hivatalnokok kössék le magukat a királynénak. A jul. 1-ig feldolgozott bányaérc és a pénzverés utáni nyereség a királynét illeti meg, nem a császárt. — A selmeci válató házáért (Schaidgaden) évi kétezer forint bér fizetendő annak jövedelméből a királynénak. — Végles és Lipcse várak várgrófjai a végleges átadásig kössék le magukat a királynénak. — Lipcse várát,

miután a Dóczyakkal kiegyezett a királyné, a királyi biztosoknak hatszáz magyar forint lefizetése ellenében átadnák. Határozza meg a császár az átadásra és a hatszáz forint kifizetésére kiküldendő személyt. Praesentálva 1548. november 25. Eredeti fogalmazvány, két ív.

70.

Az udvari kamara tanácsa a magyar kamara tanácsosaihoz. A királyi felség nevében megbízzák a magyar kamarát, hogy Bánffy László követelései ügyében tudomásuk szerint nyilatkozzanak és az udvari kamarának jelentést tegyenek. Bécs (?), 1548. november 27. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

71.

A magy. udvari kamara véleménye Bánffy László kérvényére. Ernsth Gáspár végrendelet nélkül halt meg, s bár a magyar törvények értelmében nejjére szálltak is a besztercebányai haszonbérletek, kérdés, hogy a néhai férj nem intézkedett-e máskép? A Keglevich Anna testamentoma nem látszik érvényesnek, mert a tanúk, amennyiben Bánffy László szolgálatában álló emberek voltak, nem teljesen hitelesek. 1548. dec. 1. A kelet helyének megnevezése nélkül. Másolat, egy ív.

72.

Konritz (Kuenritz) Kristóf memoranduma, melyet a besztercebányai bányaművek rézüzeméről a királyhoz intézett. 1548. Közelebbi dátum nélkül. Eredeti kézirat, két ív.

73.

Alsólendvai Bánffy László két kérvénye a királyhoz, hogy neki a besztercebányai bányaművek után járó hátrálékos haszonbér, amelyhez Keglevich Anna özv. Ernsth Gáspárné, később az ő felesége végrendelezése alapján jussa van, megtérítessék. 1548. A kelet helyének megnevezése nélkül. Eredeti kéziratok. Mellékelve csáktornyai Ernsth Gáspár végrendelete 1540-ből, Keglevich Anna végrendelete 1542-ből. Jelzett ügyiratok terjedelme 9 ív.

74.

Gyarmati Balassa János zólyomi várkapitány és ispán tudomásul veszi a szerződést, melynek értelmében Mária királyné

Ferdinándnak bérbe adja a felsőmagyarországi bányavárosokat, uradalmakat stb. Magát a királlyal szemben lekötelezi. Zólyomvár. 1553. jan. 1. Eredeti kézirat és másolat, összesen hét ív.

75.

Besztercebánya város bírása és esküdtjei kérvényt terjesztenek fel a királyhoz, hogy Steger Rafaelt, az Erzsébet kórház rectorát hatósági vallatás alá bocsátani rendelje. Besztercebánya, 1553. nov. 9. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

76.

Besztercebánya város bírása és tanácsa a királyhoz folyamodik. Felpanaszolja, hogy a kamara a város kiváltságának tekintetbe vétele nélkül sörmérést folytat, a kamarai bányamunkásokat nem a városban fizetik újabban, hanem a kohóban, végül hogy Hohenwarter Farkas 350 magyar forint tartozását, melyet Peuerle László néhai óhegyi kohógondnok leánya, Rabl Farkas felesége és annak kiskorú testvérei javára testált, sem kifizetni, sem az árvákat megillető pénzt a városi hatóságnak beszolgáltatni nem akarja. Besztercebánya, 1558. máj. 3. Mellékelve az alsó-ausztriai kamara véleménye, melyet Besztercebánya város kérelme ügyében a király elé terjesztett. Bécs, 1558. márc. 9. Eredeti kéziratok, 3 ív.

77.

I. Ferdinánd rendelete Besztercebánya város bírájához, tanácsához és polgáraihoz. A király tudomásul vette, hogy Steger Rafael besztercebányai kórházi rector a kórház tulajdonát képező szántóföldet és kaszálót öt évre évi 200 magyar forint évi bérösszegért a városnak árendába adta. Ámbár ezt tenni a rectornak semmi joga nem volt, mindazonáltal, — annál is inkább, mivel a király elegendő informatio hiányában a bérszerződést előzőleg már megerősítette, — a város és Steger közötti kötést érintetlenül hagyja. Öt év múltán azonban a város új szerződést nem köthet, a kórház ügyében általában a besztercebányai kamarafőnök tudta híre nélkül nem intézkedhetik. A város fogadjon, amint arra kötelezve van, — a kórházhoz egy katolikus káplánt. — A király tudomására jutott, hogy Stéger Rafael kalandozó, erkölcstelen és papi emberhez méltatlan életet él, azért el-

rendeli, hogy a város a 200 magyar forint bérösszeget ne adja ki neki, hanem a besztercebányai kamarához fizesse be nyugta ellenében, hogy a kamara azt a szegény és beteg bányamunkások javára fordíthassa. Bécs, 1558. júl. 28. — Másolat, duplum, másfél ív.

78.

I. Ferdinánd rendelete Hohenwarter Farkashoz, a besztercebányai kamara prefektusához. Steger Rafaelt meghagyja az Erzsébet kórház öt évi bérletében. Beleegyezik, hogy a kamarai bányász nép részére társház, vagy kórház építtessék. Bécs, 1558. aug. 8. Eredeti fogalmazvány, egy ív. Mellékelve az alsó ausztriai kamarának felirata a királyhoz. 1559. ápr. 14. 1559. jun.

79.

Az alsó-ausztriai kamara jelentése a királyhoz a hét magyar bányavárosnak, a selmeci wallbürgereknek, Besztercebánya városnak külön kérelmeire, mely kérvényeket a király véleményes jelentéstétel végett az alsó-ausztriai kamarához leküldött. Ami a bányavárosok és a wallbürgerek panaszát illeti a bányaadó ellen, nem jogosult, mert van adat, habár csak egyetlen, a körmöczi kamaragróf számadása, mely szerint a jelzett adót Beatrix királyasszonynak, Hunyadi Mátyás király feleségének fizették. A bányaadó szedése haszonnal dolgozó bányáktól, annál is inkább, mert a császár és király többi országaiban és örökös tartományaiban gyakorlatban van, — jogos. Ami Besztercebánya város sérelmes panaszát illeti, hogy a nyitott vásár a város kiváltságait sértené, javalják, miszerint élelmi szereket akadálytalanul lehessen a városba mindennap bevinni eladásra (kivéve a húst), míg egyéb árut, mint posztót; ruhaneműt stb. csak heti vásárok alkalmával. A garázdálkodó hevéreket meg kell rendszabályozni. Bécs, 1558. szept. 10. Eredeti okirat, 3 $\frac{1}{2}$ ív.

80.

Balassa János levele Bécsből Hohenwarter Farkas bánya-prefektushoz. Szemére veti, hogy Lehmann Kristóf körmöczi polgárt bizalmas beszélgetés örve alatt a besztercebányai kamaraházba csalta, ott alattomosan elfogatta, Lipcsén lezáratta. Ezzel megsértette a bányavárosok törvényhatósági jogát. Jövőben ilyen

eljárással szemben megtorlással fog élni. Bécs, 1558. nov. 16. Másolat, fél ív.

81.

Balassa János levele hirschbergi Gunt Erasmushoz, volt lipcsei várgrófhhoz. Értésére adja, hogy várgrófságról való elmozdítása befejezett tény az udvarnál, s így ez ügyben érte mit sem tehet. Egyúttal felszólítja, hogy a jogtalanul bebörtönzött Lehmann ügyében Hohenwarternél járjon közbe és szabadíttassa ki. Bécs, 1558. nov. 16. Eredeti kézirat és másolatai, összesen 3 ív.

82.

Hohenwarter Farkas levele Balassa Jánoshoz. Értésére adja, hogy Lehmann Kristófot azért fogatta el, mert Ő felségét gúnyiratban gyalázta. Ő nem ártotta magát a Balassa hivatali jogkörébe. Besztercebánya, 1558. nov. 21. Másolatok, 3 ív.

83.

Staub S. levele Hohenwarter Farkashoz. A fiatal Hohenwartert nem tudta Balassa fogságából kezes állítása ellenében sem kiszabadítani, sőt ha Lehmann szabadon nem bocsátják, a fiut a török rabok tömlöcébe vetteti. Zólyom, 1558. nov. 23. — Temesvári Imre zólyomi várhadnagy levele kimpspachi Jörger Kristófhhoz, melyben értésére adja, hogy Hohenwartert szabad lábra nem helyezheti, mert érte életével felelős. Még aznap éjjel Staubnál hált a fiú, de ha az nap, vagy más nap Lehmann ki nem eresztik a lipcsei fogságból, úgy Hohenwartert felsőbb parancsra a törökök börtönébe fogja vetni. Zólyom, 1558. nov. 23. — Jörger Kristóf levele Hohenwarter szabad lábra helyezése végett Temesvárihoz. Besztercebánya, 1558. nov. 23. — Az alsó-ausztriai kamara tanácsosai jelentést tesznek a királynak a Balassa-Hohenwarter-féle ügyről. 1558. nov. 29. A kelet helye nincs megnevezve. — Hohenwarter Farkas felterjesztése az alsó-ausztriai kamarához. Balassa önkénykedését feljeleníti, kéri fiának kiszabadíttatását, mert más-ként állásáról lemond. Besztercebánya, 1558. nov. 22. Hohenwarter jelentése eredeti kézirat, ennek és előbbi ügyiratnak terjedelme hat és fél ív.

84.

Hohenwarter Farkas két levele a királyhoz. Az egyikben jelenti, hogy Balassa János az ő fiát nyilt országúton elfogatta

s Zólyomba vitette. A királytól védelmet kér, hogy a maga személyét és a kamara érdekeit sérelemtől és gúnytól épségben tarthassa. A kelet idejének megjelölése nélkül. — A másik ugyan-
ezt rekapitulálja, s hogy bizonyos Kürstein Farkas is izgatja a
besztercebányiakat, a kamara ellen. Besztercebánya, 1558. nov.
24. Duplum, másolat, összesen négy ív.

85.

Az úrvölgyi és besztercebányai kohó és bányamunkások,
tisztviselők panasa Miksa császárhoz és királyhoz Balassa János
zólyomi várkapitány ellen, aki Jobst Tibor kamarai tisztet és
Hohenwarter Jánost, Farkas fiát huszáraival elfogatta és elhurcol-
tatta. Kérik a királyt, hogy Balassa ellen őket jogvédelembe része-
sítse. Úrvölgy, 1558. nov. 24. — Az alsó-ausztriai kamara taná-
csosai véleményt adnak ez ügyben, s Balassa eljárását jogtalan-
nak nyilatkoztatják ki. Bécs, 1558. nov. 28. Az okiratok eredeti-
ben és másolatban is megvannak, összesen 6 íven.

86.

Az udvari kamara(?) parancsa Miksa császár és király nevé-
ben Balassa Jánoshoz, melyben Hohenwarter ellen elkövetett
erőszakoskodásait rekapitulálva elrendeli az ifjú Hohenwarter sza-
badon bocsátását, eltiltja minden erőszakoskodástól a kamarával,
annak tisztviselőivel és munkásaival szemben, s ha esett sérelem
Lehmann Kristófon, azt a király fogja megorvosolni. Linc, 1558,
dec. 4. Másolat, 1 $\frac{1}{2}$ ív.

87.

Névtelen és a kelet helyének, idejének megnevezése nélkül
való okirat. Valószínűleg a bányavárosokba kiküldött királyi biz-
tosok által a besztercebányai kamaraprefektus bemondása alap-
ján felvett jegyzőkönyv. Besztercebánya város a királynak még
1546. évben kiadott parancsa ellenére a kamarai bányamunkások
kórházától több telket elvont; Stéger Rafael kórházi rector évi
200 forint bérért titkon a városnak adta ki árendába a kórházat;
a beteg munkásokat sarcolják stb. A munkások kérik, hogy a
kamaránál letétben levő 4640 aranyat 1558-ban egyszerre szolgál-
tassák ki nekik, hogy e pénzen maguknak bányatársházat épít-
senek. Besztercebánya(?) — Eredeti fogalmazvány, 3 ív.

88.

Hohenwarter Farkas besztercebányai bányaprefektus levele a királyhoz. Előadja az indokokat, melyeknél fogva a felségsértő Lehmann Kristófot el kellett fogatnia, s hogy ő ez által Balassa Jánosnak törvényhatósági hatáskörébe nem avatkozott. Egyúttal védelmet kér az utóbbi erőszakoskodása ellen. Besztercebánya, 1559. jan. 9. Eredeti és másolat 3 $\frac{1}{2}$ íven.

89.

Hohenwarter Farkas besztercebányai kamarafőnök felterjesztése a királyhoz. A királynak 1559. jan. 22. napján Pozsonyból kiadott parancsát Stéger Rafael kérvényével együtt, mely véleményadás és jelentéstétel végett küldetett le hozzá, febr. 5-én megkapta. Stéger alaptalanul rágalmazta őt, hogy a kórház árendáját tőle elfogja, mert ő csak a királyi parancs értelmében járt el. Hazugság, hogy Stéger olaszországi tanulmányaira használja fel a 200 forint kórházi árendát, mert Krakóba jár és ott erkölcs-telen nőszemélyekkel dorbézol. A város követeli a kórház eredeti kiváltságairól szóló okmányok és a kamaránál még megboldogult Kuenritz Kristóf prefektus idejében deponált ezüstnek kiadását. Hohenwarter javalja, hogy az okmány ki ne adassék, mert a kegyüri jog és a kórház rectorának megerősítése a királyt illeti, ami épen ebben az okmányban nyer kifejezést. Besztercebánya, 1559. febr. 5. Eredeti kézirat, egy ív. — Hohenwarter jelentése az alsó-ausztriai kamarához. Stégernek a 200 forintot nem hajlandó kiadni, sem pedig Besztercebánya városnak azt a ládát, amelyet Kuenritz Kristóf néhai kamarafőnöknél letétbe helyeztek. Besztercebánya. Évszám nélkül. (1559?) Eredeti kézirat, fél ív. — Az alsó-ausztriai kamara felterjesztése a királyhoz. Besztercebánya város Stéger Rafael nevére egy, a magyar kancellária által kiállított királyi parancs alapján követelte Hohenwarter besztercebányai kamarafőnöktől egy ládának kiadását, de a kamara úgy ezt, mint a kétszáz forint bérösszegnek Stéger javára való kiutalását megtagadta. Kérik a királyt a magyar kancellária útján kiadott parancs visszavonására. A magyar kancellária ne adjon ki rendeleteket, mert az ellentétes intézkedéseket foglalhat magában, mint jelen esetben. Bécs, 1559. ápr. 26. Eredeti kézirat, egy ív. — Hohenwarter felterjesztése a királyhoz. A királyi parancsot,

melyben az a besztercebányai kórház ügyében aként rendelkezik, hogy a Stégernek kijárandó bérösszeg, ha nevezett a várostól távol van, a kamarához fizetendő be, megkapta, sőt száz forintot a szegény bányamunkásoknak ki is adott. Aug. 18-án azonban két nemes embert küldött hozzá a város, akik a neki küldött királyi paranccsal ellenkező parancsot mutattak fel. Hohenwarternek azonban gyanus a dolog, mert csak Listius János kir. titkár volt aláírva, a király kézvonása is valami idegenszerűnek tetszett neki. Azért kérdést intéz, hogy a besztercebányaiak által felmutatott királyi kézirat csakugyan hiteles-e, s kéri ő felségét, hogy régebbi elhatározása mellett maradjon, újabb rendelkezését vonja vissza. Stégernek az okiratokat és a Besztercebánya város tulajdonát képező ládát elismervény ellenében már kiadta, csodálkozik hát, hogy nevezett Besztercebánya várossal együtt a király előtt arcátlanul vádolja. Besztercebánya. Évszám nélkül. Eredeti kézirat, egy ív. — Töredék az alsó-ausztriai kamara javaslatából. A besztercebányai polgári kórház évi 200 frtnyi jövedelmét nem a kórházi szegények felségélyezésére kellene fordítani, mert azok jó ellátásban részesülnek a város részéről, hanem a besztercebányai rézmű beteg munkásainak javára. Kelet helyének és idejének megjelölése nélkül. Eredeti kézirat, fél ív. — Töredék I. Ferdinánd rendeletéből (?), mely szerint a besztercebányai kórház jövedelmét képező 200 forint beteg bányamunkások segélyezésére fordítandó. Kelet helyének, idejének megjelölése nélkül. Duplum, egy ív.

90.

Stéger Rafael besztercebányai kórházi rektor felségfolyamódványa. Hohenwarter Farkas besztercebányai kamarafőnököt azzal vádolja, hogy hamisan informálta az ő személyét illetőleg a királyt. A kamarás gyűlölettel viselkedik irányában, mert neki nem akarta bérbe adni a kórházi földeket. Igaz, hogy ő Besztercéről egy ideig távol volt, de nem kalandozni, hanem sürgős magánügyeinek elvégzése végett a tescheni hercegnél. Kéri tehát a neki járó 200 forint árendát, mely a király és az esztergomi praelatus megerősítése szerint szerződésileg őt illeti, neki távolléte idejére is kiutaltatni. 1559. jun. (?) A kelet helyének megnevezése nélkül. Eredeti kézirat, egy ív.

91.

Grems Mátyás esztergomi olvasó kanonok leirata Bálint radványi, András zelezi (szelcsei) és Lőrinc zólyom-lipcsei plébánosokhoz. Stéger Rafael, a besztercebányai Erzsébet kórház rectora ezen idézőlevél keltétől számított huszadik napon Nagyszombatban jelenjék meg az egyházi törvényszék előtt a közte és a Hohenwarter közt felmerült peres ügy tárgyalására. Nagyszombat, 1559. jul. 8. Eredeti kézirat, fél iv.

92.

A hét bányaváros közgyűlése értesíti a királyt, hogy a pozsonyi országgyűlésre követeket küld, akiket a király kegyelmesen hallgasson meg a bányavárosok sérelmeinek előterjesztése tárgyában. Körmöc, 1559. jul. 19. Eredeti fogalmazvány, egy iv.

93.

Kivonat Thurnschwamb János, a Fuggerek faktorának naplójából. Leirja Magyarország közéletét a XVI. század első felében mint szem és fültanú; ebben az általános keretben adja a besztercebányai középső kamaraház leírását, stb. 1563. Az eredeti harmadik másolata ez az okirat, melyet Baumberg Fiórián János udvari kamarai irattárnok 1789. évben Bécsben készített. Hatodfél iv.

94.

A királyi bányabiztosok hirdetménye Besztercebánya lakosaihoz. Tolleti és kreuzpachi Jörger Kristóf lovag és fiának Jörger Ábrahámnak ajtajára, a Klueg Kristóf féle házban február 7-ikén, hétfőn, ismeretlen tettes egy meghegeyzett botot és ketős vesszőt akasztott. Ez a megszegyenítés nem csak a Jörgerek nemesi és lovagi becsületét érte, hanem sértés a császári és királyi felség ellen is, akiknek nevezettek tanácsosai. A tettes feljelentőjének 100 magyar forint kifizetését ígérük a biztosok, a denunciálás titokban tartása mellett. Besztercebánya, 1564. febr. 12. Másolat, egy iv.

95.

Gienger Jakab, Praunfalk, La Rosch, Kuepach Kristóf besztercebányai királyi biztosok jelentése a császárhoz. Tolleti és

kreuzpachi Jörger Kristóf, valamint fia Jörger Ábrahám szabadságot kérnek öfelségétől hazájukba menni, mert távollétükben nejeik elhaláloztak. A biztosok javalják a szabadság megadását, annál is inkább, mert a kohóüzem a Jörgerek eltávozása által nem fog fennakadást szenvedni. Az általuk épített hermaneci nagy olvasztó, továbbá az óhegyi pörkölő kemence és kis olvasztó használati és kezelési szabályait ugyanis a biztosoknak átadták. — Február hetedikén hajnalban a Jörgerék háza ajtajára ellenséges jelként egy meghegyezett botot és két vesszőt egy nyűtt kötéllel akasztottak. A biztosok e csúfondáros tréfában a felség megsértését is látván, felszólították a városi hatóságot a bünösök kinyomozására. A feljelentőnek neve elhallgatása mellett száz magyar forint jutalmat ígérnek. A városi hatóság ez ügyben szigorú nyomozást ígér. — Egyik olvasztó kemence megjavítását ajánlják. — Jörger Kristóf némely nap egy hordó kohó-salakot küldött a biztosoknak, amelyet Preninger János kohótiszt által Ratenburgban próba alá vetettek. Preninger jelentése szerint a salakot nem kell ismét feldolgozni. Ugyanerre az eredményre jutottak a biztosok egy másik olvasztó salakjának próbája után. Besztercebánya, 1564. február 20. Eredeti fogalmazvány, négy ív.

96.

Az alsó-ausztriai kamara a király elé terjeszti a besztercebányai királyi biztosoknak és Jörger Kristófnak a becstercebányai kohó, rézmű és az ottani erdőségekre vonatkozó jelentését a maguk véleménye kíséretében. Bécs, 1564. márc. 9. Eredeti kézirat, nyolc ív.

97.

I. Ferdinánd leirata az alsó-ausztriai kamarához. A kamarának febr. 25-ről keltezett, a besztercebányai rézműre, kohóra, tisztviselői viszonyokra, erdőkre, stb. tett jelentését tudomásul veszi, s elismerésének nyilvánítása mellett megjegyzéseket tesz arra vonatkozólag. Bécs, 1564. márc. 20. Másolat, hat ív.

98.

I. Ferdinánd király által Kessler Ádám és Pogner Mátyás besztercebányai kamarai erdészek részére kiadott szolgálati utasítás. Bécs, 1564. márc. 23. (Adami Kheszlers vnd Mathei Pog-

ners Als gegenwärtiger vnd khünfftiger Waldvörsster Im Neuen-
sol Instruction, wasmassen Sy auf die Wäld, Holtzer, vnd Kholl-
wercharbait, Ir aufsehen haben sollen.) Másolat, hat ív.

99.

A besztercebányai királyi biztosok, névszerint Gienger Jakab, Praunfalckh Ádám János, Rösch Gáspár, Rubigall Pál, Kuepacher Kristóf és Igl Vilmos jelentése I. Miksa királyhoz a besztercebányai bányaművek üzemére, kezelésére, rendtartására vonatkozólag. Besztercebánya, 1564. máj. 27. Eredeti kézirat, negyvennégy ív.

100.

I. Miksa király rendelete, melyet Gienger Jakab, Praunfalckh Ádám János, Rösch Gáspár, Rubigall Pál, Kuepacher Kristóf és Igl Vilmos besztercebányai királyi biztosok jelentésére nézve az alsó-ausztriai kamarához (?) leadott és pedig: a besztercei bányák üzemi bejárására, — 2) a besztercebányai kamara tisztviselőinek változtatása és kinevezésére, — 3) a bányauzemnél való rendtartásra, — 4) az üzemi leltár szerkesztésére, — 5) a libetbányai bányauzemre, — 6) az olvasztó üzemre vonatkozólag. Bécs, 1564. szept. 7. Eredeti kézirat, tizennégy ív.

101.

Az alsó-ausztriai kamara Igl Vilmos besztercebányai kamarafőnökhöz. Tudomására hozza a császár és király 1564. évi szept. hó 7-ikén kiadott rendeletét, melyet az a besztercebányai királyi biztosok jelentésére nézve tett. Bécs, 1564. okt. 17. Eredeti kézirat, tíz ív.

102.

I. Miksa király leirata az alsó-ausztriai kamarához. A besztercebányai bányamesteri állás betöltésére való jelentést tudomásul vette; ez irányban már tárgyal a tiroli kamarával, hogy Wagenhoffer Lénártot erre az állásra nyerjék meg. A jelenlegi besztercebányai bányamestert, Gaismair Ágostont előrehaladott kora miatt állásától kegyelemben felmenti és havonként tíz magyar forint nyugdíjat engedélyez neki. Bécs, 1565. jan. 28. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Miksa rendelete a tiroli kamarához, mely szerint az Wagenhoffert a Weitmoser örökösök szol-

gálatából kiváltani kísérelje meg; továbbá adja tudtul Wagenhof-fernek, hogy a besztercebányai bányamester évi fizetése 260 rhenus forint, tűzifát kap és lakást. Bécs, 1565. jan. 28. Miksa rendelete a Weitmoser örökösökhöz. 1565. jan. 28. A két melléklet másolata két ív. — I. Ferdinánd által kiadott kinevezési okirát, melyben Gaismair Ágostont besztercebányai bányamesterré kinevezi. Bécs, 1559. dec. 15. Kivonat a besztercebányai királyi biztosok jelentéséből. A besztercebányai bányamester hivatali teendői. 1564. év. — Reislander Erasmus és Vásl Tamás bányatisztek jelentése az alsóausztriai kamarához. A besztercebányai üzem részére bányamestert kerestek s ajánlanak. Schwatz, 1564. nov. 12; Steigenperger György és Phurer András jelentése az alsó-ausztriai kamarához a besztercebányai bányamester jelzett ügyében. Rererpüchl, 1564. nov. 15; a felső-ausztriai kamara átíratá az alsó-ausztriai kamarához a besztercebányai bányamester ügyében. Stertzing, 1564. nov. 20; Singer György jelentése az alsó-ausztriai kamarához. Alkalmas egyént ajánl a besztercebányai bányamesteri állásra. Bécs, 1564. nov. 27; Weitmoser János, Lechner Sebestyén, Völzl Gáspár levele Reislander Erasmus és Vásl Tamás schwatzi bányatisztekhez. Wagenhoffert keresztelő szent János napján, félévi szolgálatának leteltével, hajlandók a felség szolgálatába átengedni. Gastein, 1565. márc. 29; Reislander Erasmus és Vásl Tamás jelentése a felső-ausztriai kamarához. Wagenhoffer hajlandó a bányamesteri állást elfoglalni a Gaismairnak kijáró fizetés mellett; a Weitmoser örökösök öt elbocsátják. Schwatz. 1565. ápr. 5; a felső-ausztriai kamara jelentése Miksa császárhoz. Reislander és Vásl jelentését felterjesztik. Insbrugg, 1565. ápr. 12.

103.

Miksa király bányarendtartásának, melyet a felsőmagyarországi hét bányaváros részére adott ki, — kézirat másolata. Bécs, 1565. febr. 15., illetőleg 1571. 92 ív és felzet.

104.

Miksa császár és király bányarendtartása a besztercebányai üzemre vonatkozólag. Bécs, 1565. márc. 16. Eredeti kézirat, egyetlen példány, az uralkodó sajátkezű aláírásával, birodalmi pecséttel. 59 lap.

105.

I. Miksa király rendelete az alsó ausztriai kamarához. Wagenhoffer Lénárd kinevezése a besztecebányai bányamesteri állásra. Bécs, 1565. ápr. 28. Eredeti kézirat, egy ív.

106.

Az alsó-ausztriai kamara felterjesztése Miksa császár és királyhoz. A besztecebányai bányabírói és bányamesteri hivatal, eddigi szokástól eltérőleg, szét kellene választani. Wagenhoffer Lénárd lássa el az úrvölgyi és libethi bányák műszaki vezetését, az ideiglenesen alkalmazott Stampiop Kalixt bányabíró helyett pedig a régi bányamestert, Gaismair Ágostont ajánlják a bírói tisztre, melyben ő eddigelé is működött. Bécs, 1565. július 30. Eredeti okirat, egy ív. — Mellékelve Gienger Jakab besztecebányai kamarafőnök felterjesztése az alsó-ausztriai kamarához ugyanezen ügyben. 1565. júl. 23. Eredeti kézirat, másfél ív.

107.

Levélboríték. Az alsó-ausztriai kamara valami felterjesztést tett Wagenhauer (Wagenhoffer?) Lénárd besztecebányai, vagy úrvölgyi bányabíró ügyében. Kelet helyének megnevezése nélkül. 1565. aug. 4. Eredeti kézirat fragmentum; fél ív.

108.

Thurzó Staniszló kérvénye Miksa császár és királyhoz. A kassai kamara tisztjei nevezettnek Gömör megyében fekvő erdejét határpörrel akarják megtámadni, s őt is peres útra kényszeríteni. A mennyiben Thurzó az erdőt őseitől törvényes úton örökölte, Bebek György erőszakos támadása ellen vére hullásával is megvédelmezte, peres eljárás kérdése fenn nem forog, s kéri, hogy a király rendeleti úton szolgáltasson neki igazságot. Kelet helyének megnevezése nélkül. 1568. jun. 3. Eredeti kézirat, egy ív.

109.

A magyar udvari kamara véleményes jelentése a királyhoz. Thurzó Staniszló krasznahorkai erdejének határperében a folyó esztendő aug. 15-ik napjára bizottság kiküldését javasolják. A bizottságba ajánlják Paczoth János kassai kamarai tanácsost,

Wékey Ferencet, Máriássy Pált és Olgyai György mestert, a kuriai bíróság első jegyzőjét. Pozsony, 1568. jul. 2. Eredeti kézirat, egy ív.

110.

Uzsaly (Wsali) Péter az esztergomi érsekség administratora Dreyling Udalrik besztercebányai kamarafőnökhöz. Ámbár 1000 magyar forintért kellett volna a Zólyom és Turóc megyékben szedhető papi tizedet bérbe adni, mindazonáltal, a mennyiben Erdödy Simon a kamarának 800 forintnyi haszonbért kötött, ez összegbe belenyugszik. Oláhujvár, 1568. aug. 3. Eredeti kézirat, egy ív.

111.

Dreyling Ulrik besztercebányai kamarafőnök jelentése az alsó-ausztriai kamarához. 1568. jul. 30-án jelentést tett, hogy mit végzett az esztergomi érsekséget megillető tized ügyében. Időközben azonban Uzsaly Péter és Erdödi Simon átirtak neki, hogy határozzon, vajjon bérbe veszi-e a kamara a tizedet vagy sem, mert máskülönben másnak adják bérbe. Dreyling kénytelen volt megigérni, hogy a tizedet 800 frtért árendába veszi, de a végdöntést ez ügyben a kamarának tartotta fel. Besztercebánya, 1568. aug. 7. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Erdödi Simon levele Dreyling Udalrikhoz. Szent-Kereszt, 1568. aug. 6. Eredeti kézirat, fél ív.

112.

Az alsó-ausztriai kamara jelentése a császárnak. Dreyling Ulrik kényszerhelyzetében 800 forintért bérelte ki az esztergomi érsekség tizedét, a kamara indítványozza, hogy már aug. hó 9-én tett javaslatukhoz képest a császár 400, legfőljebb 600 magyar forint évi bérösszeget ajánljon fel — az esztergomi érsekség adományozása alkalmával. Bécs, 1568. aug. 14. Eredeti kézirat, egy ív.

113.

Miksa király leirata az alsó-ausztriai kamarához. Dreyling Ulrik, besztercebányai kamaraigazgató javaslatot tett, miszerint az ottani kamaraudvarhoz tartozó két majort, mivel a vihartól nagyon megrongálódott, el kellene adni. A király hasznosabbnak tartja, ha a majorság újból felépül, s az építésre szükséges költ-

ségelőirányzat megállapítását rendeli el. Bécs, 1568. szept. 28. Eredeti kézirat, egy ív.

114.

Miksa császár és király rendelete az alsó-ausztriai kamarához. Meghallgatta és tudomásul vette a besztecebányai kamara és a város között kötött szerződést, mely szerint Besztecebánya a felső gereb és a kamaraházi hid között elterülő garammenti földet a kamarai majorhoz tartozó dülőért becseréli. A városnak nagyobb föld nem adható, a kamarai kohóművekből neki úgy is van közvetett haszna, így tehát elégedjék meg a cserével. Bécs, 1568. okt. 15. Eredeti kézirat, egy ív. Mellékelve a besztecebányai kamara és Besztecebánya város közt kötött szerződés, melyben a mérési jegyzék adatai is bennfoglaltatnak. Besztecebánya, 1568. aug. 14. Dreyling Ulrik kamarafőnök jelentése az alsó-ausztriai kamarához. Besztecebánya, 1568. szept. 9. Gienger Jakab véleményes jelentése az alsó-ausztriai kamarához. Grienbichl, 1568. szept. 27. A mellékletek terjedelme 5 ív.

115.

Az alsó-ausztriai kamara tanácsosainak felterjesztése a császárhoz. Dreyling Ulrik besztecebányai kamarafőnök jelenti, hogy a schalkendorfi jobbágyok, akik a lipcsei uradalomhoz tartoztak, Besztecebánya várossal a falu határában levő rét felett perlekednek. Bécs, 1568. okt. 8. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Dreyling elnöklete alatt vezetett tanúkihallgatás jegyzőkönyv, 1568. jul. és aug. és IV. Béla király 1255. évi kiváltságlevele Besztecebánya részére.

116.

Miksa császár és király rendelete az alsó-ausztriai kamarához. A besztecebányai felső kamara-majorház eladandó. A majorház földjeit a másik kamarai majorhoz kell kapcsolni, utóbbit a felső ház eladási árából és a rézmű jövedelméből építsék fel. Linc, 1568. december 10. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Dreyling Ulrik kamarafőnök jelentése az alsó-ausztriai kamarához. Felterjeszti az építendő új kamarai majorháznak 600 forintra rugó költségvetését és azon véleményének ad kifejezést, hogy a felső majorház, mert csekély hasznot hajt a kamarának, eladandó

volna. Besztercebánya, 1568. október 24. Eredeti kézirat, egy ív. Az október 23-ról kiállított költségvetés terjedelme két ív.

117.

A magyar udvari kamara elnöke és tanácsosai a királyhoz a Besztercebánya és a schalkendorfi jobbágyok közt felmerült peres rét ügyében. Lewcho vármegye nem létezik, hanem Liptó. Az ügyben való ítélkezésre két jogtudó magyar nemes kiküldését indítványozzák, úgymint Berthóti sárosmegyei alispánt és Pothurnay liptómegyei nemest. Pozsony, 1569. jan. 18. Eredeti kézirat, egy ív.

118.

A felsőmagyarországi hét bányaváros felségfolyamodványa. Kéri a királyt, hogy a törökök becsapásai ellen, akik Libetbánya, Bakabánya, Újbánya és Korpona körül portyázva számos lakost elfogtak és eladtak, őket védelmezze meg. Tartsa meg őket régi kiváltságaikban, a vám és adófizetéstől maradjanak szabadok; a felség tisztviselői ne háborgassák őket azokban stb. Körmöc, 1569. jul. 19. Másolat 3 ív. Mellékelve az udvari kamara véleményes előterjesztése a királyhoz a bányavárosok és más magyar kérelmezők ügyében. Eredeti fogalmazvány, 3 ív. Dátum nélkül.

119.

A besztercebányai kamara nevében Dreyling Ulrik bányakamarafőnök, Altenstaig Ádám pénztáros, Puechner Felix kohószámadó, Wurmb Boldizsár bányabíró, Haidacher János bányaszertárnok a helybeli felső kamaraházhoz tartozó majorságot minden tartozékával egyetemben Sembler Jánosnak hat évre bérbeadják. Besztercebánya, 1569. aug. 22. Másolat, 2 ív.

120.

Az alsó-ausztriai kamara felterjesztése Miksa császár és királyhoz. Dreyling Ulrik besztercebányai kamarafőnök jelenti, hogy Wurmb Boldizsár ottani bányabíró elhalálozott, — állása betöltendő volna, amelyre Dreyling Khuppetz Mártont ajánlja. Az alsó-ausztriai kamara változatlanul hagyja az ajánlást. Bécs, 1570. január 7. Eredeti kézirat, egy ív.

121.

Igl Vilmos besztercebányai kamaraprefektus felterjesztése az alsó-ausztriai kamarához. Tudtul vette, hogy a kamarai majorságot Kobenz Vencel és Boldizsár udvari szakácsoknak kell bérbe adni. Negyven, vagy hatvan forintért adja-e nekik árendába, mint amennyit Semblér János fizetett. A Kobenzek örök áron akarják a majort megvenni, amelynek eladását Igl nem ajánlja. Besztercebánya, 1573. márc. 19. Eredeti kézirat, egy ív.

122.

Az alsó-ausztriai kamara tanácsosai Miksa császár és királyhoz. A besztercebányai kamara a besztercebányai majorságot, Sembler János bérlete lejárván, Kobenz Vencel és Boldizsárnak adja bérbe. Negyven forintnyi évi bért kérjen-e a kamara, mint a Kobenzeknek ígérte, vagy hatvan magyar forintot? Bécs, 1573. máj. 9. Eredeti kézirat, egy ív.

123.

Az alsó-ausztriai kamara jelentése Miksa császár és királyhoz. A számadási könyvek alapján kitűnik, hogy a besztercebányai kamarai majort évi 60 magyar forintért bérelték. Bécs, 1573. jún. 10. Eredeti kézirat, egy ív.

124.

A felsőmagyarországi bányavárosok királyi biztosainak véleménye Besztercebánya város kérelme tárgyában. A bányaművek munkásnépét, amelynek nagy része a nyomasztó szegénység következtében más vidékre vándorolt, szaporítani kellene már csak a török közelléte miatt is, hogy ellenséges támadás esetén a város és a kamarai bányazüzem veszedelembé ne jusson. A szomszédos falvak lakóinak és a várak nemes urainak tiltsa el öfélése a búzasör főzést, mert a gabona ára a nagy kereslet miatt megrágul. A havasi rétek használatát szegény városi polgároknak átengedni kéri a város. Végül, ha pénz szűke esetén a kamara a bányamunkásoknak élelmet eladó városi polgárokat rízel kénytelen fizetni, a réz mázsáját 11 magyar forintba számíták nekik. A biztosok pártolólág nyilatkoznak a város kérelme ügyében. Besztercebánya, 1579. február 7. Eredeti fogalmazvány,

egy ív. Mellékelve a város kérvénye. Praesentálva a biztosoknál 1579. febr. 3. Eredeti kézirat, két ív.

125.

Az alsó-ausztriai kamara Ernő főherceghez felterjeszti Rap-pach Kristóf és Has Dávid királyi megbizottak jelentését a sel-meci bányauzem és a kamara hivatalos ügyvitelére vonatkozólag. Bécs, 1579. július 21. Eredeti fogalmazvány, hat ív.

126.

Lehman Lőrinc kamarai prokurátor előterjesztése az alsó-ausztriai kamarához. Besztercebánya város panaszt emelt Ernő osztrák főhercegnél, hogy régi kiváltságaiban a kamara által megsértetik, hogy Kobenz (Kowenz) Boldizsár és Lőrinc nevű egyének a kamarai majorban sört főznek, sört és bort árulnak. Bécs, 1582. febr. 14. Eredeti fogalmazvány, egy ív és felzet. — Mellékelve Igl Vilmos besztercebányai kamarafőnök jelentése az alsó-ausztriai kamarához. 1580. febr. 23; az alsó-ausztriai ka-mara előterjesztései Ernő főherceghez. 1580. márc. 8; 1580. ápr. 7, 1581. ápr. 15, 1581. máj. 29; a császári udvari kamara taná-csa az alsó-ausztriai kamarához, 1581. nov. 10; Besztercebánya város bírása és tanácsa Ernő főherceghez nyújt be két kérvényt, 1581. nov. 10. 1581. dec. 14; Igl Vilmos felterjesztése az alsó-ausztriai kamarához. 1582. január 24.

127.

Az udvari kamara a felsőmagyarországi bányavárosok ki-rályi biztosaihoz. A besztercebányaiak panaszkodnak, hogy Igl Vilmos kamarai prefektus egyes havasi legelőket tőlük elvont. A biztosok vizsgálják meg az ügyet, a nekik adott utasítás szel-lemében járjanak el s öfelségének tegyenek jelentést. Bécs, 1583. augusztus 6. Eredeti fogalmazvány, egy ív. Mellékelve a bizto-soknak adott utasítás másolata. 1583. január 19. Egy ív.

128.

Kuechenperger Mihály kamarai pénztárnok, Klockcher Ábra-hám kamarai hivatalnok, Scheuchenstuel Péter könyvvezető és Guelt Kristóf jelentései Moszlehner András és Seydl Benedek

kamarai fimesterek és szénégetési vállalkozók vagyoni állapotát illetőleg a királyi biztosokhoz. A négy külön jelentés 1583. szeptember és október havában kelt Besztercebányán. A Klockcher jelentése szept. 4-ikéről kelezve. Eredeti kéziratok négy íven.

129.

A besztercebányai kamara kezelése alatt álló bánya, kohóműveknek, birtokoknak megvizsgálására kiküldött bizottság Ernő főhercegnek a kamara összes üzemi és személyzeti viszonyairól kimerítő jelentést tesz. Bécs, 1583. dec. 31. Eredeti fogalmazvány, 72 ív és felzet.

130.

Scheuhenstuel kamarai könyvelő és Krieger Bálint kohószámadó jelentése a besztercebányai kamara igazgatójához. A hermaneci havaslegelők Besztercebánya városnak átengedhetők volnának. Besztercebánya, 1585. aug. 12. Egy eredeti kézirat, egy másolat, fél-fél ív.

131.

Besztercebánya város birája és tanácsa Ernő osztrák főherceghez. Panaszt emelnek, hogy a Stampiop Kalixt által birt, a felső kamaraház mögött fekvő kis majorságot Igl Vilmos a Stampiop örökösöktől titkon megvette, dacára annak, hogy még a város kérésére, amely a kamarától ingyen akarta a majort megszerezni, még legfelsőbb helyről határozat le nem is jött. Kérik a főherceget, hogy a városra nézve kedvezően intézkedjék, Iglnek vásárlását érvénytelenítse. Besztercebánya, 1585. aug. 14. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve a város kérvényei ugyan ezen ügyben, ugyanoda. 1585. juli. 24, 1585. január.

132.

Gienger Márkus ausztriai főbányamesteri hivatalfőnök jelentése a császárhoz a hanyagsággal és rendetlen pénzkezeléssel vádolt besztercebányai kamarai pénztárnok és könyvvezető dolgában. Bécs, 1585. okt. 15. Eredeti fogalmazvány, hat ív.

133.

Igl Vilmos besztercebányai kamarafőnök jelentése az alsó-ausztriai kamarához. Felel a kérdésre, hogy a hermaneci marha-

legelőért, melyet a besztercebányaiak kérnek, nem lehetne-e évi bért követelni, s vajjon a maierdörfleini (Majorfalva) legelőbérletet nem mondaná-e fel a város? Igl javolja, hogy a hermaneci csekélyhasznú legelőt ingyen bocsássák a város rendelkezésére. Besztercebánya, 1586. szeptember 2. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

134.

Herberstain Gyula báró kérvénye a cs. kir. udvari haditanács elnökéhez és tanácsosaihoz. A lipcsei gabonated bérletét kívánja ugyanolyan évi árendáért, mint azt az előbbi, elhunyt kapitány Anthoni Jakab birta volt. Indokul hozza fel, hogy a hadi nép Breznó- és Libetbányán könnyebben volna a gabonatedből élelmezhető. A kelet helyének és idejének megjelölése nélkül. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve kimutatás a lipcsei tizedről. Eredeti fogalmazvány, két ív. — Az udvari haditanács átírata ez ügyben az udvari kamarához. Bécs, 1587. május 12. — Az udvari kamara Rudolf császárhoz. Figyelmezteti a császárt, hogy a lipcsei tized már a besztercebányai kamarának adományoztatott. Prága, 1587. július 6. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

135.

Besztercebánya város kérvénye az udvari kamarához. A város a helybeli kamarafőnököt felszólította, hogy az 1578-iki pozsonyi országgyűlésen hozott törvény értelmében a városi falak felépítéséhez a kamarai munkásokat robotra küldje. A válasz az volt, hogy csak az alsó-ausztriai kamara rendeletére! Kéri az udvari kamarát, hogy Gienger prefektusnak rendelje el a robot szolgáltatást, sőt annak a munkának utólagos teljesítését is, amelyet a kamarai jobbágyok eddig teljesíteni elmulasztottak. Besztercebánya. Az udvari kamaránál praesentálva, 1588. március 28-án. — Mellékelve Gienger Márkus jelentése az alsó-ausztriai kamarához. Eddig nem adhatott munkásokat, mert az Igl prefektus alatt megkezdett kamarai építkezést be akarta fejezni. Az elmulasztott munka pótlása méltánytalan követelés. Az ausztriai kamara parancsára illő hányadát a falépítés munkájának el fogja végeztetni. Besztercebánya, 1588. május 15. A két eredeti ügyirat terjedelme három ív.

136.

Scheuchenstuel Péter, Krueger Bálint, Pauer Erhardt, Guett Erasmus, Stürtzer Máté kamarai tisztviselők által felvett becslési jegyzőkönyv, amelyet az alsó-ausztriai kamara rendeletére a felső majorház közmives munkájáról és a felső majorhoz tartozó szántóföldekről és rétekről felvettek. Besztercebánya, 1589. május 6. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

137.

A besztercebányai kamara főtisztviselői az alsó-ausztriai kamarához. Az utóbbinak 1588. november 8-ról kelt rendelete értelmében tudomásul vette a besztercebányai kamara, hogy Ernő főherceg az úrvölgyi rézbányavíz bérletét négy évi időtartamra, évi 60 magyar forint árendáért Kobenz Boldizsárnak adományozta. A kamarai felső majort felbecsülték. A becsű után felajánlották Kobenznek örök áron való megvételre. A 3098 forint becsárt Kobenz nagyon magasnak tartja, 1000 magyar forintot ígér; ajánlatát a főhercegnél személyesen akarja előadni. Besztercebánya város, nehogy a Kobenzektől valami izgága és türehetetlen szomszédság kezére jusson a birtok, hajlandó megfelelő árért, amit más is megadna, a majort megvenni. A földet városi polgárok közt osztaná szét. Besztercebánya, 1589. június 15. Eredeti fogalmazvány, két ív.

138.

Az alsó-ausztriai kamara alternatív tanácsadása Ernő főhercegnek, illetőleg az udvari kamara tanácsosainak, mely szerint a besztercebányai kamarai felső major vagy a Kobenz testvéreknek bérbe adassék, vagy Besztercebánya városnak, amely a polgárok között felparcellázná, eladassék. Bécs, 1589. augusztus 12. Eredeti fogalmazvány, egy ív. Mellékelve az udvari kamara felterjesztése a főherceghez ugyanezen ügyben Bécs (?) 1589. szeptember 25. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

139.

Besztercebánya város birája és tanácsa Klockcher Ábrahám kamarai főnökhöz. A kamarai felső majorért annyi pénzt készpénzben nem adhatnak a jelen nehéz és háborus időben, amennyit azért a kamara kér. A kamara a városi rétet, melyről évenként száz szekér szénát is nyer, 32 forint évi árendáért birja.

A város a rétet meg fogja becsültetni, a kamarának eladni, s a rétet árát a major árából le kellene vonni. A vételár fennmaradt összegét évi részletekben törleszteni a város. — Révay Ferencnek özv. Wuest Dávidné, mézszárosné még 1587. évről gabona és takarmány fejében adós. Az asszony fizetni nem tudván, besztercebányai telkére és házára utasítá a hitelezőt. A város az ingatlant felbecsülve, Révaynak mint elsőbbségi joggal bíró hitelezőnek át akarta adni. Gienger Márkus, mikor ezt meghallotta, a császári felség nevében zár alá helyeztette a házat és telket. A város az elsőbbséget Révayval szemben a kamarának adta. Révay tekintet nélkül arra, hogy a város a nevezett özvegyet elfogatta és már három éve fogságban tartja, — a várost megfenyegette és a tartozást rajta követeli. Mivel a város kötelezve van az ország törvényei szerint az ingatlant az elsőbbségi joggal bíró hitelezőnek átadni, kéri a kamarát, hogy a Wuestné telkét és házát bocsássa ki birtoklásából, annál is inkább, mert Révay a városi polgárokat az élelmiszerek fuvarozásában, — a Révay birtokon kenytelenítettván áthaladni, — feltartóztathatja. Besztercebánya, 1590. február 13. Eredeti fogalmazvány, másfél ív.

140.

A besztercebányai kamara főtisztviselői: Klockcher, Scheuchenstuel, Krueger az alsó-ausztriai kamarához. Felterjesztik Besztercebánya város 1590. évi febr. 13-áról keltezett, a kamarához küldött átiratát. Besztercebánya, 1590. február 20. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

141.

Kobenz Boldizsár kérvénye az alsó-ausztriai kamarához. Hallomás szerint a besztercebányai kamara Besztercebánya városnak akarja eladni a 3098 forintra becsült majorságot, melyet 1577. évtől ő és öccse évi negyven forint bérért kegyelemből bírt. Ha a felső major eladatnék, úgy kéri Kobenz, hogy mintegy 530 forint költsége, melyet építkezési célokra a majorba fektetett, neki megtérítessék és a major bérelte helyett ő és testvére más úton kegyelmesen kárpótoltassanak. Besztercebánya. Praesentálva az ausztriai kamaránál 1590. március 1. Eredeti kézirat, egy ív.

142.

Besztercebánya város bírása és tanácsa a besztercei kamara főtisztviselőihez. Az alsó-ausztriai kamara 1590. évi március 17-iki leiratára válaszolnak. Nevezetesen, hogy a várrétet mennyire tartják, a felső kamaramajor és a várrét vételárának különbözete fejében évenként mit fizetnének a kamarának; a majort mennyiért venné meg a város? A várrét ára 1800 forint. Ezt a rétet adná a város a felső majorért és még egy év leforgása után 400 magyar forintot. A városnak legelőül kellene a major szántóföldje. — Ha a császári fenség nem akarja a cserét, úgy a várrétet meghagyják a kamarának annyi bérért, mint amennyit eddigelé fizetett, de viszont a majort ők akarják kiárendálni. — Évenként 50 forintot hajlandók bérösszeg gyanánt fizetni, tehát többet, mint Kobenz Boldizsár. A majorépületre évenként még 10—15 forint tatarozási költséget is szánnak. — Révay Ferenc a városi polgárokat, akik kenyérkereset végett a városon kívül járnak, elfogatja és lezaratja, mert özv. Wuest Dávidné neki gabonáért adós, s a város a Wuestné felbecsült házát neki eddig át nem adta. Kérik a kamarát, hogy a Wuestné tartozása fejében elsőbbségi igényt jelentsen be a házra. Így a város Révay előtt igazolva lesz. Besztercebánya, 1590. május 18. Eredeti fogalmazvány, másfél ív.

143.

Klockcher Ábrahám besztercebányai kamarafőnökhöz tett jelentése a kamara hivatalnokainak és tisztjeinek. A kamarai felső majorban a Kobenz testvérek által tett építkezési befektetések értékét megállapították. Besztercebánya, 1590. június 15. — Eredeti fogalmazvány, egy ív. Mellékelve a tisztviselők becslése és a Kobenz Boldizsár becslése; összesen két ív.

144.

Klockcher Ábrahám és Krueger Bálint, besztercebányai kamarafőnökök jelentése az alsó-ausztriai kamarához. A Kobenz testvérek által a kamarai felső majoron eszközölt építkezéseket, melyekért visszaköveteléssel élnek, felbecsülték. Hogy vajjon kötelezve voltak-e a Kobenzek erre az építkezésre, vagy se, — hogy létezik-e valamelyes szerződés a kamara és a Kobenz-test-

vérek közt, azt a főnökök nem tudják, mert az idevonatkozó iratok Gienger Márkus által elzárva a kamarai titkos irattárban őriztetnek. Azt se tudják, hogy a Kobenz-testvérek milyen hosszú ideig álltak Ő felsége szolgálatában, magukat e szolgálatban miként viselték, hasonló szolgatársukat miként szokták jutalmazni. Mindezen adatokat csak az udvarnál lehetne kipuhatolni. — Végre a városi réten kaszált fümennyiséget igyekeznek megállapítani, hogy a rét értéke, melyért a majort adnák cserébe, biztosan kiszámítható legyen. Besztercebánya, 1590. június 16. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

145.

Besztercebánya város bírása és tanácsa Klockcher Ábrahám kamarai főnökhöz. A kamarai felső majorért a várrétet, egy második mintegy 250 forint értékű rétet és 400 forint készpénzt ajánlanak. Besztercebánya 1590. augusztus 23. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

146.

A besztercebányai kamara főnökeinek: Klockcher és Kruegernek jelentése az alsó-ausztriai kamarához. Besztercebánya négy száz forintot készpénzben akar a kamarai majorért fizetni, s még az 1500 forint értékű várrétet adná azért cserébe. Ezt az árat kevésre tartván, a főnökök a várossal üzletet nem csináltak. Később a város még egy 250 forint értékű rétet is felajánlott. Tekintettel, hogy a major értékét a kamara nagyon is magasan állapította meg, hogy a kamarának rétekre és takarmányra csakugyan szüksége van, végül mivel a major gazdasági épületeinek fenntartása temérdek pénzbe kerül, — Besztercebánya város ajánlata, a mennyiben a kamarának a Kobenzekkel szemben fennálló 150 forint 81 fillér tartozását is magára vállalja, elfogadható volna. Besztercebánya 1590. szeptember 24. Eredeti fogalmazvány, négy ív. Mellékelve az alsó-ausztriai kamara felterjesztése Mátyás főherceghez ugyanezen ügyben hasonló értelemben. Bécs, 1590. október 16. Eredeti fogalmazvány, két ív.

147.

Mátyás főherceg leirata az alsó-ausztriai kamarához. Besztercebánya város és Kobenz Boldizsár volt császári szakács-

nak kérelmét, a kik az úrvölgyi rézbányavíz (Grünnenfarbewasser) bérletéért folyamodnak, tudomásul vette. Besztercebánya város ingyen akarja bérelni a rézbányavizet, a melyért a kamara eddig évenként hatvan forint árendát kapott azon a címen, hogy a bányavíz jövedelméből a város falait kiépítené. Tekintettel a törökök részéről fenyegető veszedelemre, a főherceg határozottan a városnak ad előnyt a magán bérlővel szemben. Két év multán, ha a Kobenz bérlete lejár, a rézbányavíz a városnak adandó ki öt évre ingyen. Ennek fejében köteles a város a külső várfalakat felépíttetni, ha azonban e kötelességének eleget nem tenne, a kamara a rézbányavízért fizetendő összes árendát követelni fogja a várostól. Bécs, 1590. novemb. 2. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve az alsó-ausztriai kamara felterjesztése ez ügyben Bécs, 1590. októb. 22; az alsó-ausztriai kamara leiratban tudatja a besztercebányai kamarával Mátyás főherceg rendeletét. Bécs, 1590. novemb. 8.

148.

Besztercebánya város bírása és tanácsa a besztercebányai kamara főnökéhez. Klockcher Ábrahám és Krueger Bálint szóbeli kijelentéséből megértették, hogy az alsó-ausztriai kamara a majorságot nem a városi rétekért, de készpénz fejében hajlandó eladni. Ezer forintot a major átvétele alkalmával, ötszázat egy év lefolyása, ötszázat két év lefolyása után hajlandók a kamarának fizetni vételár gyanánt. Besztercebánya, 1590. november 8. Eredeti fogalmazvány, 1 $\frac{1}{2}$ ív. — Mellékelve Klockcher és Krueger felterjesztése az alsó-ausztriai kamarához. Mivel a rétekre és takarmányra a kamarának szüksége van, inkább a rétekért cseréljék be a majort, semmint hogy pénzért adják el. Besztercebánya, 1590. november 10. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

149.

Kowenz (Kobenz) Boldizsár és Vencel volt udvari szakácsok kérvénye Mátyás főherceghez. A besztercebányai kamarai majornban a bor és a sörméréstől, mivel a város előjogaiba ütközött, ő felsége által eltiltattak. E jövedelem elvonása után az úrvölgyi rézbányavíz bérletével — évi hatvan forintért — kárpótoltattak. Most nem csak az említett majort akarja ő felsége Beszterce-

bánya városnak örök áron eladni, hanem az úrvölgyi rézbánya-vizet is bérbé adja öt évre a városnak. Kérik a majorságot ezer forintért. Besztercebánya, 1590. november 12. Eredeti fogalmazvány, két ív.

150.

Az alsó-ausztriai kamara tanácsosai Mátyás főherceghez. A főherceg tetszésére bízzák, hogy a besztercebányai kamarai majort készpénzért adja-e el, vagy pedig a városi rétekért cserébe? Bécs, 1590. december 19. Eredeti fogalmazvány, két ív.

151.

Klockcher Ábrahám és Krueger Bálint besztercebányai kamarafőnökök jelentése az alsó-ausztriai kamarához. A besztercebányai felső kamaramajor ügyében renDELETEH képest többekkel tárgyaltak. A Kobenz testvérekre vonatkozólag, hogy miért és mi cimen élvezik a császári kegyadományt, a besztercebányai kamaránál semmi írott adat nem létezik. Az udvarnál kellene annak utánna járni. Besztercebánya, 1591. január 4. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

152.

Besztercebánya város bírása és tanácsa Klockcher Ábrahám és Krueger Bálint kamarai főnökökhöz. Felelnek az alsó-ausztriai kamara ama kérdésére, hogy a várrét mi jogn tartozik a városhoz. Őseik azt még IV. Béla magyar király 1255. évben kiadott adománylevele értelmében kapták más egyéb ingatlanokkal egyetemben. A város mindig fenntartotta a kérdéses földterületre vonatkozó tulajdonjogát, s jövőben is fenn fogja tartani. A régi polgárok a mostani kamarai rézműnek adták bérbé a rétet évi 16 magyar forintért. Így bírták azt a Fuggerek, így később a kamara is, miután I. Ferdinánd király a Fuggerektől a bányákat magához váltotta. 1571. évben, mivel a városnak takarmányra volt szüksége, a bérletet fel akarták mondani. Ő felsége azonban tekintettel arra, hogy a kamara a rétet nem nélkülözhetette, kétszeres hasznobért ajánlatot fel érte. Ez a királyi rendelet 1571. évben, Igl prefektus idejében adatott ki. Besztercebánya, 1591. január 26. Eredeti fogalmazvány, két ív. Mellékelve IV. Béla király kiváltságlevelének másolata, egy íven.

153.

Klockcher Ábrahám és Krueger Bálint besztercebányai kamara-főnökök jelentése az alsó-ausztriai kamarához. Hogy Besztercebánya város mi címen tartja a maga tulajdonának a várrétet, azt tanúvallomások által akarták kipuhatolni, de olyan öreg ember, aki a város tulajdonjogának eredetére emlékeznék, nem létezik. Magától a várostól kértek hát felvilágosítást. A várrét kamarai bérletére vonatkozólag csak annyit tudnak, hogy a hivatali számadó könyvek szerint 1570-ig 16 magyar forint árendát fizetett évenként a kamara, azóta 32 forintot. Besztercebánya, 1591. február 5. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

154.

Gienger Márkus jelentése az alsó-ausztriai kamarához. Hogy 1571. évtől fogva miért fizet a kamara 32 forint évi bért a besztercebányai várrétért, azt emlékezetből megmondani nem tudná, azonban a besztercebányai kamarai zárt irattárban, melynek kulcsai ő nála vannak, biztosan lesznek egyéb felvilágosító iratok is. Amíg ő Besztercebányára le nem utazik és az említett ügyiratokba belé nem tekint, a kamarai majorság eladását elhalasztani javalja. Ha Besztercebánya város a kamara által követelt árat megadni hajlandó nem volna, úgy más vevők után kell nézni. Bécs, 1591. február 19. Eredeti okirat, egy ív.

155.

Az alsó-ausztriai kamara jelentése Mátyás főherceghez. Ismétli Klockcher és Krueger 1591. február 5-én és Gienger Márkus február 19-én keltezett felterjesztéseiben foglaltakat. Bécs, 1591. március 4-én. Eredeti fogalmazvány, két ív.

156.

Klockcher Ábrahám és Krueger Bálint besztercebányai kamarafőnökök jelentése az alsó-ausztriai kamarához. A Kobenz testvérek vallomása szerint a várrét nem városi, hanem kamarai tulajdon. A kamarafőnökök felsőbb rendeletre ez ügyben vizsgálatot indítottak. Az ő és a város küldötteinek jelenlétükben helyszíni szemlét tartottak a Kobenzekkel és öreg kamarai szolgálkkal. Kiderült, hogy amely földterületeket a Kobenzek kamarai

javaknak véltek, soha városi földek nem voltak, s azokra a város igényt nem is tart. A major eladására vonatkozólag a kamara már 1590. évi szept. 24-én kimerítően nyilatkozott. Besztercebánya, 1591. április 29. Eredeti fogalmazvány, két ív.

157.

Ernö főherceg leirata az alsó-ausztriai kamarához. Az úrvölgyi sörpincét Pfefferl János György besztercebányai polgárnak adja bérbe évi 200 tallérért. Száz tallért azonnal előre kell lefizetni, százat pedig két éven át a városi fal felépítésére fordítani. A kelet helyének kitétele nélkül. 1591. június 11. Másolat, felzet. — Mellékelve Besztercebánya kérvénye Mátyás főherceghez. Hivatkozva a város ősi privilegiumaira, szót emel az ellen, hogy Pfefferl János György a sörmérést Úrvölgyön monopolizálja. Besztercebánya. Paesentálva az udvari kamaránál. 1591. május 11. Eredeti fogalmazvány, két és fél ív.

158.

Mátyás főherceg leirata az alsó-ausztriai kamarához. A kamarának jun. 6-áról kelt jelentését tudomásul vette, mely szerint Besztercebánya város panaszkodik Pfefferl János György ellen, aki a kamarai sörpincét és sörmérést kibérelve Úrvölgyön az italmérést a város polgárainak régi kiváltsága ellenére monopolizálja. A főherceg a császár parancsa alapján hajlandó az úrvölgyi kamarai sörpincét Besztercebánya városnak oly feltétel mellett bérbe adni, hogy az egyszáz tallér bérösszeget azonnal a kamarának lefizessen, egyszáz tallért a 200 tallérnyi évi árendából két esztendőn át a város falainak felépítésére fordítson. Bécs, 1591. június 11. Eredeti fogalmazvány, fél ív. — Mellékelve az alsó-ausztriai kamara felterjesztése ez ügyben. Bécs, 1591. jun. 6; az alsó-ausztriai kamara rendelete a besztercebányai kamarafőnökhöz a jelzett ügy végrehajtására nézve. Bécs, 1591. június 18.

159.

Ernö főherceg leirata az alsó-ausztriai kamara tanácsosaihoz. A császár és király nevében megengedi, hogy a herregrund (Úrvölgy) sörpincét, mint azt Pfefferl János György birta, Besztercebányának bérbe adhassák. A 200 tallérnyi évi

árendából száraz köteles a város azonnal lefizetni, a következő két évben 100—100 forintnyi összeg a város falának felépítésére elengedtetik. Bécs, 1591. júni. 11. Eredeti kézirat, egy ív. — Mellékelve Besztercebánya kérvénye az alsó-ausztriai kamarához. Besztercebánya, 1591. máj.

160.

Az udvari kamara felterjesztése Ernő főherceghez. A besztercebányai és az alsó-ausztriai kamara jelentéseit a besztercebányai felső kamarai majorságra vonatkozólag rekapitulálja. A kelet helyének megjelölése nélkül. 1591. június 12. Eredeti fogalmazvány, három ív.

161.

Ernő főherceg felterjesztése fivéréhez a római császárhoz, Rudolphhoz. Kobenz Boldizsár és testvére, mint bérlők, kéri a besztercebányai felső-major kijavítását kamarai költségen. Cél szerű volna a kevés jövedelmet, mintegy 40 forint évi bért hozó majort a Kobenz testvéreknek örök áron eladni. Kobenzék a 3098 forint értékű majorért csak 1000 forintot akarnak adni, viszont Besztercebánya város két darab rétet és készpénzben annyit, hogy az összérték 2400 forintot tegyen ki. A császár és király Besztercebánya városnak hajlandó eladni a majort olyan feltétel mellett, hogy 2000 forintot fizessenek készpénzben, a felajánlott rétek egyikét pedig a kamara mint eddig, ezután is évi 32 forintért bérelhesse a várostól. A Kobenzek azt a jelentést tették, hogy a kérdéses rét nem a városé, hanem a kamaráé. Helyszini szemle és régi okiratok alapján kiderült, hogy a rét a város még IV. Béla magyar királytól kapta 1255-ben. Ernő főherceg ajánlja az uralkodónak, hogy a majort készpénzfizetés ellenében adja el Besztercebányának, de oly feltétel mellett, hogy a várrétet a kamara, ameddig neki tetszik, évi 32 forint haszonbérért árendálhassa. Bécs, 1591. június 14. Eredeti kézirat, három ív.

162.

Az alsó-ausztriai kamara a besztercebányai kamara főtisztviselőihez, Klohcker Ábrahámhoz és Krueger Bálinthoz. A magyar országgyűlés határozata értelmében a kamarához tartozó jobbágyok kapunként (házanként) 12 napi robottal tartoznak a városi falak felépítéséhez. Ha ezt a munkát eddig Besztercebánya város igénybe

nem vette, csak kiméleltől történt. Ő felségének parancsa azonban, hogy a város felszólítására a köteles ingyen munkát, — falépítést és építési anyag hordását, — minden további vonakodás nélkül végezni tartoznak. Bécs, 1591. jun. 18. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

163.

Krueger Bálint besztercebányai kamarafőnök az alsó-ausztriai kamarához. Lewen (Leben) Kristóf besztercebányai kertjéért és nyári lakáért, amelyet senki bérbe venni, vagy megvenni nem akar, százötven forintot ígér. Igaz, hogy a kert nyári lakostól többre van becsülve a kínált árnál, de a lakást sem télen, sem nyáron használni nem lehet lakó ház gyanánt. Se pincéje, se konyhája; a várostól messze, emberektől elhagyott helyen fekszik. Besztercebánya. Praesentálva az alsó-ausztriai kamaránál, 1591. július 17. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

164.

Az alsó-ausztriai kamara Ernő főherceghez. Javalja, hogy Krueger kamarafőnöknek, tekintettel a kamara iránt való érdemes szolgálataira, a Lewen-féle kert és nyári lak becsáron alúl eladassék. Bécs, 1591. július 18. Eredeti fogalmazvány, két ív. Mellékelve Lewen besztercebányai házának, kertjének és nyári lakának 1584. március 24-én felvett becslési jegyzőkönyve. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

165.

Rudolf császár és király rendelete Ernő osztrák főherceghez. A besztercebányai felső kamarai majort 2000 forintért Besztercebánya városnak eladhatják, de csak azon feltétellel, hogy a várrétet a kamara tetszésszerűen időig évi 32 forint bérért árendálhassa a várostól. A 2000 forint eladási árat a császár Miksa főhercegnek adományozza a bécsújhelyi vár építési költségeinek részleges fedezésére. Prága, 1591. július 31. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

166.

A besztercebányai kamara az alsó-ausztriai kamara tanácsosaihoz. A Krueger kamarafőnök által megvenni szándékolt Lewen-féle ház, kert és nyári lak értékének kimutatása. A kerti

lak bár új korában annyit ért, amint azt az 1584. évi becslés kimutatja, de a Lewen keze alatt teljesen tönkrement, úgy hogy ma már mit sem ér. Besztercebánya, 1591. augusztus 8. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

167.

Az alsó-ausztriai kamara rendelete a besztercebányai kamara főtisztviselőihez. A császár és király beleegyezett abba, hogy a kamarai majort 2000 forintért Besztercebánya városnak eladják, de azon feltétel alatt, hogy a kamara által bérelt városi rétet addig, amíg a kamarának szüksége van rá, ezentúl is évi 32 forintért árendálhassa. Bécs, 1591. aug. 19. Eredeti kézirat, fél ív. — Mellékelve az alsó-ausztriai kamara jelentése Mátyás főherceghez a besztercebányai kamarai major ára, befektetési felől. Bécs, 1592. ápr. 9.

168.

Besztercebánya város kérvénye a besztercebányai kamara főnökéhez. A kamarai felső majort a város 2000 rhenus forintért hajlandó megvenni olyanformán, hogy 1000 forintot azonnal a vétel alkalmával, 500 forintot egy, ötszázat két év leteltével fizetne. A városi rétet 32 forint évi bérért tetszőleges időre fogják a kamarának átengedni. Ennek fejében kérik a jelenleg Kobenz Boldizsár által élvezett, de a bérletév leteltével Mátyás főherceg által 5 évre a városnak kiadott úrvölgyi rézbányavíz bérletét mindaddig, amíg a város falait a bérlet jövedelméből felépítik, illetőleg a kamara a városi rétet bérlí. Besztercebánya, 1591. október 16. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

169.

Klockcher Ábrahám és Krueger Bálint kamarai főnökök az alsó-ausztriai kamarához. Besztercebánya város a kamarai felső majort 2000 forintnyi vételárát azonnal lefizetni vonakodik, — arról pedig, hogy a Kobenzek 150 forintnyi követelését is teljesítse, hallani sem akar. Ernő főherceghez követet szándékoznak küldeni, aki előadván a város nehéz helyzetét e háborús időkben, új szerződést eszközölne ki a majort adás-vevésére vonatkozólag. — Händl Tamás körmöci polgár is meg akarta időközben venni a majort és pedig 200 forinttal magasabb összegért, de Besztercebánya ajánlatának visszavonására bírta. Úgy látszik,

hogy a város kényszerhelyzet elé akarja állítani ö felségét. — Nem teljesíthetik az ausztriai kamara ama parancsát sem, hogy a major 2000 forintnyi vételára fejében előleget küldjenek, mert a kamarának senki kölcsönt nem ad. Mindenki félti a pénzt e háborús világban. Besztercebánya, 1591. dec. 30. Másolat, egy ív.

170.

Az alsó-ausztriai kamara könyvvezetőjének és számtanácsosainak jelentése az alsó-ausztriai kamarához. Schwabl Gáspár besztercebányai követ előadta a kamara nevezett hivatalnokai előtt városának kifogásait, melyek a besztercebányai major adás-vevése körül felmerültek. Ezek Klockcher és Krueger 1592. évi febr. 28-ki jelentésében foglaltakkal azonosok. A császári határozatban szó sincs arról, hogy Besztercebánya város a Kobenz testvérek befektetési költségeit is megfizesse a major vételárán felül, azért e tekintetben a várostól valamit követelni nem is lehet. Ha a város a 200 forintra becsült Sembler bírta rétet is követeli a majossal együtt, úgy el kellene rendelni a besztercebányai kamarafőnöknek, hogy a major eladása iránt másokkal is tárgyalásba bocsátkozzék. A besztercebányaiak kéri az úrvölgyi rézbányavíz bérletét öt évre meghosszabbítani. Megfontolás tárgyává teendő. Bécs. Praesentálva, 1592. április 2. Eredeti fogalmazvány, 2 ív.

171.

Az alsó-ausztriai kamara Ernő osztrák főherceghez. Ismétlik a számtanácsosok április 2. napján praesentált jelentését, s az abban foglalt javaslatokat. Bécs, 1592. április 9. Eredeti fogalmazvány, 3 ív.

172.

Ernő főherceg leirata Besztercebánya város bírójához és tanácsához. A városnak kifogásait, melyek a kamarai major adás-vevése körül felmerültek, rekapitulálva tudtúl adja, hogy a major mellett fekvő Sembler bírta rétet 200 forint becsáron kaphatják csak meg. A major vételárát tegyék le a kamaránál azonnal, hogy más kézre ne kerüljön a birtok. A Kobenzek kárpótlását a várostól nem kívánják. Bécs, 1592. április 11. Eredeti fogalmazvány, másfél ív.

173.

A besztercebányai kamarai felső majorság eladására vonatkozó tárgyalás leírása, amely Besztercebánya és az ottani kamara között 1589—1592. években folyt. Valószínűleg az udvari kamara felterjesztése Ernő főherceghez 1592-ben. A kelet helyének, idejének és az ügyirat szerzőjének megjelölése nélkül. Eredeti fogalmazvány, 4 ív.

174.

Másolat — a kelet helyének, idejének, az ügyirat szerzőjének megnevezése nélkül, — a besztercebányai kamarai felső majorság eladásának feltételeiről. Valószínűleg az udvari kamara rendelete 1592. évből. Fél ív.

175.

Besztercebánya város bírása és tanácsa Ernő osztrák főherceghez. A legelő a város környékén szükiben van, úgy hogy a városi jószágot a környékbeli nemes emberek rétjein voltak kénytelenek legeltetni. A nemesek a legelőt felmondták. Kérik a főherceget, hogy a hermaneci erdőn a szénfa-vágáson a marhalegeltetésre adjon engedélyt. Besztercebánya. A kelet helyének és idejének megnevezése nélkül. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

176.

Besztercebánya bírása és esküdtei Mátyás főherceghez. A tescheni hercegség kereskedőinek megengedettett, hogy Besztercebányán különféle cikkeket árulhassanak. Kéri a város, hogy vásznat, posztót, fűszert nevezett árusoknak, Besztercebánya régi kiváltságaihoz képest, csak nagyban legyen szabad eladni. Besztercebánya, 1593. szept. 24. Eredeti kézirat, egy ív. Mellékelve Miksa király megerősítő levelének másolata 1542-ből; Ernő főherceg rendelete ugyanezen vásári ügyben. Bécs, 1591. június 11. Őszesen egy ív.

177.

Az alsó-ausztriai kamara felterjesztése a királyhoz. Schueman Miklós és Altenstaig Ádám bányakamarai tisztviselők minősítése. A kelet helyének és idejének megjelölése nélkül. Másolat, egy ív.

178.

Kérdőpontok arra nézve, hogy vajjon a besztercebányai kamara tulajdonát képező Ihrács nevű kohó városi, avagy kamarai területen fekszik-e? Egy íves ügyirat, datum és aláírás nélkül.

179.

Kivonat a besztercebányai kamara pénztárnokának és könyvelőjének kiadott szabályrendeletből. Közelebbi dátum nélkül. Eredeti fogalmazvány, hét ív.

180.

Podlavitz (Pallós), Rjecska (Récske), Ulmansdorf (Olmányfalva), St. Jakab (Jakabfalva), Majerdorf (Majorfalva) községek úrbéri szolgálmainak összeírása. Besztercebánya, 1602. dec. 19. Eredeti fogalmazvány, hat ív.

181.

A besztercebányai kamara felterjesztése Rappach Kristóf főbányagrófhoz. Besztercebánya város az úrvölgyi rézbányavíz bérletének meghosszabbítását kéri évi 100 forint árendáért. A bérlet jövedelmét a város falainak kiépítésére fordítanák. Tekintettel a török részéről fenyegető veszedelmekre, s a városnak a kamarával szemben tanúsított előzékenységére és szolgálataira, a kérés teljesítendő volna. Besztercebánya, 1602. december 3. Eredeti kézirat, egy ív. — 2) Rappach Kristóf főbányagróf felterjesztése az alsó-ausztriai kamarához ugyanebben az ügyben, hasonló értelemben. Besztercebánya, 1602. december 14. Eredeti kézirat, egy ív. — 3) Az alsó-ausztriai kamara számtanácsosai és könyvvezetője nevezett kamarának ajánlják, hogy az úrvölgyi rézbányavíz bérlete fejében vagy többet követeljenek Besztercebánya várostól mint eddig, vagy vegyék az üzemet házi kezelésbe. Bécs, 1602. január 12. Eredeti kézirat fél ív. — 4) Az alsó-ausztriai kamara az udvari kamarához. Tekintetbe véve Rappach főbányagróf előterjesztését, az úrvölgyi rézbányavíz bérlete Besztercebánya városnak évi egyszáz forintért bérbe adandó volna azzal a kikötéssel, hogy a város falait a bérlet jövedelméből kiépítse. Bécs, 1603. febr. 5. Eredeti kézirat, egy ív. — 5) Az udvari kamara Rappach főbányagrófhoz. Az úrvölgyi rézbányabérlet Besztercebányának említett feltételek mellett bérbe adható. Bécs, 1603. február 27. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

182.

Rappach Kristóf jelentése az alsó-ausztriai kamarához. A besztercebányai kamara főnöke a tisztviselők rendtartása ellenére a saját maga kockázatára vasbányát nyitott és művel. A kamarai vashámort engedelem nélkül használja, a maga vasércét ott olvasztatja, e célra kamarai faszenet fordít. Hogy a kamarai tisztek a főnöknek nem engedelmessé válnának, az a királyi biztosok vizsgálata alkalmával valótlannak bizonyult. A prefektus árulkodása által azt akarja elérni, hogy a tisztek megfélemlítenek, másrészt pedig a felső hatóság előtt úgy feltüntetni a szolgálati viszonyokat, mintha a hivatalnokok az ő ellenségei volnának. A prefektus a kamaraházat, míg hivatalos ügyvitel végett Besztercebányán lakik, nem akarja rendelkezésére bocsátani; személyéből csúfot üz. — Végles, 1603. augusztus 30. Eredeti fogalmazvány, három ív.

183.

Az alsó-ausztriai kamara Rappach Kristóf főbányagrófhhoz. Értesítik, hogy a besztercebányai prefektusnak kötelességévé tették, miszerint szent Mihály napjáig öt háborítatlanul hagyja a kamaraházban lakni és a kamaraházi kert terményeit, amennyiben Rappach vetette be, leszedetni. Bécs, 1603. szeptember 9. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

184.

Báró Thanrádl Kristóf Henrik, Bloenstein M. és Ziekerh Lőrinc, a felsőmagyarországi bányavárosokba kiküldött biztosok jelentése a hét bányavárosról, az ottani bányakamarákról, bányakohó és olvasztó üzemről. Bécs, 1610. nov. 8-án Eredeti ügyirat, egyszázötvenkét levél.

185.

A királyi biztosok jelentése II. Mátyáshoz a körmöci, selmeci és besztercebányai kamarai bányák, bányaművek, kohók bejárásáról, üzeméről, a kamarai ügykezelésről, gazdálkodásról. Bécs, 1611. május 2. Eredeti kézirat, 22 ív.

186.

Az udvari kamara az alsó-ausztriai kamarához. Besztercebánya város a főbányagróf jelentése szerint Vischer Boldizsár

volt harmincados és más izgága ember ösztönzésére a magyar octavalis törvényszék elé akarja vinni ügyeit. Ő felségének szigorú parancsa, hogy a város, — mivel emberemlékezet óta az ausztriai kamara törvényhatósága alá tartozik, — sem a nádor, sem más valaki felhívására a magyar octavalis törvényszék előtt meg ne jelenjen. Bécs (?) 1612. október 22. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — Mellékelve az alsó-ausztriai kamara rendeletei ez ügyben Besztercebánya városhoz és Bloenstain Mátyás (Ploenstain) főbányagrófhhoz. A két eredeti fogalmazvány egy íven. Bécs, 1612. október 22.

187.

Az udvari kamara igazgatója és tanácsosai az udvari kamara Bécsben maradt tanácsosaihoz. Radvánszky Ferenc ő felségéhez folyamodott, hogy a besztercebányai kerületben a kamarának bérbeadott erdőért és vízerőért magasabb bért fizessenek. Ez ügyben az alsó-ausztriai kamara útján a bányavárosi tisztviselők megkérdezendők. Linz, 1614. auguszt. 8. Eredeti fogalmazvány, duplum, 1 $\frac{1}{2}$ ív. — Mellékelve a besztercebányai kamara felterjesztése Bloenstain főbányagrófhhoz. Radvánszky őseivel 1571-ben kötött a kamara a tajói erdők és vízerő bérletére szerződést évenkénti 80 forint árenda fejében. Most Radvánszky 150 forint évi bért követel. Az új erdőrendtartás szerint ő felségének a bányaüzemek körül fekvő erdőkre és vizekre előjoga van. Ennek dacára Radvánszkyknak egyszer és mindenkorra száz forintnyi honoráriumot ajánl a kamara azon kikötéssel, hogy a régi árenda mellett maradjon meg és azon figyelmeztetéssel, hogy ez inkább kegyből, mint jog szerint történik, s magát ezentúl minden követelés vagy ellenkezéstől tartóztassa meg. Besztercebánya, a kelet idejének kitétele nélkül. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — 2. Bloenstain Mátyás főbányagróf felterjesztése az alsó-ausztriai kamarához. Ismétli a besztercebányai tisztviselők javaslatát azzal a különbséggel, hogy a Radvánszkyakkal való jövődöbéli egyenetlenkedések elkerülése céljából ne honoráriumot adjanak, hanem kössenek rendes szerződést Radvánszky Ferencsel. Bécs, 1614. október 1. Eredeti kézirat, egy ív. — 3. Az alsó-ausztriai kamara könyvvezetője és számtanácsosai az alsó-ausztriai kamarához. Javasolják, hogy Radvánszkyknak évi száz forint bér ajánltassék meg. Bécs. Praesentálva 1614. november 27. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

Az udvari kamara Bécsben hagyott tanácsosai az udv. kamara igazgatójához és tanácsosaihoz. A besztercebányai prefektus és a főbányagróf jelentése alapján tudomásul vették, hogy Besztercebánya város több helyen, a város falain kívül italmérő bódékat és szatócsüzleteket állított fel. Ezeket el kellene hordatni. Bécs, 1614. szeptember 13. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

II. Mátyás király Besztercebánya városához az alsó-ausztriai kamara útján. A város rontassa le a Baderthor és a Garam mentén épített italkimérő bódékat és szatócsüzleteket. Ilyenek felépítése, a mennyiben a kamarai rézüzemre és a szénégetésre hátrányos, a munkásokat dolgukban hátráltatja, tilos. Linz, 1614. október 4. Eredeti fogalmazvány, egy ív. Mellékelve az udvari kamara leirata az alsó-ausztriai kamarához ugyanezen ügyben. Bécs, 1614. október 31. Utóbbi hivatal Bloenstain Mátyás főbányagrófhhoz. Bécs, 1614. december 1. A két eredeti fogalmazvány másfél íven.

II. Mátyás király rendelete Besztercebánya városhoz. A város és annak némely polgára közt történt összetűzés alkalmából a király — illetőleg a császár ítéletet hozott. A város azonban nem ezt, hanem gróf Thurzó György nádor intézkedését acceptálta. A király elrendelte a nádor rendeletének kiadását megsemmisítés végett, de Besztercebánya hivatkozván a magyar rendek részéről őt érhető veszedelmekre, a nádor rendeletének kiadását megtagadta. A király súlyos büntetés és kegyvesztés kilátásba helyezése mellett megparancsolja a városnak, hogy a szóban forgó ügyiratot Bloenstain főbányagróf kezeihez letegyje, — valamint a többi bányavárosoknak is meghagyta, hogy a nádor rendelkezésének hasonmásait adják ki. Bécs, 1614. november 4. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — Mellékelve Besztercebánya város kérvénye ez ügyben Bloenstain főbányagrófhhoz. Besztercebánya, 1614. június 20. — Bloenstain jelentése az alsó-ausztriai kamarához. Besztercebánya, 1614. június 23. — Az udvari kamara tanácsosai az udvari kamara igazgatójához. Bécs, 1614. júli 24. — Az alsó-ausztriai kamara az udvari kamarához. Bécs, 1614. júli. 29. —

II. Mátyás rendelete jelzett ügyben az alsó-ausztriai kamarához. Linz, 1614. október 4. Az eredeti kéziratú mellékletek terjedelme öt ív.

191.

Az udvari kamara Bécsben maradt tanácsosai az udvari kamarához. A besztecebányai kamara panaszt emelt, hogy Révay a királyi és a papi tized fizetését megtagadta. Forgács bibornoknak, a ki legtöbbet veszít a megtagadott tizeddel, értésére kellene adni a panaszt, hogy a nádornál jogorvoslatot keressen Révayval szemben. Bécs, 1615. július 15. Eredeti fogalmazvány, fél ív.

192.

Rövid jegyzéke az ügyiratoknak, melyeket Besztecebánya város az ottani kamarával, a főbányagrófi hivattal, az udvari kamarával az úrvölgyi rézbányavíz bérlete ügyében 1615. máj. 12. — okt. 8 közt váltott. Egykori kézirat, egy ív. — Besztecebánya város kérvénye az alsó-ausztriai kamarához. A rézbányavíz bérletére vonatkozó kérelmére válasz még nem jött; azt megsürgeti és kedvező elintézészt remél. Besztecebánya, 1616. okt. 18. Eredeti kézirat, egy ív. — Stahel János bécsi polgár, a besztecebányai rézvállalkozók alkalmazottja, a ki már 1607-ben tett lépéseket eziránt, 800 magyar forint évi bérért kéri az úrvölgyi rézbányavizet. Kelet helyének megjelölése nélkül. 1616. okt. Eredeti kézirat, egy ív. — Besztecebánya város kérvénye a császár és királyhoz. Hirül vették, hogy az úrvölgyi rézbányavizet magán ember akarja kibérelni. Tekintettel a városi fal építésének költségére, a magyar felkelés által a városnak okozott károkra, kéri a felséget, hogy nevezett bányavíz bérletében őket ne csak megtartsa, hanem attól magán kérelmezőket utasítson vissza. Besztecebánya, 1616. nov. 25. Eredeti kézirat, egy ív.

193.

Az alsó-ausztriai kamara felterjesztése II. Mátyás császár és királyhoz. A besztecebányai, illetőleg úrvölgyi rézbányavíz bérletéért három pályázó jelentkezett: Stahel János, Leuttner János és Roll Kristóf. Az utóbbi a császári udvarnak vele szemben fennálló tartozásai fejében kéri a rézbányavíz bérletét, de vele a kamara tanácsosai tárgyalásba sem bocsátkoztak. Stahel János a

termelt réz mázsájáért 40 forintot ígér. Bécs, 1617. szept. 13. Duplum, egy eredeti kézirat, egy ív, másolata egy ív. — A császár leirata az udvari kamarához. Leutner János időközben az úrvölgyi rézbányavizből termelt réz mázsájáért 45 forint vételárat ígért, s a nevezett üzemet tíz évi időtartamra akarja kibérelni. Felszólítandó Stahel János, hogy hasonló feltételek elfogadásáról írásbelileg nyilatkozzék. Prága, 1617. októb. 14. — Az udvari kamara leirata ugyanezen ügyben az alsó-ausztriai kamarához, Stahel Jánoshoz, a besztercebányai rézmű vállalkozóihoz. (Verleger) Bécs, 1617. okt. 19. Ez és az előbbi eredeti ügyiratok terjedelme két ív.

194.

Az úrvölgyi rézbányavíz bérletére vonatkozó ügyiratok. — 1) Leutner János bécsi kereskedő Besztercebánya várostól a sandbergi (Homokhegy) és az úrvölgyi rézbányavíz bérletét albérletbe veszi. Besztercebánya, 1608. január 1. Másolat, egy ív. — 2) II. Mátyás rendelete Besztercebánya városhoz (?). A város (?) a kamarai farakodó és szentítő helyen, a Garam mentén, továbbá a Pader-kapu (Bader, Fürdő-utca végén) mellett italmérést és szatócsboltot épített. A király ezen üzleteket, mint a kamara szentítő- és rézüzem munkásaira nézve csábító és a munkát hátráltató helyeket, betiltja. Linz, 1614. október 4. Másolat, egy ív. — 3) A besztercebányai kamara főnöke (?) felterjesztésében ajánlja, hogy a magyar lázadás (sic) következtében kártvallott Besztercebánya városnak, míg a város falait felépíti, az úrvölgyi rézbányavíz évi kétszáz forint árendáért a király által meghatározandó időtartamra bérbe adandó volna. Ingyen nem kaphatja meg a város, amint ő szeretné. Besztercebánya, 1613. augusztus 16. Aláírás nélkül. — A besztercebányai kamara felirata a selmeci főbányagrófhhoz ugyanezen ügyben. A két okirat másolata egy íven. — 4) II. Mátyás rendelete az okiraton meg nem nevezett magistratushoz. (Talán a felsőmagyarországi főbányagrófhhoz, vagy királyi biztoshoz.) Novák Miklós besztercebányai archidiaconust, esztergomi főegyházmegyéhez tartozó nagyszombati kanoonokot a besztercebányai Erzsébet-kórház főnöki állásában megerősíti. Besztercebánya kegyúri jogát nem veszi tekintetbe a király, mért I. Ferdinánd rendelete értelmében azt nem örök időig, hanem csak a király tetszése szerint való időtartamig

gyakorolhatja a város, másrészt pedig a kegyes alapító határozott akarata szerint csak róm. katolikus egyén lehet a kórház rectora, de evangélikus nem, amint azt a város polgárai akarják. Prága, 1616. ápr. 29. Egy ív, másolat. — 5) Az udvari kamara igazgatója és tanácsosai az alsó-ausztriai kamarához. Véleményadás végett leküldik Roll Kristóf bécsi vaskereskedő kérvényét. Roll a császári háznak tízenhárom év előtt hadi célokra többféle vasanyagot szállított, aminek fejében még néhány ezer forintnyi követelése van. Kéri hát, hogy a letörlesztendő adósság fejében adják ki neki bérletbe a besztercebányai kerületben lévő rézbányavízet. A bérlet idején a tartozástól kamatot sem követel. Prága, 1617. június 17. Eredeti kézirat, egy ív. Mellékelve Roll kérvénye, eredeti kézirat, egy ív. — 6) Lichtenperger Gáspár besztercebányai kamara-főnök hirdetménye, mely szerint az alsó-ausztriai kamara Stahel János bécsi polgárral, besztercebányai rézmű vállalkozóval (Verleger) szerződést köt az úrvölgyi rézbányavíz réz-terményének eladására. Stahel 500 magyar forintot előre lefizet, minden mázsa rézért 34 rhenus forintot ad. Besztercebánya, 1617. július 1. Eredeti kézirat, egy ív. — 7) Az alsó-ausztriai kamara számtanácsosainak és könyvvezetőségének válasza az udvari kamarához Roll Kristóf ügyében, aki az úrvölgyi rézbányavíz bérletéért pályázott. Az alsó-ausztriai kamara már ez év máj. 20-án jelentést tett ez ügyben, felterjesztvén a magyarországi főbányagrófság javaslatát. Újat nem mondhat. Bécs. Praesentálva 1617. július 1-én. Eredeti kézirat, egy ív. — 8) Az udvari kamara igazgatója és tanácsosai az alsó-ausztriai kamarához. Jun. 17-én Roll Kristóf bérlet-ügyében leirat ment az ausztriai kamarához, időközben azonban Stahel János is folyamodott az úrvölgyi rézbányavíz bérletéért. Most az udvari kamara erről is jelentést kíván. Prága, 1617. júli. 8. Eredeti kézirat, egy ív. — 9) Stahel János kérvénye az úrvölgyi rézbányavíz bérletéért. Kelet helyének megnevezése nélkül. 1617. júli. 8. Eredeti kézirat, egy ív. — 10) Leutner János bécsi polgár és kereskedő kérvénye az alsó-ausztriai kamarához. Az uralkodóház mintegy 21,300 rhenus forint értékű ruha és egyéb hadi célokra szükséges felszerelés árával tartozik neki, e tartozás fejében kéri az úrvölgyi rézbányavíz bérletét. Bécs. Praesentálva 1617. júli 17. Eredeti kézirat, egy ív. — 11) Bloenstain Mátyás a magyar bányavárosok

főbányagrófja jelentést tesz az alsó-ausztriai kamarának. Bár ő és a besztercebányai kamarafőnök előbb azt javasolták, hogy az úrvölgyi rézbányavizet felemelt árenda mellett Besztercebánya városnak adják ki bérbe az okon, hogy a város a bérlet jövedelméből védő falait kiépíthesse, — azonban a városnak az Erzsébet kórház kegyúri joga kérdésében tanúsított renitens viselkedése miatt a bányagróf e javaslattól eláll. A kérdéses üzemet házi kezelésbe kellene venni egy időre, hogy a jövedelmet pontosan megállapíthassák. Egyúttal legfelső jóváhagyás céljából felterjeszti a besztercebányai kamarafőnök által Stahel Jánossal kötött szerződést. Utóbbi 34 rhenus forintot ígér a termelt réz mázsájáért és 500 magyar forintot akar egyszerre előre lefizetni. Bécs, 1617. júli. 26. Eredeti kézirat, egy ív. — 12) Besztercebánya város kérvénye és panasza az alsó-ausztriai kamarához. A Beszterce (Bisztric) pataktól nem messze álló Erzsébet-kápolnát, kórházat, rectori lakot és a hozzátartozó malmot 1605. évben a Bocskay felkelés alkalmával a törökök és hajdúk felperzselték. A kamarai gereb felépítése óta, mivel a vizet a gereblye nagyobb vízállás mellett megduzzasztja, sokszor előnti az ár a kórházat, amikor is a városnak a betegetek más helyre kell átszállítani nem kis megterheléssel. Most a kamara a város ius patronatusa, az országos törvények és az idevonatkozó királyi rendeletek dacára Novák Miklós nagyszombati kanonokot akarja a kórház rectorának beiktatni. A város tiltakozik ezen önkénykedés ellen, annál is inkább, mert Novák katolikus, s a rektorátus emberemlékezet óta mindig ágostai helvét vallású egyénnel töltetett be. A városi hatóság tiltakozott az éppen Besztercebányán ülésző királyi biztosok, különösen Bloenstain Mátyás. kamaragróf előtt s kijelentette, hogy a magyar országgyűlés ez ügyben hozott végzésének alá fogja vetni magát. Bloenstain azonban kijelentette, hogy a királyi parancs az ő kezét megköti, s másként el nem járhat. Erre a polgárok közt zendülés ütött ki. Panaszkozik a város a miatt is, hogy az úrvölgyi rézbányavíz árendáját 40 rhenus forintról 500 rhenus forintra emelték. Besztercebánya. Praesentálva 1617. július 27. Eredeti kézirat, két ív. — 13) Leutner János utóajánlata az alsó-ausztriai kamarához. A réz mázsájáért 35 rhenus forintot hajlandó fizetni; a vám, a harmincad fizetését a bányatermék után is magára vállalja. Bécs.

Praesentálva 1617 július 29. Eredeti kézirat, egy ív. — 14) Besztercebánya város bírása, tanácsa és közönsége az alsó-ausztriai kamarához. Bloenstain Mátyás főbányagróf a város valamely kérelmére adott választ írásban nem akarja a várossal tudatni, csak szóbelileg kihallgatás útján. Kéri a kamarát, amennyiben az audienciára való utazás nehézségekkel járna, hogy Bloenstainnak a válasz írásban való kiadását rendelje el. Besztercebánya. Praesentálva 1617. júli. 29. Eredeti kézirat, egy ív. — 15) Bloenstain Mátyás főbányagróf felterjesztése az alsó-ausztriai kamarához, melyben a besztercebányaiak panaszára válaszol. Bécs. 1617. aug. 2. Eredeti kézirat, másfél ív. — 16) Bloenstain Mátyás főbányagróf felterjesztése az alsó-ausztriai kamarához, melyben Leutner János utóajánlatára nézve megjegyzését közli. Az udvari kamarát nem kellene az egymásra árverezők ajánlatával zaklatni, hanem a haszonbér maximumát állapítsák meg, s annak fejében adják ki a rézbányavízet árendába. Bécs, 1617. aug. 2. Eredeti kézirat, egy ív. — 17) Az alsó-ausztriai kamara szám-tanácsosai és könyvvezetősége az udvari kamarához. Az úrvölgyi rézbányavíz bérletére nézve javasolják, hogy Bloenstain a két pályázó: Stahel és Leutner közül, — mivel Besztercebánya kérelmét a felség a város renitens viselkedése miatt tekintetbe sem veszi, — a többet ígérőnek adja ki árendába. Bécs. Praesentálva 1617. aug. 9. Eredeti kézirat, egy ív. — 18) Roll Kristóf ajánlata az úrvölgyi rézbányavízért az udvari kamarához. Bécs. Praesentálva 1617. aug. 16. Eredeti kézirat, egy ív. — 19) Az udvari kamara leküldi az alsó-ausztriai kamarához Roll Kristóf kérvényét az úrvölgyi rézbányavíz bérletéért. Prága, 1617. auguszt. 19. Eredeti kézirat, egy ív. — 20. Bloenstain Mátyás jelentése az alsó-ausztriai kamarához Roll kérvénye ügyében. Elmondja az úrvölgyi rézbányavíz bérletének történetét. Eddig Besztercebánya város élvezte, de az Erzsébet kórház rectori állásának betöltése körül tanúsított renitens viselkedése miatt a kamara tőle a bérletet megvonta. Egy ideig a besztercebányai kamara főnöke, Lichtenperger Gáspár, házilag kezelte a rézbányavíz, hogy annak jövedelmezőségét megtudják. A bérletet árverésre bocsátották; Stahel és Leutner bécsi polgárok 40 rhenus forintnál a réz mázsájáért többet adni nem akartak; mire Bloenstain Stahel Jánosnak, mint besztercebányai rézművi vállalkozónak és szak-

értőnek 3 évre juttatta a bérletet. Roll kérése méltányos s javálja Bloenstain, hogy a három évi bérlet lejártával annyiért, amennyit más ajánlattevő fizetni kész, azt Roll kapja meg. Bécs, 1617. szept. 3. Eredeti kézirat, egy ív. — 21) Az udvari kamara igazgatója és tanácsosai az alsó-ausztriai kamarához. Leutner János bécsi polgár évi 900 magyar forintot ajánl az úrvölgyi rézbányavíz bérletéért. Prága, 1617. szept. 6. Eredeti kézirat, egy ív. Mellékelve Leutner kérvénye, egy ív. — 22) Az udvari kamara igazgatója és tanácsosai az alsó-ausztriai kamarához. Mivel Leutner 45 forintot ígér a réz mázsájáért, megkérdezendő Stahel, hogy volna-e hajlandó ugyanannyit adni? Ha nem, úgy Leutner kapja meg a bérletet. Roll Kristótot, aki keveset ígér, s még a bérletből az údvárnak vele szemben fennálló tartozását levonni óhajtja, el kell utasítani ajánlatával. Prága, 1617. október 14. Eredeti kézirat, egy ív. — 23) Az udvari kamara az alsó-ausztriai kamarához. Roll Kristóf 47 forintot ajánl újabban a réz mázsájáért. Az ajánlattevőknek ez tudomására hozandó, s a legtöbbet ígérőnek kell juttatni a bérletet. Prága, 1617. november 8. Eredeti fogalmazvány, fél ív. — 24) Lichtenperger Gáspár beszercebányai kamarafőnök felterjesztése Bloenstain Mátyás főbányagrófhhoz. Roll Kristóf bérletajánlatát mellőzni javasolja s egy szakértő, a kamara szolgálatában kiérdemült egyénnek (Stahel?) ajánlja a bérlet megadását. A kelet helyének és idejének megnevezése nélkül. Eredeti kézirat, egy ív.

915.

Az úrvölgyi rézbányavíz bérletére vonatkozó ügyiratok. 1. Az alsó-ausztriai kamara a felsőmagyarországi főbányagrófhhoz. Stahel János és Beszercebánya pályáznak az úrvölgyi rézbányavíz bérletéért. A főbányagróf az ajánlatokat mérlegelve, tegyen véleményes jelentést. Bécs, 1617. január 21. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — 2. Az alsó-ausztriai kamara Stahel Jánoshoz. Leutner János bécsi polgár az úrvölgyi rézbányavíz bérletére nézve szintén tett ajánlatot. A Stahellel a beszercebányai kamara részéről kötött 3 évi szerződés Bloenstain főbányagrófhhoz felterjesztendő, hogy annak jelentése alapján a felség ez ügyben döntsön. Bécs, 1617. augusztus 23. Eredeti kézirat, egy ív. — 3. Bloenstain Mátyás rendelete Lichtenperger Gáspár beszercebányai kamarafőnökhöz

ugyanezen ügyben. Bécs, 1617. aug. 25. Eredeti kézirat, fél ív. — 4. Az alsó-ausztriai kamara Stahel Jánoshoz. Értésére adja, hogy Leutner János tiz évre óhajtja a rézbányavizet kibérelni 45 forint egységárat ajánlván. Stahel esetleges újabb ajánlattevés céljából nyilatkozzék. Bécs, 1617. okt. 19. Eredeti kézirat, egy ív. — 5. Az udvari kamara az alsó-ausztriai kamarához leküldi Roll Kristóf kérvényét az úrvölgyi bányavíz bérletére vonatkozólag. Roll 47 rhenus forintot ajánl a réz mázsájáért, e mellett késznek nyilatkozik 2000 rhenus forint árú sáncépítési anyagot és 5—6000 forint áru bort a császári élelmezési hivatalnak szállítani. Ezen ajánlatról a kamara nyilatkozzék. Prága, 1617. novemb. 8. Eredeti kézirat, egy ív. Mellékelve Roll egy íves kérvénye. — 6. Az alsó-ausztriai kamara Leutner János bécsi polgárhoz. Értésére adja Roll Kristóf ajánlatát. Leutner esetleges újabb ajánlattevés céljából nyilatkozzék. Bécs, 1617. november 14. Eredeti kézirat, egy ív. — 7. Bloenstain Mátyás főbányagróf felterjesztése az alsó-ausztriai kamarához. Stahel János 45 forintot ígér az úrvölgyi rézbányavíz mázsájáért. Bécs, 1617. novemb. 14. Egy ív, eredeti kézirat. Mellékelve Lichtenperger Gáspár besztercebányai kamarafőnök felterjesztése Bloenstainhoz és Stahel kérvénye ez ügyben. A két eredeti ügyirat 2 íven. — 8. Stahel János az alsó-ausztriai kamarához. Roll ajánlatát — 47 rhenus forint — túl sokra tartja. Ilyen bér mellett semmi, vagy számot sem tevő haszon jut a vállalkozónak. Roll talán csak irigységből akarja öt túllicitálni. Hivatkozik a kamara szolgálatában kifejtett érdemekre. A kamara felszólította őt arra is, hogy a császári udvar szükségleteire négy havi bérletösszegnek megfelelő árban különlegességet és más egyéb árút szállítson az udvarnak előre, — amely felhívásra megjegyzi, hogy hamburgi és más összeköttetései alapján olyan helyzetben van, hogy a kívánt cikkeket jutányosan és friss állapotban szállíthatja, ami több hasznot hajt az udvarnak, mint a két forint bérletkülönbözet. Kéri hát a bérletet 45 forint egységáráért. Bécs. Praesentálva, 1617. novemb. 18. Eredeti kézirat, egy ív. — 9. Leutner János az alsó-ausztriai kamarához. Roll ajánlatával szemben 50 rhenus forintot ígér a réz mázsájáért. A császári udvarnak 21,000 rhenus forintot adott már eddig készpénzben és áruban kamat kívánása nélkül, még hajlandó 2000 forint áru bort szállítani, anélkül hogy kamatot követelne, míg az úrvölgyi

rézbányavízet bérlí. Bécs. Praesentálva, 1617. novemb. 22. Eredeti kézirat, egy ív. — 10. Stahel János az alsó-ausztriai kamarához. Leutner ajánlatát — 50 rhenus forint, — túlsokra tartja. Tudomása szerint Leutner nem a vállalkozói haszonért megy a bérletbe, hanem csak azért, hogy őt attól elüsse. 45 forint egységárért többet nem ajánlhat, s nem 10, hanem csak hat évre akarja a szerződést megkötni. Bécs. Praesentálva, 1617. nov. 28. Eredeti kézirat, egy ív. — 11. Roll Kristóf az alsó-ausztriai kamarához. Leutner ajánlatát tudomásul veszi. Azért nem válaszolt eddigelé a kamara leiratára, mert Magyarországon utazott. Többet a régebben tett ajánlatnál nem adhat. Bécs. Praesentálva, 1617. decemb. 7. Eredeti kézirat, egy ív. — 12. II. Mátyás rendelete az alsó-ausztriai kamarához. Az úrvölgyi rézbányavíz Roll Kristófnak adandó bérbe öt évre az általa megajánlott feltételek mellett. Obersdorf (?) 1618. január 26. Mellékelve az alsó-ausztriai kamara két felterjesztése az udvari kamarához ugyanezen ügyben. Bécs, 1617. dec. 14. és 1617. dec. 23.

196.

II. Mátyás rendelete Bloenstain Mátyás főbányagrófhhoz. Forgács Zsigmond nádor a kamarai tisztviselőket a bányavárosok törvényhatósága alá akarta rendelni. Ehez a nádornak joga nincs (?) A kamara alkalmazottaira nézve külön iurisdictióval bír, azonban abban megint a nádornak, illetőleg a városoknak van igaza, hogy mindazon tisztviselők, akik házzal, földdel, szóval ingatlannal bírnak, azok után a városoknak adót fizetni kötelesek. Bécs, 1619. febr. 11. Másolat, másfél ív.

197.

Bloenstain Mátyás főbányagróf jelentése az alsó-ausztriai kamarához. A bányavárosok a felség bányabirtokain is törvényhatósági jogokat akarnak gyakorolni, ami ellen a bánya- és erdőrendtartás és az emberemlékezet óta divó joggyakorlat alapján tiltakozik. Bécs, 1619. február 17. Eredeti fogalmazvány, másfél ív.

198.

Maurer Mihály, Rittaller Adolf és Zalwein János kamarai tisztek jelentése Lichtenperger Gáspár besztercebányai prefektus-

hoz. A Radvánszkyak 1618. dec. 27-én nevezett tisztviselőkkel összejövén, a tajovai (tajói) erdőben, — melyet a kamara 1571. évtől bérel, — észlelt károkért a lefolyt 31 évre vonatkozólag 600 forintot, s a következő évekre esztendőnként 200 forintnyi erdő-árendát követelnek. A tisztviselők ajánlják, hogy a Radvánszkyaknak adassék 200 forint honorarium, az idősebbik Radvánszky fiúnak egy 50 forint értékű kehely, Gyürki Benedek alispánnak 25 forint, — de az ujonnan kötendő szerződésben — husz évre — világosan kiteendő, hogy a tajovai erdőért fizetendő évi 80 forint árendát emelni nem fogják. Besztercebánya, 1619. február 6. Eredeti fogalmazvány, másfél ív, — a másolata egy ív. — Mellélkelve Lichtenperger felterjesztése Bloenstain főbányagrófhhoz ugyanez ügyben. Eredeti és másolat, másfél ív. — Bloenstain az alsó-ausztriai kamarához. Bécs, 1619. febr. 13. Eredeti, egy ív. — Az alsó-ausztriai kamara számtanácsosai az alsó-ausztriai kamarához. Bécs, 1619. február 19. Eredeti és másolat, fél fél ív.

199.

Bloenstain Mátyás főbányagróf felségfolyamodványa. A bányavárosok a magyar országgyűlésen törvényhatósági jogot eszközöltek ki a kamarai tisztek és munkások felett, sőt a nádort rávették, miszerint az nyílt parancsban meghagyta a kamara alkalmazottainak, hogy a bányavárosok tanácsházai előtt a törvénycikk meghallgatása végett megjelenjenek. Itt felolvastatott a törvény, az alkalmazottak engedelmeségre intettek, s meg is fenyegettettek. — A besztercebányaiak Lichtenperger Gáspár prefektust a nádornál, mint aki a város jogait csorbítja, bepanaszolták, — sőt a főbányagróf és a többi kamarai tisztviselő ellen is törvényi keresetet indítottak. Bloenstain abban a véleményben van, hogy a kamarai tisztviselők ellen felmerülő panaszt a felsőbb császári kamaráknál, mint illetékes hatóságnál kell tárgyalni, s kéri a felséget, hogy a bányavárosok részéről a kamarai iurisdictio ellen intézett merényletet tegye lehetetlenné. Bécs (?) Praesentálva, 1619. április 16. Eredeti fogalmazvány, másfél ív.

200.

Néhány, különösen a besztercebányai kamara erdőgazdaságára vonatkozó ügyirat. — Jegyzőkönyv a besztercebányai

kamarai erdők egy részének bejárásáról és az erdőkárokról, mi-
ket a lipcsei vár környékén fekvő erdőségeken Szécsi Györgyné,
Homonnai Mária jobbágyai égetés, irtás, különösen kecskelegel-
tetés által okoztak. Besztercebánya, 1628. október 4. Eredeti kéz-
irat, 4 $\frac{1}{2}$ ív. — 2. II. Ferdinánd császár és király parancsa Rosegg
János István besztercebányai kamarafőnökhöz. A besztercebányai
gerebre usztatott fának legjavát nem bányászati célokra használ-
ják fel, hanem nemes uraknak, polgároknak, paraszt emberek-
nek, sőt a kereszténység örök ellenségének (?) adják el, ami a
kamarai banyaüzem kárára van. Elrendeli továbbá, hogy réz-
edények gyártására legföljebb 150—200 mázsa réz fordítassék
évenként. A rézedények mázsájáért legalább 30 forintot kell kérni;
úgy az eladott, mint a beváltott ócska edényekről pontos ki-
mutatás vezetendő. Bécs, 1629. április 6. Eredeti kézirat, 1 $\frac{1}{2}$ ív.

3. Besztercebánya város birája és tanácsa a besztercebányai
kamara főnökéhez, Rosegg János Istvánhoz. A város Hermanecen
fűrészmalomot építtetett, amelynek felépítéséhez, a régi magyar
királyoktól eredő kiváltságai értelmében joga van. Küldjön ki a
kamara bizottságot az épület és tűzifa kijelölésére is. Beszterce-
bánya, 1629. április 6. Egy ív, eredeti kézirat. — 4. A beszterce-
bányai kamara átirata Besztercebánya városhoz. A város építési
célra fát kért. A hermaneci erdőbe fakijelölésre a kamara bizott-
ságot küld ki, küldjön ki a város is. Besztercebánya, 1629. április
26. Eredeti kézirat, egy ív. — 5. Fischer János kamarai főtiszt-
viselő jelentése a besztercebányai kamarafőnökhöz. Beszterce-
bánya város építkezési célokra hermaneci erdejéből fát kijelöltetni
kért a kamarától. A fák kijelölésére kiszállt bizottság azt találta,
hogy a hermaneci erdőkben épületi és tüzi fára való anyagot
készítettett már az előző 1628. évben a város a kamara hire és
tudta nélkül. Besztercebánya, 1629. május 2. Eredeti kézirat, egy
ív. — 6. Majtényi Bertalan Besztercebánya város követének kérvénye
a nádorhoz. A besztercebányai kamara a várost saját erdejének
használatában a legfőbb állami ellenőrzés címén gátolja. Kéri a
nádort, hogy az ilyen újításoktól és mintegy leigázástól a kamarai
prefektust vagy maga tiltsa el, vagy a felségnél eszközöljön ki
a prefektus önkénykedése ellen parancsot. A kelet helyének és
idejének megjelölése nélkül. Eredeti kézirat, egy ív. — 7. Rosegg
János István besztercebányai prefektus panaszlevele és kérvénye

II. Ferdinánd királyhoz, melyben a nádor parancsa ellen óvást emel és a besztercebányaiak erőszakoskodása ellen védelmet kér. Besztercebánya (?) Az udvari kamaránál praesentálva, 1629. július 3. Eredeti kézirat, két ív. — 8. Az alsó-ausztriai kamara könyvvezetője és számtanácsosai az udvari kamarához Rosegg István ügyében. Rosegg a bányarendtartás idevonatkozó pontjai értelmében jogosan járt el Besztercebánya város követelésével szemben, a mennyiben nemcsak ő felsége erdeiben nincs megengedve annak a favágás, de a saját maguk erdőbirtokán sem gazdálkodhatnak tetszésük szerint. A kamarai tisztviselők felett ő felsége és a felsőbb kamarák képezik a fegyelmi hatóságot, nem a nádor. A nádor a király hatáskörébe nyúlt, mikor Roseggnek Besztercebányával szemben tanúsított magatartására vonatkozólag utasítást adott. A nádor ezt kellő felvilágosítás után nem is tette volna. Figyelmeztetendő, hogy az ilyen utasításokat és rendeleteket hagyja félbe. Bécs, 1629. július 19. Eredeti kézirat, három ív. — Mellékelve kivonat az 1571-iki magyar királyi és az 1576-ki alsó-ausztriai kamarai bányarendtartásból. A király felségjoga a bányákra és a bányák tartozékát képező erdőkre vonatkozólag. Másolat, három ív. — 9. Az udvari kamara felterjesztése a királyhoz ugyanezen ügyben. A nádornak hagyja meg a király, hogy a kamarai ügyvitelbe magát ne ártsa, ha panasz történik a kamara ellen, akkor azt a király elé terjessze, a kamarai hivatalnokoknak parancsot ne adjon. Bécs, 1633. márc. 12. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — 10. Az úrvölgyi bányamunkások (eine ganze ersambe heuer-bruderschaft) kérvénye Rosegg István János besztercebányai kamarafőnökhöz, melyben panaszkodnak a polgárok által eladott hús drágasága ellen. A ruhaneműt is több pénzen kapják, mint a selmeci és körmöci munkások, de különösen a sör és a bor méreg drága. A kelet helyének és idejének megjelölése nélkül. Eredeti kézirat, 1½ ív.

201.

Szécsiné Homonnay Mária levele a besztercebányai kamara főtisztjeihez. Az ő emberei és a kamara küldöttei által megejtett erdőbejárás jegyzőkönyvét magyarra, vagy deákra fordítottan kéri. Murányvár, 1629. január 7. Eredeti magyar levél, egy ív.

202.

Galanthai Eszterházi Miklós gróf levele Rosegg János beszercebányai bányaprefektushoz. A kamara ne háborgassa Beszercebánya várost régi kiváltságaiban. Kismárton, 1629. jun. 6. Eredeti kézirat, fél ív.

203.

Körmöc, Selmec, Beszercebánya, Baka, Libet, Ujbánya, Fejérbánya városok sérelmei. A hatóság címe, ahová a felterjesztés történt nincs megjelölve. Kereskedőktől, akik a bányavárosok területére különféle árúkat visznek be, vámot szednek. A bányakereskedőkre robotot rónak, őket hadi szolgálatra kényszerítik; a bányavárosokba idegen helyről bevándorolni akarókat és szándékukban meggátolják; martalócok megtámadják a munkásokat, őket fogságba elhurcolják; a török elleni végvárakban kevés őrség van, amely az ellenséget fenn tartani nem képes; a szomszéd várak kapitányai a bányavárosok részére szállított élelmi szereket lefoglalják, a várak katonái a bányavárosok rétejeit lelegettetik. A kelet helyének kitétele nélkül. 1632. márc. Másolat, 3 $\frac{1}{2}$ ív.

204.

A Frisovitz örökösök felségfolyamodványa. Kéri, hogy a mennyiben a felség a magyar udvari kancellária útján ellenük Rottal Ernő Lajos javára elrendelt végrehajtást további királyi rendelkezésig beszüntette, — Sock János kamaragrófi adminisztratornak rendelje el, miszerint a hat bányavárost: Körmöc, Beszerce, Baka, Uj, Béla és Libetbányát a királyi végzésről értesítse és a végrehajtást függesse fel. Selmec (?) 1632. márc. Eredeti kézirat, egy ív.

205.

Névtelen elaboratuma az alsó-ausztriai kamarához intézve. Történelmi alapon tárgyalatik, hogy a Habsburg ház hogy és miként jutott a magyar bányavárosok és egyéb magyarországi uradalmainak birtokába. — 1633. márc. 31. — Eredeti fogalmazvány, 7 ív.

206.

II. Ferdinánd a nádorhoz. Beszercebánya város erdeiben kénye kedve szerint akar vágatni, amit az ottani kamara az ide-

vonatkozó rendtartás értelmében megakadályoz. A város a nádornál panaszt emelt a kamarai tisztek ellen. E panasz elintézésére a nádor nem illetékes, hanem maga az uralkodó, vagy az udvari kamara. Bécs, 1633. május 12. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

207.

II. Ferdinánd rendelete Besztercebánya város birájához és tanácsához. Rosegg János István kamarai főnök a király parancsára vágatta a gereben felrakásolt fát. Ha panaszuk van a kamarai tisztek hivatali eljárása ellen, úgy nem a nádor illetékes bíró, hanem az uralkodó maga, vagy az udvari kamara. Az ügyirat keltének sem helye, sem ideje megjelölve nincs. Valószínűleg Bécsben adatott ki 1633. május havában. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

208.

Payor György, lipcsei várnagy levele Ochs Farkashoz. Zeiger Boldizsár, aki 15 évig mint katona szolgált Fülek várában, egy évvel ezelőtt török fogságba jutott, s Budára hurcoltatott. Váltásdíjúl tartozik két tutajt zsindellyel és deszkával Budára beszolgáltatni. Payor kéri tehát Ochsot, hogy a fogoly két tutáját a gereben akadály nélkül engedtesse át, mert ha nem, úgy a szegény ember továbbra is viselheti a rabláncot. Lipcse, 1676. ápr. 16. — Eredeti kézirat, fél ív.

209.

Kifejtése annak, hogy a magyar udvari kamara a magyar bányavárosok törvényhatósági jogaira befolyást nem gyakorolhat, biztosokat a városi tisztviselők, tanácsosok, különösen pedig a bányatisztek választására nem küldhet. A császári hatalom praepotentiája a bányarendtartás idevágó fejezeteiből, s I. Ferdinánd király nyilatkozatából, amit 1545. évben a nagyszombati országgyűlésen a bányaügyekre nézve tett, vezettetik le. Az ügyirat fogalmazója, kiállításának helye és ideje nincs megjelölve, de 1647-ik évben, vagy azután kelhetett, mert az 1647. évi 83. t. cikkekre hivatkozás történik. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

210.

II. Ferdinánd rendelete Rott Hermann könyvvivő és Tchockh Jeremiás pénztáros, körmöci bányakamarai tisztekhez. A Rothal

és Frisovitz bányák ellen való végrehajtás beszüntetendő, s olyan intézkedések — noha az országgyűléstől erednének is, melyek a bánya és kamaraügyekben a császári különleges törvényhatósági (Special-jurisdiction) jogokat megcsonkítanak, végre ne hajtassanak. Pozsony, 1649. jun. 2. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

211.

Özv. Radvánszky Györgyné, Máriássy Johanna Katalin kérénye az udvari kamarai bizottsághoz. Kéri úgy a maga, mint fia Radvánszky János nevében a fiscus által elkobzott Radvánszky birtokok visszaadatását. Kelet nélkül. Másolat, egy ív.

212.

Kivonat a besztercebányai bányabíróság jegyzőkönyvéből. A Fischer örökösök a richtergrundi (Birótelep) bányánál egy akna nyitásra (Schacht-Mass) engedélyt kérnek. Besztercebánya, 1673. január 7. — Másolat, egy ív.

213.

Kivonat a besztercebányai bányatörvényszék jegyzőkönyvéből. A kamara úrvölgyi rézbányája és Besztercebánya Grün-Stollen nevű sandbergi bányája közt eszközölt áttörés bejárása és leírása. Úrvölgy, 1676. május 23. Másolat, egy ív.

214.

Egyezés Besztercebánya város és az ottani kamara közt az úrvölgyi bányamezőre vonatkozólag. Sandberg (Homokhegy), 1676. május 28. Másolat, egy ív.

215.

Vichter János András főbányagróf jelentése az udvari kamarához a bányavárosokban gyakorolt kamarai sör- és bormérésekről. Freiszfiss János György kamarai főnökhelyettestől Körmőcön évi 100 rhenus forint haszonbért kellene követelni a sörmérésért. A pénzverő főnökének jövőben évenként csak 300 hordó sör kiárulását javolja, a bormérést pedig egészen el kell tiltani, mert a városi polgárság, mely úgy adó, mint katonaszállásolások által nagyon meg van terhelve, a kamarai italmérés

következtében fő kereseti jövedelmétől fosztatik meg. A besztercebányai és ulmannsdorfi (Olmányfalva) sörmérés maradhat a régiben. Méhsőr főzése nem célszerű, mert a munkások az erős italt kedvelik, attól lerészegednek, s 4—5 napig nem lehet őket munkába vinni. Besztercebánya, 1681. április 22. Eredeti kézirat, három ív. Mellékelve II. Lipót király rendelete Vichterhez ugyan ezen ügyben. Bécsujhely, 1681. júni. 28. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

216.

Egyezés egyrészt Besztercebánya város és a Fischer örökösök, másrészt az ottani kamara közt az úrvölgyi kutató vájatok (Schürf-Schlagen) beszüntetése ügyében. Besztercebánya, 1681. okt. 28. Másolat, egy ív.

217.

Jelentés a kamarai és a Fischer Mihály János féle bányák közt eszközölt áttörésről. (Richtergrundon.) — 1682. január 11. Másolat, egy ív.

218.

A kiküldött bíróság jelentése a selmeci főbányagrófhhoz. A richtergrundi bányaáttörés miatt támadt per a kamara és a Fischer örökösök közt békésen elintéztetett. Besztercebánya, 1682. febr. 5. Másolat, egy ív.

219.

Kivonat a besztercebányai bányatörvényszék jegyzőkönyvéből. A kamara úrvölgyi és a Fischerék richtergrundi bányája közt a határvonal megállapíttatik. Besztercebánya, 1684. dec. 30. Másolat, egy ív.

220.

Az udvari kamara tanácsa leír Aichpühl Gottlieb Károly, Tuglio Miglio, Mayer Jakab Tibald tanácsosoknak, hogy adjanak véleményt a Radvánszky és Bezzegh-féle birtokok visszaadása dolgában, amelyek a nevezett családoktól hűtlenségi per alapján a fiscus részére elkoboztattak. Bécs, 1687. aug. 23. — A magyar udvari kamara prefektusa és tanácsosai a királyi jogügyek igazgatójának véleménye alapján olyan értelemben írnak fel a cs. kir. udvari kamarához, mely szerint a hűtlenség és felségsértés miatt elítélt és kivégzett Radvánszky György és Bezzegh György

elkobzott vagyonából azok gyermekei csak a király kegyelme alapján részeltethetők, míg az asszonyoknak családi öröksége, a közszerzeményi vagyonnak pedig fele része a magyar törvények szerint kiadandó. Pozsony, 1687. aug. 9. Eredeti kézirat, másfél ív. — Mellékelve a Radvánszky birtokok kimutatása: A, B, C, alatt.

221.

A császári és udvari kamara előterjesztése I. Lipóthoz. A felsőmagyarországi bányavárosok Vichter főbányagróf útján kérik, hogy ez évben a katonaság téli beszállásolásának terhétől megszabadíttassanak. Tekintettel a felhozott szegénység indokára Selmec kétharmad, a többi városok fele részben fel volnának mentendők a teher alól, de csak mintegy előlegképpen, úgy, hogy az elengedett porciót a következő években részletenként visszafizessék. Bécs, 1689. február 18. Eredeti fogalmazvány, másfél ív. — Mellékelve az udvari kamara leirata Vichterhez a jelzett ügyben fenti értelemben. Bécs, 1689. február 28. Duplum, két ív.

222.

A magyar ügyek intézésére kiküldött császári bizottság Kollonits bíbornok elnöklete alatt végzést hoz özv. Radvánszky Györgyné in integrum restitúciója ügyében, mely szerint az apai és anyai örökség az özvegynek vissza adandó, a közszerzeményi vagyonnak pedig fele Bécs, 1689. márc 22. — Özv. Radvánszky Györgyné Mária Katalin, — János, Katalin, Mária, Anna gyermekei kérvényt nyújtanak be a császári bizottsághoz úgy javaik visszaadása, valamint az iránt, hogy adósságaikat a besztercebányai kamara a kamara kezelése alatt álló birtokuk jövedelméből törlessze. A kelet helyének és idejének megjelölése nélkül. Másolat, egy ív.

223.

Az udvari kamara (?) átírata a magyar udvari kancelláriához. Radvánszky Jánosnak elkobzott zólyommegyei birtokai Flossstein és némely bányaművelésre visszatartott erdőkön kívül visszaadtnak. Utasítandó a besztercebányai kamara a kiadás foganatosítására. Bécs, 1690. febr. 20. — Besztercebánya város két kérvénye a császári kamarához. Radványban, mely a város közvetlen közelében esik, vásártartást ne engedélyezzenek. Idő

megnevezése nélkül. — Somogyi Ferenc a magyar udvari kamara nevében felir a császári és királyi udvari kamarához. Besztercebánya város régi privilégiumait tekintetbe kell venni, s mivel a kincstárra nézve is anyagi veszteséggel járhat, ajánlja, hogy Radványban a vásártartás ne engedélyeztessék. Bécs, 1695. szept. 20. E szám alatt összefoglalt ügyiratok öt ívnyi füzetben vannak lemásolva.

224.

Az udvari kamara báró Thawonath főbányagrófhoz. Véleményt kér Zólyom vármegye kérvénye tárgyában, amely azért folyamadott a kamarához, hogy Besztercebánya és Libetbánya a Vitriani ezred nyolcz századának téli beszállásolásától felmentessék. Bécs, 1697. december 28. Eredeti kézirat, egy ív. Mellékelve Zólyom megye kérvénye, eredeti kézirat, egy ív.

225.

Gróf Breüner Miksa Lajos az udvari kamarához felterjeszti Thonsern főhadbiztos 1698. jan. 16.-án Besztercebányáról kelt jelentését. Az összes bányavárosok üznek bányaművelést. A besztercebányaiak nem ugyan Úrvölgyön, de a távolabb fekvő Selmecen részesei a bányatüzemnek. Hogy a bányavárosok felvirágozzanak, s a felségnek hasznot hajtsanak, a katonaság beszállásolásától fel kellene őket menteni. Bécs, 1698. január 27-én. — Mellékelve a besztercebányai polgárok névsora, akik bányabirtokosok és bányaművelést üznek. Egy ív. Dátum nélkül.

226.

A besztercebányai kamara főhivatalnokainak válasza Fischer János Mihály richtergrundi bányabirtokos panaszára, melyben a kamara úrvölgyi és az ő sandbergi bányái között, különösen a bányavíz levezetése miatt szenvedett sérelmét előadja. Besztercebánya, 1714. Másolat, hat ív.

227.

A besztercebányai bányabíróság ítélete az ottani kamara és Fischer János Mihály sandbergi bányája közt különösen a bányavíz levezetése miatt támadt perben. Besztercebánya, 1714. (?) Másolat, három ív.

228.

A besztercebányai kamara felebbezése a főbányagrófhhoz a bányabíróság ítélete ellen, melyet a Fischer-féle richtergrundi bányaperben hozott. Besztercebánya, 1714. Másolat, másfél ív.

229.

Kivonat a gróf Caraffa-féle bizottság rendeletéből, melyet az úrvölgyi bányák némely technikai munkálatainak elvégzésére nézve a besztercebányai kamarának adott. Besztercebánya, 1715. december 14. Másolat, egy ív.

230.

A delegált bányabíróság ítéletének másolata, melyet 1720. május 10-én hozott a kamara és Besztercebánya között per tárgyát képező Frizkova tárna (Sandberg) ügyében az utóbbi javára. Másolat, harmadfél ív.

231.

Kapy Gábor királyi kuriai jegyző Koháry István országbíró és tábornoszernagy rendeletére Besztercebánya városnak bizonyság levelet (literas testimoniales) adott ki, melynél fogva Besztercebánya nemcsak névleg, de tényleg is szab. kir. bányaváros és a bányászatot a törvényszabta korlátozások mellett szabadon üzheti. Pozsony, 1722. dec. 8. Másolat, egy ív.

232.

A besztercebányai cs. és kir. bányabíróság bizonyságlevele, amelyben Beszterce és Libetbánya bányavárosok kérelmére kimondja, hogy azok nemcsak névleg, hanem tényleg is szab. kir. bányavárosok, mert bányákat jelenleg is művelnek. Besztercebánya, 1723. május 22. Másolat, egy ív. — Mellékelve egy kimutatás, amelyben ki van tüntetve, hogy Besztercebánya város és névszerint felsorolt polgárai hol művelnek bányákat, továbbá a város gazdaságilag nyomorult állapotának leírása (modernae miserae Constitutionis descriptio.) Két és fél ív.

233.

Az úrvölgyi bányatisztek felterjesztése a besztercebányai kamarához. A bányabíróság 1720 évben hozott ítéletét kifogá-

solva méréseket akarnak eszközölni a Frizkova-tárna szintjét illetőleg. Úrvölgy, 1724. máj. 14. Harmadfél ív, másolat.

234.

Báró Sternbach főbányagróf értesíti a besztercebányai kamarát, hogy a bányaüzem és a bányabírószág működésének felülvizsgálására deputátiót küld ki, amelyet kellő tisztelettel fogadjanak és támogassanak. Körmöc, 1728. május 19. Eredeti kézirat, egy ív.

235.

Sternbach főbányagróf rendelete a besztercebányai kamarához. A Besztercebánya város és a Fischer-féle bányák és a kamara úrvölgyi bányái közt rég folyó per revideálandó. A munkát a peres határon be kell szüntetni. A szakvélemény adásával Fehring bányamester bizatik meg stb. Selmec, 1729. március 24. Eredeti fogalmazvány, két ív.

236.

Báró Sternbach a besztercebányai kamarához. Vonatkozással március 24-én kiadott rendeletére megparancsolja, hogy Fehring bányamester és ne Gall gyakornok adjon a richtergrundi és sandbergi rézbányák peres ügyében szakvéleményt. Selmec, 1729. március 27. Eredeti fogalmazvány, egy ív.

237.

Báró Sternbach levele Neffzer János Jakab és Pallitsch Péter besztercebányai kamarai főtisztekhez. A bányabíróságnak meghagyta, hogy a Fischer-féle és a Besztercebánya város peres bányáiban a per tárgyát képező helyen a továbbépítést és munkát szüntettesse be, míg az udvari kamara ez ügyben való rendelete leérkezik. Selmec, 1729. április 1. Eredeti levél, egy ív.

238.

Fehringer Dániel Ferenc úrvölgyi bányamester jelentése Sternbach báró ápril 1-én kelt rendeletére. Elmondja a Fischer és a Besztercebánya város birta sandbergi, richtergrundi és a kamara úrvölgyi bányái közt támadt per történetét és mibenlétét. Úrvölgy, 1729. április 16. Eredeti fogalmazvány, negyedfél ív.

239.

Neffzer János Jakab és Vogler Mihály kamaratisztek számvetése, hogy a fekete rézérc parnjából mennyi rezet és olvanyt lehetne nyerni, illetőleg azt milyen áron előállítani. Besztercebánya, 1729. április 29. és 30. Eredeti fogalmazvány, két ív.

240.

Neffzer János Jakab kamara-tanácsos jelentése Sternbach József főbányagrófhhoz a Besztercebánya város, továbbá a Fischer-féle richtergrundi és sangbergi bányák és a kamara úrvölgyi bányái közt több mint félszázados perről. Besztercebánya, 1729. máj. 2. Eredeti fogalmazvány, huszonöt ív.

241.

Königsegg gróf a cs. és k. pénz és bányaügyi udvari collegium elnöke a kir. bizottsághoz (?). Az ihrácsi kohótelepen a besztercebányai kamara sőt árúltat, amiben Besztercebánya város régi kiváltságainak megsértését látja. A deputációnak ez ügyben hozott határozatát közölni kéri. Bécs, 1746. máj. 9. — Mellékelve a deputáció leirata Neffzer Jakab Benedek soóvári sóhivatali főnökhöz. Bécs, 1743. szept. 7. Ennek jelentése a deputációhoz. Brünn, 1743. szept. 17. Königsegg átírata a deputációhoz. Bécs, 1747. július 10. — A deputációnak átírata az udvari pénz és bányaügyi bizottsághoz. Bécs, 1746. máj. 26. Neffzer jelentésének rövid kivonata. Rendelet Neffzerhez a deputáció részéről, 1747. szept. 30. — A deputáció átírata az udvari bizottsághoz, 1747. szept. 30. — Besztercebánya felségfolyamodványa. Dátum nélkül. — A m. kir. udvari kamara átírata a deputációhoz. Bécs, 1743. aug. 22. Az udvari kamara ugyanahoz, 1746. máj. 9. Königsegg ugyanahoz, 1747. okt. 26. A deputáció átírata az udvari pénz- és bányaügyi bizottsághoz. Bécs, 1747. szept. 30. Másolat, kilenc ív

242.

Mária Terezia rendelete báró Mitrovsky főbányagrófhhoz. Felső-Magyarország hét bányavárosa és a bányakamara közt törvényhatósági téren felmerült egyenetlenkedéseket rendezi. Bécs, 1747. júni. 16. Másolat, két ív.

243.

A cs. kir. bányászati udvari kamara átirata a cs. kir. titkos udvari és állami kancelláriához, továbbá a magyar udvari kamarához. A selmeci főbányagrófi hivatal jelentése szerint Besztercebánya város a környékbeli kamarai falvakban tizedet szed, melynek egy részét az esztergomi érseknek szolgáltatja be. A magyar törvények szerint pedig a tized a földesurat, jelen esetben a besztercebányai kamarát illetné meg. Az ide vonatkozó okmányok a nevezett hivatalokban megkeresendők. Duplum. Bécs, 1770. márc. 10. Eredeti kézirat, másfél ív. — Mellékelve a selmeci főbányagrófi hivatal jelentése az udvari kamarához. 1770. febr. 12; az udvari kamara a pozsonyi magyar udvari kamarához. 1770. márc. 9; ugyanaz Cronberg cs. k. irattárnokhoz, 1770. márc. 10.

244.

A cs. kir. bányászati udvari kamara leirata a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Leküldi neki azon okiratok jegyzékét, amelyeket Cronberg János a cs. irattár titkára és iktatója az udvari kamara irattárában a besztercebányai kamarára nézve talált. Duplum. Bécs, 1770. ápr. 21. Eredeti fogalmazvány, másfél ív. Mellékelve Cronberg jelentése az udvari kamarához és a jelzett okiratok jegyzéke. 1770. ápr. 6.

245.

A cs. kir. bányászati udvari kamara átir Kollárhoz, a cs. könyvtár első öréhez a Besztercebánya városra és az ottani kamarára vonatkozó ügyiratok kiadása végett. Duplum. Bécs. 1770. máj. 19. Eredeti kézirat, másfél ív. — Mellékelve Rosenthal titkos kamarai irattárnok jelentése a titkos kamarához, 1770. máj. 7. és annak átirata az udvari kamarához 1770. máj. 12.

246.

A cs. kir. udvari kamara leirata a király nevében a pozsonyi magyar udvari kamarához és a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. A magyar udvari kamara eszközölje ki a Csáky családtól, hogy az annak birtokában levő Thurzó-féle levéltárból a neosoliánák megkaphatók legyenek, amelyeknek felkutatására Osmicz selmeci

kamaragondnokot fogja kiküldeni Bécs, 1770. szept. 8. Eredeti fogalmazvány, harmadfél ív. — Mellékelve a selmeci főbányagrófi hivatal jelentése az udvari kamarához, 1770. febr. 12; a magyar udvari kamara a királyhoz, 1770. aug. 9.

247.

A cs. és kir. udvari kamara határozata. A selmeci főbányagrófi hivatal felterjesztést tett Besztercebánya város, illetőleg annak polgárai és a besztercebányai kamara közt felmerült összetűzésről; előbbieket ugyanis régi kiváltságaikat azáltal megsértve látják, hogy a kamara középső házában bormérést gyakorol a kincstár. Az ügy a magyar udvari kancelláriához teendő át. Bécs, 1775. szept. 29. — Mellékelve a selmeci főbányagrófi hivatal felterjesztése ez ügyben az udvari kamarához. Selmec, 1775. szept. 11; az udvari kamara votuma. Bécs, 1775. szept. 29; a m. kir. udvari kancellária átteszi Besztercebánya felségkérvényét az udvari kamarához. Bécs, 1775. aug. 7; Besztercebánya város kérvénye; a selmeci főbányagrófi hivatal átirata Besztercebánya város hatóságához. Selmec, 1775. jun. 5; Besztercebánya a főbányagrófhoz 1775. jun. 9; a főbányagrófi hivatal viszonzása a városnak. 1775. juni. 10; — Másolat, 10 ív.

248.

A cs. kir. udvari kamara tárgyalja a selmeci főbányagrófi hivatal felterjesztését. A kir. jogügyek igazgatójának tanácsát kell kikérni arra nézve, hogy a feloszlatott jezsuita-rend által haszonbélrelt besztercebányai felső kamaraház nemes-telki haszonélvezete, az italkimérés a kamarát megilleti-e? Bécs, 1776. jan. 26. Másolat, négy ív. — Mellékelve a selmeci főbányagrófi hivatal felterjesztése a kamarához 1775. dec. 27, és a kamara votuma. 1776. jan. 26.

249.

A cs. kir. udvari kamara rendelete a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város a részére visszatartott erdők használatában ne akadályoztassék, de a szurokfözést meg kell neki tiltani. Bécs, 1777. nov. 21. — Mellékelve az udvari kamara votuma ez ügyben 1777. nov. 21; a selmeci főbányagrófi hivatal felterjesztése az udvari kamarához. Selmec, 1777. jul. 7; a besz-

tercebányai kamara a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya, 1777. jún. 30; Röhl János Pál k. erdőmester jelentése a besztercebányai kamarához. Besztercebánya, 1777. jún. 29; a selmeci főbányagrófi hivatal felterjesztése az udvari kamarához. Selmec, 1777. márc. 5; kivonat a besztercebányai erdészeti tisztgyűlés jegyzőkönyvéből 1774; a besztercebányai kamara a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. 1777. febr. 25; a besztercebányai albányatörvényesk által felvett tanúkihallgatási jegyzőkönyv. Besztercebánya, 1774. máj. 28; kivonat a besztercebányai erdészeti tisztgyűlés jegyzőkönyvéből 1766. márc. 18—20; ugyanaz 1765. dec. 13. 1766. jan. 2; Fischer János bányairnok jelentése a besztercebányai kamarához. Sandberg (Homokhegy) 1754. máj. 22. máj 7; a besztercebányai kamara erdészeti hivatalának végzései 1752. máj. 5, 1751. ápr. 30, 1752. jún. 16; Lorscher Mihály besztercebányai polgár kérvénye a kamarai erdőhivatalhoz. 1754. szept. 1; Besztercebánya város bírása átír a kamarai erdőhivatalhoz 1750. aug. 14; Meerwald Mihály kérvénye ugyanahoz 1746. jún. 13; az erdőhivatal végzése 1725. ápr. 28; kivonat a besztercebányai erdészeti tisztgyűlés jegyzőkönyvéből, 1767. okt. 20. és 21; a selmeci főbányagrófság átírata Besztercebánya város tanácsához. Selmec, 1771. máj. 6; Zólyomvármegye tanúkihallgatási jegyzőkönyve. Besztercebánya, 1774. szept. 27; a főbányagrófi hivatal átírata Besztercebánya városhoz. Selmec, 1770. nov. 20; a besztercebányai kamara összes erdőtisztjeinek jelentése a főbányagrófi hivatalhoz a Besztercebánya város részére rezervált erdők felől. Besztercebánya, 1774. szept. 27. — E szám alatt felsorolt okiratok másolata 30 ivny füzetben van leírva.

250.

A cs. kir. bányászati udvari kamara rendelete Baumberg udvari titkár és udvari kamarai levéltárnokhoz, továbbá a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. A Besztercebánya körül fekvő erdőknek mind tulajdonjogára, mind halászati és vadászati jogára nézve felvilágosítással szolgáló ügyiratok megkeresendők. Bécs. 1787. jún. 22. Eredeti fogalmazvány, két ív. — Mellékelve az erdélyi udvari kancellária átírata a bányászati udvari kamarához 1787. jun. 8; az udvari kamara véleménye Baumberg megbízására vonatkozólag. 1787. június 18.

251.

A cs. kir. bányászati udvari kamara leirata a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város a halászati és vadászati jogra nézve támasztott igényével peres utra utalandó. Bécs, 1787. jul. 22. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — Mellékelve IV. Béla király kiváltságlevelének másolata, a melyet Besztercebánya részére 1250-ben kiadott és a melyet V. István 1270-ben megerősített.

252.

Az udvari kamara leirata a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Besztercebánya város és ez ottani kamara a vadászat és halászat tulajdonjogát egymással szemben magának követeli. A mennyiben a város peres útra utasított, elrendeli az udvari kamara, hogy a főbányahivatal a vadászat és halászat jogosítványára vonatkozó törvényeket és felsőbb helyről kiadott rendeleteket terjessze fel. Bécs, 1787. július 27. Eredeti fogalmazvány, duplum, egy-egy ív.

253.

A cs. kir. bányászati udvari kamara a selmeci főbányagrófi hivatalhoz. Leküldi azon régi iratok tartalomjegyzékét, a melyből kiderül, hogy Besztercebánya városnak van-e, vagy nincsen-e korcsmáztatási joga az Óhegy közelében fekvő moticskai (motyóki) telepen? Bécs, 1794. máj. 23. Eredeti fogalmazvány, egy ív. — Mellékelve a főbányagrófi hivatal jelentése az udvari kamarához. 1794. ápr. 28; Baumberg Flórián udvari kamarai levéltárnok által összeállított tartalomjegyzék. 1794. máj. 17.

Értelemzavaró hiba.

24. lap. — a Dernschwam öcscsének gondol helyesen olv. a Dernschwam *liának* gondol.

1851

/1866/

